

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
ДО НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ІДЕНТИЧНІСТЬ
ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ В ЛІТЕРАТУРНОМУ ВИМІРІ»
вибіркового освітнього компонента (курсу за вибором)
для профільної середньої освіти**

Посібник для вчителя

Черкаси – 2025

*Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»
(протокол № 2 від 29 травня 2025 року)*

АВТОРИ-УПОРЯДНИКИ:

Світлана СІЧКАР, завідувач лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Валентина АРХИПОВА, методист лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Світлана ШИЛО, старший викладач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Наталія ЧЕПУРНА, ректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доцент, кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України;

Оксана СКРИННИК, учитель української мови і літератури, учитель-методист Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 19 Черкаської міської ради Черкаської області

М54 Методичний інструментарій до навчальної програми «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» вибіркового освітнього компонента (курсу за вибором) для профільної середньої освіти / [авт.-упор. С.І. Січкарь, В.П. Архипова, С.Б. Шило]. Черкаси, 2025. 205 с.

Методичний інструментарій до навчальної програми вибіркового курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» для 10 класу спрямований на реалізацію компетентнісного підходу до вивчення художньої літератури. До посібника увійшли такі матеріали:

- навчальна програма «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» вибіркового освітнього компонента для учнів 10 класу (інтегрований курс за вибором для мовно-літературного профілю; позапрофільний курс – для інших профілів)
- навчальні матеріали з української літератури, які реалізують гуманістичний, особистісно зорієнтований, компетентнісний підхід у процесі вивчення курсу;
- інтерактивні вправи, проблемно-пошукові, експериментальні та дослідницькі завдання, які допоможуть учителям урізноманітнити роботу на уроці, активізувати діяльність здобувачів освіти;
- завдання для перевірки, закріплення та контролю знань здобувачів освіти.

Матеріал посібника поділено на розділи, що дає змогу вчителю швидко знаходити потрібні завдання під час проведення занять.

Видання призначене для вчителів-словесників.

©КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
«Ідентичність людської душі в літературному вимірі». Навчальна програма вибіркового освітнього компонента для учнів 10 класу (інтегрований курс за вибором для мовно-літературного профілю; позапрофільний курс – для інших профілів)	5
Вступ	22
Вічні проблеми буття в літературному мистецтві	
РОЗДІЛ 1	
Свобода як визначальна риса національної ідентичності людини	
Зінаїда ТУЛУБ	26
Роман «Людолови»	
Іван БАГРЯНИЙ	56
Роман «Людина біжить понад прірвою»	
Валерій ШЕВЧУК	69
Роман «Юнаки з вогненної печі»	
Майкл МОРПУРГО	85
Роман «Бойовий кінь»	
Маркус ЗУЗАК	94
Роман «Крадійка книжок»	
Крістін ГЕННА	111
Роман «Соловей»	
РОЗДІЛ 2	
Самоцінність особистості як дар повноти життя	
Олесь ГОНЧАР	126
Оповідання «Ілонка», «Дорога за хмари»	
Василь ЗАХАРЧЕНКО	138
Роман «Прибутні люди»	
Володимир ЛИС	143
Роман «Століття Якова»	
Еріх Марія РЕМАРК	163
Роман-сповідь «Три товариші»	
Ернест ГЕМІНГВЕЙ	169
Роман «Острови в океані»	
Анна ГАВАЛЬДА	180
Роман «Просто разом»	

ПЕРЕДМОВА

Сучасна освіта має на меті не лише засвоєння знань, а й формування особистості, здатної до глибокого осмислення власного досвіду, морального вибору, емпатії та самоідентифікації. У цьому процесі вивчення літератури відіграє унікальну роль — адже саме через художнє слово людина відкриває найпотаємніші глибини людської душі, вчиться розуміти себе та інших.

Посібник, який ви тримаєте в руках, створено з метою підтримати вчителя у викладанні інтегрованого курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі». Цей курс пропонує учням подивитися на літературу як на простір духовного пізнання, де кожен художній образ, кожна сюжетна лінія — це спроба автора (а разом із ним і читача) знайти відповідь на вічні запитання: хто я? у чому моя сутність? де межі моєї свободи, відповідальності, віри й сумніву?

У посібнику представлено:

- навчальну програму вибіркового курсу для 10 класу — для мовно-літературного профілю та позапрофільного вивчення;
- навчальні матеріали з української літератури, що розкривають ідеї гуманізму, духовного пошуку, формування особистісної ідентичності в контексті творів;
- інтерактивні вправи та завдання дослідницького й проблемного характеру, які мотивують учнів до осмислення власного внутрішнього світу крізь призму літературного тексту.

Курс «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» — це не лише навчання літератури. Це запрошення до глибшого діалогу з текстом, із собою, зі світом. Це шлях до розуміння того, що ідентичність — не статична категорія, а процес, що розгортається у кожному особистому читанні й переживанні літературного твору.

Сподіваємось, що цей посібник стане надійним супутником на цьому важливому шляху — як для вчителя, так і для учня.

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ В ЛІТЕРАТУРНОМУ ВИМІРІ

Навчальна програма
вибіркового освітнього компонента для учнів 10 класу
(інтегрований курс за вибором для мовно-літературного профілю; позапрофільний
курс – для інших профілів)

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Література відіграє надзвичайно важливу роль у житті людини, впливаючи на її емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток. Твори художньої літератури (української та зарубіжної) відображають різні погляди на життя, дозволяють заглянути в інші культури, епохи. Через прочитане людина формує власне бачення світу, досвід, переконання, розвиває критичне мислення, мовну культуру. Література збагачує емоційно, розвиває емпатію та здатність до співпереживання.

В українському контексті література має важливу національно-патріотичну функцію. Вона зберігає мову, традиції, досвід боротьби, духовність і є джерелом національної ідентичності. Загалом література є невід'ємною складовою духовного й соціального розвитку молодого покоління українців, яке живе в глобалізованому світі й має відповідно реагувати на проблеми й виклики сучасності. Читаючи твори, людина краще розуміє світ, розширює горизонти свого пізнання, вчиться бути толерантною й відкритою. Отже, література – це не просто тексти. Це засіб духовного зростання, інструмент розуміння себе та інших, основа для розвитку глибоких людських почуттів.

Основна мета курсу за вибором «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» – залучити учнів старшої профільної школи до кращих зразків української та світової літературної спадщини, сприяти усвідомленню й формуванню загальнолюдських і національних цінностей, розвитку національної та громадянської ідентичності, а також вихованню глибоких національно-патріотичних почуттів.

Реалізація мети курсу визначається важливими завданнями:

- розширити знання учнів про літературу як вид мистецтва слова та джерело духовного збагачення української нації;
- формувати вміння визначати національну своєрідність літературних творів та їхню загальнолюдську цінність;
- виховувати повагу й любов до української мови як державної та до української літератури як невід'ємної частини світової культури;
- виховувати стійкий інтерес до читання, залучати учнів до активної читацької діяльності;
- розвивати самостійність у читанні, стимулювати бажання задовольняти власні інтелектуальні й емоційні потреби через книгу;
- сприяти збереженню рідної мови, традицій і національних цінностей в умовах сучасного глобалізованого світу;
- заохочувати інтерес до вивчення іноземних мов через читання творів зарубіжної літератури в оригіналі;
- розвивати вміння порівнювати художні твори в оригіналі та в перекладі (за наявності знань іноземної мови);
- сприяти формуванню духовного світу особистості, високих моральних якостей і ціннісних орієнтирів;

- розвивати творчі здібності, критичне мислення та культуру мовлення;
- формувати естетичні смаки та етичні уявлення.

Пропонована програма курсу за вибором для учнів 10 класу профільної середньої освіти укладена на основі Державного стандарту профільної середньої освіти як вибіркового освітній компонент в межах мовно-літературного профілю, а також з урахуванням літературних уподобань здобувачів освіти, які оберуть інший профіль навчання.

Програма побудована на засадах компетентнісного й діяльнісного підходів, оскільки допомагатиме формувати вміння учнів та учениць у всіх видах читацької діяльності, сприятиме розвитку якостей творчого читача.

Програма передбачає вивчення творів української літератури, які відіграють ключову роль у збереженні історичної пам'яті, формуванні національних та морально-етичних цінностей та світогляду свідомого, відповідального громадянина. Українська література є основою для пробудження національного духу, гідності та самоусвідомлення, дає змогу українцям відчувати себе частиною спільноти з глибокими культурними коренями. Вивчення творів зарубіжної літератури в кращих українських перекладах сприятиме осмисленню багатства української мови та літератури на тлі світової культури та слугуватиме інтерпретації зарубіжної літератури крізь призму української ментальності задля глибшого осягнення культурної самобутності, національної та громадянської ідентичності українців.

Структура навчальної програми, її змістове наповнення передбачають урахування вікових особливостей здобувачів освіти, відповідають вимогам змісту й рівня навчальних досягнень учнів 10 класу профільного циклу навчання.

Курс за вибором містить 35 годин на рік (1 година на тиждень) обов'язкового компонента та структурований за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними розділами:

Розділ 1 – *«Свобода як визначальна риса національної ідентичності людини».*

Розділ 2 – *«Самоцінність особистості як дар повноти життя».*

Розділ 3 – *«Кохання як джерело натхнення та рушійна сила в житті людини».*

Розділ 4 – *«Пошук власної ідентичності у вирі життєвих випробувань».*

Художні твори, пропоновані в кожному розділі, вивчаються відповідно до специфіки художньої літератури як виду мистецтва. До програми введено невелику їх кількість, щоб учні/учениці мали змогу прочитати текст повністю (невеликий за обсягом) або фрагментарно. При цьому учитель обирає такі фрагменти, які не порушують цілісності тексту й заохочують дітей прочитати великий за обсягом твір повністю.

Зміст програми передбачає включення рубрики «Теорія літератури» (ТЛ), оскільки учні мають володіти основними літературознавчими поняттями й термінами для глибшого аналізу та інтерпретації художніх творів.

Засвоєння навчального матеріалу здійснюється через різноманітні види навчальної діяльності, що базуються на активній взаємодії між учителем і здобувачами освіти. Для досягнення належного рівня сформованості читацьких умінь передбачено використання завдань різної складності, зокрема із залученням елементів змішаного навчання.

Отже, програма орієнтована на залучення учнів до читання найкращих зразків художньої літератури різних культур, розвиток читацької та мовленнєвої компетентності, формування естетичного смаку, поваги до національних і загальнолюдських традицій. Вона сприяє розумінню літератури як складової мистецького простору, усвідомленню багатства української мови й літератури в контексті світової культури та утвердженню цінностей українства як фундаменту духовного зростання особистості.

ОСНОВНА ЧАСТИНА
35 год. (1 год. на тиждень)

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
ВСТУП (1 година)		
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1] виокремлює відповідно до змінюваних цілей інформацію з одного чи кількох фрагментів інформаційного чи множинного тексту, а також неструктурованого мовлення для ефективної комунікації [12 МОВ 1.3.1-1] інтегрує інформацію з кількох джерел для виконання актуальних завдань [12 МОВ 1.4.1-1] 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду розрізняє факти і судження, виявляє суперечності на підставі результатів аналізу інформації з кількох текстів чи множинного тексту [12 МОВ 2.2.2-1] визначає ступінь достовірності, новизни, повноти, несуперечливості, соціокультурної неупередженості інформації, отриманої з різних текстів (зокрема медіатекстів), наводячи аргументи щодо своєї позиції [12 МОВ 2.4.1-1] 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови створює тексти різної жанрово-стильової належності відповідно до індивідуальних і	Вічні проблеми буття в літературному мистецтві. Свобода й людська гідність, гуманізм та емпатія, відповідальність і справедливість, прагнення гармонії та цілісності – визначальні риси національної ідентичності людини у міжкультурному середовищі. Значення літератури для становлення духовної цілісності людини.	Аналітична робота з прослуханою інформацією (відповіді на запитання відкритого типу). Групова взаємодія з метою дослідження вічних проблем буття в художній літературі. Структурування інформації на основі множинного тексту/медіатексту у вигляді схеми/таблиці/ментальної мапи тощо. Створення медіаконтенту на основі інтеграції інформації з різних джерел (постер/допис/відео у стилі сучасних запитів соціальних мереж).

суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 МОВ 3.1.1-1] 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]		
---	--	--

РОЗДІЛ 1
СВОБОДА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ
(10 годин)

1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1] розпізнає невідповідність між вербально та невербально вираженим змістом художнього тексту для виявлення прихованих (маніпулятивних та інших) намірів мовця, на основі цього приймає рішення щодо подальшої комунікації [12 МОВ 1.1.3-1] виокремлює відповідно до змінюваних цілей інформацію з одного чи кількох фрагментів художнього тексту, а також неструктурованого мовлення для ефективної комунікації [12 МОВ 1.3.1-1] окреслює власну позицію щодо художнього тексту, враховуючи її схожість чи відмінність із позиціями інших, а також переваги власної позиції [12 МОВ 1.5.2-1] демонструє володіння прийомами емоційної саморегуляції в різних ситуаціях усної комунікації [12 МОВ 1.7.1-2] 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду	Зінаїда ТУЛУБ. Роман «Людолови». Тема глибоких суспільних потрясінь і героїчних подвигів в ім'я свободи. Історичний контекст твору та його роль. Проблема вічних цінностей та боротьби за свободу. Психологічна глибина та багатогранність людських характерів. Образи козацької старшини та вільних козаків, які змінюють хід історії. Образ Петра Сагайдачного – видатної постаті козацьких часів. Іван БАГРЯНИЙ. Роман «Людина біжить понад прірвою». Тема боротьби за життя та свободу посеред реалій Другої світової війни. Приклади стоїцизму в романі. Духовна стійкість, людська воля до життя та свободи й незламна сила	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, уголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркове, пошукове, зі слуховим рядом, з відеорядом, інтенсивне, творче тощо). Аналітична робота з текстом (відповіді на запитання з метою визначення ключових аспектів сюжету та композиції твору, теми, проблематики, системи образів, ролі історичного контексту у творі тощо). Визначення та розпізнавання виражальних
---	--	---

вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 MOV 2.1.1-1] визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 MOV 2.2.1] коментує та обґрунтовує актуальність порушених в художніх текстах проблем, спираючись на суспільно-державні (національні) цінності України, українські історико-культурні надбання і традиції у світовому ціннісному контексті [12 MOV 2.2.1-1] інтегрує інформацію з кількох прочитаних текстів або художніх текстів, гіпертекстів у цифровому середовищі для формулювання обґрунтованих висновків та аргументованих рішень для розв'язання різних життєво важливих проблем [12 MOV 2.2.4-1] окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаного тексту чи кількох текстів або художніх текстів (медіатекстів), множинних та/або неструктурованих текстів [12 MOV 2.4.1-2] застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 MOV 2.6.1-1] створює індивідуальний/ колективний творчий продукт для самовираження, спираючись на власний читацький досвід [12 MOV 2.7.1-1] 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови створює тексти різної жанрово-стильової належності відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 MOV	духу. Образ Максима Колота, його стійкість у боротьбі проти світу насильства. Валерій ШЕВЧУК. Роман «Юнаки з вогненної печі». Тема важкої долі людини в тоталітарному суспільстві, де панували людиноненависницька пропаганда, несправедливість, свавілля, терор «червоного звіра». Історична основа, глибокий психологізм, філософічність твору. Відчуття свободи та любов до рідної землі як усеперемагаюча сила. Образи головних героїв твору, їхній оптимізм та воля до життя. ТЛ: роман (повторення) Майкл МОРПУРГО. Роман «Бойовий кінь». Зображення реалій Першої світової війни, її абсурдність, жорстокість, руйнівний вплив та трагічні наслідки. Утвердження найважливішої цінності людини – її життя. Образи Альберта та його друга коня Джоуї. Значущість дружби й вірності. Моральна стійкість, милосердя та людяність героїв у надважких умовах. Особливості композиції та унікального звучання роману. Маркус ЗУЗАК. Роман «Крадійка книжок». Зображення подій	художніх засобів у контексті авторського задуму, дослідження впливу художніх засобів на емоційне сприйняття тексту. Складання усного висловлення про порушені у творі проблеми. Структурування інформації відповідно до завдань та власної позиції. Дослідження психологічної глибини та багатогранності характерів головних персонажів, їхнього емоційного стану. Складання сенкану, діаманти, цитатної характеристики тощо. Групова онлайн-взаємодія з метою визначення та інтерпретації фактичної інформації та підтексту. Дискусія на визначену тему щодо цінності свободи для людини.
---	--	---

3.1.1-1] здійснює онлайн-взаємодію, зокрема дискутує в цифровому середовищі в режимі реального часу, толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись засад академічної доброчесності та норм електронного спілкування [12 МОВ 3.2.2-1] усуває недоліки в тексті на різних рівнях його організації, ураховуючи жанрово-стильові та композиційні особливості тексту, коментує зроблені виправлення [12 МОВ 3.3.2-1] 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу спостерігає за власним і чужим мовленням для мовленнєвого самовдосконалення [12 МОВ 4.1.2-1] застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]	Другої світової війни. Філософські роздуми про людину та її місце у світі. Тема цінності людського життя, боротьба за свободу й людську гідність. Образ Лізель, яка намагається змінити власний світ. Сила дружби, любові та милосердя. Значення книг, що надихають, дають надію і навіть змінюють життя у найскладніших обставинах. Крістін ГЕННА. Роман «Соловей». Тема боротьби за свободу та виживання у творі. Стійкість людського духу і сила жіночої сміливості. Людська рішучість та віра в майбутнє як запорука мирного життя. Глибокий психологізм образів двох сестер – Віанни та Ізабель, їхня віра, любов та героїзм у боротьбі за свободу та людяність в умовах жорстокої війни.	Моделювання життєвих ситуацій на основі аналізу та інтерпретації вивчених творів. Візуалізація прочитаної/почутої інформації. Дослідження теми свободи як найвищої цінності життя в інших видах мистецтва. Складання власного висловлення/есе/допису в соцмережах про значення духовної стійкості та незламної сили духу в боротьбі за свободу.
---	--	---

РОЗДІЛ 2

САМОЦІННІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ДАР ПОВНОТИ ЖИТТЯ

(10 годин)

1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1] застосовує різні прийоми для забезпечення комунікації в різних ситуаціях спілкування, дотримуючись норм культури спілкування [12 МОВ 1.1.2-1] виокремлює відповідно до змінюваних	Олесь ГОНЧАР. Оповідання «Лонка», «Дорога за хмари». Розповіді про людей «зі світлом у душі», які живуть за найвищими законами людяності. Образ угорської дівчинки як утілення сміливості й честі (за оповіданням «Лонка»). Образ щирої і світлої доньки лісника, яка шукає	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, вголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркоче, пошукове, зі слуховим рядом, з відеорядом, інтенсивне, творче
--	--	--

цілей інформацію з одного чи кількох художніх текстів, а також неструктурованого мовлення для ефективної комунікації [12 МОВ 1.3.1-1] визначає мету, прямі та приховані наміри автора усного повідомлення, відстежуючи їх можливі зміни у процесі комунікації, за потреби визначаючи прийнятні способи впливу на співрозмовника для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [12 МОВ 1.4.2-1] окреслює власну позицію щодо почутого художнього тексту, враховуючи її схожість чи відмінність із позиціями інших, а також переваги власної позиції [12 МОВ 1.5.2-1] демонструє володіння прийомами емоційної саморегуляції в різних ситуаціях усної комунікації [12 МОВ 1.7.1-2] 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1] визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1] розрізняє факти і судження, виявляє суперечності на підставі результатів аналізу інформації з художнього тексту чи множинного тексту [12 МОВ 2.2.2-1] інтегрує інформацію з кількох прочитаних художніх текстів, гіпертекстів у цифровому середовищі для формулювання обґрунтованих висновків та аргументованих рішень для розв'язання різних життєво важливих проблем [12 МОВ 2.2.4-1] окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаного тексту [12 МОВ 2.4.1-2]	власні моральні ідеали (за оповіданням «Дорога за хмари»). Вічні категорії добра і зла, честі й безчестя, совісті та справедливості у творах. ТЛ: оповідання (повторення) Василь ЗАХАРЧЕНКО. Роман «Прибутні люди». Зображення подій в Україні, спричинених голодом 1947 року. Трагічні людські долі в контексті минулого, відтворення історичного матеріалу в конкретній людській біографії. Глибокий психологізм у змалюванні людських характерів. Людяність і шляхетність героїв на тлі надважких подій. Володимир ЛИС. Роман «Століття Якова». Розповідь про життя однієї людини в контексті цілої епохи. Проблеми кохання і зради, втрат, болю й радості, несподіваних зустрічей і дарунків долі. Образ Якова як утілення етнічних рис українця. Еріх Марія РЕМАРК. Роман-сповідь «Три товариші». Зображення жорстокої правди про війну, тема «втраченого покоління» в романі. Образ людини, яка долає життєві випробування й прагне відродити власну цінність. Утвердження дружби й	тощо). Аналітична робота з текстом (відповіді на запитання з метою визначення ключових аспектів сюжету та композиції твору, теми, проблематики, системи образів, ролі історичного контексту тощо). Дослідження форми тексту, визначення спільних та різних елементів змісту й форми у прочитаних/прослуханих творах. Визначення та розпізнавання виражальних художніх засобів у контексті авторського задуму, дослідження впливу художніх засобів на емоційне сприйняття тексту. Створення асоціативних картин. Групова онлайн-взаємодія з метою визначення ціннісних якостей особистості, що впливають на її власне життя.
--	--	---

застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1] 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови створює тексти різної жанрово-стильової належності відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 МОВ 3.1.1-1] здійснює онлайн-взаємодію, зокрема дискутує в цифровому середовищі в режимі реального часу, толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись засад академічної доброчесності та норм електронного спілкування [12 МОВ 3.2.2-1] 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]	взаємопідтримки як джерела життєвих сил, Особливості жанру твору. ТЛ: роман-сповідь Ернест ГЕМІНГВЕЙ. Роман «Острови в океані». Тема творчості та особистого життя митця в романі. Проблеми самотності й відчаю, відданості й відваги. Сутність батьківської любові та її духовної сили. Жанрові особливості автобіографічного роману. ТЛ: автобіографічний роман Анна ГАВАЛЬДА. Роман «Просто разом». Тема самотності як можливості пізнати себе і власний світ. Сутність справжнього щастя людини в романі. Віра й дружба як основа повноти життя та можливість визнати самоцінність.	Моделювання життєвих ситуацій на основі аналізу та інтерпретації вивчених творів. Створення постерів/дописів/статей у соцмережах про авторів вивчених творів чи головних персонажів. Перегляд екранізації художніх творів та створення відгуку про переглянутий фільм.
--	--	---

РОЗДІЛ 3

КОХАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ ТА РУШІЙНА СИЛА В ЖИТТІ ЛЮДИНИ (5 годин)

1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1] застосовує різні прийоми для забезпечення комунікації в різних ситуаціях спілкування, дотримуючись норм культури	Василь БАРКА. Поезія «Океан». Мотив утраченого кохання та загубленого світу. Образ океану як безмежного всесвіту. Життя як океан та внутрішній світ людини. Духовна перевага добра	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, вголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркоче, пошукове, зі слуховим рядом, з
---	--	---

спілкування [12 МОВ 1.1.2-1] переказує художній текст у різний спосіб, зважаючи на умови спілкування, запити та особливості цільової аудиторії та власні потреби, дотримуючись достовірності і засад академічної доброчесності [12 МОВ 1.2.1-1] інтегрує інформацію з художніх текстів для виконання актуальних завдань [12 МОВ 1.4.1-1] визначає ступінь достовірності, новизни, повноти, несуперечливості, неупередженості почуття інформації, отриманої з різних джерел, наводить аргументи щодо своєї позиції [12 МОВ 1.5.1-1] раціонально поєднує використання вербальних та невербальних засобів в умовах реалізації різних комунікативних стратегій, виявляючи мовну стійкість [12 МОВ 1.6.1-2] 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання художніх текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1] визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1] пояснює вплив прочитаного художнього тексту на власний емоційно-чуттєвий досвід, визначає потенційний вплив прочитаного тексту на емоційно-чуттєвий досвід різних читацьких аудиторій [12 МОВ 2.3.1-1] окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаних множинних та/або неструктурованих текстів [12 МОВ 2.4.1-2] застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів,	над злом. Ліричний образ океану серця як невичерпного джерела життя. ТЛ: ліричний твір (повторення) Василь СИМОНЕНКО. Новела «Вино з троянд». Мотив істинних людських почуттів. Непримітне, мовчазне й водночас сильне почуття кохання як символ гармонії. Зовнішня і внутрішня краса людини. Мотив відданості й самопожертви у творі. Образ ліричного героя, здатного на піднесені почуття. Жанрові особливості поезії в прозі. ТЛ: поезія в прозі Гійом АПОЛЛІНЕР. «Міст Мірабо». Роздуми поета про сутність людського життя, про невпинний плін часу. Почуття неповторності кохання та сум від втраченої любові. Філософські проблеми життя й смерті, тлінності й вічності, надії й розчарування у творі. Образ Сени як уособлення життя й плінності часу, в якому, зрештою, все минає. Рейнбоу РОВЕЛЛ. Роман «Елеанор і Парк». Тема дружби, сила справжнього кохання,	відеорядом, інтенсивне, творче тощо). Відтворення подій сюжету твору, визначення їхньої послідовності, пояснення взаємозалежності подій. Аналітична робота з текстом (жанрові особливості, основні мотиви, мистецький контекст). Дослідження проблематики та засобів художньої виразності у прочитаних/прослуханих текстах. Дослідження впливу художніх засобів на власний емоційний стан. Висловлення власних почуттів, вражень від прочитаних творів різними засобами і способами візуалізації. Моделювання життєвих ситуацій на основі аналізу та інтерпретації вивчених творів. Характеристика образу ліричного/
--	---	--

використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1] 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови створює тексти різної тематики та обсягу, доцільно використовуючи цифрові засоби для поширення інформації щодо особистісних і суспільно важливих питань, дотримуючись норм електронного спілкування [12 МОВ 3.2.1-1] обирає способи вдосконалення тексту за самостійно визначеними критеріями [12 МОВ 3.3.1-2] 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]	відданості та порозуміння, які дарують надію й допомагають долати життєві труднощі. Засудження неприйняття відмінних людей, домашнього насильства, жорстокого поводження із дітьми, булінгу та залякування у школі. Образи Елеанор та Парка як уособлення споріднених душ, які знайшли місце для справжніх почуттів незважаючи на життєві труднощі. ТЛ: засоби художньої виразності (повторення)	головного героя, пояснення причин його поведінки, роздумів, відчуттів. Проведення паралелей між образами та ситуаціями тексту і власним життєвим досвідом. Групова взаємодія з метою визначення сутності кохання як рушійної сили в житті людини. Візуалізація прослуханої/прочитаної інформації. Складання власного висловлення/есе/допису в соцмережах про значення справжнього кохання в житті людини/в особистому житті
---	--	--

РОЗДІЛ 4

ПОШУК ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ВИРІ ЖИТТЄВИХ ВИПРОБУВАНЬ

(8 годин)

1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1] переказує художній текст у різний спосіб, зважаючи на умови спілкування, запити та особливості цільової аудиторії та	Ольга КОБИЛЯНСЬКА. Повість «За ситуаціями». Метальні й духовні пошуки жінки в суспільстві, вибір життєвого шляху, боротьба між соціальними очікуваннями та особистими ідеалами. Тема	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, вголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркоче, пошукове, зі слуховим рядом, з
---	--	---

власні потреби, дотримуючись достовірності і засад академічної доброчесності [12 МОВ 1.2.1-1] використовує доцільний спосіб фіксування усного повідомлення за тематикою художнього тексту, дотримуючись достовірності та засад академічної доброчесності, відповідно до самостійно визначеної мети [12 МОВ 1.2.2-1] визначає мету, прямі та приховані наміри автора усного повідомлення, відстежуючи їх можливі зміни у процесі комунікації, за потреби визначаючи прийнятні способи впливу на співрозмовника для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [12 МОВ 1.4.2-1] виявляє гнучкість і стійкість в обстоюванні власної позиції з урахуванням різних думок, аргументів щодо певної проблеми за тематикою чи проблемами, порушеними в художньому тексті, медіатексті [12 МОВ 1.6.1-1] раціонально поєднує використання вербальних та невербальних засобів в умовах реалізації різних комунікативних стратегій, виявляючи мовну стійкість [12 МОВ 1.6.1-2] демонструє володіння прийомами емоційної саморегуляції в різних ситуаціях усної комунікації (зокрема під час публічного виступу, співбесіди, а також у разі виникнення напруги чи конфлікту) [12 МОВ 1.7.1-2] 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1] визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на	емансипації та фемінізму у творі. Образ Аглаї-Феліцитас, яка прагне не втратити себе й віднайти свою ідентичність. Утілення вільного духовного розвитку й незалежності в образі героїні. Музика в повісті як спосіб сприйняття світу. ТЛ: повість (повторення) Ірина ВІЛЬДЕ. Повість «Метелики на шпильках». Проблема формування світогляду молодшої людини в умовах складних життєвих обставин дорослого світу, роль справжніх цінностей та «подвійної» моралі. Тема дорослішання як свобода особистого вибору й політичного зростання. Глибокий психологізм образу Дарки, яка робить свідомий життєвий вибір. Герман МЕЛВІЛЛ. Роман «Мобі Дік, або Білий кит». Глибокі філософські роздуми про сутність і цінність людського життя. Художнє дослідження характеру людини, виру її почуттів, що впливають на власне життя та світ навколо. Дисгармонійний аспект в «стосунках» людини і природи. Проблеми збереження довкілля у творі. Багатоплановий сюжет	відеорядом, інтенсивне, творче тощо). Творчий переказ, коментування та інтерпретація тексту, виокремлення головної та другорядної інформації в тексті, фактів та суджень тощо. Аналітична робота з текстом (відповіді на запитання з метою визначення ключових аспектів сюжету та композиції твору, теми, проблематики, системи образів тощо). Складання усного висловлення про порушені у творах проблеми. Структурування інформації відповідно до завдань та власної позиції. Дослідження психологічної глибини та багатогранності характерів головних персонажів, їхнього емоційного стану. Складання сенкану, діаманти, цитатної
---	--	---

контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1] виявляє та коментує підтекст, авторську позицію, виражені в художньому тексті, зважаючи на національний і загальнолюдський контекст [12 МОВ 2.2.2-1 П] визначає та аналізує мовні/стильові/жанрові/естетичні/прагматичні/ історико-культурні особливості форми та змісту тексту за тематикою художнього тексту, їх взаємозв'язок [12 МОВ 2.2.3-1] інтегрує інформацію з кількох прочитаних художніх текстів, гіпертекстів у цифровому середовищі для формулювання обґрунтованих висновків та аргументованих рішень для розв'язання різних життєво важливих проблем [12 МОВ 2.2.4-1] окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаного тексту чи кількох текстів - множинних та/або неструктурованих текстів [12 МОВ 2.4.1-2] обґрунтовує перспективи використання інформації з одного чи кількох прочитаних текстів (медіатекстів), множинних та/або неструктурованих текстів для досягнення особистісно і суспільно значущих цілей і розв'язання життєво важливих проблем [12 МОВ 2.4.1-3] самостійно, зокрема на основі власного і чужого читацького досвіду, здійснює добір текстів із різних джерел для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб, розв'язання суспільних проблем, успішної самореалізації [12 МОВ 2.5.1-1] застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, множинних та/або неструктурованих текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1] 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі,	та образи-символи роману. Джером СЕЛІНДЖЕР. Роман «Ловець у житті». Проблеми пошуку власного «я», свідомого входження мислячої індивідуальності в суспільство, де встановлено правила гри й розподілено ролі. Урбаністичний світ очима головного героя. Звеличення справжніх цінностей, що формують людську ідентичність. Засудження зухвальства, бездушності й лицемірства. Образ головного героя та його істинне покликання: нести в жорстокий світ добро, гармонію, радість, щирість дитинства. Символічні образи твору. ТЛ: символ (повторення)	характеристики головних/другорядних персонажів твору. Групова онлайн-взаємодія з метою визначення та інтерпретації фактичної інформації та підтексту. Дискусія на визначену тему щодо значущості життєвого вибору. Складання запитань відкритого типу, визначення ключових слів, формулювання теми та ідеї прочитаного/прослуханого тексту. Структурування інформації щодо перебігу подій, проблематики, розрізнення персонажів у вигляді схем/таблиць тощо. Проведення паралелей між образами та ситуаціями тексту і власним життєвим досвідом. Складання власного висловлення/есе/допису в соцмережах про
---	---	--

дотримання норм літературної мови створює тексти різної жанрово-стильової належності, відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 МОВ 3.1.1-1] створює тексти різної тематики та обсягу, доцільно використовуючи цифрові засоби для поширення інформації щодо особистісних і суспільно важливих питань, дотримуючись норм електронного спілкування [12 МОВ 3.2.1-1] усуває недоліки в тексті на різних рівнях його організації, ураховуючи жанрово-стильові та композиційні особливості тексту, коментує зроблені виправлення [12 МОВ 3.3.2-1] 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу задовольняє потребу в індивідуальній і колективній мовленнєвій творчості, послуговуючись здобутими знаннями з мови [12 МОВ 4.2.1-1]		значення духовної стійкості та незламності в характері людини, що можуть змінювати її життя та світ навколо.
ПІДСУМКИ (1 година)		
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях вибудовує комунікацію з іншими, забезпечуючи позитивний емоційний фон завдяки врахуванню особливостей контексту та інших важливих характеристик ситуації спілкування [12 МОВ 1.7.2-1] 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду пояснює вплив прочитаного тексту на власний емоційно-чуттєвий досвід,	Актуальність тематики творів української та зарубіжної літератури, прочитаних протягом року. Вічні проблеми буття в літературному мистецтві та міжкультурному контексті. Значення літератури (класичної й сучасної) для формування читацьких інтересів та вподобань.	Групова взаємодія (онлайн-дискусія) з метою обговорення творів, прочитаних протягом року. Дослідження впливу твору на формування власного читацького інтересу. Презентація власних ідей щодо значення літератури для задоволення

визначає потенційний вплив прочитаного тексту на емоційно-чуттєвий досвід різних читацьких аудиторій [12 MOB 2.3.1-1] самостійно, зокрема на основі власного і чужого читацького досвіду, здійснює добір текстів із різних джерел для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб, розв'язання суспільних проблем, успішної самореалізації [12 MOB 2.5.1-1] 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови створює тексти різної жанрово-стильової належності, відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 MOB 3.1.1-1] 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу задовольняє потребу в індивідуальній і колективній мовленнєвій творчості, послуговуючись здобутими знаннями з мови [12 MOB 4.2.1-1]		власних пізнавальних та естетичних потреб. Проектна діяльність. Написання есе на основі презентації інформації про читацькі вподобання. Створення буктрейлера/ відеопрецензії/, постера/ мультимедійної презентації про прочитаний твір української та зарубіжної літератури.
---	--	---

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Навчальна програма «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» вибіркового освітнього компонента реалізується через формування предметних компетентностей:

–сприймати інформаційні та художні тексти класичної та сучасної літератури (української і зарубіжних), розуміти, перетворювати, аналізувати, інтерпретувати і оцінювати інформацію;

–усвідомлювати значення української мови як державної та української літератури як невід'ємної частини світової культури;

–установлювати причиново-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію;

–формулювати визначення, логічно обґрунтовувати висловлену думку;

–перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема) для вирішення комунікативних завдань;

–презентувати власні ідеї, бачення, інноваційні погляди зрозуміло, грамотно, креативно, використовуючи доцільні засоби уяви мовлення;

– усвідомлювати роль читання текстів українських і зарубіжних авторів для гармонійного розвитку та самовдосконалення.

Засвоєння навчального матеріалу програми відбувається шляхом застосування різних форм освітньої діяльності, що ґрунтуються на активній взаємодії між учителем і здобувачами освіти. Для формування читацьких умінь на належному рівні використовуються завдання різної складності, ефективні методичні прийоми, що допомагають на компетентнісному та діяльнісному рівнях опрацювати тексти кожного розділу програми.

Тематично-проблемні розділи курсу містять художні твори, що сприяють становленню духовно-емоційного світу учнів та учениць, їхнього світогляду та громадянської позиції.

Твори, уміщені до **розділу 1 «Свобода як визначальна риса національної ідентичності людини»**, висвітлюють боротьбу людини за незалежність, гідність, демонструють приклади стоїцизму, волі до життя, незламної сили духу, що допомагали вижити в надважких умовах. Вони передбачають усвідомлення учнями та ученицями сутності поняття свобода. Під час вивчення творів учитель/ учителька акцентує увагу на тому, що свобода – це не просто відсутність зовнішнього примусу, це стан, у якому людина здатна самостійно обирати свій шлях, нести відповідальність за власні вчинки, реалізовувати свої мрії та жити згідно з власними переконаннями. Саме тому свобода є однією з найвищих цінностей, без якої неможливе повноцінне людське життя. Історія України – яскравий приклад боротьби за свободу, тому під час вивчення творів першого розділу варто звертати особливу увагу на історичний контекст. Наш народ неодноразово доводив, що гідність, самоповага й воля дорожчі за комфорт чи навіть життя. Російська агресія в Україні ще раз підкреслила, наскільки дорогою є свобода для нашої нації. Тисячі українців віддали життя за те, щоб їхні діти могли жити у вільній країні. Їхній подвиг навчає нас: свобода – не дар, а здобуток, який потребує щоденного захисту. Тож вивчаючи твори цієї тематики, дуже важливо вкотре проаналізувати з учнівством суть людського буття, для якого свобода є джерелом натхнення, необхідною умовою творчості й розвитку. Сприяти формуванню цих усвідомлень допоможе **варіативність форм і методів навчання**:

- ❖ інтерактивні – дискусії, рольові ігри, літературні вікторини, читацькі конференції;
- ❖ проєктна діяльність – дослідницькі роботи про культурно-історичні та мистецькі явища тощо;
- ❖ інтегроване навчання з історією, мистецтвом, громадянською освітою;
- ❖ робота з першоджерелами – читання уривків із мемуарів або щоденників письменників, перегляд документальних відео, пов'язаних з епохою або біографією автора.

Твори **розділу 2 «Самоцінність особистості як дар повноти життя»** спрямовані на усвідомлення учнями та ученицями поняття самоцінності як визнання власної гідності. Під час роботи з текстами учитель/учителька зважає на важливі акценти теми – формування внутрішньої поваги до себе й до інших, розвиток власної індивідуальності, проблеми самореалізації, самовизначення та свободи вибору. Психологічні портрети літературних героїв демонструють приклади того, як можна незважаючи на обставини залишатися собою, змінювати власне життя всупереч обставинам. Тож вивчаючи твори цього розділу, необхідно підкреслити, що повага до себе починається з розуміння своєї унікальності та права бути почутим. Ефективними для цього будуть такі **напрямки роботи** з учнівством:

- ❖ **аналітичне читання** – визначення ключових рис особистості героя, вивчення внутрішніх конфліктів персонажів, робота з цитатами, що розкривають цінність людської гідності;

- ❖ *обговорення й дискусії* на теми «Чи є особистість важливішою за колектив?», «Де межа між самоповагою та егоїзмом?», «Чи сучасне суспільство підтримує самоцінність людини?» тощо;
- ❖ *творчі завдання* – написання есе на тему: «Я – цінність для себе і світу», створення портрета героя з акцентом на його унікальність, виступ від імені героя: «Хто я і чому маю право на самоповагу?»; написання відгуків, листів героям, альтернативних фіналів прочитаного твору тощо;
- ❖ *інсценізації та рольові ігри* – інтерв'ю з героєм твору про його життєві принципи, інсценізація моменту морального вибору тощо.

Твори, що містить **розділ 3 «Кохання як джерело натхнення та рушійна сила в житті людини»**, спонукають замислитися над багатьма важливими життєвими питаннями: у чому справжня цінність почуттів, чи можна бути щасливим, жертвуючи собою заради інших, як кохання розкриває або руйнує особистість тощо. Оскільки 10 клас – це початок навчання в профільній школі, учні та учениці вже мають базу знань і здатні до аналітичного мислення, тому головна мета роботи з текстами такої тематики – це навчити осмислено читати їх, адже це не просто романтичні історії. Вони допомагають зрозуміти, що любов – це випробування і сила водночас, що розкриває глибини людської душі, формує життєві цінності, вчить приймати і відпускати. Тому надзвичайно важливо формувати в учнів та учениць емпатію, емоційний інтелект, здатність до глибокого аналізу людських почуттів. На уроках учитель має створити емоційно безпечний простір (тема кохання може бути чутливою), майстерно розкрити тему кохання як естетичну, моральну та філософську категорії та навчити порівнювати й розрізняти форми вияву кохання (жертвовного, трагічного, ідеалізованого, руйнівного тощо). Сприяти цьому безперечно можуть такі **методичні прийоми**:

- ❖ *емоційно-сміслові читання* – визначення емоцій, які викликає твір; читання з зупинками з метою інтерпретації теми/проблеми; прогнозування розвитку подій чи стану героїв;
- ❖ *групове взаємодія* – обговорення дилем на тему «Чи мав/мала рацію герой/героїня?»; порівняння сучасного бачення кохання з літературним образом; створення плаката «Цінності любові у творі»;
- ❖ *інсценізації, імпровізації* – розігрування сцен/епізодів у сучасному контексті; «Суд над героєм» – аргументи «за» і «проти» щодо вчинків персонажа;
- ❖ *аналітичне письмо* – есе «Чи можу я зрозуміти вибір цього героя/героїні?»; лист герою «Що б я сказав/сказала тобі як друг/подруга?»; порівняльний аналіз розкриття теми на основі множинного тексту (двох творів/кількох фрагментів);
- ❖ *творчі завдання* – створення емоційного портрета кохання; добір віршів/прози про кохання з коментарем, створення буктрейлерів, колажів або постерів до твору.

У **розділі 4 «Пошук власної ідентичності у вирі життєвих випробувань»** запропоновано до опрацювання твори української та зарубіжної літератури, що розкривають тему власної ідентичності, висвітлюють глибокі внутрішні процеси особистості, її пошуки себе, місця в суспільстві та сенсу життя. Працюючи над такими творами, учні й учениці усвідомлюють потребу визначати свої цінності, переконання, життєві пріоритети, осмислюють взаємозв'язок з національною та культурною ідентичністю, визначають власну унікальність, яка формується життєвими випробуваннями, бо саме труднощі часто допомагають знайти своє справжнє «я». Разом із тим, особливості такої літератури не лише в тому, щоб усвідомити особистісне становлення, а й зрозуміти проблеми взаємозв'язку людини з суспільством, історією, мовою, культурою. Це твори, які надихають на самопізнання, прийняття себе і зміцнення внутрішньої сили й опори. Отже, важливим

завданням учителя/вчительки є формування в учнів/учениць розуміння мотиву самопошуку та самоусвідомлення через аналіз літературних образів, критичне мислення, уміння проводити паралелі між особистим досвідом та долею літературного героя з метою формування стійкості, гідності, поваги до власного «я» навіть у складних життєвих ситуаціях. Із цією метою варто скористатися такими **методичними прийомами**:

- ❖ *читання з ціннісним акцентом* – ключові слова, які розкривають внутрішній стан героя; ведення «щоденника ідентичності» героя: що він втрачає/знаходить?
- ❖ *дискусії/дебати за питаннями* – Як зовнішні випробування змінюють людину? Чи можна залишатися собою в умовах тиску? Що важливіше: залишитися живим чи залишитися собою?
- ❖ *аналітичні завдання* – порівняння образів (хто з героїв зміцнився, а хто зламався через випробування?); створення «ментальної мапи самоідентичності героя»: які зміни відбуваються протягом твору;
- ❖ *творче письмо* – есе «Як на мене впливають випробування?» або «Що я обрав би/обрала б на місці героя?»; лист герою з порадою або підтримкою; автобіографічна замальовка «Мій момент самопізнання»;
- ❖ *рольові моделі* – інтерв'ю з героєм твору на тему: «Як я знайшов себе?»; інсценізація ситуації, де герой робить складний вибір тощо.

Програма інтегрованого курсу за вибором може бути основою для календарно-тематичного та поурочного планування, у якому вчитель/вчителька самостійно розподіляє години на вивчення художніх творів, визначає різноманітні види роботи, які допоможуть учням та ученицям опанувати зміст матеріалу та формуватимуть уміння, навички й цінності, визначені Державним стандартом профільної середньої освіти. Це дає можливість підійти до реалізації програми вільно й творчо, ураховуючи інтереси та можливості учнів, а також створити умови для об'єктивного оцінювання досягнень учнів та учениць. Із цією метою варто поєднувати формувальне та підсумкове оцінювання: усне опитування, тести, есе, творчі проєкти тощо; залучати самооцінювання та взаємооцінювання; надавати зворотний зв'язок у формі мотиваційних коментарів, а не лише оцінок тощо. Доцільність оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць за цим курсом визначає педагогічна рада закладу загальної середньої освіти.

Отже, вивчення інтегрованого курсу за навчальною програмою «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» у профільній школі – це творчий процес, у якому вчителі й учні є учасниками міжкультурного діалогу, де художній твір стає невід'ємною частиною життя й слугує збереженню загальнолюдських цінностей.

ВСТУП

**Вічні проблеми буття в літературному мистецтві.
Свобода й людська гідність, гуманізм та емпатія, відповідальність і
справедливість, прагнення гармонії та цілісності – визначальні риси національної
ідентичності людини у міжкультурному середовищі**

Методичні ресурси: сторітелінг «Як література змінила моє сприйняття», інтерактивний плакат, вправа «Асоціації», робота в групах.

СТОРИТЕЛІНГ

«Як література змінила моє сприйняття»

Завдання:

1. Пригадайте твори української або світової літератури, які читали раніше (не обов'язково в рамках шкільної програми) і які справили на вас велике враження.

2. Складіть короткий сторітелінг (2-3 хвилини) на тему: «Як прочитана мною книга або твір допомогли мені краще зрозуміти щось про свободу й людську гідність, гуманізм та емпатію, відповідальність і справедливість, прагнення гармонії та цілісності» або «Як література вплинула на моє духовне становлення?»

Питання, які допоможуть учням скласти сторітелінг.

- Який твір?
- Про яку проблему йшлося?
- Як герой вирішував цю проблему?

Свобода та людська гідність

- Які події або вчинки героїв книги змусили тебе замислитися над ціною свободи?
- Як персонажі відстоювали свою гідність? Чи були моменти, коли вона була під загрозою?
- Які висновки ти зробив(ла) для себе щодо особистої свободи після прочитання цієї книги?
- Чи змінювалося твоє розуміння людської гідності протягом читання? Як саме?

Гуманізм та емпатія

- Чи були в книзі моменти, коли ти відчував(ла) співчуття до персонажів, навіть до тих, хто робив неправильні вчинки?
- Як книга показала цінність людського життя та взаємодопомоги?
- Чи змінилося твоє ставлення до інших людей, до їхніх проблем після прочитання цього твору?
- Які вчинки героїв книги можна назвати гуманними? Чому?

Відповідальність та справедливість

- Які герої брали на себе відповідальність за свої вчинки, а які – уникали її? Які наслідки це мало?
- Як у книзі проявлялася справедливість або несправедливість? Чи завжди добро перемагало зло?
- Які уроки щодо відповідальності ти виніс(ла) з цієї книги для власного життя?

- Чи були моменти, коли ти відчував(ла), що справедливість у книзі не була відновлена?

Прагнення гармонії та цілісності

- Чи прагнули герої книги до внутрішньої гармонії? Як вони цього досягали або чому не могли досягти?

- Як книга показала важливість цілісності особистості: єдності думок, слів і вчинків?

- Чи були моменти, коли герої втрачали гармонію зі світом чи з собою? Що допомагало їм її відновити?

- Які елементи твору (сюжет, персонажі, ідеї) допомогли тобі краще зрозуміти, що таке гармонія та цілісність у житті?

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПЛАКАТ до курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі»

Перейдіть за покликанням. Уважно ознайомтеся з усіма елементами плаката. Натискайте на активні зони, щоб відкрити для себе більше інформації про авторів та їхні твори. Інтерактивний плакат — це ваш путівник до творів, які ми вивчатимемо в межах цього курсу. Зверніть особливу увагу на романи, що представлені на плакаті. Дізнайтеся їхні назви, авторів та ключові теми.

<https://view.genially.com/6845b8319ac5b8c80080bcb4/interactive-image-identichnist-lyudskoyi-dushi-v-literaturnomu-vimiri>

ВПРАВА «Асоціації»

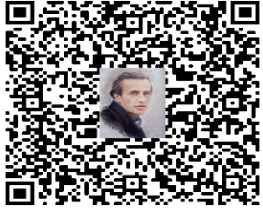
Учням пропонується підібрати асоціації до слова «Ідентичність» або ж створити хмаринку слів

Індивідуальність
Досконалість
Ексклюзивність
Неповторність
Толерантність
Ірій
Чесність
Неперевершеність
Ієрархія
Стимул
Тотожність
Ь = унікальність

РОБОТА В ГРУПАХ.

«Українська ідентичність і вселюдські цінності: точки дотику»

Учні об'єднуються в групи і досліджують ключові цінності людського буття, аналізуючи вивчені літературні твори та уривки з творів, які можна знайти за QR-кодом, щоб усвідомити роль свободи, гідності, відповідальності, емпатії та національної ідентичності у формуванні гармонійного суспільства.

1 група досліджує свободу й людську гідність (прагнення людини до вільного життя, вірність собі та своїй правді)	<i>Т. Шевченко</i> <i>цитати з творів</i>	
2 група досліджує гуманізм та емпатію (співчуття, повага до іншої людини визнання її цінності)	<i>В. Симоненко</i> <i>«Ти знаєш, що ти — людина?»</i>	
3 група досліджує відповідальність і справедливість (моральний обов'язок діяти чесно, навіть всупереч зовнішнім обставинам)	<i>М. Гоголь</i> <i>«Тарас Бульба»</i>	

4 група досліджує прагнення гармонії та цілісності (внутрішня рівновага, єдність із собою, суспільством і світом)	<i>І. Франко</i> <i>«Захар Беркут»</i>	
5 група досліджує національну ідентичність у міжкультурному середовищі (інтегрує висновки інших груп)		

РОЗДІЛ 1

СВОБОДА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ

Зінаїда ТУЛУБ. Роман «Людолови»

**Історичне минуле України у романі Зінаїди Тулуб «Людолови»:
боротьба за волю як вічна цінність українського народу.**

Методичні ресурси: біографічна довідка, дослідницьке завдання «Спільні долі та український дух», творче завдання «Сторінки щоденника», вправа «Займи позицію», буктрейлер, інтерактивна вправа в quizlet «Історизми та застарілі слова: як звучала епоха», презентація «Київська братська школа», вправа «Дерево передбачень», прийом «Намалюй героя», вправа «Складіть монофони», вправа «Складіть сенкани», вправа «Складіть даймонди»

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Перегляньте презентацію про життя Зінаїди Тулуб, щоб глибше зрозуміти її долю та творчість.

https://www.canva.com/design/DAGpv7GoMq8/bq8HoQPibVW6TK9Tx9CHtQ/edit?utm_content=DAGpv7GoMq8&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ. «Спільні долі та український дух»

Дослідіть і порівняйте життєвий та творчий шлях Зінаїди Тулуб і Тараса Шевченка, враховуючи їхнє походження, долю репресованих митців, зв'язок із Кирило-Мефодіївським братством та творчість, присвячену Україні.

ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ. «Сторінки щоденника»

Спробуйте написати сторінку щоденника від імені Зінаїди Тулуб, охопивши один із ключових періодів її життя (наприклад, роки ув'язнення на Колимі, період написання «Людоловів» або її повернення до Києва).

ВПРАВА. «Займи позицію»

Дискусія на тему: *«Чи мала Зінаїда Тулуб вибір у своєму житті, враховуючи історичні обставини. Чи могла вона уникнути репресій? Чи її «повернення в українство» було свідомим вибором чи неминучою долею?»*

БУКРЕЙЛЕР.

Перейдіть за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1QdqVfAiH-QwQsYCWIZwHRxazV7TW9nwt/view> та перегляньте буктрейлер до роману Зінаїди Тулуб «Людолови»

ВПРАВА. «Історизми та застарілі слова: як звучала епоха»

Перейдіть за покликанням <https://quizlet.com/1053006559/flashcards?funnelUUID=d4e6b0cc-8761-4789-9acb-c9828bc3563a> та виконайте інтерактивну вправу про історизми та застарілі слова в історичному романі «Людолови». Вправа допоможе не лише краще зрозуміти текст, а й оцінити мовне багатство історичного роману як жанру.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ. «Київська братська школа»

Коротко ознайомтеся із діяльністю братських шкіл в Україні. Дізнайтеся про створення Київської братської школи та внесок гетьмана Петра Сагайдачного і Галшки Гулевичівни у розвиток освіти. У презентації наведені цитати із роману Зінаїди Тулуб «Людолови»

<https://docs.google.com/presentation/d/1ZheIQaNMPaBTpPt6HEV8eBtaWO95R3Xg/edit?usp=sharing&ouid=102214775993421227977&rtpof=true&sd=true>

ПРЕЗЕНТАЦІЯ. «Петро Сагайдачний — видатний український військовий і політичний лідер»

Перегляньте презентацію про Петра Конашевича-Сагайдачного — гетьмана реєстрового козацтва, талановитого полководця, мудрого дипломата і захисника української культури та православної віри.

<https://drive.google.com/file/d/1azmG04rIJbDGZHaGxDTQZqyW8LPNNI28/view>

ПРЕЗЕНТАЦІЯ. «Стефан Потоцький: роль в історії України»

Ознайомтеся з інформацією про Стефана Потоцького — видатну постать в історії України, чий внесок значно вплинув на політичне, військове та культурне життя.

https://drive.google.com/file/d/148wvZstttwkQAk9GoYyswo0weXlCd_DW/view

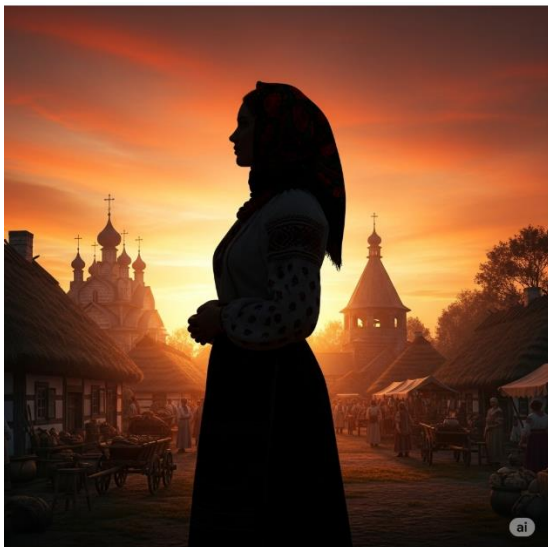
ВПРАВА «Дерево передбачень»

Поміркуйте, які події можуть відбутися у творі Зінаїди Тулуб із назвою «Людолови»? Намалуйте результати передбачень у вигляді дерева, переглянувши буктрейлер. Відскануйте QR-код або перейди за покликанням <https://youtu.be/10Xf7svRjs8?si=k9V9vXyYmgT7evGB>, та подивіться відео.

ПРИЙОМ. «Намалюй героя»

Яким (якою) я уявляю героїв твору Зінаїди Тулуб «Людолови» Настю Повчанську та Петра Сагайдачного, Горпину та Данила Коржа? Які риси характеру героїв мені хотілося б мати і чому? Працюємо в парах, відповідь будуюмо у формі діалогу.

ВПРАВА «Складіть монофони»

Прочитайте монофони та складіть власні про будь-якого героя твору. Перейшовши за посиланням https://www.canva.com/design/DAGp7vWhCgk/b4BrpqEha88YaiYjVLKi-A/edit?utm_content=DAGp7vWhCgk&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton чи QR-кодом, перегляньте презентацію із монофонами.

ВОЛЯ

Воля – везувій, воля – вічність. Воля велична, всесильна, вдосконалює, викристалізовує. Воля віками виплекана. Вона веде, вершить, вибирає, випробовує вивічених, впертих. Воля вигострює вишкіл, винагороджує відчайдухів, випростовує, виховує, ворогів – відсікає. Воля віє вишневим вітром весни, вщент виповнює Всесвіт.

ПРОТЕСТ

Протест плекає патріотів. Пече підлих праведною помстою. Протестуй проти песимізму, пихатості, підлості, плебейства. Підніми плечі, простуй прямо. Полум'ям палай! Підкорюй по-козацьки піраміди подвигу. Повстань проти покори, прожени полуду. Похристиянськи прагни правди. Працюй, плекай плем'я патріотів. Повстань проти пілатів, підтримай Прометеїв!

САГАЙДАЧНИЙ

Славний Сагайдачний! Сміливий, сильний, самостійний стратег. Серцем справжній самовідданий син славної Січі. Сміливо споряджав свої сили, скликав сотні. Своїм словом скріплював серця соратників. Сяє слава Сагайдачного, сягає світів. Сагайдачний – свобода, справедливість, світла спадщина, сяюча сторінка. Слава! Слава! Слава!

НАСТЯ ПОВЧАНСЬКА

Настя невинна наречена, ніжна, незрівнянна, неперевершена, неймовірна. Набіг ногойців. Неволья. Нескореність. Незламність. Нова неволья. Новий наречений навіки. Нічна ностальгія. Намісниця.

ДАНИЛО КОРЖ

Добродій Данило – дбайливий домогосподар, добрий, достойний, дієвий. Дуже драматична доля. Доблесть демонструє дужий духом Данило, долаючи десятки далеких доріг додому. Довів дійсно достойний дух!

ГОРПИНА КОРЖ

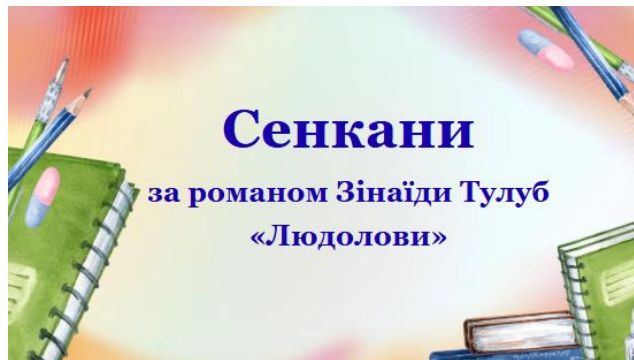
Горпина – гарна господиня. Горошинку годувала. Гуркіт, гамір, грабіжники... Голосила, глушила горе, гамувала гарячий гнів. Горлиця гнана. Гріх ганебний гамувала горопах. Господи, годі горювати, геть горе! Горпина годину грядущу героїчно гаптувала...

КОХАННЯ

Кохання – казкова квітка калини. Кохання кличе, квітне. Коли козак кохає, козачка кароока казково квітує. Красти кохання – крамола. Красиве кохання – кремінь.

ВПРАВА. «Складіть сенкани»

Прочитайте сенкани та складіть власні про будь-якого героя твору. Перейшовши за покликанням https://www.canva.com/design/DAGp9W2-eaY/V53byqRfKga_I-iBWRa1MQ/edit?utm_content=DAGp9W2-eaY&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton чи QR-кодом, перегляньте презентацію з сенканами.

Воля

*Неприборкана, свята.
Окрилює, бентежить, розпалює.
Воля вселяє людині надію.
Жадання.*

Воля

*Омріяна, вистраждана.
Надихає, пробуджує, кличе.
Воля дарує людині щастя.*

Життя.

Протест

Рішучий, сміливий.

Тліє, палає, клекоче.

Протест притаманний мужнім людям.

Боротьба.

Настя

Вродлива, незламна.

Кохає, страждає, сподівається.

Настя – сильна духом жінка

Володарка.

Настя

Полонена, незламна.

Чекає, бореться, виживає.

Серце прагне рідного краю.

Султанка.

Петро

Відважний, мудрий.

Воює, згуртовує, дбає.

Сагайдачний – символом боротьби за свободу.

Гетьман.

Горпина

Любляча, наполеглива.

Бореться, кохає, ризикує.

Має неймовірну волю до життя.

Вірність.

Данило

Волелюбний, сміливий.

Бунтує, ризикує, любить.

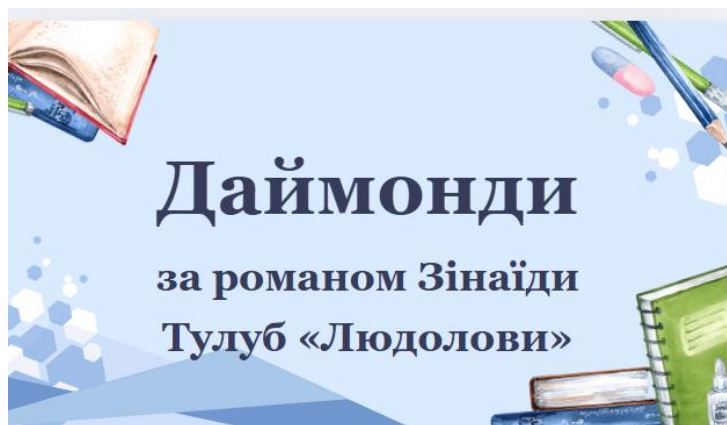
Данило – борець за волю.

Життєлюб.

ВПРАВА. «Складіть даймонди»

Прочитайте даймонди та складіть власні про будь-якого героя твору. Перейшовши за посиланням <https://www.canva.com/design/DAGp8soyahA/Nxk5M3eckQyDACQyb->

[T8NA/edit?utm_content=DAGp8soyahA&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton](https://t8na.com/edit?utm_content=DAGp8soyahA&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton) чи QR-кодом, перегляньте презентацію із даймондами.

Воля

Чарівна, жадана.

Кличе, бентежить, надихає.

Воля – життя. Рабство – смерть.

Принижує, знесилює, знищує.

Осоружне, нестерпне.

Рабство.

Протест

Рішучий, відчайдушний.

Жевріє, розгорається, клекоче.

Протест – життя. Покора – смерть.

Пригнічує, знеособлює, убиває.

Рабська, німа.

Покора.

Данило

Волелюбний, сміливий.

Бореться, любить, пам'ятає.

Данило – протест. Людолови – рабство.

Пригнічують, мордують, переслідують.

Жорстокі, люті.

Людолови.

Горпина

Любляча, відважна.

Кохає, підтримує, бореться.

*Горпина – любов. Людолови – ненависть.
Неволять, знущаються, карають.
Безсердечні, грубі, несамовиті.
Людолови.*

*Кохання
Ніжне, романтичне.
Зігриває, надихає, захоплює.
Кохання – щастя. Ненависть – горе.
Убиває, спопеляє, роз'єднує.
Огидна, убивча.
Ненависть.*

ТЕСТИ.

Зінаїда Тулуб. Роман «Людолови» (том I)

1. Хто з героїв роману «фондує монастирі та ще й хлопської віри»?

- А кир Єлисей
- Б суддя Ян Аксак
- В Галшка Гулевичівна
- Г Стефан Потоцький

2. Чиє дитя було затоптане кінськими копитами?

- А Олени
- Б Горпини
- В Шафіге
- Д Насті

3. Про створення якої школи йде мова у творі?

- А Львівської
- Б Острозької
- В Київської
- Г Одеської

4. Жанр твору «Людолови» З. Тулуб

- А соціально-побутовий роман
- Б роман-хроніка
- В історичний роман
- Г науково-фантастичний роман

5. Як врятувалися діти пані Баличиної Петрик та Юрасик від нападу шляхти, що вихвалялася порізати всю старшину?

- А втекли через вікно в поле
- Б заховалися в льосі

В заховалися в глибокому дуплі дуба
Г залізли під піч

6. Як звали татарина, що викупив Горпину?

- А Селім
- Б Юсуф
- В Нур'ялі
- Г Ібрагім

7. Про який історичний період іде мова в романі «Людолови»?

- А перша половина XVII століття
- Б кінець XVII століття
- В середина XVI століття
- Г період Руїни

8. Кого із бранок було продано на вагу золота?

- А Горпину
- Б Настю
- В Олену
- Г Соломію

9. Чому Олена і Панас, вільні люди, не поспішали повертатися додому?

- А потрібно було зібрати грошей на дорогу і борги сплатити
- Б вони прийняли мусульманську віру
- В боялися пана
- Г не знали дороги

10. Виберіть правильне твердження

А У романі зображається епоха гетьмана Сагайдачного, походи запорожців у Крим та їхні бої з московитами та турками.

Б У романі постають картини національно-визвольної боротьби українського народу проти польського поневолення

В У романі зображено відому історичну подію - чорну раду, відтворено соціальні суперечності в Україні після переможної визвольної війни та приєднання до Московського царства.

Г У романі змальовано період зародження козацтва в Україні

11. Своїми вчинками Селім намагався підкорити серце Насті. Чого із переліченого він не робив для неї?

- А наказав двірському поетові скласти на пошану Насті газелі
- Б наказав привести з-за гір степових квітів
- В дозволив повернутися додому разом із чумаками
- Г надсилав їй пишні оздоби й подарунки

12. Скільки років просидів біля опачини чоловік Олени Панас перед тим, як дружина викупила його за 1500 аспрів?

- А два
- Б шість
- В три
- Г сім

Відповіді до тесту

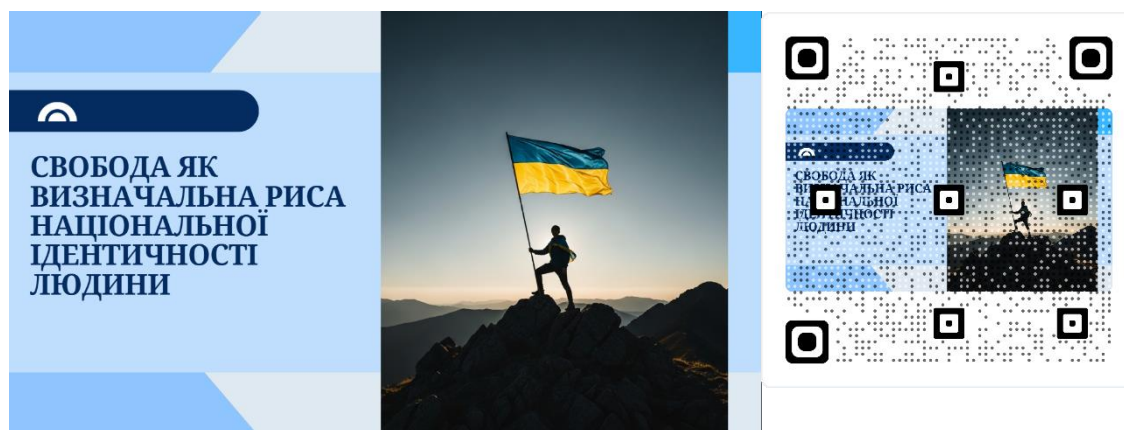
1. Хто з героїв роману «фондує монастирі та ще й хлопської віри»?
В Галшка Гулевичівна
2. Чиє дитя було затоптане кінськими копитами?
В Шафіге
3. Про створення якої школи йде мова у творі?
В Київської
4. Жанр твору «Людолови» З. Тулуб
В історичний роман
5. Як врятувалися діти пані Баличиної Петрик та Юрасик від нападу шляхти, що вихвалялася порізати всю старшину?
В заховалися в глибокому дуплі дуба
6. Як звали татарина, що викупив Горпину?
В Нур'ялі
7. Про який історичний період іде мова в романі «Людолови»?
А перша половина XVII століття
8. Кого із бранок було продано на вагу золота?
Б Настю
9. Чому Олена і Панас, вільні люди, не поспішали повертатися додому?
А потрібно було зібрати грошей на дорогу і борги сплатити
10. Виберіть правильне твердження
А У романі зображається епоха гетьмана Сагайдачного, походи запорожців у Крим та їхні бої з московитами та турками.
11. Своїми вчинками Селім намагався підкорити серце Насті. Чого із переліченого він не робив для неї?
В дозволив повернутися додому разом із чумаками
12. Скільки років просидів біля опачини чоловік Олени Панас перед тим, як дружина викупила його за 1500 аспрів?
Б шість

Зінаїда ТУЛУБ. Роман «Людолови»
Проблема духовного поневолення і збереження гідності
в романі Зінаїди Тулуб «Людолови»

Методичні ресурси: робота в групах «Голоси Свободи. Від «Людоловів» до сучасності», рольова гра «Суд історії», діалог поколінь: «Голос Сагайдачного сьогодні», характеристика головного персонажа твору Петра Сагайдачного, робота у парах «Літературний профіль героя», порівняльна характеристика, кластер, вікторина «Упізнай героя», літературний квест «У пастці людоловів», тести.

РОБОТА В ГРУПАХ. «Голоси Свободи. Від «Людоловів» до сучасності»

Перейшовши за покликанням https://www.canva.com/design/DAGpw2Od-VE/ryRXI0EZ5NB4t3l6nhqHTA/edit?utm_content=DAGpw2Od-VE&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton чи QR-кодом, перегляньте презентацію та виконайте завдання.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ГРУП:

Група «Історики Свободи»

Проаналізуйте, як у «Людоловах» проявляється боротьба українського народу за незалежність і гідність. Наведіть 2-3 приклади з тексту.

Порівняйте виклики, з якими стикалися герої твору, з викликами, що стоять перед українцями сьогодні. У чому полягає схожість, а в чому – відмінність?

Група «Незламність Духу»

Знайдіть у «Людоловах» приклади стоїцизму, волі до життя та незламної сили духу персонажів у надважких умовах. Зачитайте цитати, що ілюструють це.

Подумайте, як ці риси допомагають українцям вистояти у нинішній боротьбі за свободу.

Група «Голос Жінки»

Дослідіть долю та боротьбу українських жінок у «Людоловах». Як вони відстоювали свою свободу та гідність?

Як ці образи перегукуються з роллю сучасних українських жінок у захисті країни та відстоюванні своїх прав?

Група «Маніфест Свободи»

Спираючись на зміст презентації та твір «Людолови», створіть «Маніфест Свободи» – 5-7 ключових тез про те, чому свобода є найвищою цінністю для українця/українки і чому її потрібно захищати щодня.

Формат роботи

Кожна група отримує завдання, обговорює його, готує короткий виступ (5-7 хвилин) та може представити свої висновки у формі схеми, короткої презентації на фліпчарті або візуального колажу.

Образ Петра Сагайдачного – видатної постаті козацьких часів

РОЛЬОВА ГРА. «Суд історії»

Мета: аналіз історичної постаті крізь призму свободи та відповідальності, розвиток аргументації.

Опис: учні розподіляють ролі: суддя, прокурор, адвокат, свідки (персонажі роману: козак, міщанин, селянин, представник шляхти), присяжні. Проводиться умовний судовий процес, де оцінюється діяльність гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного з точки зору його внеску у боротьбу за свободу українського народу.

Тексти виступів

Суддя

Суддя: *«Шановні учасники судового засідання! Сьогодні ми зібралися, щоб розглянути діяльність однієї з найвизначніших постатей української історії – гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Ми не судимо його в кримінальному сенсі, а прагнемо історично осмислити його вибір та вчинки в контексті боротьби за свободу та гідність українського народу, як це зображено у романі Зінаїди Тулуб «Людолови». Наше завдання — почути різні погляди, аргументи та свідчення, щоб сформувати власне бачення його історичної ролі. Слово надається пану Прокурору».*

Прокурор

Прокурор: *«Ваша честь, панове присяжні, шановні учасники суду! Мої звинувачення проти Петра Конашевича-Сагайдачного стосуються не особистої зради, а, швидше, тяжких компромісів та суперечливих рішень, які, подекуди, не відповідали інтересам усього українського народу, особливо його найменш захищених верств.*

Я звинувачую Сагайдачного у тому, що, прагнучи зміцнити козацьку державу та отримати визнання, він йшов на угоди з польською владою, яка продовжувала гнобити українських селян та міщан. Згадайте, як він брав участь у походах на Москву, де козацька кров проливалася за чужі інтереси. Чи можна вважати це абсолютною свободою? Ні. Це була свобода за певну ціну, що сплачувалася не лише ним, а й простими людьми.

Ба більше, його дії, спрямовані на легалізацію козацтва, часто призводили до збільшення реєстру, але залишали поза ним тисячі інших козаків, які ставали «виписицями» і знову потрапляли під шляхетський гніт. Чи був це шлях до справжнього визволення? Чи не ставив він інтереси козацької верхівки вище інтересів усього народу?

Я стверджую, що іноді в його діях простежується прагматизм, що межує з цинізмом, коли заради великих цілей він нехтував стражданнями окремих людей. Ми маємо пам'ятати, що справжня свобода не може бути досягнута за рахунок поневолення інших, навіть якщо це здається тактично вигідним. Чи не забагато компромісів було в його політиці, які лягли тягарем на плечі народу? Я закликаю вас, присяжні, оцінити ці факти та зважити на них при винесенні свого рішення».

Адвокат

Адвокат: «Ваша честь, панове присяжні, присутні! Я виступаю на захист гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Звинувачення пана Прокурора є односторонніми та не враховують всієї складності історичної доби, в якій довелося діяти нашому Гетьману.

Я стверджую, що Сагайдачний був стратегом, який діяв в умовах «кайданів» свого часу. Україна була розтерзана між могутніми імперіями – Османською імперією, Річчю Посполитою, Московським царством. У цих умовах, щоб вижити і зберегти іскру української державності, необхідно було йти на складні, але вимушені компроміси.

Його участь у походах разом з поляками на Москву, як це яскраво показано в «Людоловах», була не актом зради, а використанням наявних можливостей для зміцнення козацької сили та авторитету. Саме завдяки таким походам козацтво здобуло бойовий досвід, зброю та міжнародне визнання, що було критично важливим для майбутньої боротьби за повну незалежність.

Захищаючи релігію та культуру, Сагайдачний фактично рятував українську ідентичність. Він сприяв відновленню православної ієрархії, підтримував Київське братство, заснував друкарню. Це були дії, які дарували народу духовну свободу, зберегли його коріння, коли фізична свобода була обмежена. Чи не це є найбільшою перемогою «у кайданах»?

Його політика щодо реєстрового козацтва була спробою легалізувати українську військову силу, забезпечити їй підтримку та захист, що було нечуваним досягненням на той час. Так, не всі потрапили до реєстру, але це був перший крок до визнання козацтва як політичної сили. Він крок за кроком виборював права для народу, а не чекав миттєвого чуда.

Сагайдачний діяв не лише для козацтва, а й для всього українського народу. Він прагнув створити міцну основу для майбутнього звільнення, і його дії, навіть якщо вони здавалися суперечливими, були частиною великого плану виживання та розвитку. Він був людиною вільною духом, яка, перебуваючи в політичних «кайданах», майстерно їх використовувала для досягнення своїх цілей. Я прошу винести вердикт на користь Сагайдачного, адже його діяльність заклала фундамент для подальшої боротьби за справжню свободу України».

Свідки

Козак (із роману)

Козак: «Я, козак запорозький, бачив гетьмана Сагайдачного в бою, бачив, як він вів нас на турків, на татар. Він був суворий, так, але справедливий. Коли ми йшли в похід на Каффу, то це була помста за тисячі наших братів і сестер, що потрапили в неволю. Він не просто воював, він визволяв душі! Так, були угоди з поляками, але без цього ми б не мали ні зброї, ні сили. Він показав нам, що козак може бути господарем своєї долі, навіть коли кругом вороги. Він дав нам віру в нашу силу!»

Міщанин (із роману)

Міщанин: «Я, київський міщанин, бачив, як Сагайдачний дбав про нашу Київську братську школу. Він сам, з усім військом, записався до братства! Це ж який приклад! Він розумів, що свобода не тільки в шаблі, а й у книзі, в знаннях, у вірі. Ми були принижені, наша православна віра переслідувалася, а він підняв її, дав нам надію на майбутнє. Це була справжня духовна свобода, яку він нам повернув».

Селянин (із роману)

Селянин: «А що мені з тих походів? Я, простий селянин, як був під паном, так і залишився. Сагайдачний воював з турками, добре, але панська неволя нікуди не ділася. Коли він йшов на угоди з поляками, то наша доля, доля кріпаків, не поліпилася. Чи це свобода, коли твій піт все одно йде на чужі млини? Я не відчував тієї свободи, про яку говорять. Може, він і хотів добра, але до нас, простих людей, воно не доходило».

Представник польської шляхти (із роману)

Шляхтич: «Я, польський шляхтич, мушу визнати, що Сагайдачний був грізним противником, але й хитрим політиком. Він був нашою силою у боротьбі проти Москви та Туреччини. Ми використовували його козаків, а він використовував нас, щоб зміцнити своє становище. Це була гра, де кожен шукав своєї вигоди. Він прагнув визнання для свого козацтва, і ми були готові дати це визнання, поки це було вигідно Короні. Проте, його вимоги часто були надмірними, і він міг спричинити справжній бунт».

Присяжні

Присяжні: (Після вислуховування сторін та свідків, присяжні обговорюють та виносять свій вердикт. Можливі варіанти вердикту):

Вердикт 1 (Виправдувальний/Схвальний): «Ми, присяжні, вважаємо, що гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, діючи в надзвичайно складних умовах, зробив усе можливе для захисту українського народу та збереження його свободи. Його рішення, хоч іноді й компромісні, були вимушеними кроками, що вели до посилення козацької держави та надання народу надії на майбутнє. Його дії були виявленням свободи у кайданах. Він заслужив право вважатися великим борцем за свободу».

Вердикт 2 (Частково критичний/Змішаний): «Ми, присяжні, визнаємо значний внесок гетьмана Сагайдачного у боротьбу за свободу України. Однак, ми не можемо ігнорувати

той факт, що деякі його рішення, особливо щодо компромісів з Річчю Посполитою, не завжди покращували долю простих людей і подекуди обмежували їхню свободу. Його діяльність була складним балансом між виживанням та ідеалами свободи, що мав як позитивні, так і негативні наслідки для різних верств населення».

Вердикт 3 (Свідоме утримання): «Ми, присяжні, вважаємо, що історична постать гетьмана Сагайдачного є надто багатогранною, а обставини, в яких він діяв, надто складними, щоб винести однозначний вердикт. Його дії були продиктовані як прагненням до свободи, так і необхідністю виживання. Це питання залишається відкритим для подальшого осмислення».

Рефлексія

Суддя: «Дякую всім за участь у нашому «Суді історії». Ми побачили, що постать Петра Конашевича-Сагайдачного викликає різні, часто суперечливі думки. Це свідчить про те, що історія не чорно-біла, а дії лідерів завжди є результатом складної взаємодії обставин, можливостей та особистих прагнень».

Ця вправа показала нам, що розуміння свободи може бути різним для різних людей та в різні епохи. Чи може лідер завжди діяти абсолютно вільно, чи його свобода обмежується обставинами та відповідальністю за інших? Які уроки ми можемо винести з діяльності Сагайдачного для розуміння боротьби за свободу сьогодні?»

ДІАЛОГ ПОКОЛІНЬ. «Голос Сагайдачного сьогодні»

Напишіть уявний монолог або лист від імені Сагайдачного до сучасної молоді. Або створіть сцену розмови героя з молодим українцем/українкою ХХІ століття.

Характеристика головного персонажа твору Петра Сагайдачного

Створити сенкани до образу головного героя Петра Сагайдачного

1. Сагайдачний

Мудрий, рішучий

Керує, веде, перемагає

Об'єднує народ, творить історію

Гетьман

2. Герой

Сильний, людяний

Захищає, допомагає, кохає

Залишається вірним до кінця

Лицар

3. Влада

Жорстка, холодна

Підкорює, використовує, панує

Забуває про простих людей

Амбіції

4. Людина

Сумна, втомлена

Позитивні риси	Негативні риси
Видатний полководець, стратег, талановитий організатор	Егоїзм (болісний, гіперболізований)
Політичний діяч і дипломат	Властолюбство, владні амбіції
Людяність, здатність до співчуття	Жорстокість у діях
Вірність коханню до кінця життя	Ігнорування інтересів селян, підмайстрів, козацької голоти
Турботливість (піклується про визволення з неволі Данила, Насті)	Орієнтація на вигоду для знаті та університетів
Підтримує простих людей (Омелька, Хому, Настю)	Невпевненість, розгубленість у складних ситуаціях
Багатогранна особистість з великою внутрішньою силою	Схильність до внутрішніх сумнівів, потреба в сторонній підтримці
Ініціатор створення Київської братської школи	Маніпуляція народними масами заради власних цілей

Шукає, вагається, страждає

Не завжди знає, як жити далі

Слабкість

5. Образ

Багатогранний, складний

Борець, творець, провидець

Єдність сили й суперечностей

Постать

РОБОТА В ПАРАХ. «Літературний профіль героя»

Створіть візуальний профіль гетьмана Петра Сагайдачного (у вигляді соцмережі, паспорта героя, сторінки у Facebook або картки героя).

Можна включити:

- Ім'я, риси характеру
- Життєві цілі
- Найвідоміші цитати чи дії
- Вороги й союзники
- Символи (меч, хрест, книга тощо)

Приклад:

Профіль у соцмережі: «Гроза#Козак» (аналог Facebook)

Ім'я: Петро Конашевич-Сагайдачний

Місце народження: Кульчиці

Статус: Гетьман Війська Запорозького

Освіта: Острозька академія

Дружина: Анастасія Повчанська

Сторінка створена: ~1600 рік

Про себе:

«Жити — Вітчизні служити. Мудрість — моя зброя, шабля — мій аргумент, віра — моя опора»

Риси характеру:

- ☒ Освічений
- ☒ Стратегічний мислитель
- ☒ Вірний православ'ю
- ☒ Дипломатичний
- ☒ Витривалий воїн

Життєва ціль:

- ☐ Захист православної віри та українського народу
- ☐ Піднести авторитет козацтва
- ☐ Укріпити союз із Європою

Найвідоміші дії:

- Похід на Москву (1618) — здобуття Лівобережжя
- Морські походи проти Османської імперії
- Захист православної церкви у Речі Посполитій
- Підтримка Київського братства і школи

Вороги:

- Османська імперія
- Кримське ханство
- Польська шляхта, що тисне на православних

Союзники:

- Київське братство
- Митрополит Йов Борецький
- Козацьке військо
- Визвольні рухи

Фотогалерея (уявна):

- Меч, прикрашений хрестом
- Острозька Біблія
- Козацький хрест
- Козацька чайка на Чорному морі

ЛІТЕРАТУРНИЙ КВЕСТ. «У пастці людоловів»

Командна гра з підказками. Учні отримують завдання-підказки, які потрібно пройти:

Станція 1. «Голос героя»

Розпізнайте героя за цитатою. Прочитайте цитату з твору та визначте про кого йдеться.

... Була це струнка й висока на зріст молодиця років двадцяти п'яти, з глибокими чорними очима під довгими віями і білими, як мигдаль, зубами. Вона ще не зовсім видужала після важких пологів, і її змарнілі, схудлі риси яскравіше відбивали її вразливу, чулу вдачу. (Горпина)

«... Він зупинився на паперті, заправив за ліве вухо чорний, як дьоготь, оселедець і, зсунувши брови, дивився в далечінь». (Корж)

«... Щаслива облудна усмішка примружила його прозорі, трохи опуклі очі й сховалася в тишних вусах, припорошених сивим попелом років». (Пан Бжеський)

«... Сидить він струнко. Душно в шатному кунтуші, облямованому куницею. Тиснуть гостроносі чоботи останньої моди. Але повний пихи: він теж бере участь у державних справах». (Горленко)

«... Гордовите випещене обличчя молодого феодала, мало не короля на Брацлавіщині, виринуло з небуття і стало перед хворим» (Потоцький).

«... Стільки сили й зненависті бриніло в його тоні, так блимнули в місячних присмерках його вузько посаджені очі, що їй стало моторошно. Вона зрозуміла, що ця людина фанатично прагне своєї мети і без вагань змете все, що стане на її шляху» (Сагайдачний).

«... Не хазяйка, а золото. І молоденьке, і гарненьке, а рученята в неї залізні. Гляне на хлопців, гукне, а вони їй підібгають хвости, як побиті». (Настя)

Станція 2. «Ланцюг подій»

Відновіть правильну послідовність подій

1. Веди на Каффу!
2. Потоцький, Ружинський та різної шляхти сотні зо дві грабують, ріжуть, як татари.

3. Горленко почував себе погано не тільки фізично, але й морально, надумавши перейти до унії.

4. Насамперед потрібна друкарня: ніяка школа не існуватиме без книг.

5. Корж з насолодою шмагав підпанка і приказав, щоб той тікав і пам'ятав, що з козаком краще не заводитись.

6. На хуторі йшов погром, дикий, безглуздий. Мемекали вівці, кудкудакали кури, тікаючи від чіпких татарських рук.

7. Коли повернулися Селімові посланці, Сафар вивів Настю й посадив її на одну з шальок, а на другу почали сипати золото.

8. Коли останнього невільника було потавровано, їх розташували по лавах, біля опачин. З важким брязкотом замкнулися на їх ногах і руках.

Відповідь: 3,5,2,4,6,8,7,1.

Станція 3: «Цінність у тексті»

Визначте вічну ідею Прочитайте уривок з тексту, проаналізуйте і назвіть основну вічну цінність, яку він втілює.

«... Треба, щоб Київ став таким же розсадником освіти, яким колись був Острог. І не я сам мрію про це; а вся наша старшина, наше панство, що доручило мені цю справу. Треба, щоб ніякий шляхетський собака не насмілювався більш дорікати нам хлопством, відбирати в нас землю та кріпаків, забороняти нам здійснювати наші шляхетські права. А без освіти цього ніяк не дійдеш. Без освіти років за двадцять-тридцять від нас лишиться один спогад та, мабуть, руїни кількох хуторів. Все захоплять ненажери пани, все заплутають у свої тенета вчені та хитрі отці єзуїти. І наші діти стануть звичайнісінькими хлопами-кріпаками без прав і без землі».

Цінність: духовна цілісність нації

«... Запорозька Січ була серцем і передмур'ям волі, — недосяжним і неприступним середовищем і штабом всенародної боротьби проти визиску і покріпачування. Це не була фортеця з кам'яними мурами, залізними брамами і глибокими ровами навкруги, але кожен знав, що це надійний притулок, де можна почувати себе в цілковитій безпеці і звідки ніякі цупкі й пазуристі лапи не можуть видерти його на нове горе і нові утиски. Тут кожна пригноблена людина могла сміло підвести завжди схилену голову, бо ніхто вже не наважиться чавити його людську гідність і самолюбство. Тут кожен міг вибрати собі діло або роботу на свій смак і за своїми здібностями і стати на захист і оборону своїх прав, своєї любої фортеці і передбур'я. І тільки тут, на Січі, люди вперше починали виховувати в собі справжню, свідому любов до своєї батьківщини».

Цінність: Свобода, гідність

1. За прочитаним твором дайте характеристику архімандриту Києво-Печерського монастиря Єлисею Плетенецькому, створіть сенкан до образу.

Єлисей Плетенецький — архімандрит Києво-Печерського монастиря, історична постать, представлена в романі як впливовий, суперечливий і політично далекоглядний діяч. Його образ не романтизовано, а змальовано реалістично — як особу, що вміло поєднує релігійні обов'язки з активною політичною та суспільною діяльністю.

Основні риси характеру:

Його роль у романі:

- Політичний наставник Петра Сагайдачного — саме Плетенецький спонукає його до створення Київського братства, братської школи та ідеологічної боротьби проти Унії.
- Духовний лідер, який став феодальним володарем — він діє більше як господар і стратег, ніж як пастир.
- Ідеолог православної еліти — його дії спрямовані на збереження влади церкви і зміцнення її позицій у боротьбі з католицизмом та уніатством.
- Противник народного руху — намагається стримати або скерувати антифеодальні настрої в русло, вигідне церковно-феодальній верхівці.

Висновок:

Образ Єлисея Плетенецького в романі «Людолови» — це яскравий приклад того, як релігійна влада може поєднуватися з політичною амбіцією. Він не є звичайним духівником — це розумний, впливовий і прагматичний феодал, який намагається використати історичний момент для зміцнення позицій православної церкви, часто жертвуючи інтересами

Позитивні	Негативні
Практичність, рішучість, діяльність	Самовладність, владолюбство
Політична далекоглядність	Ігнорування волі народу
Організаторський хист (ініціатор братства, школи)	Боротьба за вплив церкви через демагогічні гасла
Впливовість, здатність переконувати	Використання релігії як інструмента політичної маніпуляції
Підтримка православ'я в умовах утисків	Орієнтація на інтереси феодальної верхівки, а не народу

простого народу.

ПРИКЛАДИ СЕНКАНІВ

1. Плетенецький

Холодний, владний

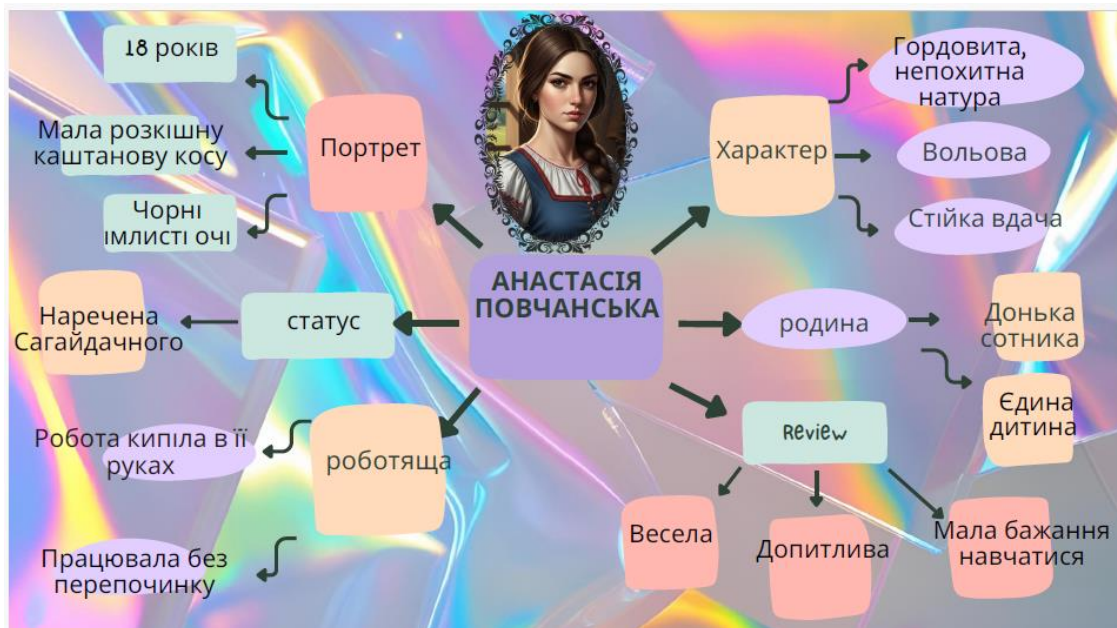
Керує, планує, спрямовує

Діє заради сили церкви

Архімандрит

2. Політик

Розсудливий, обачний
Впливає, маніпулює, стримує
Не вірить у силу народу

Ф
еодал
3.
Наставник
М
удрий,
твердий
Н
авчає,
радить,
направляє
Ф
ормує
курс
Сагайдач
ного

Ідеолог
4. Стратег
Впевнений, далекоглядний
Організовує, координує, контролює
Церква — головний його інтерес
Маніпулятор

КЛАСТЕР

Створіть кластер до образу Анастасії Повчанської

Створіть кластер до образу Горпини

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБРАЗІВ

Зробіть порівняльну характеристику образів Петра Сагайдачного та Єлисея Плетенецького

	Петро Сагайдачний	Єлисей Плетенецький
Соціальна роль	Гетьман, військовий та політичний лідер	Архімандрит, церковний і політичний діяч
Ставлення до народу	Частково підтримує народ, але зберігає інтереси старшини	Ігнорує волю народних мас, дбає про інтереси церковної еліти
Мета діяльності	Об'єднання сил для боротьби з зовнішніми ворогами	Зміцнення позицій православної церкви
Особисті якості	Рішучий, сильний, емоційний, іноді слабкий, здатен до любові	Холодний, розсудливий, тверезий, владний
Головна рушійна сила	Егоїзм, жага влади, але також відповідальність	Прагматизм, політичний розрахунок
Ставлення до освіти	Підтримує створення братської школи	Ініціатор створення братської школи
Ставлення до Унії	Виступає проти, але діє під впливом Плетенецького	Активно бореться з Унією, створює антиуніатські твори
Ставлення до церковної ієрархії	Співпрацює з нею, але з позицій політики	Представник і виразник церковної ієрархії
Образ у творі	Багатогранний, суперечливий, живий	Впливовий, тверезий, майже холодний стратег
Художня функція	Головний герой, навколо якого розгортається сюжет	Ідейний натхненник і маніпулятор гетьмана

ВІКТОРИНА «Упізнай героя»

Літературна вікторина «Упізнай героя» за наведеною цитатою з тексту допоможе вчителю перевірити, як учні засвоїли зміст прочитаного твору, рівень сформованості їх знань.

1. «... Це був стрункий широкоплечий чоловік років на сорок, з тонким, як у черкеса, станом. Довгаста борода облямовувала йому вузьке, бліде обличчя, ледве позолочене сонцем. Чорні імлісті очі дивилися задумливо й серйозно, але посажені вони були близько одне до одного, і тому погляд їх набирав зосередженої пильності, як на малюнках візантійського пензля». (Сагайдачний)

2. «... Нема де правди діти: в поході він хороший ватажок. І підготує все як слід, і харч хорошу, і військовий припас здобуде. Ну, і в бою ніколи не розгубиться: другий ще потилицю чухає, а він уже запобіг лихові і побив ворога. Тому ніколи його ще не били ані турки, ані московити, ані татари. Але після походу... Лисячий він хвіст, а не людина. Сам за старишину тягне, а про людське око з голотою приятелює. Сидить, горілкою частує, жартує, ніби й сам нетяга-голоштанець. Колись він, справді, в лахмітті ходив, а тепер більші із панами крутиться. Вчений він, собака, кожного вміє обдурити». (Джура про Сагайдачного)

3. «... Славиться він на всесвіт як перший оборонець віри від басурменства. Що всі вважають його славетним витязем і звитязцем, який охороняє мечем православні землі від невірних». (Сагайдачний)

4. «...Була це струнка й висока на зріст молодиця років двадцяти п'яти, з глибокими чорними очима під довгими віями і білими, як мигдаль, зубами. Вона ще не зовсім видужала після важких пологів, і її змарнілі, схудлі риси яскравіше відбивали її вразливу, чулу вдачу». (Горпина)

5. «... Сорочка на ній була подерта на лахміття. Випиналися напівголі перса, повні молока. На обличчі сохли струмки крові. Відбиваючись, вона покусала татарина, що її в'язав, а він міцно вдарив її по голові тупим боком шабельного леза... Щось шуміло й дзвеніло в ушах, і млість раз у раз стискала їй горло. Після бурхливого розпачу перших хвилин вона ніби завмерла. Байдуже дивилася, як в'яжуть хлопців і дівчат, байдуже глянула на Настю, коли Сафар проскакав повз них. Здавалося, що вона спить з розплющеними очима». (Горпина)

6. «...лежала на соломі в комірці. Вона відпочила після подорожі, засмагле обличчя посвітлішало, помолодішало, стало свіже і, не вважаючи на скорботно-сумний погляд і зморшку страждання між бровами, їй можна було дати не більш як двадцять років. Очіпок загубила вона десь у степу, в ніч, коли ділили ясир, і тепер дві товсті важкі коси лежали на її грудях, наче чорні гадюки». (Горпина)

7. «...є в Сафара невільник. В неї на нозі карбункул, тому її ніяк не виведеш на продаж. А жінка вона здорова, вродлива і, як людина, дуже хороша: добра, розумна, працьовита». (Кайтмаза про Горпину)

8. «Але міцно й радісно відчував він своє кремезне тридцятилітнє тіло, повне буйної сили і здоров'я. З насолодою підставляв спину весняному сонцю і щось мугикав крізь зуби, пихкаючи коротенькою люлькою». (Корж)

9. «Ребра виступають йому з-під шкіри. Жахливий він своєю худиною, довжелезний, кістлявий, зарослий клоччям волоссям. Шорстким, як кора, язиком марно лиже він пожовклі зуби і струпи на губах». (Корж під час втечі)

10. «І швидким рухом скинув стару свитинку, накинуту на голе тіло. Він був страшний: ребра і лопатки випинались у нього з-під шкіри, як на здохлій шкапині, і червоні, незагоєні

басамани обшморгали його спину і плечі. Це було так моторошно, що козаки опустили очі додолу. Запанувала така тиша, що було чути, як зітхали старі сиві козаки, пригадуючи татарські катівні». (Корж)

11. «Коли треба було, вона на чолі озброєної челяді відбила наїзд шляхетської ватаги і боронилась шаблею, як справжній козак, але тепер у ній говорив інстинкт господині й матері. Міцна й струнка, незважаючи на свою огряднувату постать, ішла вона поруч чоловіка, і сотник скося милувався з її рівної, як стовбур, шиї і високих пружних персів, що вигодували йому двох синів». (Пані Баличина)

12. «Була вона струнка, міцна, років вісімнадцяти, з розкішною каштановою косою і чорними імлистими очима. Тонкий носик з горбинкою і нервовими ніздрями, трохи піднята верхня губа і брови серпами — все виявляло гордовиту, непокірливу натуру, а добре розвинене підборіддя — силу волі й стійку вдачу.

Вітер тріпав рукава її сорочки, щільно охоплював вигиб стегна, і крізь одяг відчувалося струнке тіло з довгою ногою і невеличкі пружні перса». (Настя)

13. «Троянда! Запашина й колюча троянда. Солодко дихати її ароматом, але чому вона холодна, як медуза, і як медуза опікає своєю красою?» (Селім про красу Насті)

14. «Це був кремезний чолов'яга років під 45, вайлуватий і присадкуватий. Коротка бурякова шия зливалася у нього із спиною рівною лінією, і від цього завжди здавалося, ніби він стоїть, схиливши голову наперед, як бик, готовий буцатися. Обвітрене засмагле обличчя, товстий ніс і маленькі сірі пронизливі очі — ось такий був» (Яків Бородавка)

15. «Із глибоким презирством ставився він до науки і до вчених, до дипломатії і угод. Не краще ставився він і до військової науки. Не мав жодного уявлення про тактику і стратегію, але нюх і хист природного вояки допомагали йому на морі і на суходолі вмити розгадати задум свого супротивника і розтроцити його. Ось чому знали його на Січі як спритного загартованого в боях вояку і отамана. В одному був послідовний і твердий до кінця — у зненависті до шляхти. Тут він не знав половинчастих заходів. Ніяких вагань і компромісів. У походах був він невгамовний і відважний вояка, рубака і задирака, а поміж своїх — щирий і вірний товариш. Після кривавих боїв ладний був пестити дитину, цуценя або пташенят, що повипадали з гнізда. Він був не дурний, мав гостру кмітливість, чимало доброго розуму і невблаганно ненавидів тих, хто так чи так живе з чужої праці». (Яків Бородавка)

16. «Вона билася грудьми об землю, вила, як собака, якому розчавили задні лапи, повзала, ламаючи руки, і знов цілувала маленьке тільце своєї дитини». (Шафіге над тілом сина Меметки)

17. «Обличчя його було мідно-червоне, плисковате, з розкошеними очима й широкими ніздрями. Рідкі білі зуби стирчали наперед, і від цього усмішка його була огидна, як на обличчі ката». (Сафар)

ПРО КОГО ЙДЕ МОВА В РЯДКАХ:

«Тільки ж ... мій не дочвалає додому. Хіба ви не помітили, як він шкутильгає? Грошей треба зібрати на дорогу та й борги сплатити. Люди ж нам допомогли, гріх ошукати. ... мій теж за батьківщиною он як побивається. Ще з рік доведеться тут

пожити: сплатимо все — і гайда! Мабуть, і вас тоді з чоловіком з собою потягнемо».
(Олена говорить про свого чоловіка Панаса)

19. *«Хлопчик був дуже вразливий і самолюбний і, як усі діти, що ростуть на самоті; надзвичайно високої думки про себе».* (Михайлик, син Галшки Гулевичівни)

«З огидою ходив він до церкви, яку вимагали відвідувати двічі на день, ніби діти були ченці. З огидою твердив він граматику й святе письмо. Як зацьковане вовчєня, дивився він спідлоба, і навіть матері не скаржився, бо вважав її винною за всі свої муки. Він схуд, зблід і змарнів, не міг нічого їсти, завжди хотів спати і мріяв про втечу, як в'язень, як стратенець» (Михайлик)

«Це був стрункий, вродливий турок років під тридцять, сильний і гнучкий, як барс, випещений і звиклий до виконання кожної своєї примхи». (Селім)

«Господиня наче очікує: стоїть на порозі й сміється карими очима. Тепер на ній вишивана сорочка, керсетка, червоні сап'янці-чобітки». (Олена)

ТЕСТИ за твором Зінаїди Тулуб «Людолови»

1. Яка історична епоха є основною для подій роману Зінаїди Тулуб «Людолови»?

- А. XV століття
- Б. XVI століття
- В. Початок XVII століття
- Г. XVIII століття

2. Хто з історичних постатей є центральним героєм роману «Людолови»?

- А. Богдан Хмельницький
- Б. Іван Мазепа
- В. Петро Конашевич-Сагайдачний
- Г. Дмитро Вишневецький

3. Яка тема є однією з ключових у романі «Людолови»?

- А. Промислова революція
- Б. Боротьба за свободу та життя українських невільників
- В. Створення першої залізниці
- Г. Колонізація нових земель

4. Яке місто, що було під владою Османської імперії, згадується у зв'язку з життям українських невільників у романі?

5. Яка подія XVII століття, пов'язана з культурним життям України, згадується у творі?

- А. Заснування Харківського університету
- Б. Відкриття Острозької академії
- В. Будівництво Софійського собору
- Г. Заснування Київського братства та друкарні при Києво-Печерській лаврі

6. Хто така Настя в романі «Людолови»?

- А. Дружина гетьмана Сагайдачного
- Б. Гаремна полонянка, яку уподобав султан
- В. Шляхтянка з Київщини
- Г. Козачка, що брала участь у походах

7. Яке ставлення до історичної правди демонструє Зінаїда Тулуб у романі «Людолови»?

- А. Об'єктивне відтворення подій на основі джерел
- Б. Ігнорування історичних фактів на користь художньої вигадки
- В. Виключно фольклорні перекази як джерело
- Г. Зображення минулого без будь-яких джерел

8. Яка з проблем порушується в романі через долю сина київської шляхтянки Галшки Гулевичівни?

- А. Проблема вибору професії
- Б. Проблема конфлікту поколінь
- В. Проблема соціальної нерівності
- Г. Проблема втрати національної ідентичності під впливом іншої культури

9. Як роман «Людолови» відображає панораму життя XVII століття в Україні?

- А. Зображує лише побут козаків
- Б. Описує тільки життя міщан
- В. Змальовує багатшарову панораму життя, включаючи шляхту, старшин, вільних козаків, повсякденну боротьбу за права та козацькі походи
- Г. Фокусується виключно на релігійних подіях

10. Яка головна причина конфлікту між козацькою старшиною та голотою, що неодноразово показана в романі?

- А. Старшина прагнула отримати шляхетські привілеї та збагатитися, а голота боролася за виживання та рівність
- Б. Суперечки виникали виключно через релігійні розбіжності
- В. Голота відмовлялася брати участь у військових походах
- Г. Старшина хотіла укласти союз з Османською імперією, а голота — з Річчю Посполитою

11. Чому похід на Каффу мав для Сагайдачного не лише військове, а й символічне значення?

- А. Це був головний ринок работоргівлі, і його знищення мало підняти бойовий дух та продемонструвати силу козацтва
- Б. У Каффі зберігалися скарби кримського хана, які хотів захопити Сагайдачний
- В. Сагайдачний хотів заснувати там козацьку колонію
- Г. Це було особистою помстою Сагайдачного за викрадення його нареченої

12. Яке звинувачення стало формальним приводом для першого арешту Зінаїди Тулуб у 1937 році?

- А. Шпигунство на користь Польщі
- Б. Участь у «контрреволюційній націоналістичній організації»
- В. Розкрадання державного майна
- Г. Поширення релігійної пропаганди

13. Чим трагічна доля самої Зінаїди Тулуб перегукується з назвою її роману «Людолови»?

- А. Її «людоловами» стали хвороби та злидні в еміграції

Б. Вона стала жертвою сталінського терору, який, подібно до ординських набігів, «полював» на людей

В. Вона все життя боролася з критиками, які «полювали» на її твори

Г. На її родину «полювали» колектори через великі борги

14. Що сталося з романом «Людолови» після першого арешту Зінаїди Тулуб?

А. Роман був негайно перевиданий великим накладом

Б. Роман був терміново перекладений російською мовою та виданий у Москві

В. Роман продовжував вільно продаватися в магазинах

Г. Роман був вилучений з бібліотек, а його авторка викреслена з історії літератури на довгі роки

15. Яка ідея є наскрізною в романі й об'єднує долі різних персонажів — від гетьмана до простої полонянки?

А. Ідея особистого збагачення будь-якою ціною

Б. Ідея покори долі та вищим силам

В. Ідея боротьби за особисту свободу та свободу свого народу

Г. Ідея переваги європейської культури над усіма іншими

Відповіді до тесту

1. В. Початок XVII століття

Роман «Людолови» змальовує життя України на початку XVII сторіччя, коли гетьманом був Петро Конашевич-Сагайдачний.

2. В. Петро Конашевич-Сагайдачний

Роман «Людолови» замислювався як біографія гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, і він є одним з ключових персонажів.

3. Б. Боротьба за свободу та життя українських невільників

Однією з головних тем є боротьба за свободу, зокрема, зображення життя українських невільників та їхнє прагнення до волі.

4. А. Каффа

Роман змальовує екзотичний побут Каффи та життя українських невільників у цьому місті.

5. Г. Заснування Київського братства та друкарні при Києво-Печерській лаврі

У романі переплітаються персональні історії з видатними історичними подіями, такими як заснування Київського братства та організація друкарні при Києво-Печерській лаврі.

6. Б. Гаремна полонянка, яку уподобав султан

Роман оповідає, як красуню Настю, захоплену в ясир, уполідовану гаремну полонянку, уподобав султан.

7. А. Об'єктивне відтворення подій на основі джерел

Авторка спирається на вірогідні джерела та документи, прагнучи відтворити правдивий перебіг подій та історично ймовірних персонажів.

8. Г. Проблема втрати національної ідентичності під впливом іншої культури

Хлопчик потрапляє під вплив польських єзуїтів, які уособлюють для нього вищу культуру, що мати сприймає як трагедію відчуження.

9. В. Змальовує багатошарову панораму життя, включаючи шляхту, старшин, вільних козаків, повсякденну боротьбу за права та козацькі походи.

Авторка змальовує багатошарову панораму життя XVII століття в Україні, включаючи різні соціальні прошарки та події.

10. А. Старшина прагнула отримати шляхетські привілеї та збагатитися, а голота боролася за виживання та рівність

Роман чітко показує, як верхівка прагнула інтегруватися до польської шляхти, накопичуючи землі та багатства, тоді як рядове козацтво відстоювало ідеали свободи та братерства.

11. А. Це був головний ринок работоргівлі, і його знищення мало підняти бойовий дух та продемонструвати силу козацтва

Удар по Каффі був не просто військовою операцією, а символічним актом відплати та демонстрацією здатності козаків захистити свій народ і звільнити бранців.

12. Б. Участь у «контрреволюційній націоналістичній організації»

Саме це стандартне для сталінських репресій звинувачення було висунуто проти письменниці, чий роман «Людолови» був розцінений як прояв «українського буржуазного націоналізму».

13. Б. Вона стала жертвою сталінського терору, який, подібно до ординських набігів, «полював» на людей

Назва роману набуває символічного значення: як у XVII столітті татари полювали на людей, так у XX столітті радянський режим «полював» на власних громадян, зокрема на представників інтелігенції.

14. Г. Роман був вилучений з бібліотек, а його авторка викреслена з історії літератури на довгі роки

Після арешту авторки її твір потрапив під заборону, був вилучений з обігу, і повернувся до читача лише після реабілітації Зінаїди Тулуб у добу «відлиги».

15. В. Ідея боротьби за особисту свободу та свободу свого народу

Прагнення до свободи є центральним мотивом, що рухає вчинками і Сагайдачного, який бореться за волю України, і Насті, яка бореться за свою гідність у полоні.

Іван БАГРЯНИЙ «Людина біжить над прірвою»

Тема боротьби за життя та свободу посеред реалій Другої світової війни. Приклади стоїцизму в романі

Для ознайомлення з твором пропонуємо учням прочитати такі розділи твору: 1, 3, 8-11, 14, 16, 19, 25.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ДОВІДКА

Роман – великий епічний твір, у якому зображається всебічна картина життя великої кількості людей у певний період часу або цілого людського життя, одна з великих форм епічного роду літератури.

Стоїцизм – філософський напрям, що виник в античну добу. На думку стоїків, Світ єдиний. Він складається з однакової матерії, причина руху й змін якої в ній самій.

Найважливішою частиною філософії стоїцизму є етика, а найхарактернішою рисою – заперечення законності рабства і взагалі будь-якої залежності людини, оскільки це суперечить самій природі людини. Моральність, на думку стоїків, полягає в тому, щоб керуватися розумом, який є частиною світового розуму, і жити згідно з природою.

РУБРИКА «ЦЕ ЦІКАВО»

Біографічний штрих

Іван Багряний – творчий псевдонім Івана Павловича Лозов'ягін. Він народився якраз цього дня, 2 жовтня, 1906 року на Харківщині. Свідоме життя починав у СРСР, був активістом.

Іван Багряний
(1906—1963)

Його твори забороняли миттєво, навіть видані власним коштом. А в 1932 арештували й заслали на Далекий Схід. 1938 – новий арешт. Примітно, що навіть після тривалих допитів та катувань Багряний не підписав зізнання. І, як не дивно, його відпустили. Роки заслання, тюрем та знущань письменник яскраво зобразив у «Саді Гетсиманському» та «Тигроловах».

Другу світову війну Багряний провів в українському підпіллі на Галичині. У 1945, перед наближенням радянської армії, виїхав на Захід (спершу до Хорватії, а потім до Німеччини, де й прожив решту своїх років).

Великого письменника в ньому визнали лише після смерті, коли він був реабілітований, став лауреатом Шевченківської премії 1992 року, і його книги почали перевидавати в Україні.

РУБРИКА «ПОМІРКУЙТЕ»

Поміркуйте, чи міг би Іван Багряний отримати Нобелівську премію. Аргументуйте свою думку.

Знайдіть інформацію про це в додаткових джерелах.

РУБРИКА «ЗНАЙОМСТВО З ТВОРОМ»

Основна ідея: роман «Людина біжить над прірвою» досліджує питання, що дає людині силу боротися за життя, коли вона опиняється на межі між буттям і небуттям.

Сюжет: головний герой, Максим Колот, опиняється в складній ситуації, на межі між життям і смертю, між двома воюючими арміями, фашистською та радянською. Максим не піддається обставинам, зберігає жагу до життя і бореться за свою свободу.

Головний герой: Максим Колот, молодий українець, який опиняється між двома воюючими арміями, фашистською та радянською.

Сюжет: роман розкриває трагедію людей, які опинилися в вир Другої світової війни, та намагається відповісти на запитання про сенс життя.

Теми:

- Жага до життя та незламний дух.
- Сенс життя та цінності, які утримують людину в цьому світі.
- Війна та її наслідки
- Моральні дилеми та вибір
- Відповідальність за ближніх та любов до рідної землі.

ЛІТЕРАТУРНА РОЗМИНКА

Які асоціації у вас викликає назва роману Івана Багряного «Людина біжить над прірвою»? Що означає слово «прірва» та який метафоричний підтекст воно несе? Відповідь аргументуйте, використовуючи цитати з твору, прочитай їх скориставшись QR-кодом.

РУБРИКА «ПОМІРКУЙТЕ»

Поміркуйте, як духовна стійкість, людська воля до життя та свободи, незламна сила духу допомогли Максиму Колоту вижити. Пропонуємо на допомогу кілька цитат.

РУБРИКА «ЮНІ ДОСЛІДНИКИ»

У своєму романі Іван Багряний досить часто використовує слово «душа». За поданим посиланням дослідіть значення цього слова у поданих

цитатах та прокоментуйте своє ставлення щодо мети, з якою автор використовує його у тексті.

Використайте у своїй відповіді вислів Григорія Сковороди: «*Не тіло, а душа є людиною*». Прокоментуйте його.

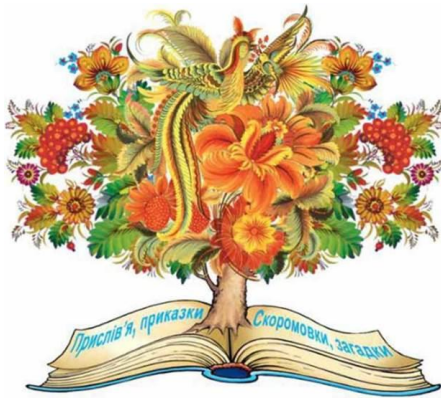
ТВІР ЗА МЕТАФОРОЮ

Завдання: складіть до слів ДОБРО, ДУША твір за метафорою з шести характеристик, розташованих у певній послідовності:

- 1 рядок – колір
- 2 рядок – смак
- 3 рядок – запах
- 4 рядок – зовнішність
- 5 рядок – звук
- 6 рядок – якість переживання

РУБРИКА «НАРОДНА МУДРІСТЬ»

Завдання: поясніть значення поданих приказок і прислів'їв. Чи можна ними оперувати, аналізуючи роман Івана Багряного «Людина біжить над прірвою»? Доведіть свою думку прикладами з тексту.

Чоловік без волі, як кінь на припоні.	
Життя не має ціни, а воля дорожча за життя	
Хоч і спина гола, аби своя воля.	
Або волю здобути, або вдома не бути	
Ми з такого роду, що любимо свободу	
Краще на волі на вітці, чим у неволі у золотій клітці.	
Справжня свобода — не тоді, коли вона є, а тоді, коли ти її дуже хочеш	

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ «ТАК/НІ»

№	Питання	ТАК	НІ
1	Іван Багряний – це справжнє ім'я та прізвище письменника		-
2	Іван Багряний – лауреат Нобелівської премії		-
3	Твір Івана Багряного «Людина біжить над прірвою» за жанром є повістю		-
4	Сюжет розгортається під час Другої світової війни і розповідає про молодого українця Максима Колота	+	
5	Ідентичність душі – це унікальна сукупність рис, переживань, цінностей, які визначають внутрішній світ	+	

	особистості та її унікальність		
6	На своєму шляху Іван Колот зустрічав як добрих людей, так і ворожих або байдужих	+	
7	Іван Багряний ставить своїх героїв в такі умови, що найкраще відтіняє два боки людського серця – мерзенність і доброту	+	
8	Максим, пройшовши весь жах таборів, не втратив віри в людей	+	
9	Мова Максима Колота не привертала увагу зустрічних людей		-
10	У романі «Людина біжить над прірвою» є інші герої, варті поваги та захоплення	+	
11	Максим Колот, на жаль, не зміг дістатися свого дому		—
12	Війна у творі є лише тлом зображення подій		-

ТВІР ЗА МЕТАФОРОЮ

Завдання: за поданим прикладом складіть твір за метафорою з шести характеристик слова-теми, розташованих у певній послідовності:

- 1 рядок – колір
- 2 рядок – смак
- 3 рядок – запах
- 4 рядок – зовнішність
- 5 рядок – звук
- 6 рядок – якість переживання

Слова-теми: СВОБОДА, ДУША

«КРИЛАТІ ВИСЛОВИ»

Чи можна використати подані нижче крилаті вислови до твору Івана Багряного «Людина біжить над прірвою»? Доведіть свою думку.

Запропонуйте афоризми Івана Багряного за його романом «Людина біжить прірвою». Поясніть свій вибір.

Не тіло, а душа є людиною (Григорій Сковорода).

Світ ловив мене, та не спіймав (Григорій

Сковорода).

Ліпше вмерти біжучи, ніж жити гниючи (Іван Багряний)

ОНЛАЙН-ГРА «ПОЄДНАЙ ПРАВИЛЬНО»

Правильно поєднайте подані тези з твору Івана Багряного «Людина біжить над прірвою» з позначкою «лайк» або «дизлайк». Яке твердження змусило вас замислитись довше, ніж інші?

«ДІАЛОГ З ЕПОХОЮ»

Завдання: Уявіть, що ви журналіст/журналістка, який/яка бере інтерв'ю у одного з головних героїв (наприклад, Данила, Ольги, чи навіть когось із переслідувачів) через 20 років після подій, описаних у творі.

Складіть 5-7 запитань, які б розкрили їхні почуття, роздуми про минуле, наслідки пережитого та погляди на майбутнє. Напишіть короткі відповіді від імені обраного персонажа, намагаючись передати його/її характер та світогляд.

Мета: Допомогти учням заглибитися у психологію персонажів та зрозуміти вплив історичних подій на долі людей.

ЗАВДАННЯ. «Кіноафіша»

Створіть постер (афішу) для сучасної екранізації роману. Продумайте та опишіть концепцію кіноафіші:

Головне зображення: Яку сцену або символ з твору ви б розмістили в центрі? (Наприклад, постать на краю скелі, переплетені руки, погляд через приціл).

Слоган: Придумайте коротку, влучну фразу, яка б передавала головну ідею фільму (наприклад: «Коли єдиний вихід — бігти понад прірвою» або «Його зброя — воля до життя»).

Кольорова гама: Які кольори найкраще передадуть атмосферу твору (похмурі, холодні, чи з проблисками теплих відтінків)?

Мета: Сконцентруватися на ключових образах, символах та ідеях твору, розвинути навички візуального мислення.

ЗАВДАННЯ. «Моральний вибір на роздоріжжі»

Завдання: Твір сповнений ситуацій, де герої постають перед складним моральним вибором. Виберіть 2-3 ключові моменти, де Данило або інші персонажі робили важливий вибір.

Опишіть ці ситуації та проаналізуйте, які альтернативи були у героїв, чому вони обрали саме такий шлях, і які наслідки це мало для них та для сюжету.

Мета: Розвинути навички критичного мислення, вміння аналізувати вчинки персонажів та їх мотивацію.

ЗАВДАННЯ. «Символічний лабіринт»

Завдання: Назва твору — «Людина біжить над прірвою» — є яскравою метафорою. Виберіть 3-4 інші символи або метафори, які, на вашу думку, є ключовими у творі (наприклад, біг, прірва, ліс, степ, зброя, родинне коло).

Поясніть їхнє значення у контексті твору та як вони допомагають розкрити головну ідею чи характери персонажів.

Мета: Розвинути вміння знаходити та інтерпретувати художні засоби, розуміти глибинний зміст твору.

ЗАВДАННЯ. «Лист нащадкам»

Завдання: Уявіть, що Данило Манівний, передчуваючи небезпеку або вже перебуваючи у відносній безпеці, пише листа своїм майбутнім нащадкам.

Напишіть цей лист (150-200 слів), у якому Данило ділиться своїми переживаннями, настановами, попередженнями та побажаннями, що ґрунтуються на його досвіді.

Мета: Поглибити розуміння ідейної спрямованості твору, теми історичної пам'яті та передачі досвіду поколінь.

Іван БАГРЯНИЙ. «Людина біжить над прірвою»
Образ Максима Колота, його стійкість у боротьбі проти світу насильства. Духовна
стійкість, людська воля до життя та свободи,
незламна сила духу, що допомогла вижити.

МАЙСТЕРНЯ ЛІТЕРАТУРНОГО КРИТИКА

Дайте загальну характеристику роману Івана Багряного «Людина біжить над прірвою» (колективне оформлення схеми)

РУБРИКА «Коротко про героя твору»

Максим Колот – представник інтелігенції, український архітектор. Затиснений між обома ворожими арміями, чоловік просто мріє повернутися додому. Арештований радянською владою, яка першим ділом відбудовує розбомблені німцями тюрми (пріоритет!), Максим має твердий намір вижити і зберегти гідність.

Сюжет розгортається під час Другої світової війни і розповідає про молодого українця Максима Колота, який опиняється між двома фронтами – фашистським і радянським. Максим, як піщинка на полі жорстокої історії, намагається вижити і зберегти свою людську гідність, незважаючи на всі труднощі та небезпеки. Роман є гімном людській силі духу та непохитній вірі в себе.

ГРА «Інтерв'ю з героєм твору»

1. Назвіть своє ім'я.
2. З якого твору Ви прийшли до нас у гості?
3. Чи згодні Ви зі своєю роллю у творі? Чому?
4. Що спонукало Вас вирушити в небезпечну подорож? Чи могли б Ви вчинити по-іншому?
5. Ваші симпатії належать таким особам у творі.... Чим це умотивовано? Чому вони особливі?
6. З ким би Вам не хотілось більше зустрічатись на життєвій

дорозі?

7. Як би Ви сформулювали головну мету свого життя?

ЛАНЦЮЖОК МІРКУВАНЬ

Поміркуйте, як духовна стійкість, людська воля до життя та свободи, незламна сила духу допомогли Максиму Колоту вижити. Складіть ланцюжок духовного зростання головного героя.

Пропонуємо на допомогу кілька цитат.

РІД ЯК ДУХОВНА ОПОРА: значення родинних коренів у боротьбі за свободу
ідентичності (за романом І. Багряного «Людина біжить над прірвою»)

Знайдіть і замалюйте (випишіть) із запропонованого філворда 15 слів, які пов'язані з темою роду, свободи та ідентичності в романі. (Слова читаються по горизонталі).

Мета завдання: закріпити ключові поняття твору; тренувати увагу та асоціативне мислення, підготувати основу для подальшого аналізу твору.

С	П	А	Д	Щ	И	Н	А	В	І	Ч	Н	І	С	Т	Ь	Ц	Ж	Й	І
Х	Ї	Т	Н	П	Е	Ф	Д	Ш	А	В	Х	Ї	Ґ	К	У	Л	З	Ь	Є
Р	Л	Ь	Х	О	Г	У	А	И	В	І	Р	А	М	Д	Ф	Щ	К	Є	Й
Ь	И	Е	О	Ж	И	Т	Т	Я	Я	Є	П	Р	Е	Д	К	И	П	Р	Ю
Є	Ю	К	С	Х	Щ	Ь	Н	Д	П	Я	Х	С	Ґ	Ю	Н	Н	Е	Ю	П
Н	Л	Г	Ї	Ф	Ю	З	Я	П	Я	П	М	А	К	С	И	М	Щ	Щ	Д
Ш	Ф	Ф	У	О	Г	Я	З	Й	Ф	А	Т	У	Ї	Р	У	В	Е	Й	Ч
Б	Ч	Ї	Є	Ю	К	С	І	Е	О	Ї	Е	Х	Ф	Н	Ч	К	Ч	Й	Ш
И	В	П	А	М	'	Я	Т	Ь	Є	К	О	Р	І	Н	Н	Я	В	З	Н
Ф	І	Ґ	О	Ї	Ю	О	Р	І	Д	Е	Ч	Й	О	У	А	Ф	Ю	В	Ю
Ґ	Ц	Н	А	Щ	А	Д	К	И	К	Д	С	Ж	Ч	Г	Є	Х	В	И	Ґ
Х	А	Є	Є	З	Ц	Є	Ч	У	Ю	А	Ю	Х	Ш	Г	Ї	Н	Е	Х	Я
К	К	Ш	Ш	Ї	А	Д	Й	С	О	Ї	К	Г	Ф	К	С	Ї	І	М	Ґ
Е	Л	Б	О	Р	О	Т	Ь	Б	А	И	Б	Е	Ж	П	Й	Г	Т	У	Р
Ж	Е	Р	Т	О	В	Н	І	С	Т	Ь	Ш	Щ	Ш	Т	Щ	Р	И	Ш	П
О	Ч	Р	Ц	Н	Ц	Ж	Є	Ф	З	К	Т	Т	Н	Я	Х	У	Ж	Ь	Ш
М	Щ	Д	Н	Е	З	Л	А	М	Н	І	С	Т	Ь	Ї	У	Е	З	Ц	В
К	Ч	Р	К	Ф	Й	В	Г	Г	Ж	П	А	Ф	Л	Н	Е	Е	З	Ю	Ч
К	Ґ	Щ	І	Щ	Д	Ї	Ю	В	Т	Е	И	И	В	Ю	Щ	Р	К	М	Ц
Щ	Б	Р	П	Р	О	Д	О	В	Ж	Е	Н	Н	Я	Л	Н	И	Т	Ь	Є

С	П	А	Д	Щ	И	Н	А	В	І	Ч	Н	І	С	Т	Ь	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	В	І	Р	А	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	Ж	И	Т	Т	Я	.	.	П	Р	Е	Д	К	И	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	М	А	К	С	И	М	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	П	А	М	'	Я	Т	Ь	.	К	О	Р	І	Н	Н	Я	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	Р	І	Д	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	Н	А	Щ	А	Д	К	И	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	Б	О	Р	О	Т	Ь	Б	А	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Ж	Е	Р	Т	О	В	Н	І	С	Т	Ь	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	Н	Е	З	Л	А	М	Н	І	С	Т	Ь	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	П	Р	О	Д	О	В	Ж	Е	Н	Н	Я	.	Н	И	Т	Ь	.

ВІДПОВІДЬ

ВИЗНАЧ РИСИ ХАРАКТЕРУ ГЕРОЯ

...Я буду вмирати, та, поки мого дихання в мені, я буду змагатись і буду квапитись хапати іскри сонця, відбитого в людських очах, я буду з тугою вчитися тайни самому запалювати їх, шукаючи в тих іскрах дороги з чорної прірви в безсмертя!..

Я буду вмирати, та поки моє серце в мені, я буду шукати шляхів до іншого серця, сповнений великої віри в неспалиму купину людської любови, дружби й братерства — братерства приречених на великі страждання, але й на велику, на безумну радість — радість тріумфу над смертю, над злом, над чадом вічної тьми й загибелі...

Я буду вмирати, та поки мій розум у мені, я буду змагатись, я буду квапитись, я буду прагнути збагнути глибини великої тайни...

ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ:

1. Оберіть три слова, які найкраще характеризують головного героя. Поясніть свій вибір.

(Ключові слова-символи:

***Рід** – центральне поняття, що об'єднує всі покоління.*

***Пам'ять** – зв'язок із минулим, який живить героя.*

***Незламність** – якість, успадкована від предків.*

***Нить** – метафора неперервності роду).*

***Боротьба** – дозволяє Максиму вижити заради майбутнього.*

2. Знайдіть у тексті роману цитату, що пов'язана з одним із цих слів.

Орієнтовні цитати:

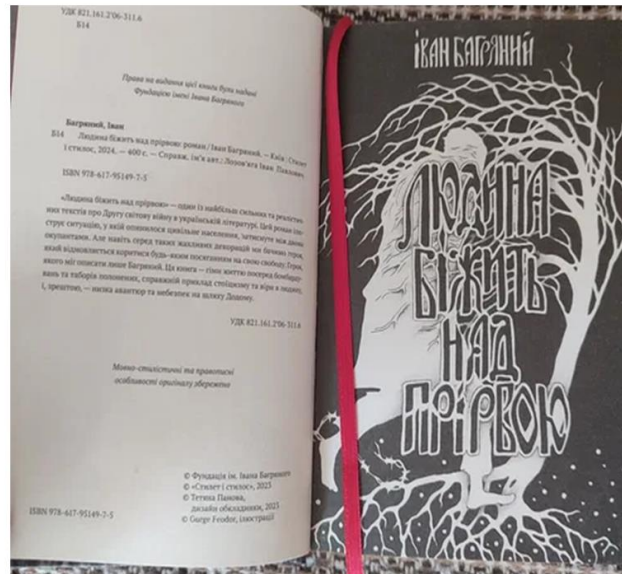
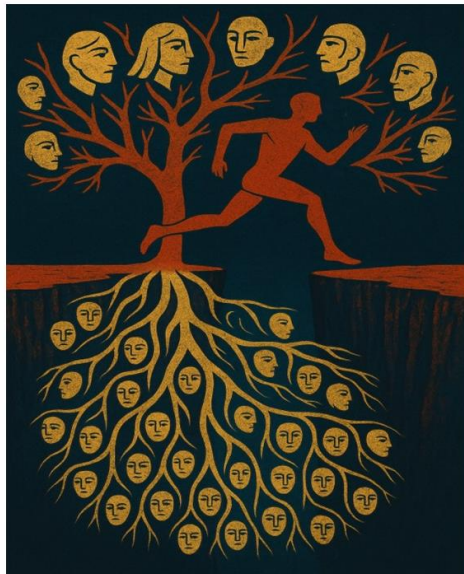
– «Було гамірно, людно. Тут судів увесь Максимів рід, а чи точніше – рештки його, мозолястого, дебелиого, жилявого. Того роду, що славився колись феноменальним спокоєм і зрівноваженістю, з якої його ніщо не могло вивести, не в силі зіпсувати йому співану ним пісню – буйну й широку, як степ, і гучну, як грім. Роду древнього, роду каменярьського. Рештки роду, розметаного війною, але ще таки роду, монолітного і в цих рештках. Ось він заповнив тут усю хату, аж через дві світлиці заставлену повздож столами, і під гуркіт далеких вибухів, під завивання, тупіт і скрегіт смерти навколо справляв тут свій, либонь, останній спільний бенкет, – підіймав чарки й келихи й виголошував незграбні, але гарячі, з самого серця, слова, ще й співав свою пісню, п'ючи «за щастя, за долю» для новонародженої й за... Але цього останнього «за» ніхто не хотів вимовляти вголос, бо вислів найкращих побажань тут був би пригадуванням найгіршого. Ах, як поєднати радість народження з трагедією неминучої загибелі когось посеред тих, що зійшлися тут разом?!»

– «А пісня клекотіла. Бондарі, шевці й теслі, ковалі й мулярі – всі одицпи кореня каменярьського, діти славного роду того розгойдували її з усією жагою й пристрастю, напропале – і, замруживши очі, кружляли на ній, як на велетенській гойдалці, над чорною безоднею. Аж голова наморочилась...» тощо.

3. Розгляньте ілюстрації: перша згенерована ШІ, інша створена художником.

- ✓ Які образи повторюються, якими відрізняються?
- ✓ Яке символічне значення закладено в образі дерева, його коріння?
- ✓ (Коріння – це невидимі нитки, що тримають тебе над прірвою)

✓ Чому обличчя предків і нащадків зображено схематично? Який ефект це створює?

- ✓ Прокоментуйте, яким спільним посилом об'єднані ці дві ілюстрації?
- ✓ Створіть родинне дерево головного героя.
- ✓ Опрацюйте цитату з твору:

«... Часом вам сниться сон: ви стоїте над страшною безоднею. Над такою безоднею, що у вас тернуть не тільки ноги, а й терпне, холодне душа. І от вам треба над тією безоднею йти. І є лише тонесенька риска переходу понад самим краєчком, – і йти вам треба по тій тонюнькій-тонюнькій рисці, по вузькій гривці якогось муру чи гірського хребта, на голокрутній висоті. Під вами така прірва, що лише туман сивіє десь унизу, а дно й не видно».

4. Напишіть есе на тему «Коріння – це невидимі нитки, що тримають тебе над прірвою».

Мета завдання: допомогти дітям зрозуміти, що рід – це не лише минуле, а й життєва опора, що дає силу у вирішальні моменти, яка захищає від духовної прірви.

ЗАВДАННЯ. «Альтернативний фінал»

Завдання: Запропонуйте свій варіант розвитку подій або фіналу твору, починаючи з певного переломного моменту.

Обґрунтуйте, чому саме такий розвиток подій ви вважаєте можливим або цікавим, і як він вплинув би на загальне враження від твору та долі персонажів.

Мета: Розвинути творче мислення, вміння працювати з сюжетом та персонажами, а також аналізувати причинно-наслідкові зв'язки.

ЗАВДАННЯ. «Карта втечі»

Створіть не географічну, а символічну карту шляху Данила Манівного.

На аркуші паперу або в графічному редакторі намалюйте маршрут головного героя.

Ключові точки: Позначте не лише місця (табір, ліс, село), але й ключові події та внутрішні стани (момент вибору, зустріч з Ольгою, напад відчаю, спалах надії).

Символи: Використовуйте символи для позначення перешкод (гострі скелі, темні хащі), допомоги (світло, простягнута рука) та ворогів (вовчі сліди, тіні).

Кольори: Використовуйте кольори для передачі настрою та емоцій на різних етапах шляху.

Мета: Візуалізувати не лише фізичний шлях героя, а і його внутрішню боротьбу та еволюцію.

ЗАВДАННЯ. «Щоденник другорядного персонажа»

Напишіть кілька щоденникових записів від імені іншого персонажа твору.

Оберіть одного з персонажів (наприклад, Ольгу, одного з переслідувачів або навіть старого мисливця) і напишіть 3-4 короткі записи в його/її щоденнику. Спробуйте передати:

Їхній погляд на події, що розгортаються.

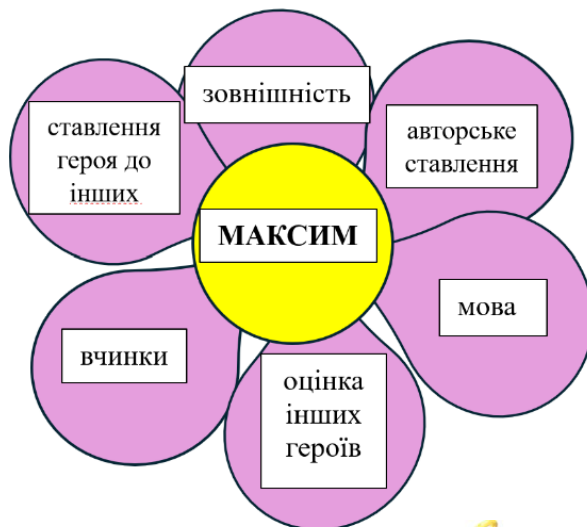
Їхні почуття та переживання.

Їхнє ставлення до Данила Манівного.

Мета: Глибше зрозуміти мотивацію та внутрішній світ інших героїв, побачити основний конфлікт з різних точок зору.

ОБГОВОРІТЬ У ГРУПАХ

Обговоріть у групах характеристику головного героя, розподіливши між собою подані ознаки.

РУБРИКА «ДОБРО І ЗЛО»

Продовжте заповнення таблиці, розподіливши дії персонажів за категоріями «добро» і «зло».

ДОБРО

Максим посміхається й каже тихо, але з фанатичною переконаністю:

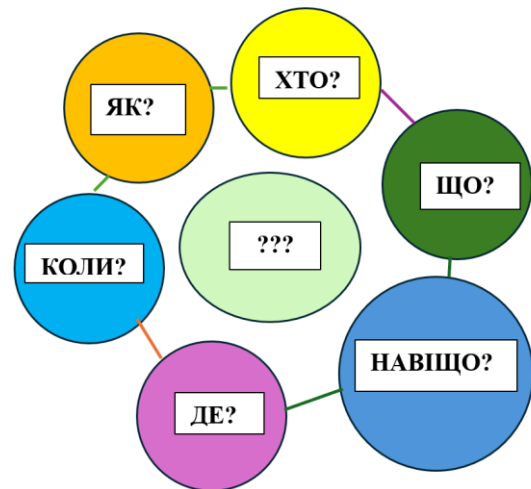
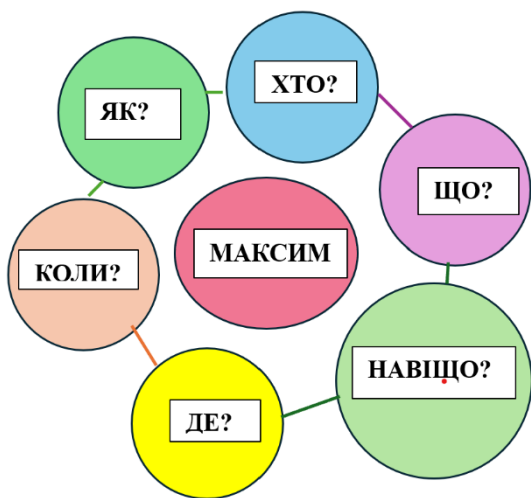
– То нічого. Людську душу, творчу душу того теслі, не можна ані замкнути в тюрму, ані вбити її з гармат...

ЗЛО

Людина – жалюгідне створіння, і їй нема чого гордитися собою. Звідки ж у тебе ця гордість? *Ти-от гордився навіть родом.* А чим там гордиться, га? Подумаєш!.. Ти кожного разу починаєш розмову зі слів, що твій батько був каменярем чи тесля. Ну й що ж?..

ВПРАВА «КОЛО ЗАПИТАНЬ»

До кожного об'єкта поставте 6 ключових запитань (метод Квінтіліана).

ВІДСКАНУЙТЕ QR-КОД. ВИКОНАЙТЕ ТЕСТ

ТВІР З ОПОРОЮ НА ПІРАМІДУ

Складіть твір із опорою на піраміду за схемою:

- 1 рядок – одне слово (ім'я героя твору);
- 2 рядок – два слова (опис героя);
- 3 рядок – три слова (опис місця події);
- 4 рядок – чотири слова (опис проблеми);
- 5 рядок – 5 слів (про першу подію);
- 6 рядок – 6 слів (про другу подію);
- 7 рядок – 7 слів (розв'язка).

Валерій ШЕВЧУК. Роман «Юнаки з вогненної печі»

**Тема важкої долі людини в тоталітарному суспільстві, де панували
людиноненависницька пропаганда, несправедливість, свавілля, терор «червоного
звіра». Історична основа твору**

**I. Відскануйте QR-код. Перегляньте відео про Валерія
Шевчука.**

**II. Користуючись кроссенсом та отриманою інформацією, розкажіть про життя та
творчість Валерія Шевчука. Пронумеруйте ілюстрації.**

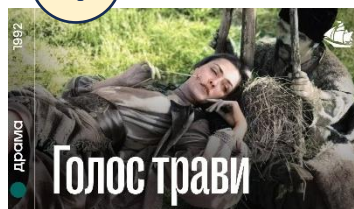
2.

3

4

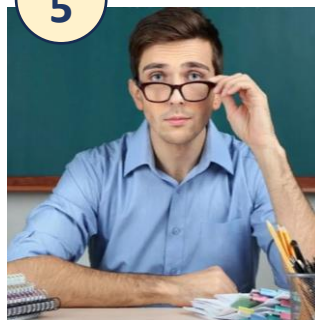
9

1

5

8

7

6

1.

Валерій Олександрович Шевчук (20 серпня 1939, Житомир — 6 травня 2025, Київ).

2. Валерій Шевчук народився 20 серпня 1939 р. у родині шевця в Житомирі. Після закінчення школи у 1956 році хотів стати геологом, пізніше вступав у Львівський лісотехнічний інститут. Але повернувся додому. Працював підсобним робітником під час ремонту Житомирського сільськогосподарського інституту. У цей період захоплювався вивченням літератури, зокрема української.

3. У 1958 р. він вступив на історико-філософський факультет Київського університету.

4. Вчителював у київських школах. Викладав у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка.

5. Український письменник-шістдесятник, майстер психологічної і готичної прози, літературознавець, автор низки літературознавчих та публіцистичних праць, інтерпретатор українського літературного бароко.

6. Був ведучим історико-суспільних циклових річних програм Українського радіо: «Козацька держава», «Київ, культурний і державний», «Загадки і таємниці української літератури», «Цікаве літературознавство».

7. Кавалер ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня. Нагороджений медаллю Івана Мазепи.

8. Валерій Шевчук отримав Шевченківську премію за роман-триптих «Три листки за вікном».

III. Опрацюйте анкету В. Шевчука. Визначте, що спільного є між письменником та головним героєм роману «Юнаки з вогненної печі».

1. Прізвище, ім'я, по батькові	Валерій Олександрович Шевчук
2. Дата народження	20 серпня 1939 року
3. Місце народження	м. Житомир
4. Батьки	Батько – швець
5. Освіта	технічне училище, історико-філософський факультет Київського університету
6. Захоплення	українська література
7. Професія	робітник на бетонному заводі, український письменник-шістдесятник, видатний майстер психологічної і готичної прози, літературознавець, публіцист, історик, дослідник і перекладач сучасною українською мовою творів давньоукраїнської літератури, основоположник національного літературного бароко, громадський діяч
8. Літературна діяльність	У 1961 році дебютував з оповіданням «Настунька», написав 18 коротких новел і першу свою літературознавчу статтю «С. Васильченко в Коростишівській семінарії» для житомирського збірника. 1962 року написав уже 20 новел. Частина з них була опублікована в журналах «Вітчизна» і «Літературна Україна». Перша книга Шевчука – «Серед тижня», побачила світ у 1967 році. Тоді ж він був прийнятий до Спілки письменників України. Протягом 1979 – 1999 рр. видав більше двадцяти

	своїх творів.
9 Нагороди	Заслужений діяч польської культури (за переклади творів Я. Івашкевича та К. Галчинського). У 1988 році його творчість була відзначена Державною премією України ім. Т. Г. Шевченка (за роман «Три листки за вікном»). Лауреат літературних премій фонду Антоновичів, літературних премій ім. Є. Маланюка, О. Пчілки, І. Огієнка, О. Копиленка, журналів «Київська старовина», «Україна», «Дніпро», «Березіль». 1999 року отримав «Орден князя Ярослава Мудрого V ступеню», у 2016 – медаль Івана Мазепи та ювілейну медаль «25 років незалежності України». У 2017 році Валерій Шевчук став лауреатом Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Пантелеймона Куліша (за твір «Порослий кульбабами дворик»). В Інституті філології та журналістики Житомирського державного університету імені Івана Франка 29 листопада 2011 року була започаткована українська літературна премія імені Валерія Шевчука (Премія Шевчука). Ця творча відзнака щороку вручається авторам за найкращу книгу прози, видану українською мовою за попередній календарний рік.
10. Твори	майже 40 видань для дорослих і дітей. Це романи, повісті, збірки оповідань та казок, а також збірка п'єс «Драматургія», збірка поезій «Місто днів», автобіографія «Сад житейський думок, трудів та почуттів». Він є автором близько 500 наукових і публіцистичних статей з питань історії літератури, дослідником і перекладачем сучасною українською мовою творів давньоукраїнської літератури: «Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима», «Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI—XVIII століть» у 2 томах, збірки любовної лірики 16-19 століть «Пісні Купідона», «Літопис Самійла Величка» та інші. З літературознавчих праць треба відзначити: «Дорога в тисячу років», «Із вершин та низин: Книга цікавих фактів із історії української літератури», «Доля: Книга про Т. Шевченка в образах та фактах», «Муза роксоланська: Українська література XIII–XVIII ст.», «Енеїда» І. Котляревського в системі літератури українського бароко». Шевчук-історик видав монографію «Козацька держава», упорядкував книги «Іван Мазепа», «Самійло Кішка» тощо.
11. Дата смерті	6 травня 2025, Київ

Орієнтовні відповіді: захоплення українською літературою, історією країни, робота на бетонному заводі, начитаність, цікавість до творчої спадщини Г. Сковороди. Життя в Житомирі, Києві. Герой водив Ларису на екскурсію в лавру, сам Шевчук працював там, тому знайомий з особливостями пам'ятки.

Фреска «Три юнаки у вогняній печі», Катакомби Прісцилли, 4 століття.

IV. Робота з епіграфом.

*«А той, хто не впаде і не поклониться,
тієї хвилі буде вкинений
до середини палахкотючої огненної печі».*

Книга пророка Даниїла

Три юнаки у вогняній печі — герої біблійної історії, юдейські юнаки на ім'я Шедрах (Ананія), Мешаг (Місаїл) та Аведнего (Азарія), друзі пророка Даниїла. Під час вавилонського полону, цар Навуходоносор II поставив був нового ідола та звелів вклонитися йому усім своїм підданам. Ці юнаки відмовилися і були кинуті у «вогняну піч», але були збережені архангелом Михаїлом.

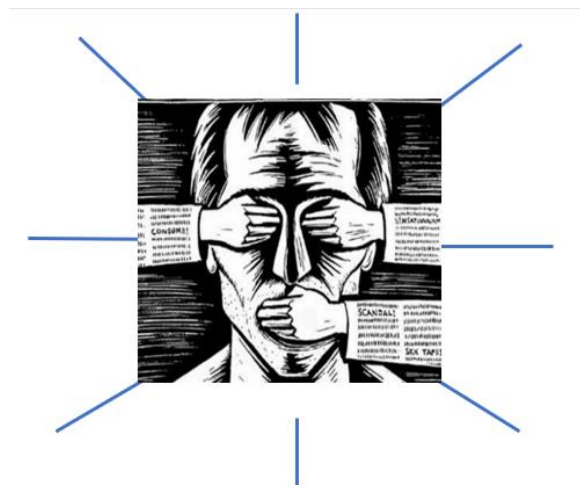
Цар Навуходоносор II зрозумів, яким сильним є Бог, Що врятував юнаків. Тому визнав Бога Ізраїлю.

Поміркуйте. Що символізує вогняна піч? Чому автор використовує цей образ у романі?(Ці питання порушимо у кінці вивчення роману).

V. Ознайомтесь за QR-кодом із теоретичним визначенням тоталітаризму. (покликання на сторінку Великої української енциклопедії)

VI. Створіть асоціативний куш «Тоталітаризм»

№	Ознака	Так	Ні
1.	Монополія влади	✓	
2.	Демократія		✓
3.	Свобода вибору		✓
4.	Відсутність демократичних інститутів	✓	
5.	Заборона опозиційних партій	✓	
6.	Свобода зібрань		✓
7.	Свобода волевиявлення		✓
8.	Інтенсивна пропаганда	✓	
9.	Державний контроль над засобами масової інформації	✓	
10.	Контроль над освітою для формування потрібного суспільного світогляду	✓	
11.	Створення культу особи	✓	
12.	Утворення єдиної ідеології	✓	
13.	Життя за єдиними нормами	✓	
14.	Створення ідеальної моделі суспільства	✓	
15.	Державний контроль над суспільством	✓	
16.	Постійне загрожування	✓	
17.	Вільний доступ до інформації		✓
18.	Обмежена інформація	✓	
19.	Свобода слова		✓
20.	Цензура	✓	
21.	Вільна журналістика		✓
22.	Страх та репресії стосовно незгодних з режимом	✓	

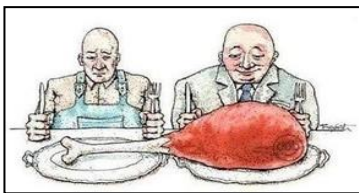
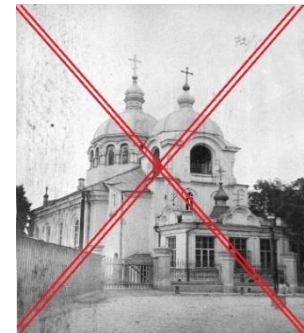
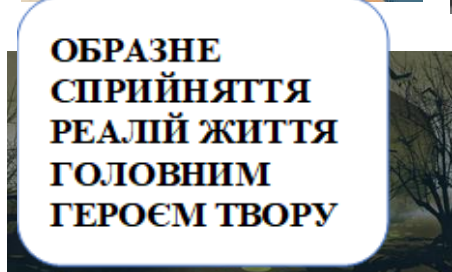
VII. Із наведених тверджень оберіть ознаки тоталітаризму.

Правила укладання сенкану: 1 іменник 2 прикметники 3 дієслова 4 слова (ставлення до сутності поняття, фраза-підсумок) 5 слово-синонім, асоціація	ТОТАЛІТАРИЗМ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____
---	---

VIII. Складіть сенкан до поняття тоталітаризм

ІХ. Розгляньте запропоновані образи-характеристики сприйняття головним героєм сучасного йому життя.

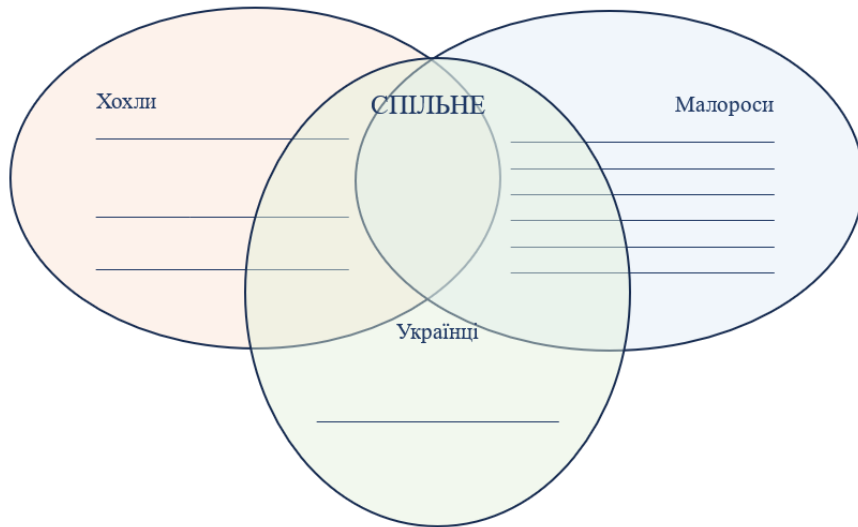
- Яка символіка закладена автором у ці образи? По можливості підтвердьте їх цитатами.
- Як розкрито за допомогою образів-символів ознаки тоталітарного режиму?
- Чи відповідають вони запропонованим науковцями характеристиками?

Х. Опрацюйте цитату (с.19) про різне ставлення українців до свого коріння, держави. Заповніть кола Вена, з'ясувавши типи і ознаки груп українців (зокрема, хохли, справжні українці, малороси).

☐ чому, на
полягає така
світогляді
проживають
на території
держави?

☐ вважаєте ви
такий поділ
України
Чому?

У
вашу думку,
різниця у
людей, які
тривалий час
однієї

Чи
актуальним
населення
сьогодні?

XI. Прочитайте цитати, створіть асоціативні кущі

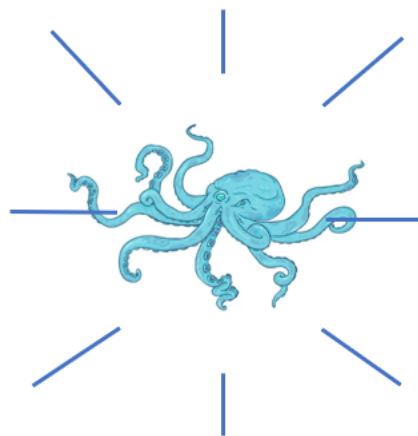
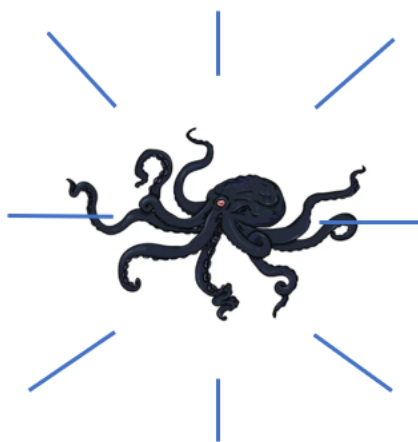
Чорний спрут

«Тобто існує десь поруч невидимий, жахнющий спрут з мільйонами отрутих мацаків, з мільйоном пильних, спокійних, вивідчих очей і оченят, які ніколи не сплять; кожна людина при цьому ходить із нашийником і припнута до одного з цих мацаків, які мають дивовижну здатність розтягуватися і звужуватися — ми кудись ходимо чи їдемо, а за нами тягнеться чорна тінь того мацака; отже, наше "я", думки наші, пориви, чуття, прагнення не мають ніякісінької ваги, бо вони не більше, як облуда наша, бо не може бути в людей, проданих у рабство від народження, ніякого «я», думок та помислів не напомпованих у нас через чорний хобот мацака-спрута...»

Голубий спрут

«...і це ще один спрут життя нашого... голубий і принадний. Але й він спонукає нас до рабства, бо насилає нам у голови через золоту голку любасного дурману, щоб ми полонилися, одурили себе через любов, поселили самі себе в клітку, сплутали волю свою родиною, речами, телевізорами, роботою і стали їхніми рабами; мусимо те й мусимо се, мусимо дбати, щоб клітка була належно споряджена, щоб діти й жінка були належно одягнені, а коли отямлюємося й озираємося, то вже й життя минуло, й опиняємось у піщаній пустелі, де тільки й лишається — послати в неї своє останнє волення — ні, ці думки не були колишні, з того згадуваного часу, не міг я хлопцем так думати — це думки

теперішнього стандартного чоловіка, того, ким я став, бо золота голка в моєму черепі вже поржавіла, і зовсім немає нічого в тому дивного: золота, а поржавіла, і хвилі, які послалися мені через неї, до мозку вже не завжди й доходять».

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Схарактеризуйте образи тріади головних героїв – «Я», Артура і Славка, використовуючи ментальну карту чи будь-який зручний для вас унаочнений прийом аналізу. За бажанням, створіть за допомогою ІІІ портрети героїв.

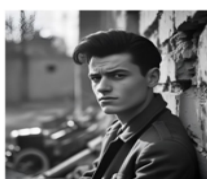
Поміркуйте над запитанням.

Чому
ставляться як

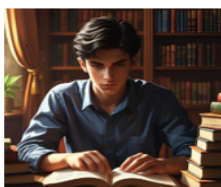
Приклад виконання завдання

- 1) закінчує навчання в школі;
- 2) у ньому більше мужчини (Лариса);
- 3) сумнівався тільки в тому, що було сумнівно безперечно;
- 4) безрозсудно сміливий;
- 5) читає переважно самвидав, різнобічною освітою не турбувався;
- 6) сміливість, ясність, простота суджень («Я»);
- 7) самовпевнений, необережний;
- 8) засуджений молодим за «політичною» статтею до 3 років у таборі;
- 9) зв'язок з ним надалі втрачений

до юних героїв
до злочинців?

Артур

Оповідач, «Я»

Славко

«НУДИКИ»
(Лариса),
юнаки з
«огненної печі»
(автор)

1) покинув навчання (10 клас) через конфлікт; 2) в усьому сумнівався; 3) відрікся від друга («Я»); 4) м'який, поступливий – «овечка» (Лариса, Артур); 5) інтелектуал-кочегар («Я»); 6) любитель і знавець класичної музики; 7) займається самоосвітою, багато читає; 8) став «стандартним чоловіком».	1) студент-першокурсник інституту іноземних мов; 2) багато читає: філософія, німецька література; 3) має фізичну ваду (костури); 4) по-дитячому широко сміється; 5) підписав статтю-зречення; 6) помер у молодому віці (хвороба + докори сумління через статтю)

Валерій ШЕВЧУК. Роман «Юнаки з вогненної печі»
Глибокий психологізм, філософічність твору. Відчуття свободи
та любов до рідної землі як всеперемагаюча сила. Образи головних
героїв твору, їхній оптимізм та воля до життя

I. Уставте пропущене.

Роман – це великий за обсягом _____ твір, в якому розкривається історія _____ персонажів, їхні характери та взаємини. Він охоплює _____ життєві події та проблеми, що розгортаються у _____ проміжку часу та простору.

Відповідь. Прозовий, багатьох, широкі, великому.

II. Запам'ятайте.

Доведіть, що твір Валерія Шевчука «Троє юнаків з вогненної печі» – роман.

III. Відскануйте QR-код. Визначте вид роману В. Шевчука «Юнаки з вогненної печі».

Відповідь. Соціально-психологічний роман.

IV. Доповніть визначення:

Психологічна проза – це _____ літератури, який зосереджується на внутрішньому світі _____, їхніх думках, емоціях, мотиваціях та внутрішніх конфліктах. Вона часто досліджує _____ явища, такі як розвиток особистості, психічні розлади, вплив соціального середовища на людину та складні стосунки

Відповідь. Жанр, персонажів, психологічні.

V. Установіть відповідність між особливостями психологічної прози та їх

1. Глибокий аналіз персонажів	Вона часто вивчає динаміку стосунків між персонажами, їхні взаємовпливи та емоційні зв'язки.
2. Дослідження складних стосунків	Цей жанр може порушувати філософські питання про природу людської психіки, сенс життя та моральні цінності.
3. Зображення внутрішніх конфліктів	Вона часто досліджує, як зовнішнє середовище, соціальні норми та події впливають на внутрішній світ людини та її поведінку.
4. Вплив соціального середовища	Психологічна проза надає читачеві можливість зануритися у внутрішній світ героїв, їхні думки, емоції та мотивації.
5. Наголос на емоціях	Психологічна проза часто звертається до емоційного досвіду персонажів, їхніх переживань та реакцій на події.
6. Філософські питання	Психологічна проза може зображувати внутрішні боротьби персонажів, коли вони стикаються з внутрішніми суперечностями та моральними дилемами.

поясненням. Поєднайте стрілками.

VI. Відскануйте QR-код. Виконайте вправу за I частиною роману.

VII. Відскануйте QR-код. Виконайте вправу за II частиною роману.

VIII. Аналіз образу головного героя. Обговорення цитат із твору:

«Що злочинного вчинили ми, троє юнаків? Хіба те, що дерзали мислити й сумніватися» (з роздумів головного героя, с. 183)

«Ми не даремно зішлись: всі три воювали по-дитячому проти стандартності, хотіли виломитися з тієї маси бетону, яким заливали наші думки й почуття, тіла наші й мозки, хотіли зірвати ошийники, а разом із ним того мацака, що приклеївся до нас і напмповував чорною отрутою» (з роздумів головного героя, с. 19).

«‹...› в нас грала молода кров, бо очі наші запалено світилися; ні, ми не хотіли бути ані роботами, ані коліщатками якоїсь машини чи системи, хотіли розширитися розумом й чуттями на цілий світ, хоча постійно відчували, що там, у кінці довгого сутерена,— то не купа вугілля, а чорний, тисячеокий спрут, який пильно дивиться на нас ‹...› (з роздумів головного героя, с. 20)

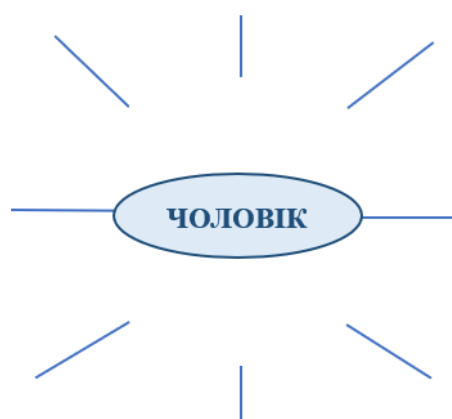
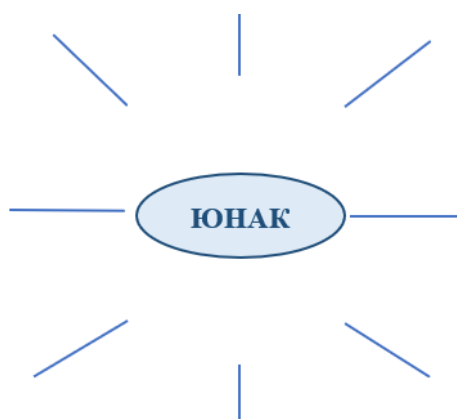
IX. Поміркуйте.

☐ Чому герой брідиться власним зовнішнім виглядом у дорослому віці, називає себе стандартним?

СТАНДАРТНИЙ - _____

X. Побудова асоціативного ряду.

XI. Створіть асоціативні кущі.

ХІІ. Заповніть порівняльну таблицю головного героя – юнака та дорослого чоловіка.

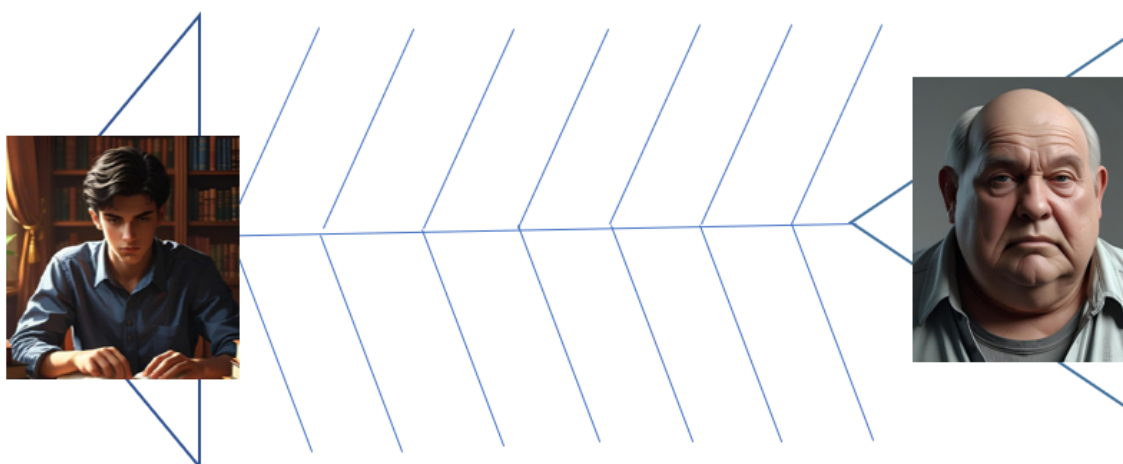
Юнак	Спільне	Дорослий чоловік
- Юнацький максималізм - Допитливий - Молодий і гарний - Схвалює свої вчинки - Хочє змінити світ - Люблячий - Затиснений системою - Мріє про своє вільне майбутнє - Веселий, з гумором - Страх стати стандартним	- Національно свідомий - Ненавидить тоталітарну систему - Не сприймає типовість, одноманітність - Україномовний - Чесний із собою - Постійно розвивається - Любить читати - Розуміє музику - Розумний - Мудрий - Щирий - Глибокий	- Доросла розсудливість - Розважливий - Незадоволений собою, зовнішністю - Хочє жити спокійно - Поміркований - Досвічений - Мріє про повернення до свого внутрішнього світу - Іронічний - Саркастичний - Визнання себе стандартним

ХІІІ. Аналіз образу оповідача

Із опертям на прийом «фішбоун» («кістяк риби») проаналізуйте образ головного героя.

Поміркуйте, що спричинило до того, аби «Я» став, за власним визначенням, «стандартним чоловіком»?

Наведіть факти (вгорі) і причини (внизу) такої трансформації

□ Чому герой узявся до написання записок, ставши стандартним чоловіком?

«<...> трава мого буття почала перетворюватися у збиту, перемнуту, перемішану, липку суміш, і ця суміш – сьогоднішній я; корові часу залишається одне: ковтнути мене в своє нутро, де я натурально перетворюсь, як усе живе, у гній. І от у мені почав вряди-годи з'являтися оскажений протест, і раптом збагнув, як це пишеться в одному вірші (забув чиєму): «Мені здається, я не жив, а тільки лиш збирався жити, і ненавидіть, і любити...» (с.1)

«— Маю таке враження,— сказав він,— ніби розмерзаюся. Отак був колись заморожений і заморожено жив» (с. 231)

□ Чи «згорів» він у вогняній печі?

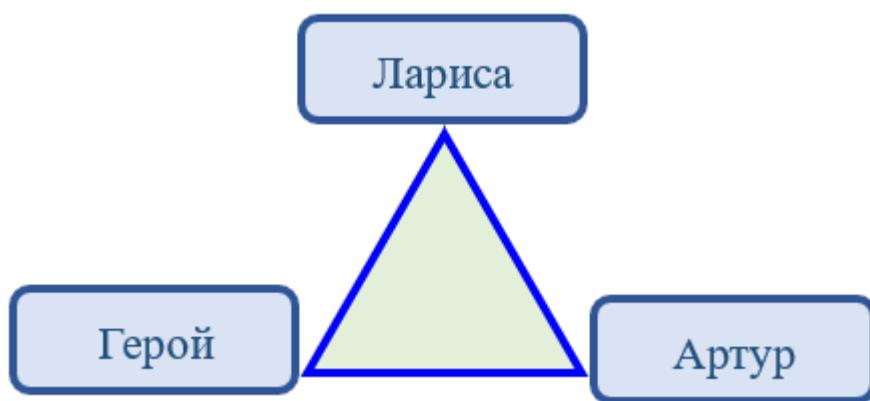
«Горіти у вогняній печі — це не значить перейматися тим вогнем і ставати його частиною, це значить пригасати, бо спалення обов'язково веде за собою пригасання. Вогонь з'їдає дерево чи вугілля наших єств, але самі єства існувати не перестають» (с. 141)

□ Чи ви вважаєте героя стандартним чоловіком?

«Кожен мене зрозуміє, прочитавши цю книгу: стандартний чоловік таких записок не написав би. <...> є стандартність натуральна, а є стандартність вимушена. Є птиця, яка виросла в неволі і своєю кліткою не утяжується, а є птиця, яку в клітку насильно засадили» (с. 232).

XIV. Охарактеризуйте стосунки героїв у трикутнику.

- Чи можна назвати стосунки героїв чесними?
- Чи були ці взаємини жертвними?
- Який вихід із трикутника бачите ви?

XV. Обміркуйте слова з допису сучасного письменника Мирослава Дочинця.

«Страшно. Світові страшно. Але, як не дивно, найменше страшно тим, кого в цей страх щоденно заганяють. Нам. Коли нема що втрачати, втрачаєш страх.

Якщо безнастанно бити залізо, воно перестає бути крихким, стає крицею. Особливою зброєю.

На тривожній мапі світу з'явилося воїнство новітньої формації, що демонструє цілому світові вільнолюбство дивовижної нескореності. Ми. Декого це лякає, декого дратує, декого дивує, а декого захоплює, даючи Надію. Бо це – наше друге ім'я» («Мій ЧасоСлов»).

□ Як на вашу думку, чи не були марними життєві жертви героїв твору? Чи стали вони в нагоді у формуванні сучасного воїнства, про яке говорить письменник?

XVI. «Шість капелюхів».

	<u>1. Факти, оцінка</u> Скориставшись матеріалом таблиці в попередньому завданні, розкажи про головного героя роману.
	<u>2. Позитивне, життєрадісне</u> Що було позитивного для героя у спілкуванні з Артуром та Славком?
	<u>3. Недоліки, ризики</u> На які ризики наражався головний герой твору, спілкуючись з братами Горбачами? Чому?
	<u>4. Емоції, здогадки</u> Який вчинок головного героя і чому вразив тебе найбільше?
	<u>5. Творчість, ідеї</u> Чи почувався б вільним герой твору, якби жив сьогодні?
	<u>6. Підсумки, користь</u> Чому може тебе навчити головний герой роману?

Оберіть капелюх певного кольору та розкрийте питання «під певним кутом» (завдання може виконуватись індивідуально або групою).

XVII. Попрацюйте над проблематикою твору.

Запишіть, які найважливіші проблеми, на вашу думку, порушуються у творі. Укажіть, кого з героїв вони стосуються.

№	Проблема:	Персонажі
1.	Батьків і дітей	
2.	Боротьби із системою і покори	
3.	Вибору	
4.	Кохання	
5.	Дружби	
6.	Віри в Бога	
7.	Ролі жінки в суспільстві та сім'ї	
8.	Самоцінності та самоаналізу	
9.	Збереження національної свідомості	
10.	Свободи вибору	
11.	Впливу тоталітаризму на людину	
12.	Становлення людини	
13.	Добра і зла	
14.	Духовності та бездуховності	
15.	Людських стосунків	

XVIII. Займи позицію.

1. Сучасна людина НЕ може втратити свою індивідуальність під впливом суспільства.
2. Головний герой став стандартним чоловіком.
3. Оповідач є позитивним персонажем.

XIX. Робота з епіграфом

Поміркуйте. Що символізує вогняна піч? Чому автор використовує цей образ у романі?

Вогняна піч – то символ всепожирячої тоталітарної системи, яка знищує душі та тіла людей.

Трьох юнаків з легенди було кинуто до печі, їх врятував Господь; у романі теж троє юнаків, троє друзів, вони вели свої розмови в кочегарці, біля печі.

На жаль, цього разу піч «зжерла» особистості юнаків. Славко помер у внутрішній ганьбі та зневірі від невиліковної хвороби. Артур був засуджений і зник як особистість, не реалізувавши свій потенціал. Герой – став стандартним, стер свою креативність, щоб залягти на дно і вижити фізично. Але він єдиний нині має можливість та бажання «повернути себе».

XXI. Герой часто бачив візії. Опрацюйте зазначені уривки, ознайомтеся з відомостями про згаданих діячів української культури. Дайте розгорнуті відповіді на питання.

Візія, сон героя	Джерело інформації. Завдання до уривку
Танець первісних-людей, чортів у пеклі (с.25-26)	 Джордж Байрон Що спільного з Дж. Байроном та оповідачем?
На кораблі (с.35)	Як оповідач розуміє поняття «безмежність»? Чому в його співрозмовника не було обличчя?
Візія дому зі старими соснами та увитою диким виноградом верандою, коли слухав Шопена. (с.57-58)	Про яку рису якості головного героя йдеться?
Риба, на яку чатує безліч небезпек (с.70)	Чому саме рибою уявляє себе та друзів оповідач?
Зібрання братства (с.71-73)	 Єлисей Плетенецький Йов Борецький Захарія Копистенський Що єднає цих діячів та головного героя роману?
Ігумен Мотронинського монастиря Мельхиседек Значко-Яворський.(с.81)	 Мельхиседек Значко-Яворський Чим подібні між собою оповідач та Мельхиседек Значко-Яворський в плані розуміння свободи?

Майкл МОРПУРГО. Роман «Бойовий кінь»

Зображення реалій Першої світової війни, її абсурдність, жорстокість, руйнівний вплив та трагічні наслідки. Утвердження найважливішої цінності людини – її життя. Образи Альберта та його друга коня Джоуї. Значущість дружби й вірності. Моральна стійкість, милосердя та людяність героїв у надважких умовах. Особливості композиції та унікального звучання роману

Методичні ресурси: вправа «Цитатна доріжка», прийом «Шість капелюхів», вправа «Кластер», картування персонажів, «Мовна експедиція», сторітелінг за малюнками ІІІ, ребуси, вправа «Відповідності», вправа «БАЧУ-ЧУЮ-МІРКУЮ-ВІДЧУВАЮ-ДІЮ», філворд «Моральна стійкість, милосердя та людяність героїв у надважких умовах»; клоуз-тест; творче письмо «Напиши історію»

ВПРАВА «ЦИТАТНА ДОРІЖКА»

Учні аналізують цитати з тексту роману, об'єднують їх в групи, які відображають позиції персонажів щодо Першої світової війни.

Завдання. Об'єднайте цитати з роману за групами, які відображають різні точки зору на війну. Обговоріть: про що йдеться, яка думка висловлюється. Як різні погляди персонажів допомагають розкрити складність теми війни в творі?

- ☐ *Тільки уяви мене у формі! І марширувати під барабанний бій – це ж здорово* (Альберт Нарракот).
- ☐ *Відчуваю, що ця війна буде довгою* (капітан Ніколс).
- ☐ *Що ми (німці), що англійці – всі однакові: якщо щось затіяли, то не можемо зупинитися. І ця затія забере багато часу та коштуватиме чимало людських життів* (німецький лікар).
- ☐ *Ми їм покажемо так, що більше ніколи на чужу землю не сунуться. Розберемося з ними за пару місяців* (Альберт Нарракот).
- ☐ *Світ збожеволів* (герр Гауптман).
- ☐ *Вся ця війна – змагання божевільних* (герр Гауптман).
- ☐ *Хіба може нормальна людина вбити іншу людину просто так? Просто тому, що в неї форма іншого кольору і розмовляє він іншою мовою?* (божевільний Фрідріх).
- ☐ *Ця війна буде мерзенною* (капітан Ніколс).
- ☐ *Чому ця війна знищує все найкраще, все прекрасне?* (божевільний Фрідріх).
- ☐ *Достатньо крові. Багато людей і коней полягло ні за що* (капітан Стюарт).
- ☐ *Один Бог знає, чому ми вбиваємо один одного. Ми з тобою сьогодні всім показали, що люди можуть вирішити будь-яку проблему, довіряючи один одному* (німецький солдат).
- ☐ *Німцям набридла ця війна так само як і нам. Ніхто більше не хоче воювати* (Альберт Нарракот).

ВПРАВА «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ»

Учні об'єднуються в групи. Обирають колір капелюха.

Завдання. Обговоріть у групі запитання вашого «капелюха», підготуйтеся до короткої презентації висновків.

1. Які історичні події та реальні факти Першої світової війни висвітлено в романі «Бойовий кінь»? Наведіть приклади з тексту.
2. Які факти про життя солдатів, їхній побут, зброю, тактику ведення бою ви дізналися з книги?

1. Які емоції ви переживали під час читання роману Майкла Морпурго? Обґрунтуйте свою відповідь прикладами.
2. Чи змінилося ваше ставлення до війни після прочитання книги «Бойовий кінь»? Якщо так, то як саме?

1. Назвіть приклади людської доброти, співчуття та самовідданості, які ви побачили в романі.
2. Яку роль в творі «Бойовий кінь» відіграє дружба та вірність? Як вони допомагають героям вижити? Наведіть приклади з тексту.

1. Які прояви Першої світової війни, зображені в романі, свідчать про її абсурдність та жорстокість?
2. Які руйнівні наслідки війни для людини, природи та суспільства показано в книзі?

1. Які нові підходи, технології початку ХХ ст. могли б запобігти Першій світовій війні?
2. Яку роль може відігравати мистецтво (література, кіно) у застереженні людства від повторення подібних трагедій?

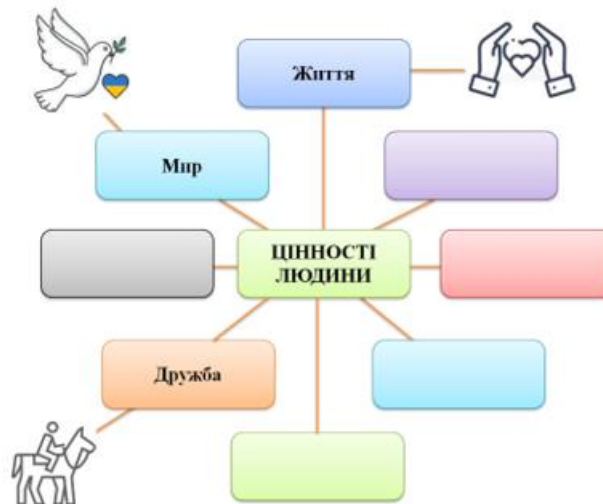

1. Які найважливіші уроки про війну та людство ви винесли з книги Майкла Морпурго?
2. Яке значення має роман «Бойовий кінь» для сучасних українців?

ВПРАВА «КЛАСТЕР»

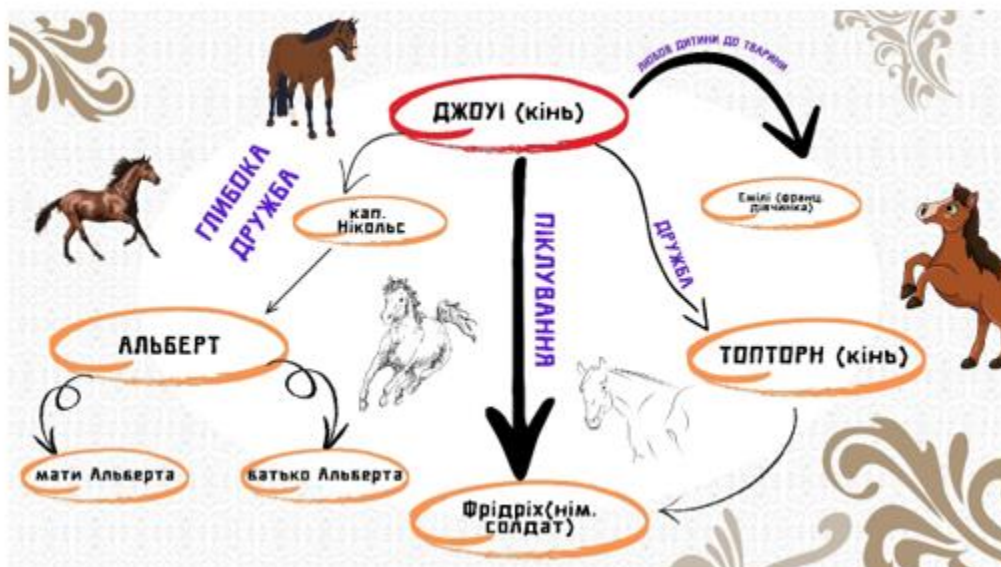
Учні доповнюють кластер «Цінності людини» текстовою та візуальною інформацією

Завдання: доповніть кластер. Вкажіть цінності, які, на вашу думку, утверджує роман «Бойовий кінь». Створіть до кожної з них візуальний символ. Доберіть цитати з роману, що ілюструють вказані поняття.

КАРТУВАННЯ ПЕРСОНАЖІВ

Учні створюють/додають візуальну схему зв'язків між персонажами, зокрема Альберта, Джоуї, капітана Нікольса.

РОБОТА В ГРУПАХ

«Мовна експедиція»

Учні знаходять у творі приклади художніх засобів (епітети, метафори, порівняння, персоніфікації тощо), а також створюють «словесну галерею» – постери з найяскравішими цитатами.

- **Епітети:** «Міцний, рудий кінь із розумними очима», «Тихе, зболене ржання у темряві».

- **Метафора:** «Біль пронизав моє тіло вогняною стрілою», «Снаряди розривали небо на шматки».

- **Порівняння:** «Його копита били землю, мов барабани війни», «Джоуї стояв гордо, як лицар у броні».

- **Персоніфікація:** «Старий вітряк сумно скрипів, мов оповідач давніх часів», «Ніч обіймала поле своїм чорним плащем».

- **Риторичні запитання:** «Чому вони змушують нас битися, якщо ми просто хочемо жити?», «Невже це і є та слава, про яку говорили солдати?».

- **Звуконаслідування:** «Бах! – гримнув снаряд просто перед носом», «Туп-туп – неслися копита по мокрій землі».

СТОРИТЕЛІНГ за малюнками ІІІ

Учитель генерує у штучному інтелекті зображення, які стосуються конкретних епізодів у творі, а учень має відтворити події й описати їх від імені очевидця.

Зустріч Альберта та Джоуї

Опис:

Молодий хлопець Альберт уперше бачить лоша Джоуї на аукціоні. Між ними одразу виникає особливий зв'язок.

Розлука — продаж Джоуї до кавалерії

Опис:

Батько Альберта, потребує грошей, продає Джоуї до британської кавалерії. Альберт засмучений, але обіцяє знайти свого друга.

Джоуї застрягає в колючому дроті

Опис:

Після тривалих пошуків Альберт знаходить Джоуї. Їхня зустріч наповнена емоціями та радістю.

Опис:

Під час битви Джоуї потрапляє в пастку з колючого дроту між двома траншеями. Солдати з обох боків тимчасово припиняють вогонь, щоб його врятувати

Возз'єднання Альберта та Джо

РЕБУС

Завдання: розшифрувати ребуси і пригадати, з яким моментом твору «Бойовий кінь» пов'язані дані відповіді.

Ребус	Слово-відповідь
	Валлієць
	Решка-орел
	Правець
	Топторн
	Пенс
	Емілі

Опишіть Ваші враження від цього епізоду: _____

ВПРАВА «ВІДПОВІДНОСТІ»

Завдання: за поданими цитатами впізнати літературних героїв роману Майкла Морпурго «Бойовий кінь».

№	Цитата з твору	Ім'я персонажа
1.	«Він сказав, що я виросту і стану самим розумним конем на всьому білому світі і ми разом будемо ходити на охоту»	а) Альберт
2.	«Досі ти як сир у маслі катався, але вистачить з тебе: працюватимеш, як годиться. Зараз підберу на тебе хомут, а завтра почнем орати»	б) батько Тед
3.	«Якщо в нього і характер не гірший за зовнішній вигляд, я буду щасливий взяти його собі. Чудовий кінь.»	в) капітан Ніколс
4.	«Він ніколи мене не бив і не виходив із себе. І я його поважав, але тільки це була повага заснована не на коханні, а на страху.»	г) капрал Перкінс
5.	«Це все ти, Джоуї. Ти допоміг мені знову повірити у свої сили...Коли я сідаю на тебе, ніби перетворююсь у справжнього лицаря.»	д) рядовий Уоррен
6.	«Хотів залишити собі, але, мені здається, ти більше його заслужив. -І він надів мені на шию брудну стрічку із Залізним хрестом.»	е)поранений солдат
7.	«Якби я не був боягузом- а я боягуз, я б узяв і розпряг вас, і ми пішли разом куди очі дивляться»	є)старий солдат Фрідріх
8.	«Поверніть їх мені. Я даю їх вам на якийсь час. Але ж вони мої і тут їх будинок. Годуйте їх добре, бережіть та обов'язково поверніть назад».	ж) Емілі
9.	«Я вас попереджаю, що готовий дати за нього навіть сто фунтів. То ж не намагайтесь мене обійти. Я нікому не поступлюся цього коня»	з) дідусь Емілі

РОБОТА З ЦИТАТАМИ

Завдання: за поданими цитатами визначити головні проблеми роману Майкла Морпурго «Бойовий кінь»

№	Цитати	Проблема
1.	«Чому ця війна знищує все найкраще, все прекрасне?»	Трагедія людства
2.	«Шум, дим, крики та хаос — це було несхоже ні на що, що я коли-небудь знав»	Жорстокість війни
3.	«Я знайду тебе, Джоуї. Де б ти не був, я знайду тебе»	Приклад вірності
4.	«Якщо ми можемо допомогти цій істоті, то чому ми не можемо зупинити війну?»	Людяність і співчуття серед жахів війни
5.	«З ним поруч я знав, що можу пережити будь-що»	Питання дружби та відданості
6.	«Прощай, валлієць. Ми з тобою сьогодні всім показали, що люди можуть вирішити любую проблему, якщо вони довіряють один одному. Головне, довіра-правда?»	Питання виживання, віра в найкраще людини
7.	«З ним поруч я знав, що можу пережити будь-що»	Роль тварин в житті людей
8.	«Потрібно жити так як завжди: косити сіно, збирати яблука, обробляти землю. Не можна жити так, ніби ми не маємо майбутнього»	Перемога життя над смертю
9.	«Вони воюють, не знаючи за що. Ну хіба не божевілля? Хіба може нормальна людина вбити іншого просто так?»	Абсурдність війни
10.	«Ти переміг. Кінь ваш. Дивись, друже, ти добре про нього подбай»	Справедливість
11.	«Тут панувало повне спустошення. Навколо одні руїни, земля порита, і на ній -жодної травинки...»	Розруха
12.	«Почулися крики, тут і там солдати падали на землю, коні вставали дибки і кричали від болю і жаху. Земля вибухала праворуч і ліворуч, відкидаючи людей та коней.»	Трагічні наслідки війни для людей і тварин
13.	«Чи бачите, сер, для нас всіх Джоуї-особливий кінь, адже це був кінь Альберта, вони разом вирости...»	Питання підтримки та допомоги

Завдання: назвіть три ідеї роману «Бойовий кінь» (цінність життя, абсурдність війни, людяність та милосердя).

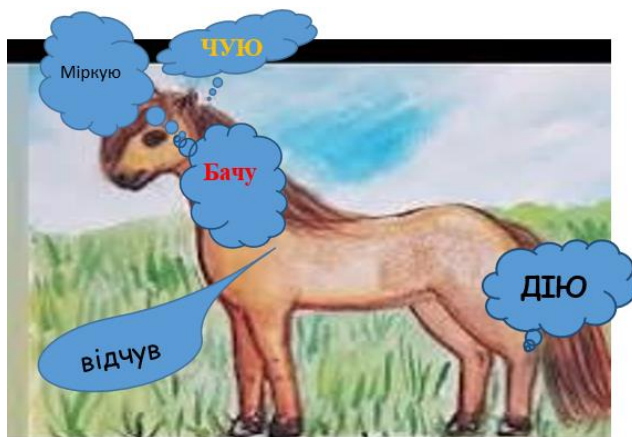
Поміркуйте над питанням актуальності роману «Бойовий кінь», використавши приклади українського сьогодення.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ інформації.

Світ навколо коня Джоуї, літературного героя роману М. МОРПУРГО «Бойовий кінь»

«БАЧУ-ЧУЮ-МІРКУЮ-ВІДЧУВАЮ-ДІЮ»

Завдання: підібрати цитати з тексту роману, які характеризують сприйняття світу літературним героєм-конем Джоуї.

№		Цитати з твору
1.		«Голос був різкий і неприємний»
2.		«Я глянув на поле бою. Небагато коней ще билися в колючому дроті, але один за одним їх убивали німецькі солдати.»
3.		«Нас зустрічали, як героїв, але ми знали, що справжні герої не повернулися додому. Вони навіки залишилися у Франції разом з капітаном Ніколсом, Топторном, Фрідріхом, Девідом та маленькою Емілі.»
4.		«Охоплений радістю, я підвівся на дибки і заіржав, сподіваючись, що він хоч тепер мене впізнає, зрозуміє, хто я»
5.		«Мене схопили за гриву та хвіст, затягли мотузку на ший, повалили на землю та сіли зверху. Я рвався поки вистачало сил, відчайдушно бився»

ФІЛВОРД

Щоб розгадати цю головоломку, учні мають знайти та закреслити чи обвести слова, що заховані в цьому завданні.

ЗНАЙДИ СЛОВА

Знайди і обведи 14 слів головоломки.

Ч	Е	О	Ж	Г	А	П	И	С	Т	І	Й	К	І	С	Т	Ь	Р	Ц	Д
Ь	К	І	И	Д	Ц	Ф	І	Н	М	Ч	І	А	О	У	П	Р	Р	П	Ж
Д	М	Ц	Н	П	Ж	Х	Й	Ь	З	Щ	В	С	Н	Ш	О	Ш	О	Я	О
Т	К	Н	К	С	Н	А	С	И	Л	Л	Я	С	О	Щ	Щ	С	П	В	Р
С	І	Є	Ц	Т	У	В	И	Л	І	Л	Г	У	Й	Г	К	Ж	Е	Ж	С
З	Г	Р	Ц	Р	Л	П	У	Г	І	Ю	Ж	Г	Р	Є	І	Х	М	Е	Т
І	Щ	Г	А	А	И	І	Т	Ф	Х	Д	К	У	Ц	В	О	І	П	Ш	О
В	Ф	В	Ж	Ж	І	Е	И	Ц	Ю	Я	Ш	У	Д	Б	В	Д	А	І	К
Е	Д	І	У	Д	П	І	Г	Я	Ь	Н	Р	Х	Р	С	І	О	Т	Ч	І
М	А	Р	П	А	Я	Д	И	З	В	І	С	Р	У	Р	Д	П	І	О	С
С	В	Н	І	Н	О	Н	Я	В	О	С	Н	Є	Ж	Г	Д	О	Я	Ж	Т
П	Ж	І	Д	Н	Ч	Щ	И	И	Т	Т	Ш	Я	Б	Л	А	М	О	В	Ь
І	С	Т	Я	З	Ь	І	Ж	Ь	Д	А	А	Ж	Н	О	Р	І	Д		
В	Ш	Т	Р	Ю	Щ	Д	Б	И	Ш	Е	Н	Ц	У	З	І	Г	Н	И	М
Ч	Д	Ь	И	И	Ф	Ю	Б	В	Г	Л	Ш	Ь	У	Е	С	А	Є	Н	И
У	У	І	М	Ч	Ь	У	Ю	А	А	Х	Х	Л	Р	И	Т	Х	Н	А	Т
Т	Г	О	К	Е	С	Ч	Р	Н	Б	Р	Д	Ш	Р	Ч	Ь	Ь	А	К	В
Т	Я	Й	А	Е	Б	В	Ь	Н	Г	Х	Ю	Н	В	Л	Д	З	Д	І	І
Я	Ж	А	Ю	Н	Щ	Р	Г	Я	К	І	І	Й	Ь	О	П	Ц	Х	Р	А
Ю	Т	В	Ц	Л	Ц	У	Б	І	Д	Г	С	Е	П	Ь	Т	Ц	І	Ь	Ж

ВІДПОВІДІ

ЗНАЙДИ СЛОВА

.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	С	Т	І	Й	К	І	С	Т	Ь	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Ж
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	О
.	.	.	.	.	С	Н	А	С	И	Л	Л	Я	.	.	.	.	.	.	.	.	Р
.	.	.	.	Т	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Е	.	.	.	С
.	.	.	.	Р	.	.	.	.	.	Ю	.	.	.	.	.	.	М	.	.	.	Т
.	.	.	.	А	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	П	.	.	.	О
.	.	В	.	Ж	.	.	.	.	.	Я	.	.	Д	.	В	Д	А	.	К	.	
.	.	І	.	Д	.	.	.	.	.	Н	.	.	Р	.	І	О	Т	.	І	.	
.	.	Р	П	А	.	.	.	.	.	І	.	.	У	.	Д	П	І	.	С	.	
С	.	Н	І	Н	.	.	.	В	.	С	.	.	Ж	.	Д	О	Я	.	Т	.	
П	.	І	Д	Н	.	.	.	И	.	Т	.	.	Б	.	А	М	.	В	Ь	.	
І	.	С	Т	Я	.	.	.	Ж	.	Ь	.	.	А	.	Н	О	.	І	.	.	
В	.	Т	Р	.	.	.	.	И	.	.	.	.	І	Г	.	И	.	.	.	.	
Ч	.	Ь	И	.	.	.	.	В	.	.	.	.	С	А	.	Н	.	.	.	.	
У	.	.	М	.	.	.	.	А	.	.	.	.	Т	.	.	А	.	.	.	.	
Т	.	.	К	.	.	.	.	Н	.	.	.	.	Ь	.	.	.	.	.	.	.	
Т	.	.	А	.	.	.	.	Н	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
Я	.	.	.	.	.	.	.	Я	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	

КЛОУЗ-ТЕСТ

Керуючись контекстом, учні мають відновити слова чи словосполучення в реченнях.

1. Розповідь у творі ведеться від імені (коня)
2. Роман починається з опису (мирного життя)
3. Джоуї став для Альберта (справжнім вірним другом)
4. Батько Альберта продав коня через (фінансові труднощі)
5. У німецькому війську Джоуї довелося (возити поранених)
6. Джоуї був нерозлучний з конем (Топтором)
7. Джоуї був першим англійцем, що отримав у нагороду (Залізний хрест)
8. Тікаючи від танка, кінь потрапив (у колючий дріт)
9. На морді Джоуї був (білий хрест)
10. На ногах коня (були білі гольфики)
11. Роман закінчується описом (мирного життя)
12. Джоуї є символом (страждань війни)

ТВОРЧЕ ПИСЬМО «НАПИШИ ІСТОРІЮ»

У класі створити атмосферу, де діти почуватимуть себе зручно і затишно та зможуть вільно висловлювати свої думки. Написати свою історію «Якби Джоуї жив сьогодні» або «Війна в житті простих людей і тварин».

Маркус ЗУЗАК. Роман «Крадійка книжок»

Зображення подій Другої світової війни. Філософські роздуми про людину та її місце у світі. Тема цінності людського життя, боротьба за свободу і людську гідність. Образ Лізель, яка намагається змінити власний світ.

Сила дружби, любові та милосердя. Значення книг, що надихають, дають надію і навіть змінюють життя у найскладніших обставинах

Методичні ресурси: кросенс, літературний диктант «Так чи ні», шифрування імен героїв, текстоцентричні картки-завдання, компаративний аналіз, творчі завдання, вправа «Хмара слів», вправа «Поясни асоціації», вправа «Розфарбуй слова», творче завдання – есе, метод, ФБ профіль героїні.

КРОСЕНС

Учні шукають асоціативний зв'язок між сусідніми картинками і розмірковують про силу дружби, любові та милосердя

Тлумачення:

1. Піклування матері про своїх дітей
2. Небесна вулиця вселяє надію
3. Батьківська любов
4. Жага до читання
5. Справжня дружба дарує радість
6. Рівність в правах та свободах
7. Палка любов до книг
8. Прояв милосердя
9. Любов

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ «ТАК ЧИ НІ»

1. Лізель, її братик та батьки їхали в потязі до околиць Мюнхена. (Ні, Лізель, її братик і мама)
2. Прийомні батьки Лізель проживали на вулиці Сонячній. (Ні, на Небесній)
3. «Посібник гробаря» – це перша здобич крадійки книжок. (Так)
4. Ганс Губерманн любив грати на акордеоні. (Так)
5. Руді став найкращим другом Лізель. (Так)
6. Руді вимажав себе вугіллям, щоб бути схожим на олімпійського чемпіона Джессі Овенса, який був темношкірим. (Так)
7. Лізель любила сама розносити білизну, яку прала Роза Губерманн, мешканцям Молькінга. (Так)
8. Макс, темношкірий юнак, якого переховувала сім'я Губерманн. (Ні, Макс - єврей)
9. Батько Макса врятував життя Гансу під час Другої світової війни. (Ні, під час Першої світової війни)
10. Дружина мера Ільза Герман дозволяє Лізель красти книги з її бібліотеки. (Так)
11. Прийомна мати Лізель, Роза Губерманн, була доброю жінкою, хоча цього не показувала. (Так)
12. Макс зафарбував сторінки книги А. Гітлера «Моя боротьба» і малював там власні малюнки. (Так)

ШИФРУВАННЯ ІМЕН ГЕРОЇВ

	1	2	3	4	5	6
1	А	Б	В	Г	Ґ	Д
2	Е	Є	Ж	З	И	І
3	Ї	Й	К	Л	М	Н
4	О	П	Р	С	Т	У
5	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
6	Ь	Ю	Я			

По горизонталі – перша цифра, по вертикалі – друга.

43	62	42	12	43	16
----	----	----	----	----	----

Лізель

34	64	61	62
----	----	----	----

Руді

53	11	33	44
----	----	----	----

Макс

62	43	16	42	11
----	----	----	----	----

Ільза

54	14	53	53	62
----	----	----	----	----

Томмі

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Творчі завдання мають на меті закріпити знання, удосконалювати здібності, активізувати творчий потенціал учнів, розвивати критичне мислення, асоціативне мислення, вміння аналізувати та порівнювати, вміння створити атмосферу зацікавленості та взаємодії між учнями, між учителем/учителькою і учнями, прищеплювати любов до художнього слова, виховувати високі моральні якості.

1. «Сторінка зі щоденника»

Кожен учень/учениця обирає собі епізод/ситуацію, яку б хотіли розкрити. Відновіть сторінку зі щоденника Лізель Мемінгер про її думки, враження та переживання:

- 1) коли вперше захотілося прочитати книжку, яку вона підбрала в снігу на станції в день смерті братика;
- 2) коли вчила літери, складала слова в речення з татом Гансом Губерманном у підвалі;
- 3) після викрадення книг з бібліотеки мерової дружини;
- 4) про читання книг для сусідів в бомбосховищі;
- 5) коли отримала в подарунок від Ільзи Германн записну книжку;
- 6) коли писала свою книжку;
- 7) про значення слів в її житті (різні приклади).

2. «Пласт»

Учні/учениці складають відповідь на обране запитання за поданим початком (на прикладах роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок»).

1. Я думаю...
2. Тому що...
3. Наприклад...
4. Отже...

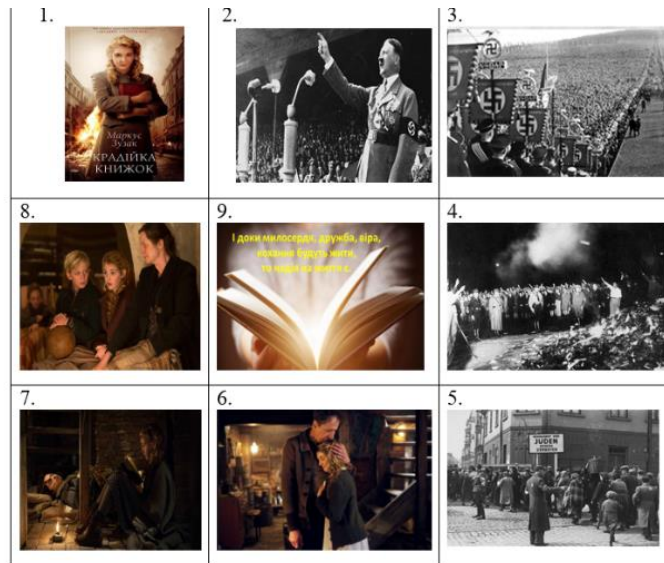
- ☐ Як слово може впливати на людей, події? Яка користь/шкода від слів?
- ☐ Яка роль книги у збереженні духовності в жорстокому світі?
- ☐ Як у роль відіграли книжки в долі Лізель?
- ☐ Чому книга у романі є символом збереження духовності в жорстокому світі тоталітаризму?
- ☐ Які історичні паралелі виникають у вас при читанні роману «Крадійка книжок»?

3. «Ланцюжок асоціацій»

Кількома словами висловіть, яку (які) асоціацію(ї) викликають у вас слова *«щастя»*, *«книга»*, *«слово»*, *«війна»*, *«голодомор»*, *«нацизм»*. Слухати один одного треба уважно, щоб асоціації не повторювалися. (Протягом 1-2 хвилин по одному слову від кожного учня).

КРОСЕНС

Проаналізуйте кроссенс до роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» із точки зору впливу слова на людей. Яким він може бути? До яких подальших вчинків може призвести окрему людину, натовп, цілу спільноту, націю?

(Роман Маркуса Зузака «Крадійка книжок» – книга про слова. Про слова, які не тільки вимовляють, а й з яких складається життя, які створюють війну і втішають людей у бомбосховищі. Слова фюрера поселяються в душах і серцях людей, і кожна людина робить свій вибір: людяність чи нацизм. І вже в ім'я фюрера спляють книги, і вже немає «нічого гіршого, ніж бути євреєм». І саме в цей час маленька дівчинка в нацистській Німеччині вчиться читати, пізнає силу слова. Вона читає хворому єврею Максу, якого сім'я Губерманнів переховує у себе в підвалі. Читання книги Лізель заспокоює людей у бомбосховищі, певною мірою об'єднує їх в бажанні жити. І поки милосердя, дружба, віра, кохання будуть жити, надія на життя є.)

ТВОРЧА ПОШУКОВА РОБОТА

Складіть/ознайомтеся зі словником слів, які зацікавили Лізель. Чому саме ці слова тлумачаться «Словником Дудена» у романі? З якими подіями пов'язані ці слова? Які особисті асоціації викликають у вас ці слова?

Напишіть есе чи твір-роздум на тему «Щастя в розумінні підлітків, які пізнали війну», при потребі використайте дані слова.

Zufriedenheit – Щастя:

походить від слова «щасливий» – який відчуває радість і задоволення.

Схожі слова: веселощі, втіха, вдатність, процвітання.

Verzeihung – Прощення:

зречення гніву, ворожості чи образи.

Схожі слова: виправдання, відпущення, милосердя.

Angst – Страх:

неприємне яскраво виражене відчуття, спричинене передчуттям чи усвідомленням небезпеки.

Схожі слова: жах, переляк, паніка, побоювання, переполох.

Wort – Слово:

значуща одиниця мови / обіцянка / коротке зауваження, твердження чи розмова.

Схожі слова: термін, назва, вираз.

Gelegenheit – Можливість:

нагода стати успішним або чогось досягти.

Схожі слова: перспектива, випадок, шанс.

Elend – Горе:

сильне страждання, нещастя і біль.

Схожі слова: мука, терзання, відчай, злидні, розпач

Schweigen – Тиша:

відсутність звуків чи шуму.

Схожі слова: безтурботність, мир, спокій.

Nachtrauern – Жаль:

смуток, сповнений палкого бажання чогось, розчарування чи втрати.

Схожі слова: горе, каяття, туга, жалоба.

ТЕКСТОЦЕНТРИЧНІ КАРТКИ-ЗАВДАННЯ

Текстоцентричні картки-завдання можна використати для індивідуальної, групової роботи чи роботи в парах для активного спілкування та діалогу під час роботи з текстами, що стає ключовим фактором у розвитку мовних компетенцій учнів. Здобувачі/здобувачки освіти читають текст та аналізують його, виконують завдання, усно чи письмово даючи відповіді на поставлені запитання.

Картка №1

Розумієте, хтось, може, думає, що нацистська Німеччина спиралася на ідею антисемітизму, дещо надміру ревного лідера і націю фанатиків, вихованих на ненависті до інших, проте нічого з цього не вийшло б, якби німці не любили одну справу. Палити. Німці любили палити. Крамниці, синагоги, рейхстаги, будинки, особисті речі, вони любили палити вбитих людей і, звісно ж, книжки. Вони були у захваті від гарного багаття з книжок, а тим, хто був небайдужим до книжок, це давало можливість заволодіти тим виданням, якого б вони нізащо не отримали, якби не багаття... ...Озираючись назад, Лізель не соромилася того, що її вкрала. Навпаки, той вир <i>відчуттів</i>, що крутився в животі, більше скидався на гордість. А бажання поцупити книжку підживлювалося люттю і чорною ненавистю. Насправді 20 квітня – в день народження фіурера, – вихоплюючи книжку з паруючого попелища, Лізель була дівчинкою, створеною з темряви. Ст. 66	1. Доберіть заголовок до поданого уривка. 2. Визначте тему та ідею уривку. 3. Висловіть ваші міркування щодо означеної проблеми. 4. Що, на вашу думку, відчувала Лізель? 5. Чи можна провести паралель із сучасними подіями в нашій країні?
--	---

Картка №2

Однак, з якоїсь причини – напевне, її заманили книжки, – дівчинка зрозуміла, що заходить в будинок. Рипіння її туфель по дерев'яній підлозі примусило Лізель зіщулитись, а, коли вона досягла найболючішого місця і дерево застогнало, вона майже зупинилася. Мерова дружина від цього не збентежилася. Вона лише мигцем озирнулася і пішла далі, до дверей каштанового кольору. На її обличчі з'явилося запитання.

Ти готова?

Лізель трохи витягнула шию, ніби хотіла заглянути крізь двері, що стали їй на заваді. Це, звісно ж, означало, що вона хоче їх відчинити.

- Ісус, Марія...

Вона промовила це вголос, і слова розсипалися по кімнаті, заповненій холодним повітрям і книжками. Книжки були скрізь! Кожна стіна озброїлася вщерть забитими, проте акуратними стелажми книжок. Важко було розгледіти колір стін. Написи розмаїтих форм і розмірів вкривали корінці чорних, червоних, сірих та інших різнобарвних книжок. Одне з найпрекрасніших місць, яке Лізель коли-небудь бачила.

Зачудована, вона усміхнулася.

Невже така кімната справді існує?

Вона спробувала стерти усмішку рукою, але одразу зрозуміла, що марно старається. Дівчинка відчувала очі жінки, що вивчали її з ніг до голови, а, коли глянула на неї, погляд зупинився на її обличчі.

Вона і гадки не мала, що може бути так тихо. Тиша розтягнулася, як гумка, що нестерпно хоче тріснути. Лізель розірвала її.

– Можна?

Слово повисло серед неосяжного і пустого простору з дерев'яною підлогою. Між книжками і дівчинкою пролягли милі.

Жінка кивнула.

Так, можна.

Поступово кімната зменшилась, і крадійці книжок вистачило декілька кроків, щоб дотягнутися до полиць. Тильною стороною долоні Лізель провела по першій полиці, прислухаючись до шереху нігтів, що ковзали корінцями книжок. Прозвучало, ніби якийсь інструмент або мелодія лунких кроків. Вона провела двома руками. Вона пробігала полиці. Одну за одною. І сміялась. Її голос розплескувався, клекотав у горлі, і коли вона врешті зупинилася посеред кімнати, то ще довгенько переводила погляд з полиць на свої пальці і знову на полиці.

Скількох книжок вона торкнулася?

Скільки з них вона *відчула*?

1. Доберіть заголовок до тексту.

2. Як враження на дівчинку справила бібліотека?

3. Складіть/запишіть внутрішній діалог Лізель із книжками під час першого її перебування в бібліотеці мерової дружини.

4. Опишіть почуття дівчинки.

5. Згадайте своє перше відвідування бібліотеки, що ви відчували?

6. Порівняйте свої відчуття і Лізель.

7. Як книги вплинули на життя Лізель?

8. Напишіть есе на тему *«Бібліотека і книги у житті головної героїні і моєму»*

Вона підійшла до стелажів і знову пробігла рукою корінцями, цього разу набагато повільніше, внутрішньою стороною долоні, так, що її м'яка шкіра відчувала невеликий хребет кожної книжки. Люстра кидала донизу яскраві смуги світла, і дівчинці здавалося, що це якась магія, щось неймовірне. Декілька разів Лізель ледь не витягла книжку з полиці, але врешті не насмільовалась їх тривожити. Все було занадто бездоганно. Ліворуч вона знову побачила жінку – та стояла біля великого письмового столу і досі тримала перед собою маленьку башточку. Стояла, трішки схилившись від захвату. Здавалося, що усмішка застигла на її губах. – Ви хочете, щоб я...? Лізель не докінчила запитання, а просто показала те, що хотіла запитати, – вона підійшла й обережно взяла книжки з рук жінки. Тоді помістила їх у прогалину на стелажі, недалеко від прочиненого вікна. Всередину заповзав холод. Ст. 103-105	
---	--

Картка №3

Але вона читала. Мерова дружина — вона уже вчетверте приймала у себе Лізель — сиділа за письмовим столом і просто дивилася на книжки. Під час другого візиту дівчинка отримала від неї дозвіл вийняти з полиці книжку і проглянути її, а це спонукало Лізель вийняти ще одну, а тоді ще одну, доки до неї не пристали з півдесятка книжок — дівчинка тримала їх під пахвою або складала на купку, що росла в іншій руці. Цього разу дівчинка стояла посеред прохолодної кімнати, у неї гуркотіло в животі, проте безмовна і зламана жінка ніяк на це не відреагувала. Вона була у своєму незмінному халаті і, хоча й кілька разів глянула на дівчинку, надовго погляду не затримувала. Її увагу куди більше привертало те, що було поряд, те, чого їй бракувало. Вікно було прочинене навстіж, ніби холодна квадратна пащека з поодинокими поривчастими подихами. Лізель сиділа на підлозі. Навколо розкинулися книжки... ... Літо тривало, а кімната, заповнена книжками, ставала теплішою, і з кожним новим візитом підлога уже не була такою неприємною. Лізель сиділа, а поряд лежала купка книжок — вона читала по декілька абзаців кожної з них, намагаючись запам'ятати слова, яких не знала, щоб вдома запитати про них у тата. Пізніше, уже підлітком, коли вона писала про ці книжки, Лізель не могла пригадати їхніх назв. Жодної з них. Можливо, вона б краще запам'ятала, якби вкрала їх. Ст. 111-112	1. Доберіть заголовок до поданого уривка. 2. Визначте тему уривку. 3. Чим відрізняється це відвідування бібліотеки від попередніх? 4. Чому, на вашу думку, мерова дружина майже не розмовляє з дівчинкою, так відчужено до неї ставиться? 5. Чи уточнюєте ви значення незнайомих слів? Що це дає?
---	---

Картка №4

Мерова дружина, без сумніву, геть спантеличилась, побачивши на порозі Лізель. Її пухнасте волосся було трохи вологим, а зморшки розширились, коли вона помітила, що завжди бліде обличчя дівчинки залила така відверта лють. Жінка розтулила рота, але не промовила жодного слова – і дуже доречно, бо саме Лізель взяла на себе розмову.

– Ви думаєте, – почала вона, – що можете відкупитися від мене своєю книжкою? – Її голос, хоча й тремтів, вчепився жінці в горло. Блискучий гнів стискав і витягував усі сили, але дівчинці вдалося продертись крізь нього. Вона і далі боролася з собою, аж по щоках потекли сльози. – Ви даєте мені цю смердючу книжку і думаєте, що від цього мені стане легше, коли я прийду додому і повідомлю мамі, що від нас відмовилися останні? А ви будете сидіти тут у своєму великому будинку?

Руки мерової дружини.

Вони повисли вздовж її тіла.

Її обличчя осунулось.

Лізель, однак, не зупинилась. Вона виплюнула свої слова прямісінько в очі жінки.

– Ви і ваш чоловік. Сидите тут. – Тепер вона не добирала слів. Була такою уїдливою і безжальною, що навіть сама собі дивувалась.

Рани від слів.

Так, жорстокість цих слів.

Лізель викликала їх з якогось місця, котре було відоме лише їй, і швиргнула ними в Ільзу Германн.

– Вже час, – сказала вона, – вам самій прати ваш бридкий одяг. Вже час вам змиритися з тим, що ваш син помер. Що його вбили! Що його задушили і порізали на шматки двадцять років тому! Чи він замерз на смерть? Хоч як би там було – він помер! Він помер, а ви жалюгідно сидите у власному домі і здригаєтесь від холоду, караєте себе. Думаєте, тільки ви страждаєте?

Одразу ж.

Біля неї з'явився братик.

Він шепоче, просить її зупинитися, але і він помер, його слова нічого не варті.

Він помер у потязі.

Вони поховали його у снігу.

Лізель глянула на нього, але не могла спинитися. Не зараз.

– Ця книжка, – продовжила дівчинка. Вона зіштовхнула хлопчика зі сходів, він упав. – Я не хочу її. – Слова вже не такі гучні, але досі гарячі. Вона кинула «Свистуна» жінці під ноги і почула, як книжка клацнула, гепнувшись об цемент. – Не треба мені вашої нещасної книжки...

Вона це зробила. І замовкла.

1. Висловіть свої враження від прочитаного.

2. Чи погоджуєтесь ви з думкою, що слово може ранити?

3. Чи підтримуєте вчинок Лізель? А як вчинили б на її місці?

4. Які художні засоби використовує автор?

5. Напишіть есе «Чи можу я зрозуміти вчинок героїні?»

Її горло спорожніло. Аж до обрію – жодного слова. Її братик, що тримався за розбите коліно, теж зник. Після незручної паузи мерова дружина схилилась і підняла книжку. Вона була зранена і розбита, але цього разу – не від усмішки. Лізель бачила це на її обличчі. Кров цівкою витікала їй з носа, скапувала на губи. Її очі заплалили від синців. Кровоточили порізи, а на шкірі проявлялися численні рани. Усе це заподіяли слова. Слова Лізель. З книжкою в руці Ільза Германн випросталась, знову хотіла вибачатись, але речення так і не злетіли з її губів. Вдар мене, подумала Лізель. Ну ж бо, вдар мене. Але жінка не вдарила. Вона лише відступила, занурилась у мерзенне повітря свого гарного будинку, і Лізель знову залишилась сама, чіпляючись за сходинок. Ст. 204-205	
---	--

Картка №5

Того дня, перед тим як піти додому, дівчинка зніжковіло звернулася до жінки. Це можна витлумачити якимось так: Лізель боролася з двома велетенськими словами, що сиділи у неї на плечах, а тоді скинула цю громіздку ношу під ноги Ільзи Германн. Слова хилилися в обидва боки, доки дівчинка хиталася, намагаючись їх втримати, та, зрештою, впустила. Слова разом лежали на підлозі — великі, незграбні і гучні. ДВА ВЕЛЕТЕНСЬКІ СЛОВА ПРОБАЧТЕ МЕНІ Мерова дружина, як завжди, дивилася перед собою. Обличчя — чистий аркуш. — За що? — запитала вона, але час вже минув. Дівчинка уже вийшла з кімнат... ... Інколи Лізель вагалася, чи бува не дати жінці спокій, та Ільза Германн була надто цікавою, а книжковий магніт — надто сильним. Раніше слова збивали її з пантелику, але зараз, коли вона сиділа на підлозі поряд із меровою дружиною, яка примостилася за письмовим столом, дівчинка відчувала, що має над ними заслужену владу. Це відчуття охоплювало Лізель щоразу, коли вона розгадувала нове слово чи складала докупи речення. Дівчинка. У нацистській Німеччині. Як доречно — вона відкривала силу слів. Ст. 113-114	1. Чому Лізель відчуває владу над словами? 2. Чому це доречно – відчувати владу слів у нацистській Німеччині? 3. Який художній прийом використовує автор?
---	---

Картка №6

Незадовго до того, як сирени оголосили кінець атаки, Алекс Штайнер – чоловік з незворушним дерев'яним обличчям – умовив дітей відпустити мамину ногу. Тоді навромацки знайшов вільну	1. Як поводитися люди в підвалі під час
---	---

руку сина. А Курт, мужній і зосереджений, сильніше стис тендітну ручку сестри. Незабаром уже всі тримали одне одного за руки і групка німців утворила незграбне коло. Холодні руки танули в теплих долонях, а комусь передавався і чужий пульс. Він проходив крізь нашарування блідої загрубілої шкіри. Хтось заплющував очі в очікуванні свого кінця, а хтось – у надії на якийсь знак, що наліт вже закінчився. Чи заслужили вони на кращу долю, усі ці люди? Скільки з них, загінотизовані запахом Гітлерового погляду, активно долучалися до переслідувань інших людей, повторюючи вислови, абзаци, цілі сторінки свого <i>фюрера</i>? Чи була у чомусь винна Роза Губерманн? Переховувачка єврея? Чи Ганс? Невже вони всі заслугоували на смерть? А діти? Мене дуже цікавлять відповіді на ці запитання, але я не можу дозволити їм спокусити себе. Я лише знаю, що тієї ночі всі ті люди, окрім хіба найменших дітей, могли відчувати мене. Я був натяком. Я був порадою, і мої уявні ноги човгали кухнею і коридором. Як це часто буває з людьми, коли я читав їх словами крадійки книжок, я жалів їх, хоча й не так сильно, як тих, кого у ті дні збирав по таборах. Німці у підвалах викликали жалість, але у них, принаймні, був шанс. Підвал – не душова. Їх ніхто туди не заганяв. Для них життя було ще досяжним. Ст. 289-290	бомбардувань? 2. Яке ставлення Смерті до цих людей? Чому він дужче жалів тих, кого збирав по таборах? 3. Висловіть своє ставлення до нацизму. Чи можна залишатися собою в умовах тиску? 4. Проведіть паралелі із сучасними подіями російсько-української війни. 5. Запишіть свої висновки у вигляді невеликого есе.
--	--

Картка №7

Роза відпустила її, і, щоб відмежуватись від сум'яття у підвалі, дівчинка розгорнула одну зі своїх книжок і взялася читати. Першою книжкою в її купці був «Свистун», і, щоб краще зосередитись, вона прочитала вголос. Перший абзац завмер у її вусі. – Що ти сказала? – прогрімала мама, та Лізель удала, що не почула. Вона зосередилась на першій сторінці. Коли вона її перегорнула, на неї звернув увагу Руді. Він уважно прислухався до того, що читала Лізель, а тоді штурхнув брата і сестер, щоб і вони прислухались. До них підійшов Ганс Губерманн і закликав усіх замовкнути, тож незабаром у напханому людьми підвалі розтеклася кривава тиша. До третьої сторінки затихли усі, крім Лізель. Дівчинка не наважувалась підняти голову, але відчувала, як у неї впиваються перелякані очі, а вона втягує і видихає слова. Голос усередині вигравав ноти. Ось, казав він, це твій акордеон. Шелест від перегортання сторінки розсікав слухачів навпіл. Лізель читала. Десь двадцять хвилин вона ділилася з ними історією. Її голос заспокоїв найменших дітей, а всі інші бачили видіння, у яких свистун тікав з місця злочину. Усі, крім Лізель. Крадійка книжок бачила лише рух слів – їхні тіла, викинуті на папір, затоптані, щоб їй було легше ступати. Чомусь у прогалинах між крапкою і наступною великою літерою вона також бачила Макса. Вона пригадувала, як читала йому,	1. Доберіть заголовок до тексту. 2. Що заспокоює людей у підвалі? Чому? 3. Чи отримує дівчинка задоволення від читання? 4. Чи читаєте ви в укритті? 5. Які художні засоби використовує автор?
---	--

коли він нездужав. Чи він зараз у підвалі, думала вона. Чи, може, знову краде клаптик неба? ГАРНА ДУМКА Вона – крадійка книжок. Він – викрадач неба. Усі чекали, коли підвал струсоне. Це було неминуче, але тепер, принаймні, їх від цього відволікала дівчинка з книжкою. Ст. 293	
--	--

Картка №8

За кілька днів до Різдва відбулася ще одна атака, та на Молькінг нічого не впало. Як повідомлялося у новинах по радіо, більшість бомб скинули на відкриту місцевість за містом. Але куди важливішою була реакція в бомбосховищі Фідлерів. Коли прибули останні постійні відвідувачі, усі врочисто повсідалися і застигли в очікуванні. Вони дивилися на дівчинку і чекали. Лізель почула татів голос, він голосно пролунав у її вухах. – І, якщо будуть нові атаки, продовжуй читати в бомбосховищі. Лізель не квапилась. Хотіла пересвідчитись, що вони справді цього хочуть. Руді відповів за всіх: – Читай, Saumensch. Вона розгорнула книжку, і слова знову заволоділи людьми, які перебували в підвалі. Ст. 336-337	1. Доберіть заголовок до тексту. 2. Що заспокоює людей у підвалі? Чому? 3. Чи отримує дівчинка задоволення від читання? 4. Чи читаєте ви в укритті?
---	---

Картка №9

Руки вчепилися в раму, ноги перекинулись через підвіконня. П'яти приземлилися на підлогу. Книжки і сторінки і щасливе місце. Лізель вийняла книжку з полиці і примостилася з нею на підлозі. Чи вона зараз вдома? – подумала дівчинка, але насправді їй було байдуже, чи Ільза Германн нарізає в кухні картоплю, чи стоїть в черзі на пошту. Чи примарно нависає над нею, дивлячись, що вона читає. Тепер Лізель було байдуже. Довгий час вона сиділа і дивилася. Бачила, як помер її братик – одне око розплющене, друге ще досі дрімає. Попрощалася з мамою, уявила, як вона самотньо чекає на потяг додому, в забуття. Дротяна жінка розкинулася на землі, її лемент несеться вулицею, доки не падає на бік, ніби монетка, що їй забракло сили котитися. Молодий чоловік висів на мотузці зі снігів Сталінграда. Вона бачила, як у металевій коробці помер ворожий пілот. Бачила, як єврей, який двічі дарував їй найпрекрасніші сторінки у її житті, йшов до концтабору. А в центрі її видіння	1. Доберіть заголовок до цього уривку. 2. Визначте тему, головну думку тексту. 3. Який настрій у дівчинки? Чому? 4. Кого Лізель звинувачує в усіх нещастях? 5. Як впливають слова на людей? 6. Чи можна протидіяти впливу
---	---

був <i>фюрер</i>, він викрикував слова і роздавав їх людям. Таким вона бачила світ, він закипав десь всередині, а Лізель сиділа, оточена красивими книжками з чепурними назвами. Світ варився, а дівчинка пробігала очима сторінки, по вінця заповнені абзацами і словами. Негідники, подумала вона. Чарівні негідники. Не втішайте мене. Будь ласка, не переповнюйте мене, не давайте мені марної надії на те, що з цього всього може вийти щось добре. Погляньте на мої синці. Погляньте на цю рану. Бачите рану в моєму серці? Бачите, як вона росте на ваших очах, як вона роз'їдає мене? Я більше не хочу плекати надії. Більше не хочу молитися, щоб Макс вижив і з ним усе було добре. Чи Алекс Штайнер. Тому що цей світ їх не заслуговує. Лізель вирвала з книжки сторінку і розірвала її навпіл. Тоді цілий розділ. Незабаром від книжки не залишилось нічого, окрім клаптиків обірваних слів, розкиданих під ногами і навколо неї. Слова. Навіщо їм взагалі існувати? Якби не вони, усього цього б не сталося. Без своїх слів <i>фюрер</i> нічого не вартий. Без них не було б кульгавих в'язнів, не було б потреби втішати і вигадувати всіляку словесні хитрощі, щоб нам від них ставало краще. Яка користь від слів? Тепер Лізель сказала це вголос, до залитої помаранчевим світлом кімнати. – Яка користь від слів? ... Лізель повернулася до бібліотеки і відчинила одну зі шухляд у столі. Сіла за стіл. ОСТАННІЙ ЛИСТ <i>Люба пані Германн.</i> <i>Як ви можете побачити, я знову була у вашій бібліотеці і роздерла одну з ваших книжок. Просто я була сердита, налякана і хотіла вбити слова. Раніше я крапа у вас книжки, а тепер ще й зіпсувала одну з них. Вибачте мені. Щоб покарати себе, я мабуть припиню приходити до вас. Але чи справді це буде покаранням? Я люблю це місце і ненавиджу його, тому що воно заповнене словами.</i> <i>Ви були мені другом навіть тоді, коли я скривдила вас, навіть попри те, що я була нестерпною (це слово я знайшла у вашому словнику), тому думаю, що краще я дам вам спокій. Пробачте за все.</i> <i>Ще раз дякую вам.</i> <i>Лізель Мемінгер</i> Вона залишила листа на столі і востаннє попрощалася з бібліотекою – тричі обійшла полиці і провела пальцями по книжкових корінцях. Хоч як їх ненавиділа, Лізель не могла втриматись, щоб їх не торкнутись. Ст. 392-394	словесної пропаганди? 7. Проведіть паралелі із сучасністю, подіями російсько-української війни в нашій країні? 8. Напишіть лист героїні твору «Що б я сказав/сказала тобі як друг/подруга?»
---	--

Картка №10

Невелика банка з фарбою була їй за стілець, трохи більша – за стіл, і Лізель торкнулася олівцем першої сторінки. Посередині вона написала: «КРАДІЙКА КНИЖОК» коротенька історія, написана Лізель Мемінгер ... До третьої сторінки в Лізель затерпла рука. Слова такі важкі, подумала вона, але, поки минула ніч, їй вдалося написати одинадцять сторінок... ... Лізель щоночі спускалася до підвалу. І всюди носила з собою книжку. Вона годинами писала, намагаючись за ніч написати десять сторінок свого життя. Стільки всього треба було обдумати, стільки всього не пропустити. Будь терплячою, повторювала Лізель, і що більшою ставала гора списаних аркушів, то більше набивалась її письменницька рука. Іноді Лізель розповідала про те, що відбувалося в підвалі у той час, коли вона писала. Дівчинка щойно завершила описувати той момент, коли тато дав їй ляпаса на церковних східцях, а потім вони разом показували «<i>heil Hitler</i>». Навпроти неї Ганс пакував свого акордеона. Він півгодини грав, а Лізель писала... ... До наступної атаки, що відбулася 2 жовтня, вона її дописала. Залишилося кілька десятків чистих аркушів, і крадійка книжок взялася перечитувати написане. Книжка складалася з десяти частин, кожна з яких називалася на честь книжки або історії і розповідала про те, як кожна з них вплинула на її життя. «КРАДІЙКА КНИЖОК» – ОСТАННЄ РЕЧЕННЯ Я ненавиділа слова і любила їх, тож сподіваюся, що склала їх правильно. Ст. 397-398	1. Яку умовну назву ви дали б цьому тексту? 2. Яка його основна думка? 3. Чи пробували ви записувати свої думки про пережите? 4. Чи вистачало слів, умінь сформулювати свої думки? 5. Чому дівчинка і ненавиділа, і любила слова? 6. Напишіть твір про якісь важливі для вас події, що вкарбувалися в пам'ять чи змінили звичний плін життя.
--	--

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Одним з елементів компаративного аналізу є вивчення різнонаціональних творів, близьких за темою, ідеєю, сюжетом, проблематикою, образами, особливостями поетики.

Прочитати або прослухати вірші та порівняти значення слів для людей у романі «Крадійка книжок» та віршах українських поетів. Висловити свою думку на цю тему, опираючись на приклади з твору та власного життя.

Ліна Костенко

*Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.
Хтось ними плакав, мучивсь, болів,
із них почав і ними ж і завершив.
Людей мільярди і мільярди слів,*

*а ти їх маєш вимовити вперше!
Все повторялось: і краса, й потворність.
Усе було: асфальти й спориші.
Поезія - це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.*

Володимир Сосюра. «Я знаю силу слова»

*Я знаю силу слова –
воно гостріш штика
і швидше навіть кулі,
не тільки літака.
Воно проміння швидше,
в нім — думка й почуття.
Воно іде в народи
для вічного життя.
Коли це слово — зброя,
як день, що не схолов,
коли живуть у ньому
ненависть і любов.
Воно влуча, як куля,
ця зброя золота,
коли у нім ненависть
з любові вироста.
Воно над зорі лине,
а в нім живуть, як спів,
любов до Батьківщини
і лють до ворогів.
О зброє щастя, слово,
я жить з тобою звук!
Ти — квітка у любові,
в ненависті ти — штик.*

Надія Ковалюк

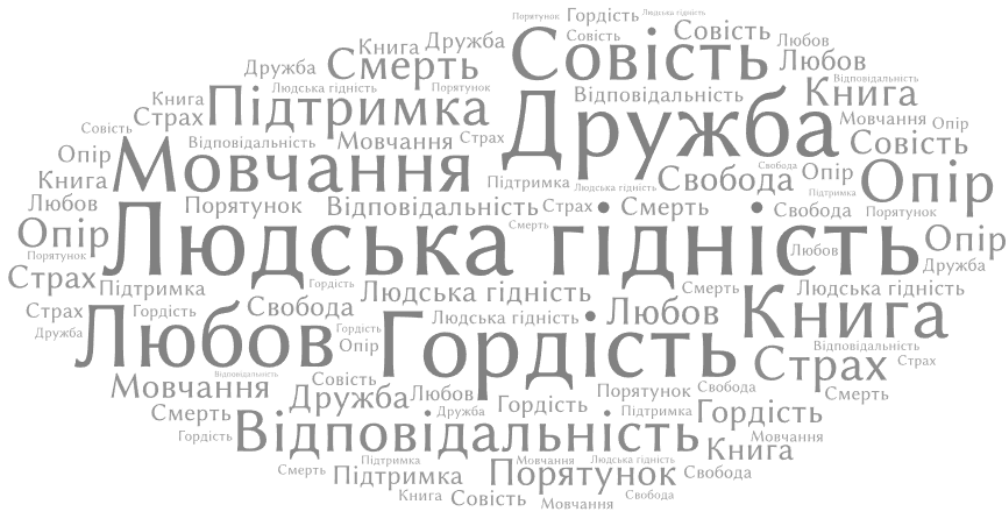
*А слово – то найбільша в світі сила,
Йому ніколи не скінчиться строк.
Воно людині облікає крила,
І водночас – підносить до зірок.
Буває тихим, наче шелест листя,
І голосним, як ухання сови.
Буває, як сльоза, кришталю-чистим,
І руйнівним, як спалахи грози.
Буває – закарбується на серці,
Що вже не змиє течія років.*

Буває – відголоском відізветься
З далеких незнайомих берегів.
Це те, що було з самого початку,
Призначене для радості й біди.
Це всі відгадки на усі загадки,
Це друзі й одночасно вороги.
І душу ранять не ножі ворожі,
Не вогнепальна зброя, не стріла,
І не колючі терни при дорозі,
А необачно сказані слова...

ВПРАВА «ХМАРА СЛІВ»

Створіть хмару слів щодо поняття «свободи вибору» героїв твору Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

ВПРАВА «ПОЯСНИ АСОЦІАЦІЇ»

(завдання до хмарини слів)

Учні розвивають вміння аналізувати поведінку героїв через власні асоціації та формують навички аргументованого висловлювання.

Оберіть 5-6 слів-асоціацій із хмари. Поясніть, кого із героїв, як на вашу думку, вони стосуються та в яких ситуаціях. Виконати вправу за алгоритмом:

Слово «порятунок» асоціюється з матір'ю Лізель – Паулою, вона вирішує віддати своїх дітей у прийомну родину, щоб врятувати їхні життя.

Слово «гордість» асоціюється з Еріком Ванденбургом, він разом із іншими солдатами, вагаючись між життям і гордістю, обирає гордість та рятує життя Ганса Губерманна.

Слово «опір» асоціюється з образом Ганса Губермана. «Коли у 1933 році до влади прийшов Гітлер, малярська робота Ганса чомусь трохи занепала. На відміну від більшості німців він не вступив до НСРПН. Таке своє рішення він довго обдумував».

ВПРАВА «РОЗФАРБУЙ СЛОВА»

(завдання до хмарини слів)

Учні досліджують символіку кольорів у творі, з'ясовують, яке їхнє значення у характеристиці героїв та їхніх вчинках.

Розфарбуйте уявно слова в хмарині тегів відповідно до обраних ситуацій у творі. Поясніть вибір кольору. Наприклад:

Слово «смерть» білого кольору: «навколо усе було білим» під час поховання братика Лізель; у «колір молока» забарвлюється горизонт, коли Смерть приходять за душами Еріка Ванденбурга та інших солдат. Символізує пустоту та виснаження.

ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Учні висловлюють власну позицію щодо людської гідності, жертвовності, героїзму у складних життєвих ситуаціях. Вчать проводити паралелі між подіями минулого і сучасності. Формують свою громадянську позицію.

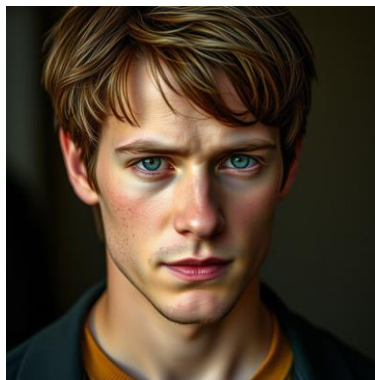
Напишіть есе за цитатою з роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок»: «Я часто замислююся про людську природу. Люди показують свою велич у найжахливіші часи», використовуючи приклади з тексту та сучасності.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Сприяють розвитку креативності, вмінню досліджувати глибину літературних образів, їх емоційний стан.

1. Уяви, що Макс Ванденбург залишив для Лізель ще одну сторінку в своїй книжці, але її загубили. Напиши цю сторінку — звернення до Лізель про силу її доброти.

2. У вас є унікальна можливість взяти інтерв'ю у Лізель Мемінгер. Напишіть три найважливіші запитання, які б ви їй поставили, та поясніть, чому саме ці запитання важливі для розуміння її образу.

«АСОЦІАТИВНИЙ РЯД»

Поясніть значення предметів, які символізують стосунки Лізель із ключовими персонажами роману.

Відповідь: акордеон – Ганс Губерманн , кулак – Роза, лимони або волосся кольору лимонів – Руді Штайнер, сніговик – Макс Ванденбург, бібліотека – Ільза Германн.

ФБ ПРОФІЛЬ ЛІЗЕЛЬ МЕМІНГЕР

Створіть за шаблоном профіль головної героїні в соціальній мережі. За бажанням, доповніть рубрики.

facebook

Про мене
Ім'я: Лізель Мемінгер
Захоплення:
Родина:
Характер:

Друзі

Найцікавіша моя
пригода

Почуття:

Поведінка:

Думки:

Крістін ГЕННА. Роман «Соловей»

Тема боротьби за свободу та виживання у творі. Стійкість людського духу і сила жіночої сміливості, що змінювала хід історії. Людська рішучість та віра в майбутнє як запорука мирного життя. Глибокий психологізм образів двох сестер – Віанни та Ізабель, їхня віра, любов та героїзм у боротьбі за свободу та людяність в умовах жорстокої війни

Методичні ресурси: кросенс, «Ментальна карта», «Зашифровані цитати», ребуси, «Хмара слів», «Асоціативний кущ», «Анаграма», метод «Займи позицію», «Кубування», «Скарбничка знань», «Цитатна доріжка», вправа «Дискусійний клуб», творчі завдання «Намалюй плакат», «Пост для соцмереж», вправа «Коло думок», рубрика «Проба пера», «Літературний аукціон», «Творча майстерня», літературна вікторина, «Сенкан».

КРОСЕНС

Візуальний асоціативний ланцюжок, який складається з 9 зображень, що пов'язані з попереднім і наступним фото, що в результаті з різних сторін розкриває певне поняття, явище або факт.

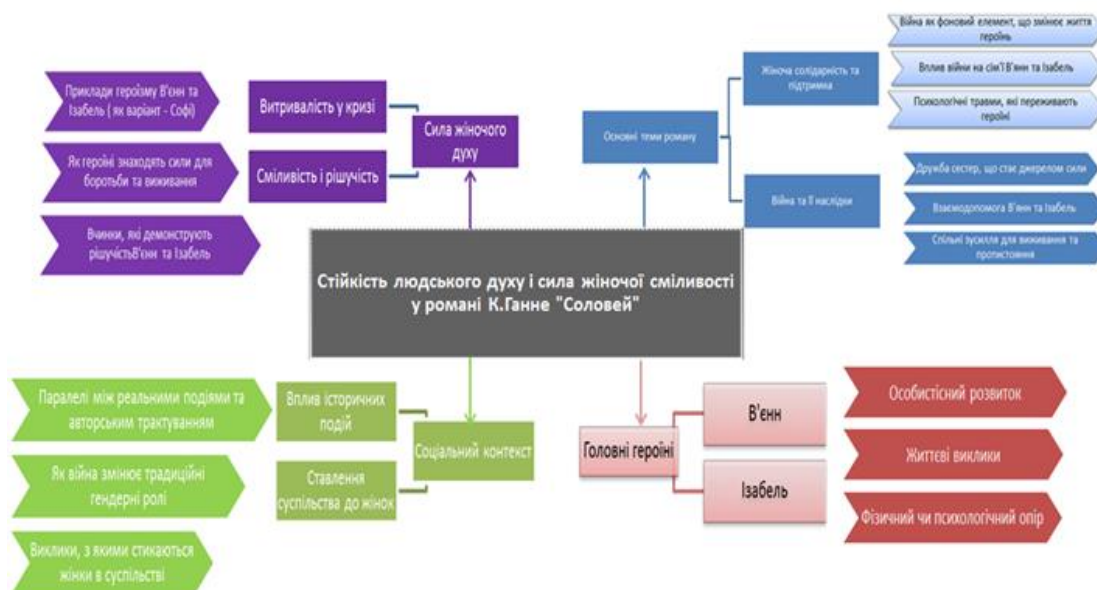
Центральна ідея: «Жіноча сила та жертвність у часи війни».

1. Місце дії роману – окупована Франція часів Другої світової війни.
2. Окупанти запроваджують жорсткі правила, що впливають на життя мирних жителів.
3. Книга (відкрита): може символізувати освіту Віанни (вчителька).
4. Жінка з дитиною: французька родина, що виживає під окупацією, материнська любов як рушійна сила.

5. Соловей (птах) або дівчина, що йде горами. Це пряма метафора Ізабель Россіньоль.
6. Шпиталь або поранений солдат. Символізує жорстокість війни, страждання, а також допомогу, яку надавала Віанна пораненим, ризикуючи власним життям.
7. Гори Піреней. Місце, через яке Ізабель переводила людей. Це символ небезпечного, але життєво важливого шляху до свободи.
8. Скринька з цінними речами. Символізує втрати, які зазнали героїні (особисті речі, кохання, втрачені життя), а також пам'ять про тих, кого вони любили.
9. Свічка, що горить, або промінь світла. Символ надії, виживання, стійкості людського духу та віри в краще майбутнє, навіть у найтемніші часи настає світанок.

«МЕНТАЛЬНА КАРТА»

Ця ментальна карта може бути використана як основа для обговорення роману в класі, для написання есе або для глибшого аналізу твору. У центрі – тема, яку необхідно розкрити. Від неї відгалужуються основні пункти, які пов'язані з тими чи іншими подіями твору. Цю форму роботи можна використовувати як конструктор: за кольорами опрацьовувати в групах; подати учням лише частину карти (частину складової), залишивши місця для заповнення; запропонувати продовжити в будь-якому напрямку тощо.

«ЗАШИФРОВАНІ ЦИТАТИ»

Учням необхідно пригадати, які слова пропущені у кожній цитаті. Обрати одну із запропонованих та у вигляді усного висловлення дати оцінку (власну думку) у форматі «Підтримую/спростовую».

1. «Якщо я щось і зрозуміла за своє довге жити, то це те, що в коханні ми дізнаємось, ким би хотіли бути, а на війні – _____» (ким ми є).
2. «Патріотизм – _____» (це ще не все).

3. «Коли ви вибираєте між любов'ю та війною, ви повинні вибрати _____»
(любов)

4. «Лист із окупації».

Мета: розвиток емпатії, прояв внутрішнього світу персонажів, вміння передавати почуття та переживання.

Завдання для учнів: «Уявіть себе одним з персонажів роману і напишіть лист людині, яка перебуває далеко або розлучена з близькими через війну».

«РОЗГАДАЙТЕ РЕБУСИ»

Відповідь – жертовність

100

Відповідь – спротив

Відповідь – щемка історія

Відповідь – репресії

СЕНКАН до слова «Соловей»

Учні висловлюють враження, асоціації щодо теми та ідеї твору.

Вірш, що складається із п'яти рядків.

1. Слово, яке виражає тему. (Іменник)

2. Опис теми, два слова (Прикметники).

3. Дія, пов'язана з темою, три слова (Дієслова)

4. Фраза, яка налічує чотири слова та передає ставлення до теми, почуття щодо теми.(Речення).

5. Слово – синонім до першого, наче підсумок.

«ХМАРА СЛІВ»

Випишіть із хмари ключові слова та фрази, які відображають жахи війни у творі Крістін Генни «Соловей».

«АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ»

Як би ви визначили сюжет твору? Чи є актуальним він сьогодні? Аргументуйте свою думку.

«АНАГРАМА»

Анаграма – безладна перестановка букв у слові, що створює інше слово. Розгадайте анаграми та запишіть відповіді. Розкажіть, що ви знаєте про зашифровані слова та яким чином вони характеризують обох сестер.

Анаграма	Анаграма. Відповіді
1. РОГЕЗМЇ	1. РОГЕЗМЇ ГЕРОЇЗМ
2. НИКВІПРОД	2. НИКВІПРОД ПРОВІДНИК
3. ТЬБОБАРО	3. ТЬБОБАРО БОРОТЬБА
4. КПЕЛО	4. КПЕЛО ПЕКЛО
5. НТИНАІС	5. НТИНАІС ІСТИННА
6. СВІДОД	6. СВІДОД ДОСВІД
7. ПРОННЯБУВИВА	7. ПРОННЯБУВИВА

	ВИПРОБУВАННЯ
8. НІНЕСТЬЗЛАМ	8. НІНЕСТЬЗЛАМ НЕЗЛАМНІСТЬ

ЛІТЕРАТУРНА ВІКТОРИНА «Чи уважний ти читач?»

Завдання: з'ясувати знання змісту твору.

1. Від кого ведеться розповідь? (В'яни Моріак, старша сестра, головна героїня твору).
2. Хто така Жульєтт Жервез? (Друге ім'я сестри В'яни Ізабель).
3. Про які події іде мова в творі? (Друга світова і 1995 рік).
4. У чому особливості композиції твору? (Розповідь ведеться від першої особи, події відбуваються в минулому і теперішньому поперемінно.)
5. Чому сестри опинились в притулку? (Мати померла, а батько відмовився від них).
6. Яка різниця у віці між сестрами? (10 років)
7. У якій країні живе оповідачка? (Америці)
8. У якій країні відбуваються події твору? (Франція)
9. Чому Ізабель в 16 років знову опинилась в Парижі у батька? (її вигнали з останнього місця навчання)
10. Як поводить себе В'яни, коли до її дому прийшли фашисти? (Змирилась)
11. Що означали жовті зірки на одязі жителів міста? (що вони євреї)
12. Яка суть операції «Весняний вітер», що здійснювали нацисти по всій Європі? (Голокост)
13. Про кого мова? «Вона вірила у вільну Францію, так само, як її сестра вірила в Бога»? (Ізабель)
14. Який позивний мала Жульєтт Жервез? (Соловей).
15. Що назвала настоятелька першим випробуванням В'яни? (Список вчителів – євреїв, комуністів, який вона склала на прохання капітана Бека)
16. Хто такий Антуан? (чоловік В'яни)
17. Чим займалась Ізабель? (Вступила до французького Руху Опору, допомагала англійським льотчикам).

СЕНКАН ДО СЛОВА «СОЛОВЕЙ»

Учні висловлюють враження, асоціації щодо теми та ідеї твору.

Вірш, що складається із п'яти рядків.

1. Слово, яке виражає тему. (Іменник)
2. Опис теми, два слова (Прикметники).
3. Дія, пов'язана з темою, три слова (Дієслова)
4. Фраза, яка налічує чотири слова та передає ставлення до теми, почуття щодо теми. (Речення).
5. Слово – синонім до першого, наче підсумок.

ГРУПОВЕ ЗАВДАННЯ «ЗАЙМИ ПОЗИЦІЮ»

Учні висловлюють власні думки, розмірковують над поведінкою та вчинками героїв, доводять правомірність вибору, враховуючи обставини, в які потрапляють сестри, а також виправдовують або звинувачують героїнь, спираючись на текст роману.

Об'єднайтесь в групи.

На основі прочитаного означте характер поведінки сестер під час окупації Франції.

Сформулюйте обвинувачення та захист головних героїв.

«КУБУВАННЯ»

Учні отримують ыз картону куб, на гранях якого назви основних розумових понять: опишіть, порівняйте, знайдіть аргументи «за» та «проти», проаналізуйте, асоціюйте, знайдіть практичне застосування.

ОПИШІТЬ

Завдання: опишіть, як тема боротьби за свободу або виживання розкривається через одну сцену з роману.

Приклад:

- Як Ізабель допомагає пілотам перейти через кордон.
- Як Віанна переховує єврейських дітей.

ПОРІВНЯЙТЕ

Завдання: порівняйте способи боротьби за свободу і виживання у сестер Ізабель та Віанни.

Приклад:

- Хто з них діяв більш рішуче?
- Чи можна сказати, що обидві боролися, але по-різному?

ЗНАЙДІТЬ АРГУМЕНТИ «ЗА» ТА «ПРОТИ»

Завдання: чи завжди варто ризикувати собою заради інших? (складіть перелік аргументів «за» та «проти» на основі подій роману. Можна оформити як таблицю).

ПРОАНАЛІЗУЙТЕ

Завдання: проаналізуйте, як змінюються героїні протягом роману під впливом

І група		ІІ група	
В'яни Моріак		Ізабель Розіньоль	
Обвинувачення		Обвинувачення	
Захист		Захист	

боротьби за виживання.

Приклад:

- Якою була Віанна на початку і в кінці твору?
- Що змінило Ізабель?
- Які події стали переломними?

ЗНАЙДІТЬ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Завдання:

Що можуть узяти сучасні підлітки з досвіду героїв роману? Які риси, вчинки, рішення можуть бути прикладом сьогодні для вас?

ОЦІНИТИ

Завдання: (на вибір)

- Хто із героїв найбільш гідно пройшов випробування?
- Яке послання авторка хотіла залишити читачам?

«ЗАЙМИ ПОЗИЦІЮ»

Мета: розвивати вміння аргументувати власну точку зору.

Форма роботи: учні займають одну із трьох позицій «Згоден», «Не згоден», «Не визначився» (можна написати на дошці або згуртувати учнів по групах).

Питання для обговорення:

- ☐ «Героїзм – це не подвиг, а щоденний вибір».
- ☐ Ізабель – герой, а Віанна – звичайна людина».
- ☐ «Мовчання – це теж форма протистояння».
- ☐ «Ізабель діяла надто безвідповідально (провокує на обговорення ціни героїзму)».
- ☐ «Під час війни моральні межі стираються».
- ☐ «Жінки не повинні брати участі в опорі під час війни (стимулює до дискусії)».
- ☐ «У кожній війні є герої, але немає переможців».

«СКАРБНИЧКА ЗНАНЬ»

Мета: актуалізувати знання учнів про боротьбу за свободу і виживання.

Учні записують факти, цитати, образи, що розкривають тему. Кожен має додати до скарбнички приклад (цитату) із тексту або власний висновок.

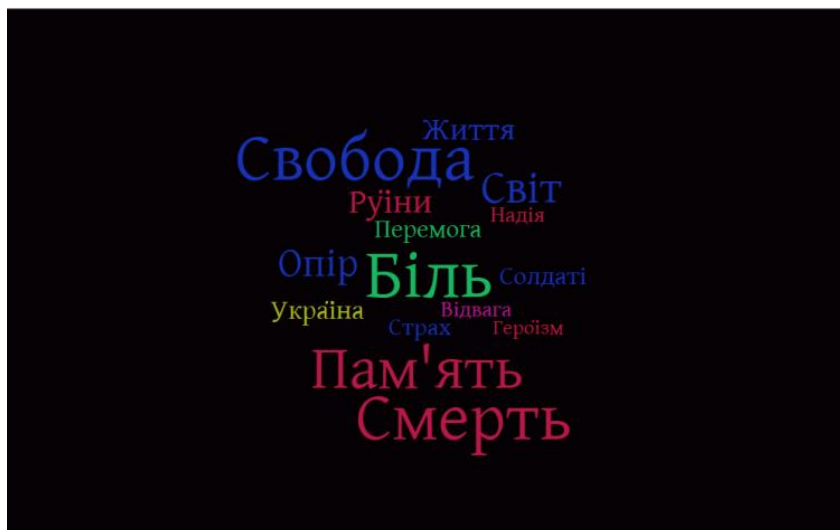
Приклад:

- *«Боротьба за свободу – Ізабель ризикуючи життям, вела пілотів через Піренеї».*
- *«Боротьба за виживання інших – Віанна рятує дітей з єврейських родин».*
- Цитата: *«В коханні ми дізнаємося, ким би ми хотіли бути, а на війні – ким ми є».*
- Цитата: *«Це чоловіки розповідають історії. А ми просто живемо з тим, що сталося... На війні ми робили те, що мусили, а коли вона завершилась, зібрали уламки свого життя і почали все спочатку».*
- Цитата: *«Навіть у найтемніші часи варто боротися за світло».*

Наприкінці уроку учитель або учень підсумовує «скарбничку», узагальнюючи основні ідеї.

«ХМАРА СЛІВ»

Опис: Хмара слів «Війна» відображає гіркі реалії конфлікту, що несуть **біль і страх**, залишаючи по собі **руїни та смерть**. Поруч із цим, вона уособлює незламний **героїзм і відвагу** захисників, що борються за **свободу і мир**. Вона є свідченням **опору та надії** народу **Франції**, який береже **пам'ять** про своїх **солдатів** заради майбутнього **життя**.

РЕБУСИ

Активізація уваги та інтересу:

«Підігрів» до теми: Ребуси можуть бути використані напочатку уроку як «зачіпка» або «мотиватор». Наприклад, ребус, відповіддю на який буде «Соловей», «Франція», «війна», «свобода», «сестри». Це одразу залучає учнів, інтригує та готує до сприйняття нової інформації.

Перемикання уваги: Під час уроку ребус може бути коротким перепочинком, який водночас залишається в контексті теми, допомагаючи учням переключитися, але не відволікатися повністю.

1. Розвиток когнітивних навичок:

Логічне мислення: Розгадування ребусів вимагає застосування логіки, аналізу, вміння бачити приховані зв'язки.

Кмітливість та увага: Учні навчатимуться бути уважнішими до деталей, швидше орієнтуватися у нестандартних завданнях.

Асоціативне мислення: Ребуси часто базуються на асоціаціях (малюнок-слово).

2. Закріплення та повторення ключових термінів/імен:

Якщо ребуси пов'язані з іменами героїв (наприклад, «Віанна», «Ізабель»), ключовими поняттями з твору («окупація», «опір», «виживання», «любов»), або назвами місць («Париж», «Франція»), вони допоможуть учням краще запам'ятати ці елементи.

3. Створення позитивної атмосфери:

Репуси – це елемент гри. Вони знімають напругу, роблять урок більш динамічним та цікавим, особливо для учнів, які люблять ігрові форми навчання.

4. Диференціація:

Можна запропонувати ребуси різної складності, щоб залучити учнів із різним рівнем підготовки.

5. Творчість:

Після розгадування, можна запропонувати учням самим спробувати скласти ребус до іншого слова чи поняття з твору, що розвиває їхню креативність.

1. Головний наслідок війни?

○ Руйнування

2. Яке почуття є постійним супутником на війні?

○ Страх

3. Що відстоюють на полі бою?

○ Свобода

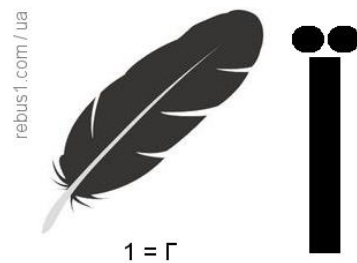
4. Найкращий результат після війни?

○ Світ

5. Ким стають бійці на війні?

○ Герої

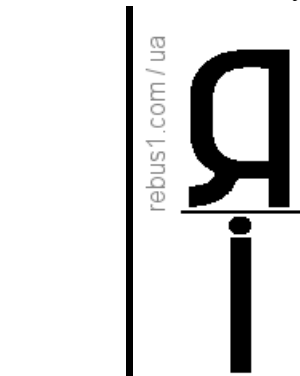

6. Що відчувають близькі, втрачаючи рідних на війні?

○ Біль

7. Що допомагає вистояти у важких умовах?

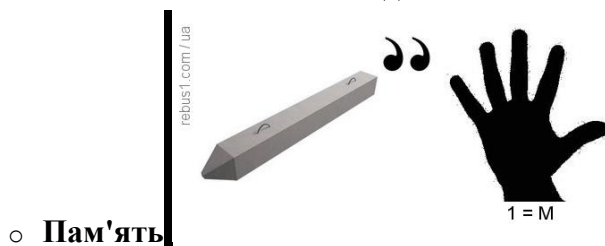
○ Надія

8. Яка країна зараз бореться за свою незалежність?

○ Україна

9. Що залишається після війни надовго?

○ Пам'ять

ЦИТАТНА ДОРІЖКА

Для чого вона потрібна? (пояснення):

1. Глибоке осмислення тексту: Цитатна доріжка допомагає зосередитися на найважливіших думках, ідеях та висловлюваннях автора. Вона змушує читача (чи учня) не просто «прочитати» текст, а активно шукати і виділяти ключові фрагменти, які несуть головний зміст або ілюструють певні аспекти.

2. Аналіз та інтерпретація: Виділяючи цитати, можна їх аналізувати:

Зв'язок. Як одна цитата пов'язана з іншою?

Характеристика. Що цитата говорить про персонажа, подію чи ідею?

Авторська позиція. Яку позицію автора вона розкриває?

Емоційний вплив. Які емоції викликає? Це допомагає глибше зрозуміти мотивацію героїв, розвиток сюжету, авторський задум.

3. Візуалізація та систематизація: послідовне розміщення цитат (наприклад, на дошці, плакаті, презентації) створює візуальний «шлях» або «доріжку» ідей. Це допомагає краще структурувати інформацію, побачити динаміку розвитку теми, зміни в настрої чи стані героїв.

4. Підготовка до обговорення/есе/презентації: зібрані цитати є чудовою доказовою базою для обговорення в класі, написання есе, підготовки доповіді чи презентації. Вони дозволяють легко знаходити аргументи та підтвердження своїх думок без необхідності перечитувати все творіння.

5. Розвиток критичного мислення: при складанні цитатної доріжки необхідно критично оцінювати текст, вибирати найсуттєвіші та найвиразніші фрагменти, відкидаючи менш важливі. Це розвиває аналітичні здібності.

6. Активізація навчального процесу: використання цитатної доріжки робить урок чи обговорення більш інтерактивним. Учні можуть самостійно шукати цитати, пояснювати свій вибір, обговорювати їх у групах.

*Дискусійний клуб. Учні висловлюють свою громадянську позицію, національну свідомість при обговоренні питання *«Які уроки Другої Світової війни людство: пам'ятає, забуло, повторює.»*

*Дискусія. *«Як впливає війна на людину».* Творче завдання. Намалюй плакат «Не вбий». Метою цього завдання є виховання в дітей почуття протесту проти потурання прав і свобод людини, толерантного ставлення до неї.

*Пост для соцмереж. *«Знищення єврейського народу – світовий злочин, пересторога для людства».* Дане творче завдання є виявом учнівського усвідомлення неприпустимості логіки ненависті й насильства.

*Рубрика «Проба пера».

Написати есе *«Жінка на війні»* (Теми на вибір).

Учні висловлюють своє критичне мислення, громадську позицію.

*Літературний аукціон.

Мета: формувати і зміцнювати позитивні цінності, виховувати риси цільного характеру, розвивати самопізнання, вчити приймати правильні рішення.

*Творче завдання.

Літературно-психологічний портрет героїнь роману «Соловей».

Мета: навчити дітей створювати візуальне, узагальнене, живе відображення характеру, особистісних рис та психологічних особливостей героїнь.

*Вправа «Асоціації».

Основне завдання: розвивати асоціативне мислення, зв'язне мовлення, стимулювати уяву, формувати когнітивні навички.

*Творча майстерня.

Скласти сенкан.

Мета: розвивати критичне мислення на стадії синтезу й рефлексії, залучати учнів до поетичної творчості.

ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

Обговорення питання «Які уроки Другої світової війни людство:

- а) пам'ятає;
- б) забуло;
- в) повторює в наші дні.»

ДИСКУСІЯ «ЯК ВІЙНА ВПЛИВАЄ НА ЛЮДИНУ?»

- ☐ Творче завдання. Намалуйте плакат «Не вбий», використавши образи й символи твору К. Генні «Соловей».
- ☐ Поміркуйте, які воєнні події останніх років вплинули на свідомість українського народу та наше суспільство. Знайдіть аналогії до сучасних подій у творі «Соловей».
- ☐ Підготуйте пост для соцмереж *«Знищення єврейського народу - світовий злочин, пересторога для людства».*

ВПРАВА «КОЛО ДУМОК»

Поділіться своїм враженням від роману К. Генні «Соловей». Актуальність теми твору для сьогодення.

1. Стійкість людського духу і сила жіночої сміливості, що змінювала хід історії.

РУБРИКА «ПРОБА ПЕРА»

Написати есе (Теми на вибір).

- ☐ Жінка на війні.
- ☐ Чи готовий/ готова я для того, щоб здійснити подвиг?
- ☐ Героями не народжуються.

2. Глибокий психологізм образів двох сестер – Віанни та Ізабель, їхня віра, любов та героїзм у боротьбі за свободу та людяність в умовах жорстокої війни.

ЛІТЕРАТУРНИЙ АУКЦІОН

- ☐ Пригадати найщасливіші миті життя Віанни.
- ☐ Пригадати найекстремальніші моменти в житті Ізабель.

ЛІТЕРАТУРНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ГЕРОІНЬ РОМАНУ «СОЛОВЕЙ»

- ☐ Віанна – освічена, вихована, любляча дружина, матір, хороша господиня, подекуди дріб'язкова, вірна подруга, поміркована, добра, вірить в бога, сповідує моральні принципи, оберігає сімейні реліквії, боїться самотності, двояке ставлення до сестри, заслужила повагу містян, здатна на подвиг.

□ Ізабель – розумна, цілеспрямована, має бунтівну натуру, хоробра, відчайдушна, не визнає авторитетів, сильна тілом і духом, вміє по - справжньому кохати, правдива, внутрішньо самотня, здатна на боротьбу й виживання в екстремальних умовах, дає виклик долі, приклад надзвичайного патріотизму і героїзму.

ВПРАВА «АСОЦІАЦІЇ»

Склади асоціативний ряд до слова «соловей».

С – сміливість, сила.

О – оптимізм.

Л – любов.

О – опора.

В – віра, відданість.

Е – ентузіазм.

Й(і) – індивідуальність.

РОЗДІЛ 2

САМОЦІННІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ДАР ПОВНОТИ ЖИТТЯ

Олесь ГОНЧАР. Оповідання «Ілонка»

Розповіді про людей «зі світлом у душі», які живуть
за найвищими законами людяності.

Образ угорської дівчинки як втілення сміливості й честі.

Методичні ресурси: «Ланцюжок думок», «Асоціативний куш», «learningapps», «Розкажи про мене», Гра «Хто це?», «Мозковий штурм», «Робота в парах», рубрика «Це цікаво».

Проблемне питання. Війна, як і чорна весна, що приносить замість цвіту руїни, неминуче породжує запитання про майбутнє.

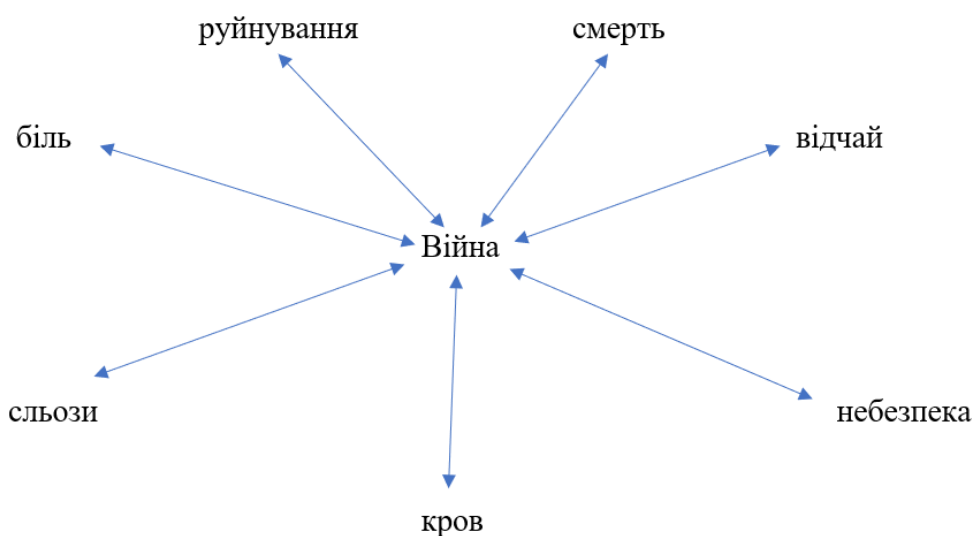

- Чи може воно бути світлим після таких випробувань?
- Чи проросте крізь попіл надія?

(Так, бо людський дух, як і природа, має дивовижну здатність до відновлення).

ВПРАВА «АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ»

Війна ... Це слово, що несе в собі відгомін болю, руйнувань, втрат. Вона, як чорна хмара, накриває небо мирного життя, залишаючи за собою лише попіл і сльози. Кожен постріл, кожен вибух – це не просто звук, це розірвані долі, розбиті мрії, зламані серця. Сьогодні в Україні триває війна, яка показує справжню ціну людських стосунків, цінність прожитого дня і важливість миру. Кожен з нас вірить у перемогу та Збройні сили України. Оповідання «Ілонка» розповідає про післявоєнний період Другої світової війни. Проводить паралелі між минулим та сьогоденням.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА ПРО ПИСЬМЕННИКА

Перегляньте коротку біографію Олеся Гончара

Відскануй
QR-код,
щоб переглянути відео.

<https://www.youtube.com/watch?v=DZN51mYt3ng>

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ: повторення жанру оповідання.

Літературознавчий словничок

Оповідання – це невеличкий розповідний художній твір, що розповідає про одну чи кілька подій із життя одного або кількох персонажів, зазвичай, змальованих уже сформованими.

БУКТРЕЙЛЕР ДО ОПОВІДАННЯ «ІЛОНКА» ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Відскануй,
прочитай

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «ЛАНЦЮЖОК ДУМОК»

Доберіть доречні слова, щоб розкрити зміст оповідання «Ілонка». (Мужність, надія, відвага, звільнення, віра у краще майбутнє, щастя у дрібницях, єдність).

РУБРИКА «ЦЕ ЦІКАВО»

Жіноче ім'я Ілона за походженням грецьке. З цієї ж версії передбачається, що воно походить від імен Олена, значення якого звучить як «світла». На жаль, до цієї версії схиляються далеко не всі фахівці, а й інших версій у них немає.

Цікаве про ім'я Ілона: Ім'я Ілона популярне не тільки в Україні і країнах СНД, але ще і далеко за кордоном. Наприклад, воно деякий час було одним із найпоширеніших в Угорщині.

ВПРАВА «МОЗКОВИЙ ШТУРМ»

- ✓ Чому оповідання має назву «Ілонка»?
- ✓ Як автор ставиться до своєї героїні?
- ✓ Як автор передає почуття та настрої людей, які пройшли пекло війни?
- ✓ У якому місті відбуваються події? Чому автор обрав цю назву?

Інтерактивна вправа «Розкажи про мене»

The worksheet consists of four green-outlined sticky notes arranged in a descending staircase pattern from left to right. Each note has a title box at the top and a larger area below for writing. The titles are: 'Зовнішній вигляд' (Appearance), 'Декілька фактів із життя' (A few facts from life), 'Моя родина' (My family), and 'Захоплення' (Hobbies). To the right of the notes is a small illustration of a book cover for 'Ілонка' (Ilonka) by Olesya Tynchenko, showing a woman in a headscarf and a man in a hat. A blue curved arrow points from the book cover to the 'Інтерактивна вправа' header.

- ✓ Яка пора року змальовується в оповіданні?
- ✓ Яке свято зібрало всіх трударів за святковим столом ?

Робота з текстом

Відскануй QR-код, щоб виконати завдання.

Рубрика « Це цікаво »

<https://www.jasm.com.ua/h/1225N>

Сент-Іштван - це угорське ім'я, що означає «Святий Іштван» (Святий Стефан). Воно може стосуватися кількох різних речей, зокрема, міста з такою назвою або, наприклад, Базиліки Святого Іштвана в Будапешті

ГРА «ХТО ЦЕ?»

Упізнайте героя / героїню за цитатою.

- «У неділю вранці ... випурхнула з хати в біленькому платтячку, легка і світла, мов той метелик. Засміялась до всього, переповнена щастям». (Ілонка)
- «Вмивається особливо ретельно, густо намилюючись раз і вдруге, набираючи води повні пригорці — бризки пружним дощем розлітаються від нього врзнобіч. Потім, задоволено крякнувши, він довго пиляє себе армійським рушником, натирається так і ськ, аж поки його засмагле, покраяне глибокими борознами обличчя стає тугим та червоним, як перець» (Лукич).
- «Небалакучий, кремезний, вилицюватий юнак із крутим підборіддям, завжди, навіть у свято, нагонить на інших настрої діловитості і серйозності. Для нього служба ніколи не кінчається» (лейтенант Вечірко).
- «Вона існувала тільки для інших, для того, щоб когось припрошувати, частувати, пригощати, і ця роль, видно, цілком вдовольняла її» (Бежіка).
- «Прострілений, закривавлений чобіт, наспіх перетягнута ременем нога, виявлена в пилуці міська цукерка, що стирчала з сержантової кишені» (Лошаков).
- «Обшарпаний, закудланий, блискаючи підковами чобіт, він відповзав якомсь розлючено й нервово, і коли озирався на погоню, дівча виразно бачило його смертельно бліде, гидко перекошене обличчя» (Злочинець).

РОБОТА В ПАРАХ

Обговоріть у парі та дайте відповіді на запитання:

Якою ви уявляєте Ілонку? Опишіть її характер, зовнішність, внутрішній світ, спираючись на текст.

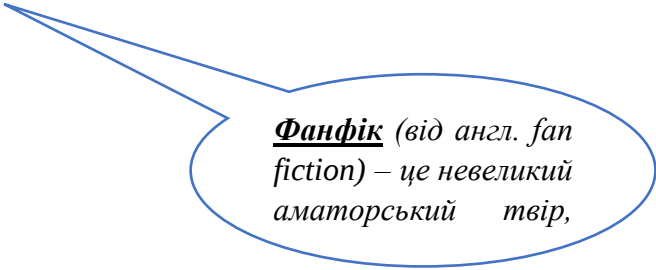
Які емоції та почуття викликає у вас Ілонка?

Яке основне повідомлення (ідея) оповідання? Про що Олесь Гончар хотів нам розповісти через цю історію та образ Ілонки?

Чи можна провести паралелі між подіями минулого та сьогодення?

ПИСЬМОВЕ ЗАВДАННЯ

Складіть **фанфік** до оповідання «Ілонка».

Фанфік (від англ. *fan fiction*) – це невеликий аматорський твір,

Олесь ГОНЧАР «Дорога за хмари»

Образ щирої і світлої доньки лісника, яка шукає власні моральні ідеали (за оповіданням «Дорога за хмари»). Вічні категорії добра і зла, честі й безчестя, совісті та справедливості у творах.

Методичні ресурси: «Асоціативний ряд», «Кольорова сторінка», «Хвилина поезії», «Хвилина добра», «Скарбниця – таємниця», «Пошук істини», «Робота в парах», «Хвилина творчості», «Лексичний контент», «Ланцюжок слів», «Вузлик на пам'ять», «Хмара слів», вікторина «Так – Ні», «Сенкан», «Робота в групах» вправа «Фантазія», «Візуальна асоціація».

Любий дорослий друже!

Кажуть, творча людина – щаслива людина, щира, добра, мудра й доброзичлива. Разом із прочитанням новели Олеся Гончара «Дорога за хмари» ми спробуємо стати неповторними, ерудованими, творчими, навчимося бачити маленькі таємниці великого світу й просто радіти успіхам. Тож миру нам, мудрості й наснаги!

«Дорога за хмари» Олеся Гончара — новела, присвячена традиційній для ідіостилю автора темі пошуку моральних ідеалів. У центрі твору — образ щирої та світлої доньки лісника Нателли.

ВІДСКАНУЙ QR-КОД, прочитай твір.

ВИПИШИ З ХМАРИ СЛОВА, що мають відношення до змісту твору.

Асоціативний ряд: ти прочитав/ла новелу Олеся Гончара «Дорога за хмари». Заповни таблицю, вказавши, що може бути вигадкою, а що дійсністю.

Дійсність	Вигадка

Лексичний контент: запиши нові слова, які ти «зустрів/ла» у новелі Олеся Гончара «Дорога за хмари». Чому вони нові для тебе? Поясни їх значення.

1		
2		
3		

Кольорова сторінка: у новелі Олеся Гончара «Дорога за хмари» зустрічаються метафоричні словосполучення. Прочитай їх. Поясни значення. Визнач, якого кольору можуть бути для тебе вказані словосполучення? Чому?

Відповідь. Ранкова напівдрімота, кучугура шумовиння, водяні мохи, гірські джерела, захмарна високість, важка каламуть.

Прочитай уривок новели Олеся Гончара «Дорога за хмари». Спробуй повести розповідь від І особи однини.

... Чим ближче потік, тим гучніше, майже з видзвоном, вишумовує він з-поміж каміння дівчинці назустріч, немов збадьорений її приходом, немов радий погостити з нею.

— Здрастуй, потічку!

І потік усміхається їй мигтінням в'юнкої течії та білосніжною кучугурою шумовиння, що росте й росте у вирі під водоспадом.

Вилискують брили, оброслі зеленим бархатом водяних мохів, розпускається лілейно-білим шумовинням потік, виграючи на сонці... Знає він, що зранку любить Нателла побавитися з ним...

Добре, коли ти шануєш та вивчаєш рідну мову. Тоді тобі під силу наступне завдання. До іменників, які є в новелі Олеся Гончара «Дорога за хмари», добери «кольорові» прикметники, «ввічливі» дієслова; своє здивування доповни вигуками до кожного поданого слова.

Стежка

Потік

Дерева

Хмари

Дорога

Сонце

ХВИЛИНА ПОЕЗІЇ

Прочитай поезію Таміли Зелінської «Ніч».

Що для тебе є незвичним? Як про стихію дощу, грому, зливи розказано у новелі Олеся Гончара «Дорога за хмари» і у вірші Таміли Зелінської «Ніч»? Поясни, як ти розумієш дощ, зливу, грозу? Чому у творі автор акцентує увагу на природному явищі «злива»? Які незвичні слова ти прочитав у поезії?

*Вечір ніч припрошує до хати.
Двері, чую, «ох» собі та «ах».
Ніч, напевно, скоро ляже спати,
Бо вже мила ноги в споришах.*

*У кутку у нас під образами
Спатиме тихенько цілу ніч.
В хаті сні загрюкають возами,
Розгойдають нашу сонну ніч.*

*Спатиме і стіл, і підвіконня,
Зошит, ручка, синій олівець...
Застогнав поріг собі спросоння,
В каганця погас давно терпець.*

*Дощ, напевно, до села прибився.
Хмари зачепились за горіх.
Вітер стих, бо, певно, заблудився
Й коло призьби теж собі приліг.*

*Ще лиш мить. Все спатиме у хаті.
Рушники на стінах шепотять.
Тіні по кутках стоять чубаті...
Ніч у нас у хаті буде спать!*

Розкажи про добрі справи Нателли з новели Олеся Гончара «Дорога за хмари»? Які добрі справи сьогодення робиш ти чи можеш зробити? Чому новела має назву «Дорога за хмари»? Яку іншу назву можна дібрати до новели?

ХВИЛИНА ДОБРА

Дорослий друже, спробуй пригадати, яка з себе дощова краплина? З чим вона асоціюється? Яка відмінність між дощовою краплею тихого серпневого дощу і грозовою краплиною з новели Олеся Гончара «Дорога за хмари»? Склади долоньки так, щоб з них не вислизнула краплинка. Передай її доброму другові з побажаннями добра, здоров'я, успіхів і миру.

СКАРБНИЦЯ-ТАЄМНИЦЯ

Ранок сьогодні був незвичайним. Скільки див навколо можна помітити. Прочитай про ранок у новелі Олеся Гончара «Дорога за хмари». Створи свою скарбницю – таємницю, запиши про все, що бачив навколо двома-трьома окличними реченнями. Яку роль відіграють окличні речення в тексті? У розмові?

На кам'янистому схилі, в зеленій гущавині дерев, ледь видніється лісницька хата з гнучкою радіощоголю на ній. Від хати по крутизні в'ється стежечка вниз до потоку. Щоранку спускається нею босоніж чорняве смугле дівча років десяти. ... Шумить, вирує внизу потік. Ласкавий, милозвучний, мов колискова пісня, він ... заколисує вечорами, і він же першим будить ... вранці, м'яко влітаючи у розкіш ... снів...

Ввічливість – найкраща риса кожної особистості. Ввічливій людині притаманні такі риси характеру, як скромність, чесність, людяність, доброта, гуманність, привітність тощо.

Щодня ми спілкуємося з багатьма людьми. Чи можна сказати, що наше спілкування приносить втіху нам і нашим співрозмовникам? Щоб усе було добре, треба бути ввічливим і тобі. Спробуй розповісти про дівчинку Нателлу з новели Олеся Гончара «Дорога за хмари» та її спілкування з татом, із рідним, із будівниками?

- Чи можна сказати, що дівчинка привітна, ввічлива? Чому?
- Чи можна сказати, що дівчинка добра, ерудована? Чому?

Пошук істини: знайди за новелою Олеся Гончара «Дорога за хмари» правильні відповідності.

1. *На кам'янистому схилі, в зеленій гущавині дерев, ледь видніється ...*

- лісницька хатинка
- маленьке джерело
- лелече гніздо

2. *Невтомний потік цілий ранок ...*

- гомонітиме
- гудітиме
- радітиме

3. *... Татко обіцяє згодом...*

- прорубати стежку на перевал
- повезти в місто
- купити гостинець

4. *... Настало довгождане свято: в улоговині з'явилися ...*

- будівники
- квіти
- лелеченята

РОБОТА В ПАРАХ

Добери епітети з новели Олеся Гончара «Дорога за хмари». Визнач інші тропи.

*Вилискують брили, оброслі ... бархатом водяних мохів ...
Ревуть, б'ються в горах ... стихії ...
На виноградниках зараз ... гомін...
...туман засівів над потоком ...*

Поміркуй, що змінилося в житті Нателли з новели Олеся Гончара «Дорога за хмари», як у горах проклали дорогу? Яким ти бачиш своє майбутнє?

ХВИЛИНА ТВОРЧОСТІ

Уяви, що зустрілися хмари і скелі за новелою Олеся Гончара «Дорога за хмари». Пофантазуй, про що могли «говорити» вони при зустрічі?

У новелі «Дорога за хмари» автор Олесь Гончар пише про грози, зливи, які вирували влітку в гірській місцевості. Прочитай.

Розбухлий, сердитий потік, ревучи, гнав звідти в долину важку каламуть і вивернуті з корінням дерева. День за днем клубилися над горами хмари, кресали блискавиці і дрижали в долинах шибки від гуркоту гогітливих гірських громів.

Продовження ланцюжка слів.

Потік у грозу: сердитий, розбурханий, каламутний...

Блискавиці: кресали, спалахували, горіли...

Хмари: клубилися, сивіли, тремтіли...

Поміркуй, чи можна сказати, що «дорога за хмари» за новелою Олеся Гончара є символом мрії, майбутнього, дорогою життя? Чому? Які інші символи ти знаєш?

ВУЗЛИК НА ПАМ'ЯТЬ

Новела — це невеликий прозовий епічний твір про одну незвичайну подію з несподіваним фіналом. Що є незвичайного в новелі? Як по-іншому можна закінчити новелу? Якою ти бачиш через кілька літ Нателлу з новели Олеся Гончара «Дорога за хмари»?

ВІКТОРИНА «ТАК – НІ»

Мета: перевірити знання тексту новели; формувати навички вдумливого читання та аналізу художніх творів, уміння відстоювати власну позицію.

Завдання: прочитайте речення. Якщо погоджуєтесь з твердженням, відповідайте «Так», якщо не погоджуєтесь – «Ні».

1. Там, високо в горах, у царстві скель і могутніх правічних лісів знаходиться лісникова хата.
2. Нателла – юна донька будівельника.
3. Потік знає, що зранку Нателла любить побавитися з ним.
4. У відсутність татка дівчинка стає повновладною хазяйкою всього.
5. Від хати є дорога на перевал.
6. Під час навчання в школі Нателла живе в дяді Левана та тьоті Етері.

7. Діти збирали в горах взірці мінералів і рідкісні лікарські рослини, а Нателла неохоче допомагала їм у цьому.
8. Одного разу дівчинку розбудив віддалений дужий гуркіт, схожий на грім.
9. Дівчинка засмутилась, що рвуть каміння, бо будуватимуть дорогу.
10. За перевалом знаходиться інший перевал.
11. Нателла відкрила Оленяче джерело.
12. Дорогу будували лише до джерела.

Створити СЕНКАН до образу Нателли.

Мета: формувати вміння узагальнювати, давати оцінку, вміти виокремлювати головну і другорядну інформацію.

Сенкан (французьке «п'ять слів») – це вірш із п'яти рядків:

- 1 рядок – іменник, що визначає тему,
- 2 рядок – два прикметники, що описують тему,
- 3 рядок – три дієслова, що характеризують дію, стан,
- 4 рядок – фраза, що передає почуття, розширює зміст (4 слова),
- 5 рядок – синонім до теми.

ВПРАВА «ВІЗУАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ»

Мета: формувати вміння працювати з графічними джерелами інформації, вміння проводити паралелі.

Завдання: який уривок новели може відображати та чи інша картинка.

«ФАНТАЗУЄМО»

Завдання: уявіть героя (Нателлу) у вирі сьогодення. Розкажіть про її життя в горах у наші дні.

Мета: вміти проводити аналогію між минулим і сучасним, формувати критичне мислення.

РОБОТА В ГРУПАХ

Твори Олеса Гончара пройняті чуттям слова.

Об'єднати клас на групи, кожній групі дати уривок новели для опрацювання за планом.

Завдання: знайти мовні засоби, що відповідають певному пункту плану.

Мета: формувати навички вдумливого читання, вміння працювати з текстом.

1. Епітети, метафори, що вживає письменник під час зображення картин природи.
2. Слова, що свідчать про відтворення мирного життя.
3. Назви, що фіксують участь України та українців у Другій світовій війні.
4. Мовний образ Нателли.
5. Авторські новотвори.

Орієнтовна відповідь: могутні правічні ліси, в'юнका течія, шерхоче камінь; лісництво, геологи, будівництво дороги; батько вдягнув медалі, Український фронт; чорняве смугле дівчатко, дикувато-ясні оченята; низькоділ, вільгота, камінно.

Зображення подій в Україні, спричинених голодом 1947 року. Трагічні людські долі в контексті минулого, відтворення історичного матеріалу в конкретній людській біографії. Глибокий психологізм у змалюванні людських характерів. Людяність і шляхетність героїв на тлі надважких подій

«ХМАРА СЛІВ»

[illegible]

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ

- 138

5. Чому Микола Костьович не пустив Петрівних на урок?
6. За що учитель хотів поставити двійку Васильковій однокласниці?
7. Скільки дітей було в Оляни?
8. Чому Василькові не дали матерії за відмінне навчання?
9. Скільки часу родина не чула про батька?
10. Чому найменші Петрівні цілу зиму просиділи в хаті?
11. На скільки років засудили Кирила?
12. Із ким Василько ходив на Пасхальну службу?

Орієнтовна відповідь:

1. Подайчовен.
2. Зайця.
3. Іван, Марійка, Василько.
4. Німці розібрали хату на ремонт мосту.
5. Діти були дуже брудні.
6. На Пасху була в церкві.
7. 6
8. Батько – ворог народу.
9. 5 років.
10. Не було взуття.
11. 10 років без права переписки.
12. Із дідом і бабою.

ДИСКУСІЯ

Чи можливе збереження людяності в умовах тотального страху та голоду?

Орієнтовні тези

Так	Ні
У часи Голодомору в Україні деякі люди ділилися останнім шматком хліба зі своїми сусідами або намагалися врятувати чужу дитину.	Голод і страх часто спонукають до жорстоких вчинків.
Є люди, для яких моральні принципи вищі за інстинкт самозбереження.	Історії канібалізму. Межа людяності може стиратися.
Релігія надихає робити добро.	Заради власного спасіння людина робиться байдужою до проблем інших.
ВИСНОВОК Людяність потребує надзвичайної внутрішньої сили волі. Обставини можуть або зламати людину, або розкрити її найкращі риси.	

ВІКТОРИНА «Так – Ні»

1. Василько був родом із Канівщини (Так)
2. Дід Йосип не брав Василька на риболовлю (Ні)

3. Василько любив ходити до школи і гарно навчався (Так)
4. Батько Василька був заарештований і засланий до Сибіру (Так)
5. Брат Василька Іван був найменшим у сім'ї? (Ні)
6. Бабусю Василька звали Параска (Ні)
7. Корів, яких випасав Василько звали Мавра та Лисуха? (Так)
8. Василька любили у родині Юрка Батога (Так)
9. Гілько не пошив Василькові черевики? (Ні)
10. Василько з Гільком грали м'ячем (Так)
11. Василько зустрівся із братом, сестрами і мамою: (Так)
12. Василько ходив до церкви на Великдень і не боявся покарання вчителя? (Так)

МЕТОД «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ»

ФАКТИ 	1. Що ми дізнаємося про родину Петрівних? Чи у повному складі вони жили і чи у своїй хаті? 2. У які роки відбуваються події в повісті? Які історичні події вказують нам на роки? 3. Який рівень освіти був у мами Василька, а який у нього та його братів та сестер?
ПОЗИТИВ 	1. У чому проявляється сила духу та стійкість Оляни, навіть у стресових ситуаціях? 2. Які позитивні риси діда дозволяють йому зберігати здоровий глузд серед абсурдних та загрозливих подій?
КРИТИКА 	1. Як ви ставитеся до крадіжки Васильком хліба з ковбасою на вокзалі? Чи вважаєте це злочином? 2. Що насторожує в поведінці вчителя Миколи Костьовича?
ЕМОЦІЇ 	1. Що відчував Василько, коли дівчинка просила в нього шматок булочки? А Іван? Порівняйте емоції братів. Що відчули ви, читаючи цей епізод? 2. Які емоції та думки переповнювали Оляну, коли її змусили підписати позику?
КРЕАТИВ 	1. Чи легко було Васильку просити в людей їжу? На що він був здатен, щоб прогодувати своїх рідних? Чи зміг би Іван стати прохачем? 2. Чи під силу кожному письменнику написати таку повість, з таким болем, горем та переживаннями?
РЕФЛЕКСІЯ 	1. Які ключові питання порушуються в цьому розділі? 2. Як ви гадаєте, чи можливе повторення штучного голоду в наш час? Чи можете навести приклади причин такого розвитку подій? Що треба робити, щоб не допустити цього?

СЕНСОРНА МАПА РОЗДІЛУ (1 розділ)

Створіть сенсорну мапу розділу. Розділіть аркуш на 5 частин і запишіть туди всі відповідні образи з тексту.

слух	ЗІР
СМАК	НЮХ
ДОТИК	

КОМУ НАЛЕЖАТЬ СЛОВА

- *Від-ни-ха-ай! Відтихай, хлопці! – кричав у напрузі (дядько Тарас)*
- *А чого такий зарюмсаний? (баба Явдоха)*
- *Теж мені знайшов. Подумаєш. (Іван)*
- *Зайця пожалів. Плакало дурне. (Дід Йосип)*
- *Як ми добиратимосся назад? – Сюди з Килиною їхали, то вона ж і в тамбур підсаджує малих і подивиться за ними, а тепер я сама... (Мати Олена)*
- *Прощавайте, брати і сестри! Моліть Бога за наші душі і за Україну! (отець Іван)*
- *Малюй, козаче, листа матері. Хай забирає тебе, бо я вже не тазда вдома і їсти нам самим скоро нічого буде. (Юрко Батіг)*
- *Дивись, а в село нам прямо по Чумацькому шляху. (Славка)*
- *Більш не приводь її сюди увечері. (Владік)*
- *Ага, не приводь. Вони ж не можуть одне без одного. (Костя)*
- *Ну що ти, Васильку, місяцю ясний, дивишся так на мене? Що ти всьо дивишся?... (Єва)*
- *А ходь-но ту, Васильку, та внесемо «діда». (Газда Джуман)*

ВПРАВА «ЩО НЕ ТАК?»

А після уроків їм загадали збиратися на шикуння (на лінійку). У коридорі, коли вийшли з класу, побачили афішу (стінгазету), біля якої роїлися школярі з другої зміни, підстрибували (сміялися).

Василько не своїми ногами виступив із шеренги, наосліп підійшов до Тимоша й підскочив (завмер) коло нього. Од захвату (сорому) не бачив світу Божого. Тиміш плеснув його по плечі дужою, як у боксер (дядька), рукою, сказав:

— Не дрейф! Держи хвіст круасаном (бубликом).

Бач, як ви загадок (правди) не любите! — різко сказав Тиміш і незалежно виступив з ряду, запхав пальці (книжки) за пояс, втік (пішов) лінійки. Вартовий (учитель) його не зупинив.

У храмі (школі) було спокійно і до першої перерви, і до другої. Про вчорашню бійку (всеношну в храмі) ніхто нікому анітелень, і Василько запанікував (заспокоївся). Він слухав учителя, і вчитель йому сьогодні подобався.

Володимир ЛИС. Роман «Століття Якова»

Розповідь про життя однієї людини в контексті цілої епохи.

Проблеми кохання і зради, втрат, болю й радості, несподіваних зустрічей і дарунків долі. Образ Якова як утілення етнічних рис українця

Методичні ресурси: мозковий штурм, робота в групах, словникова робота, інтерв'ю, стрічка подій, кросенс «Знайомство із твором», цитатний диктант «Впізнай героя», літературні диктанти, постер у соцмережу, ментальна карта «Образ Якова Межа», прийом «Кубик Блума», мозковий штурм, біографічна довідка-презентація, бліц-тест, робота в групах, літературний прийом « А знаєте ви, що...?», гра «Що? Де? Коли?», літературно-соціологічне дослідження, есе.

МОЗКОВИЙ ШТУРМ

Дайте відповіді на запитання:

- Як же можна «пройти» життєвий шлях?
- Ми його обираємо чи, може, доля обирає за нас?
- Чи можна прожити життя без любові?

Орієнтовний висновок: так, життя можна прожити по-різному. І як тут не згадати слова Василя Симоненка:

*Можна жити, а можна існувати,
Можна думати – можна повторять,
Та не можуть душу зігрівати
Ті, що не палають, не горять.*

Володимир Савич Лис належить до тих людей, які палають, горять не лише письменницьким словом, а й власним життям.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА-ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Перегляньте коротку біографічну довідку-презентацію письменника Володимира Лиса. Після перегляду презентації проведемо бліц-тест.

<https://docs.google.com/presentation/d/1sC7SsSHBoWeALrI4y6iyOaH3CTLcNbD5/edit?slide=id.p1#slide=id.p1>

ТЕСТ

1. Де народився Володимир Лис?
 - А) Київ
 - Б) Львів
 - В) хутір, поблизу с. Згорани, Волинська область
 - Г) Харків
2. У якому році народився письменник?
 - А) 1948
 - Б) 1950
 - В) 1953
 - Г) 1960
3. Який університет закінчив Володимир Лис?

- А) Київський національний університет
 - Б) Харківський педагогічний університет
 - В) Львівський національний університет імені Івана Франка
 - Г) Луцький педагогічний інститут
4. Яку професію здобув?
- А) Філолог
 - Б) Історик
 - В) Журналіст
 - Г) Вчитель
5. У якому жанрі переважно працює Володимир Лис?
- А) Фантастика
 - Б) Детектив
 - В) Роман
 - Г) Поезія
6. Який роман Володимира Лиса став бестселером?
- А) «Маска»
 - Б) «Соло для Соломії»
 - В) «Століття Якова»
 - Г) «Іван і Чорна Пантера»
7. Яка тема домінує в романі «Століття Якова»?
- А) Наукова фантастика
 - Б) Історія України через долю людини
 - В) Еміграція
 - Г) Дитинство автора
8. Як звали головного героя роману «Століття Якова»?
- А) Ярослав Степаненко
 - Б) Яків Мех
 - В) Дмитро Головка
 - Г) Іван Лис
9. Хто є дружиною Володимира Лиса?
- А) Леся Українка
 - Б) Оксана Забужко
 - В) Надія Гуменюк
 - Г) Олена Пчілка
10. У якому місті мешкає Володимир Лис?
- А) Київ
 - Б) Львів
 - В) Луцьк
 - Г) Ужгород
11. Яку нагороду неодноразово отримував Володимир Лис?
- А) Нобелівську премію
 - Б) Премію Шевченка
 - В) Премію «Коронація слова»

Г) Золоту медаль ЮНЕСКО

12. Який із творів Володимира Лиса було екранізовано?

А) «Маска»

Б) «Століття Якова»

В) «Соло для Соломії»

Г) «Острів Сильвестра»

Відповідь

1. В — хутір, поблизу с. Згорани, Волинська область
2. Б — 1950
3. В — Львівський національний університет імені Івана Франка
4. В — Журналіст
5. В — Роман
6. В — Століття Якова
7. Б — Історія України через долю людини
8. Б — Яків Мех
9. В — Надія Гуменюк
10. В — Луцьк
11. В — Премія «Коронація слова»
12. Б — Століття Якова

РОБОТА В ГРУПАХ

Учні об'єднуються в групи та досліджують, у яких вивчених творах української та зарубіжної літератури було висвітлено проблеми, які підняті в романі «Століття Якова» Володимира Лиса:

- життя однієї людини в контексті цілої епохи;
- проблема кохання і зради;
- проблема втрати рідних, відчуття болю і радості;
- несподівані зустрічі й дарунки долі.

Ознайомтеся з романом «Століття Якова» Володимира Лиса, акцентуючи увагу на проблемах, які автор порушує в ньому.

Роман «Століття Якова» – це розповідь про столітнє життя волинянина Якова Мех. Яків, простий українець, який пережив дві війни, революції, зміни політичних режимів карколомного ХХ століття. Впродовж всього твору головною темою є велике кохання Якова і полячки Зосі, його непрості родинні стосунки, зради, втрати, вбивства і розчарування. Це захоплююча розповідь про життя Якова в контексті цілої епохи.

А знаєте ви, що Володимир Лис пише свої твори ручкою, лежачи в подушках. Він не користується комп'ютером, не веде сторінки в соцмережах. Вся організаційна і частково редакційна робота виконується дружиною, письменницею - Надією Гуменюк.

Роман «Століття Якова» – це не лише історія простого волинянина Якова, а й історія українського народу, розповідь про те, які випробування випали на долю українців, що не втратили своєї гідності та любові.

За емоціями і враженнями кожен читач проживе разом із головним героєм всі 100 років його життя. Ще цікаво дізнатися, що нині авторові 74 роки, із них 40 років віддав журналістиці, а визнання Володимир Лис отримав лише в 60 років за роман «Століття Якова». Що передувало написанні роману?

У юнацтві його вразило оповідання Євгена Гуцала «Родинне вогнище». Після прочитання цього оповідання Володимир Лис задумався, а чому б не пов'язати своє життя з літературою. В школі він писав вірші. Тому Володимир вирішив вступити у 1977 році до Львівського університету на факультет журналістики. Згодом він захопився творами українського письменника Валерія Шевчука і Володимир Лис зрозумів, що можна писати чудово і українською мовою.

Перші свої кроки в літературі почалися з драматургії. З середини 80-х розпочав працювати над прозою. Справжню популярність у 2010 році йому приніс роман «Століття Якова», який здобув перемогу на конкурсі «Коронація слова», як найкращий роман десятиліття. Тут тобі кохання і зрада, війна і мир, доброта і підлість, співучасть і кара.

У романі розповідається про поліського дідуса Якова Меха, який живе, отримує пенсію, спілкується з сусідами, з поштаркою, розбирається з мобільним телефоном і чекає свого сторіччя. Канва роману розподілена на три пласти: перший пласт – сучасне життя Якова, другий – події, які відбулися шістьма роками раніше, третій пласт – це спогади Якова про все його минуле життя, адже він не завжди був дідусем.

За столітній вік він жив у шести державах: Російська імперія, УНР, Польща, Гітлерівська Німеччина, Сталінський СРСР і сучасна Україна. Історії в цьому романі не бракує з усіма випробуваннями, які випали на долю Якова. Володимир Лис дуже майстерно і тонко вписує інтимну частину життя свого героя Якова у велику історію народу. Читаючи роман, ми переносимося від однієї події до іншої, з минулого до сучасного, читача кидає від кохання до помсти, від вбивства до іронії, від дитинства у війну. Великий проміжок часу в романі займає Друга світова війна, де автор майстерно розвінчує радянські стереотипи, які присутні в масовій свідомості українців. Особливого шарму роману надає західнополіський діалект, яким говорить головний герой.

Історія написання роману. Перший задум написати роман зародився в 1981 році минулого століття. В той час Володимир Лис поїхав до себе в село і говорив зі своїм дідом, який сидів на порозі літньої кухні і смалив бакун (тютюн). Раптом дід випалив: «Знаєш, Володько, життя, як один день, промайнуло, як хвиля, пробігло». Володимира це здивувало. Прожити сто років, на твоїх очах відбулися дві світові війни, революції, зміни політичних режимів, втрати двох синів, дружини і сказати, що життя промайнуло, як один день. Ці дідові слова запали в душу Володимира. І в середині 90-х років визрів задум написати роман про людину на тлі XX століття. Володимир Лис багато разів починав писати, але справа не йшла. У головного героя було безліч імен, але коли автор прочитав Соборне послання св. апостола Якова він зрозумів, що його головного героя зватимуть саме Яків. Володимир Лис займається журналістикою, пише інші твори, 24 роки був «народним синоптиком», але руки не доходять до задуманого роману. І лише зустріч із знайомим, який запитав: «А де ж твір про Якова? Пиши про нього». Від задуму до друку роману пройшло більше 30-ти років. Читаючи цей роман, перед очима ти бачиш справжнє життя: спочатку маленького Ясика, потім бравого вояки Якуба, і, врешті, старого дідуса Якова Платоновича. Ніякі емоції в

цьому романі не приховуються, як дід думає, так він і каже. Всі життєві ситуації чергуються. Читаєш сторінку і разом з ним чекаєш столітнього ювілею Якова. Цей роман є настільки захоплюючим, що на час виходу, він був за продажами другим після «Гаррі Поттера».

Відомий український письменник Анатолій Дімаров у листі до Володимира Лиса писав: *«Несу позов до суду, бо маю 90 літ, одне око, а Ви змусили мене, не відриваючись, читати Вашу книгу цілу добу»*.

І ми теж читаймо роман «Століття Якова» Володимира Лиса.

КРОСЕНС «ЗНАЙОМСТВО ІЗ ТВОРОМ»

Завдання. Розкажіть про роман В. Лиса «Століття Якова», використавши кросенс.

ТЛУМАЧЕННЯ

1. Роман «Століття Якова» переміг 2010 р. у заснованому в рамках «Коронації слова» конкурсі «Гранд-коронація слова» як роман десятиліття. Отримав позитивні рецензії поряд зі схвальними відгуками учасників журі.
2. «Століття Якова» – роман-спогад, історія цілого життя довжиною в століття.
3. «Століття Якова» – історія кохання крізь призму війни і поневірянь волинського селянина Якова Меха на прізвисько Цвіркун.
4. Проблема життєвого вибору героя.
5. «Століття Якова» – своєрідний епос-біографія поліського українця, який за свій столітній вік пережив п'ять держав: російську імперію, УНР, Польщу, гітлерівську Німеччину, сталінський СРСР.
6. Родина в житті героя.
7. Яків Мех постає як узагальнений образ свого народу, в характері якого знайшли відбиток ментальні ознаки західноукраїнських селян.

РЕФЛЕКСІЯ

Проведення літературного диктанту. Володимир Лис. Роман «Століття Якова».

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ

1. Володимир Лис народився у селі _____ Волинської області.
2. Дата народження письменника — _____ року.
3. Освіту здобув на факультеті _____ у Львівському університеті.
4. Першу славу здобув як _____ у волинських газетах.
5. Його найвідоміший роман має назву «_____».
6. Головним героєм цього твору є _____ Мех.
7. У 2018 році вийшов _____ за мотивами роману «Століття Якова».
8. Дружиною Володимира Лиса є письменниця _____.
9. Основна тема його творчості — доля _____ українця на тлі історичних подій.
10. Лис є багаторазовим лауреатом літературної премії «_____».
11. Він працює в жанрах роману, драми та _____.
12. Мешкає письменник у місті _____.

Відповідь

1. Губин	2. 1950
3. журналістики	4. журналіст
5. Століття Якова	6. Яків
7. серіал	8. Надія Гуменюк
9. простого	10. Коронація слова
11. публіцистики	12. Луцьк

ЦИТАТНИЙ ДИКТАНТ «ВПІЗНАЙ ГЕРОЯ»

1. «Який же я старий, – думає... – Який старий, Боже мій!» (Яків).

2. *«Десь із села вже з пів року як приходить, лопає все, що дає: і бульбу, і хліб, ну про ковбаску, як принесе з куперації, то й казати не треба. А то й лушпиння з бульби взявся зризти. А може зуби точив?» (Кіт).*
3. *«Але тоді він ще не знав, як її звати. Тільки як наблизився, то побачив, що невисоке, худе, як тряся, дівча трощить його мак. Рве геть зелені маківки і кидає в целофановий пакет» (Олена / Альона).*
4. *«З того дня він за трави взявся. І спосіб із травами од Герасимихи покійної, і ще дідівський, що рятував од ламання костей, од ревматизму та од глистів у голові, як у них в селі казали, – все перепробував» (Яків).*
5. *«Стоїть, од вітру хитається. Очиськами – нічого не скажеш, гарні, майже блакитні, з поволокою – блимає» (Олена).*
6. *«... в боки взялася, а Яків добре знав небезпеку цього жесту.» (Ольга).*
7. *«Наркоманка, а грамотна» (Олена).*
8. *Про кого йдеться: «Діти-то діти, али я ж бачу, як ваш Яшко на неї дивиться. Як мої покійні бабуня казали – сто соловейків і оці сидять і виспівують»? (Про Уляну).*
9. *Чії слова: «Знаю, кумо, що ми для вас бідота драна... Де ж би нам до вас рівнятися... Знайся кінь з конем, а віл...»? (Параски).*
10. *«Поховали (його) за цвинтарною загорожею, без батюшки ті одпіванія, і піп на проводи обходив неосвячену могилу.» (Івана Тарутиного (Саратовця)).*
11. *«... не був ані банькатим, ані витрішкуватим, а мав швидше виразні темно-горіхові очі. Циганські – казали в селі» (Тимофій Вергун).*
12. *«Він таки удашний був парубок: високий, не те, щоб вельми, али вищий за багатьох ровесників, худий, али міцний...» (Молодий Яків).*
13. *«У нашій родині ніхто ніколи не йшов проти батька ци матері. Ніхто. І я не піду. Така вже я вродилася» (Уляна).*
14. *«Одвоювався я, синку. Наші з Петлюрою разом за поляками до Варшави пішли. Казали, назад вернутися. Тільки я не вірю в те. Страшина сила в анихриста» (Платон, батько Яшка).*
15. *«Був сам-однісінький, не тільки в тому лісі, а й у цілому світі. Світі, бунт проти якого закінчився його поразкою» (Яків).*
16. *«Сідало сонце за тополі на краю села, і разом з сонцем сідало його життя» (Яків).*
17. *«Вона нічо' не сказала. Потюпцяла за хату – плакати, думати, втікати од якихось явно неприємних згадок» (Олена).*
18. *«(Яків) Тільки побачив, як той ударив Улянку. Шурхонував її прикладом рушниці. Погнав до хати. Вдарив раз, удруге прикладом рушниці. Коли Улянка впала, копнув ногою» (Тиміш).*
19. *«... зрадила, аби знов порятувати» (Уляна).*
20. *«Дрібно засміялася. Стояла в козушку, по краях вишивкою обмерезжаним, вперше в неї з'явився цієї зими. Запнута барвистою хусткою-шальохою – зелено-синє по чорному, у чобітках червоних і білих рукавичках. Багата сільська пані-молодичка» (Уляна).*
21. *«Добрий, а тому важко йому буде на цьому світі жити...» (Валентин).*

22. «...дівчисько мовби бачить наперед і розгадує те, що він (Яків) мав би їй сказати» (Олена).

23. «Одне його мучило – спогади про Уляну. Спомини, які могли навіть пилку спинити, коли різав. Спомини, які вривалися посеред білого дня й могли збудити посеред ночі» (Яків).

24. «Старша за нього (Якова), дівка на виданні, ряба, невродлива, з випнутою губою» (Неоніла (Нілка)).

СТРІЧКА ПОДІЙ

Матеріал для вчителя

Стрічка подій твору – це послідовність подій, що складають сюжет твору, від початку до кінця. Складання стрічки подій допомагає зрозуміти розвиток сюжету, знайти зв'язок між подіями та більш детально зрозуміти твір.

Кроки складання стрічки подій:

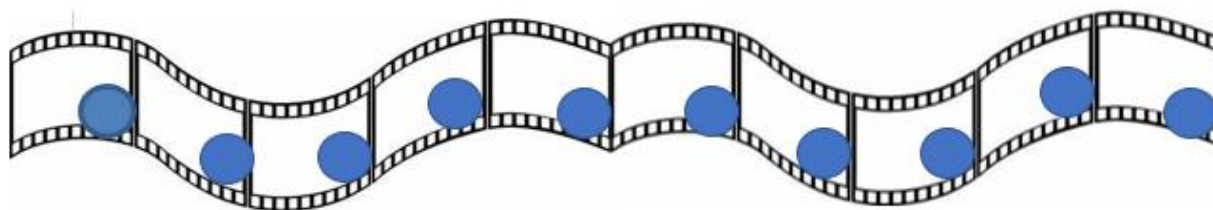
1. Уважне прочитання твору

Це перший крок. Прочитайте твір уважно, щоб повністю зрозуміти сюжет та події.

2. Визначення основних подій

Другий крок. Виділіть основні події, які є ключовими для розвитку сюжету.

3. Створення списку подій

Третій крок. Складіть список основних подій в хронологічному порядку.

4. Загальний огляд та перевірка

Четвертий крок. Перегляньте список, щоб переконатися, що події розташовані в правильному порядку та не пропущено жодних важливих етапів.

Завдання. Складіть стрічку подій I розділу «Приблуда. Весілля» роману В. Лиса «Століття Якова».

1. Порятунк Олени.

2. Довгі й водночас короткі зустрічі закоханих тривали все літо й половина осені.

3. Перша зустріч з дівчиною-метеликом.

4. Щире юнацьке кохання Якова та Уляни.

5. Бійка в гайку.

6. Дивне сватання пекло і досі пече Якову.

7. Викрадення нареченої.

8. Повернення до села.

9. Яків чекає звістку від окаянної дівчини Олени.

10. Зрада заради порятунку.

11. Яків рушив за Буг на заробітки.

Відповідь

9, 3, 1, 4, 6, 2, 5, 7, 8, 10, 11.

СЛОВНИКОВА РОБОТА

Учитель: діти, ваше завдання уявити себе в ролі літературознавців, щоб з'ясувати значення невідомих слів, які трапляються в тексті. Це справді цікаві лексеми, що часто вживаються на сторінках української класичної літератури, і розуміння їх точного значення є ключем до глибшого сприйняття тексту. Ці слова, хоч і належать до пасивного запасу сучасної мови, є важливими маркерами минулих епох. Розглянемо кожне з них детальніше.

Слова: крамар, солтис, буцегарня, гмінна управа, хлопський розум, вар'ятський здерубок, хустка – шальоха, камізелька, маринарка, жовніри.

1. Крамар Гершко

Крамар — це торговець, власник невеликої крамниці або той, хто торгує різноманітним дрібним товаром. Це слово походить від слова «крам», що означає «товар».

Історичний контекст: У XIX та на початку XX століття крамарі були важливою частиною соціального та економічного життя українських міст і сіл. Вони могли бути як заможними підприємцями, так і дрібними торговцями, що ледве зводили кінці з кінцями. Часто крамарями були представники єврейської громади, що відображено в багатьох літературних творах.

Літературне значення: В українській літературі образ крамаря є досить поширеним і неоднозначним.

о Негативний образ: Часто крамар постає як людина хитра, корислива, що прагне наживи на чужому горі. Яскравий приклад — образ Лейби в повісті «Fata Morgana» Михайла Коцюбинського, який наживається на бідності селян.

о Нейтральний або позитивний образ: В інших творах крамар може бути просто представником свого стану, звичайною людиною зі своїми турботами та радощами.

Отже, аналізуючи твір, важливо звертати увагу на те, якими рисами автор наділяє свого персонажа-крамаря, адже це може багато розповісти про соціальні проблеми та авторську позицію.

2. Солтис

Солтис (від лат. scultetus) — це голова сільської управи, староста в селах на українських землях, що перебували під владою Польщі та Австро-Угорщини.

Історичний контекст: Посада солтиса існувала в рамках так званого «німецького права». Солтис мав певні адміністративні та судові повноваження у своєму селі: він збирав податки, стежив за порядком, міг розв'язувати дрібні суперечки між селянами. Ця посада була виборною або спадковою.

Літературне значення: В літературних творах, що описують життя Західної України, солтис є представником місцевої влади. Його образ також може бути різним:

о Він може виступати як захисник інтересів громади перед вищою владою (шляхтою, урядовцями).

о Або ж, навпаки, як жорстокий визискувач, що використовує свою владу для власного збагачення, гноблячи односельців. Такий образ часто зустрічається у творах Івана Франка, який глибоко досліджував соціальні відносини в галицькому селі.

Отже, постать солтиса в літературі є важливим елементом для зображення соціальної ієрархії та конфліктів у тогочасному суспільстві.

3. Буцегарня

Буцегарня — це розмовна, дещо зневажлива назва в'язниці, місця ув'язнення. Слово має яскраве емоційне забарвлення.

Етимологія (походження): Вважається, що слово походить від німецького Besserungsanstalt (виправний заклад) або Butzhaus (будинок для покарань), яке було засвоєне і трансформоване в українській мові.

Літературне значення: Використання слова «буцегарня» замість нейтрального «в'язниця» чи «тюрма» одразу надає тексту певного колориту.

о Воно передає ставлення персонажа або автора до цього місця — страх, зневагу, іронію.

о «Буцегарня» звучить по-народному, тому його часто вживають у мові персонажів з простолюду, щоб підкреслити їхнє соціальне походження та автентичність мовлення.

о Це слово можна знайти у творах Остапа Вишні, Івана Багряного та інших письменників, які зображували реалії репресій та ув'язнень.

Отже, «буцегарня» — це не просто синонім до слова «в'язниця», а стилістично забарвлена лексема, що несе в собі глибокий емоційний та соціальний підтекст.

4. Гмінна управа

Значення: адміністративний орган місцевого самоврядування, сільська рада. Термін походить від польського слова «gmina» (громада, волость) і вказує на період, коли західноукраїнські землі входили до складу Польщі.

У літературному контексті: гмінна управа — це осередок бюрократії, офіційної влади, яка часто сприймалася як чужа і нав'язана. Для селянина-героя візит до управи — це завжди зіткнення з формальним, паперовим світом, що говорить незрозумілою «панською» мовою. Це символ системи, яка протистоїть простому «хлопському розуму».

5. Хлопський розум

Значення: цей вислів має подвійне дно. З одного боку, це практична, життєва мудрість простої людини, не обтяженої «книжними» знаннями, але здатної тверезо оцінювати ситуацію. З іншого боку, фраза може вживатися зверхньо, як синонім до обмеженості, недалекоглядності, нездатності зрозуміти складні речі.

У літературному контексті: автор, використовуючи цей вислів, може або ідеалізувати народну мудрість, протиставляючи її фальшивій освіченості «панів», або ж критично показувати обмеженість і консерватизм селянського світогляду.

6. Вар'ятський здерубок

(«...все село гуде про твій вар'ятський здерубок...»)

Значення: це експресивний, ймовірно, діалектний вислів. «Вар'ятський» означає «божевільний», «шалений». «Здерубок» походить від слова «здерти», «здирицтво». Разом

це означає якусь шалену, абсурдну оборудку, грабіжницьку ціну або нечесну справу, від якої «аж волосся дибки стає».

У літературному контексті: такий вислів — перлина народної мови. Він свідчить про гостре почуття справедливості та здатність влучно й емоційно таврувати обман. Вклавши його в уста персонажа, автор миттєво робить його мову живою, соковитою та автентичною.

7. Хустка-шальоха

Значення: велика, тепла, часто вовняна хустка, схожа на шаль. Слово «шальоха» є збільшувально-емоційним похідним від «шаль».

У літературному контексті: деталі одягу надзвичайно важливі. Хустка-шальоха може вказувати на соціальний статус жінки (наприклад, що вона заможна, бо має велику гарну хустку), її вік, або ж на пору року (зима). Це також важливий елемент народного строю, що додає твору етнографічного колориту.

8. Камізелька

Значення: предмет чоловічого одягу; жилет, безрукавка, яку одягають під піджак (маринарку) або свиту.

У літературному контексті: наявність камізельки у персонажа-селянина чи міщанина може свідчити про його прагнення до елегантності, бажання «вибитися в люди». Опис камізельки — чи вона з дорогого сукна, чи з простої тканини, нова чи поношена — це штрих до соціального портрета героя.

9. Маринарка

Значення: чоловічий піджак, зазвичай вільного крою. Слово запозичене, ймовірно, через польську з німецької мови.

У літературному контексті: маринарка — це елемент міського, «панського» одягу, який протистоїть традиційній селянській свиті чи кожуху. Якщо герой-селянин одягає маринарку, це може символізувати його відрив від коріння, перехід до іншого соціального стану, а іноді й комічну спробу наслідувати моду.

10. Жовніри

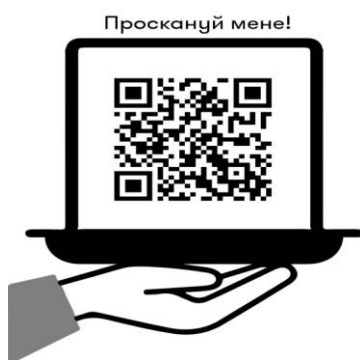
Значення: історичний термін на позначення солдатів, найчастіше — польської армії. Походить від польського слова «żołnierz» (жолнеж).

У літературному контексті: слово «жовніри» є чітким історичним маркером. Воно вказує на присутність іноземної військової сили на українських землях. Залежно від контексту твору, жовніри можуть бути зображені як жорстокі завойовники, окупанти, або ж просто як частина історичного тла, на якому розгортаються долі головних героїв.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ

1. Село, в якому відбуваються основні події твору? (Загоряни).
2. Як звати дочку Якова? (Ольга).
3. Кого чекає Яків на початку твору? (Поштарку Ніну).
4. Як Яків називав свого собаку? (Туз).
5. Що сіяв на своєму городі дід Яків? (Мак та бакун (табак)).
6. Що Олена крапа на городі в головного героя? (Мак).
7. Ім'я лікарки, яку викликали до Олени? (Вікторія).
8. Скільки часу Яків лікував Олену травами? (Півтора місяця).

9. Чию розмову Яків пригадав, коли Олена запитала, чи кохав він колись? (Матері Параски та сусідки Ярини (Федотихи).
10. Як звали дівчину, в яку був закоханий молодий Яшко? (Уляна).
11. Чому Іван Саратовець покінчив життя самогубством? (Кохана Василина вийшла заміж за іншого).
25. Як звали батька Уляни? (Федот).
26. З ким хотів породичатися Федот, як підросте Уляна? (З Вергунами).
27. Вуличне прізвисько старого Вергуна? (Крапон).
28. Яка річка протікала у Загорянах? (Мережка).
29. Чому Тиміш Вергун мав право першим від Якова заслати старостів до Уляни? (Був старшим на три роки від неї).
30. Скільки років було дідові Якову? (94 роки).
31. Що перед весіллям Уляни дістав Яків у хліві за стріхою, в таємній заглибині? (Рушницю).
32. Чому Яків не полював у лісі Речі (Жечі) Посполитої? (Боявся отримати штраф).
33. Кого Яків зустрів, коли виходив з лісу? (Уляну).

34. Куди мав їхати Валік на початку осені? (На навчання в місто).

35. Куди рушив Яків після зустрічі із Уляною в лісі? (За Буг на заробітки).

36. Що змусило Якова повернутися додому на два дні із заробітків? (Сон про Уляну).

ПРАЦЮЄМО ІЗ ШІ

Здобувачі освіти мають відсканувати QR-код та дізнатися основну інформацію про твір, як її бачить неймережа. Проаналізувати. Чи з усією інформацією можна погодитись? Відповідь аргументувати.

МОЇ АСОЦІАЦІЇ

Напиши, із чим асоціюється словосполучення самоцінність особистості. Поділися думками з однокласниками.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ до роману Володимира ЛИСА «Століття Якова»

Інструкція: Прочитайте уважно питання. Дайте коротку, чітку відповідь. (1 бал за кожну правильну відповідь).

1. Укажи ім'я та прізвище головного героя роману.
2. Назвіть вік головного героя на початку твору.
3. В якому регіоні України відбуваються події роману?
4. Як звали першу кохану дівчину Якова?
5. Чому Яків не одружився зі своєю першою коханою?
6. Яке історичне явище змусило Якова вперше покинути рідну домівку?
7. Хто така Зося в житті Якова?
8. Як склалася доля Зосі?
9. Від кого чекав листа Яків?
10. Який гріх мав головний герой твору?
11. Яка тема твору?
12. Яку основну ідею, на вашу думку, передає автор через долю Якова?

Відповідь

1. Яків Мех.
2. 94 роки.
3. Полісся (Волинь).
4. Уляна.
5. Її віддали за іншого.
6. Перша світова війна.
7. Зося (Софія) кохана дружина.
8. Вона загинула (була розстріляна).
9. Від Оленки (дівчини, яку врятував від наркоманії).
10. Убив двох чоловіків.
11. Тема: Доля простої людини на тлі бурхливих історичних подій XX століття в Україні; осмислення сенсу життя, любові, втрат, гріхів та прощення протягом столітнього життєвого шляху.
12. Ідея незламності людського духу, пам'яті про минуле, збереження роду, цінності життя, впливу історії на долю людини тощо.

ЗАВДАННЯ. «Інтерв'ю зі Столітнім Свідком».

Уявіть, що ви журналіст/журналістка, якому випала унікальна нагода взяти інтерв'ю у Якова Меха напередодні його столітнього ювілею.

Ваше завдання – підготувати та провести це уявне інтерв'ю.

Це завдання пропонує учням поглянути на роман з іншого ракурсу, зосередившись на особистих переживаннях Якова та його ролі як «свідка» століття. Завдання ідеально підходить для індивідуальної або парної роботи.

Мета завдання:

- Поглиблене розуміння внутрішнього світу та мотивацій головного героя.
- Розвиток навичок аналізу тексту та інтерпретації образів.

- Формування емпатії до персонажів, які пережили складні історичні події.

Що потрібно зробити:

1. Додайте коротку «Вступну ремарку» від журналіста/журналістки, де ви пояснюєте унікальність цієї зустрічі та ваші очікування від інтерв'ю.

2. Складіть список із 7-10 запитань до Якова. Ці запитання мають бути глибокими, спонукати Якова до роздумів про його життя, кохання, втрати, вибори, ставлення до історії та його погляд на світ.

Приклади питань:

- ☐ Діду Якове, що найважче було втрачати протягом такого довгого життя?
- ☐ Як вам вдалося зберегти людяність і силу духу крізь всі випробування століття?
- ☐ Якби ви могли повернути час назад, що б ви зробили інакше, а що повторили б без вагань?
- ☐ Яким є ваше ставлення до пам'яті? Чи важливо пам'ятати все, навіть найбільочіше?
- ☐ Що, на вашу думку, є найціннішим у житті?
- ☐ Які уроки ви винесли з тих історичних подій, свідком яких ви були?

3. Напишіть відповіді Якова на ці запитання, базуючись на змісті роману, його характері, поглядах та переживаннях. Відповіді мають бути розгорнутими, відображати його життєву мудрість, гіркоту втрат, сподівання чи розчарування. Пам'ятайте про мову та манеру спілкування Якова – він простий чоловік з Полісся, але з глибоким внутрішнім світом.

4. Завершіть інтерв'ю «Підсумковою ремаркою», де журналіст/журналістка ділиться своїми враженнями від розмови з Яковом.

Критерії оцінювання:

- Глибина та оригінальність запитань: Наскільки питання спонукають до глибоких роздумів про долю Якова.
- Відповідність образу Якова: Наскільки відповіді відображають характер, погляди та життєвий досвід героя.
- Знання тексту: Використання деталей та подій з роману у відповідях.
- Літературна майстерність: Якість мови, стилю, образність викладу.
- Структура інтерв'ю: Наявність вступу, логічна послідовність запитань і відповідей, підсумок.

ЗАПИТАННЯ для філософської хвилинки до роману «Століття Якова».

Філософська хвилинка — це час для глибоких роздумів, тож питання мають спонукати до аналізу та обговорення важливих ідей, піднятих у творі. Ось декілька варіантів:

1. Пам'ять і забуття: Яків пам'ятав майже все своє столітнє життя, навіть найбільочіші моменти. Чи є пам'ять завжди благом? Чи існують моменти, коли забуття могло б бути порятунком для людини, яка пережила стільки втрат і жахів? Чому важливо пам'ятати свою історію, навіть якщо вона трагічна?

2. Вибір і доля: Чи був Яків вільним у своїх виборах, чи його доля була зумовлена історичними обставинами та фатумом? Чи міг би він змінити своє життя, якби робив інші вибори, чи події все одно спрямували б його в те ж русло?

3. Любов і втрата: Яків втрачав багатьох, кого кохав. Чи кожна втрата робить нас сильнішими, чи, навпаки, забирає частину нас? Як, на вашу думку, Яків зміг вижити з таким вантажем втрат і чим для нього була любов у різні періоди життя?

4. Гріх і прощення: Яків зізнається у своїх гріхах, прагне прощення. Чи може людина сама себе простити? Чи є прощення від інших обов'язковою умовою для душевного спокою? Як ви розумієте ідею спокути в контексті життя Якова?

5. Час і цінності: Яків пережив стільки епох, стільки змін цінностей, ідеологій. Що, на вашу думку, залишається незмінним, вічним, незважаючи на зміну століть і політичних режимів? Які цінності Яків проніс крізь усе своє життя?

6. Сенс життя: Чи знайшов Яків сенс свого довгого життя, чи він просто прожив його, пристосовуючись до обставин? Що може надати сенс життю людини, яка бачила стільки горя і руйнувань?

ПОСТЕР У СОЦМЕРЕЖУ ПРО ТВІР ЧИ ГЕРОЯ

Матеріал для вчителя

Постер (англ. poster – афіша, оголошення) – художньо оформлений плакат для рекламних чи декоративних цілей.

Літературний постер – це безпосередньо реклама твору того чи іншого автора, крім того, це своєрідний заклик до прочитання твору.

Завдання. Переглянувши зразок постеру, створіть власний з метою реклами твору В. Лиса «Століття Якова».

Побудова постеру

Назва (привернення уваги) – просто та точно презентує книгу (вір). Прочитавши назву, учень повинен захотіти дізнатися більше. Інформативна складова – текст, не банальний переказ твору, не скопійована анотація, а власний відгук, заклик до прочитання твору, порівняння того, хто читає постер, з героями твору. Має вирізнятися оригінальністю. Фото (обкладинка

книги, фото автора) – логічно розміщені. Графічні елементи – різноманітні форми малюнка, таблиці, діаграми. Повинні бути логічними, послідовними, зрозумілими без додаткових пояснень.

ПРИЙОМ «КУБИК БЛУМА»

1. Назви/Назви:

Назви головного героя роману, який з'являється у першому розділі.

Назви ключові події з минулого Якова, про які він згадує на початку твору.

Назви місцевість, де розгортаються події першого розділу.

2. Поясни:

Поясни, чому автор починає роман саме з опису старості Якова. Яке значення має цей вибір для подальшого сюжету?

Поясни, як події Першої світової війни, згадані в цьому розділі, вплинули на життєвий шлях Якова.

Поясни, яку роль у житті старого Якова відіграють його спогади.

3. Застосуй:

Застосуй свої знання з історії: які реальні історичні події з ХХ століття відображені в першому розділі роману?

Застосуй цитати з тексту, щоб проілюструвати характер Якова Меха.

Застосуй уяву: спрогнозуй, хто з жінок (мати Якова чи Уляна) мають більший вплив на нього.

4. Проаналізуй:

Проаналізуй роль пейзажів у першому розділі. Як вони допомагають розкрити внутрішній стан героя?

Проаналізуй, чому Яків, попри свій поважний вік, відчуває себе самотнім.

Проаналізуй сюжет першої частини і скажи, чи закладає автор головний конфлікт роману, якщо так, то в чому він полягає, на вашу думку? Чи є цей конфлікт суто особистим для Якова, чи він має ширше, можливо, загальнолюдське значення?

5. Оціни:

Оціни важливість пам'яті та спогадів у житті людини на прикладі Якова Меха.

Оціни вчинки молодого Якова, про які згадується в цьому розділі. Чи були вони, на твою думку, виправданими?

Оціни вчинки Уляни щодо Якова.

6. Придумай/Запропонуй:

Придумай запитання, яке б ти поставив Якову Меху, зустрівшись з ним після прочитання першого розділу.

Запропонуй, який би інший початок міг мати роман, щоб так само зацікавити читача.

Придумай власний заголовок до першого розділу, який би відображав його основну ідею.

ГРА «ХТО?ЩО? КОЛИ?»

Хід гри: ділимо клас на три групи: 1 група відповідатиме на питання, які починаються словом Що?, друга – Хто?, 3 – Коли?. У скриньці лежать 24 папірці, які пронумеровані від 1 до 8 (буде три групи по 8 питань). Перша група: листочки пронумеровані від 1 до 8 і написано питання: Що? Друга група від 1 до 8 і питання: Хто? І третя група від 1 до 8 питання: Коли? Кожна група по черзі витягує папірець зі скриньки, а вчитель зачитує відповідне запитання. Наприклад: 4 Що? 7 Коли? 2 Хто? Всі команди пишуть відповіді на картці і дають вчителю. Якщо група правильно відповідає на своє запитання, то отримує 2 бали, а інші по 1. Виграє та команда, у якої буде більше балів.

Питання, що починаються зі слова «Що?»:

1. Що найбільше вразило Якова на початку розповіді, пов'язаної з приїздом дівчини?
2. Що символізує стара груша, біля якої часто сидить Яків?
3. Що принесла з собою в життя Якова несподівана гостя?
4. Що згадує Яків про своє дитинство та перші роки життя, дивлячись на зміни в сучасному світі?
5. Що непокоїть Якова у поведінці та словах дівчини?
6. Що Яків намагається знайти або зрозуміти, перебираючи в пам'яті події минулого століття?
7. Що, на думку Якова, є найціннішим у людському житті, виходячи з його роздумів на початку твору?
8. Що саме спонукає Якова почати свою розповідь про довге життя?

Питання, що починаються зі слова «Хто?»:

1. Хто є головним героєм, від імені якого або про якого ведеться розповідь на початку роману?
2. Хто несподівано з'являється на порозі будинку Якова?
3. Хто, за словами Якова, прожив «ціле століття»?
4. Хто допомагав Якову по господарству до приїзду незнайомки?
5. Хто з персонажів минулого згадується Яковом у його перших роздумах?
6. Хто виявляє особливий інтерес до історії життя старого чоловіка?
7. Хто, згідно з першими рядками розділу, відчуває плин часу найгостріше?
8. Хто з оточення Якова першим дізнається про його намір поділитися своєю історією?

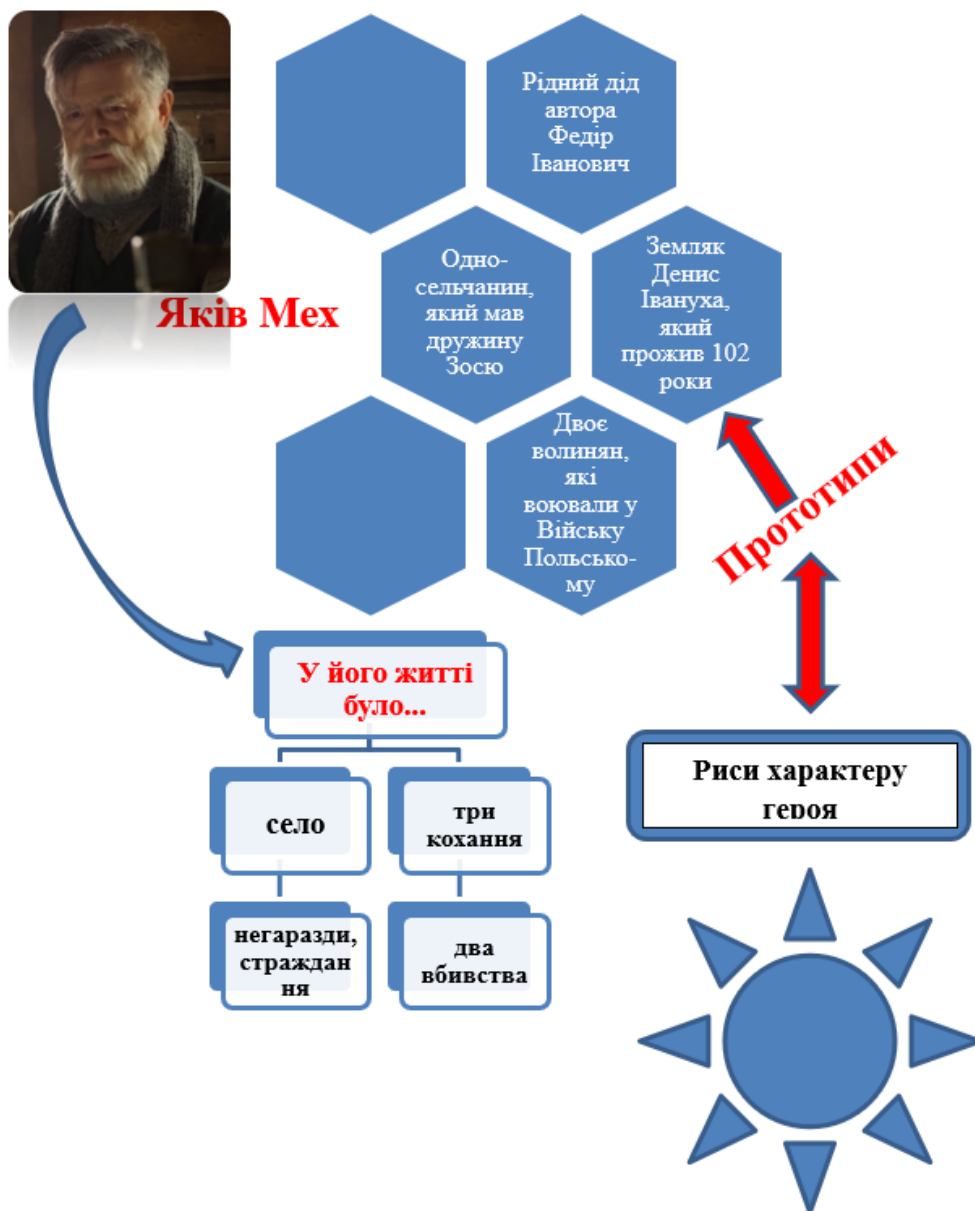
Питання, що починаються зі слова «Коли?»:

1. Коли відбуваються основні події першого розділу (пора року, приблизний час)?
2. Коли Яків відчуває себе особливо самотнім перед приїздом гості?
3. Коли Яків починає пригадувати ключові моменти свого минулого?
4. Коли молода дівчина вперше озвучує мету свого візиту?
5. Коли Яків усвідомлює, що його життя може становити інтерес для інших?
6. Коли вперше згадується назва села чи місцевості, де проживає Яків?
7. Коли в розмові Якова та дівчини виникає перше непорозуміння чи напруження?
8. Коли Яків вирішує, що готовий розповісти історію свого «століття»?

МЕНТАЛЬНА КАРТА

Образ Якова Мехи (Цвіркуна)

Завдання. Складіть літературний портрет головного героя твору В. Лиса «Століття Якова», використавши ментальну карту. Доповніть її рисами характеру Якова Мехи.

ЛІТЕРАТУРНО-СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріал для вчителя.

Твір В. Лиса «Століття Якова» сприймається як соціально-психологічний роман, оскільки соціальні питання в ньому висвітлюються крізь призму психологічну,

Завдання. Із хмари слів випишіть характерні риси етнічних українців.
Проаналізуйте соціологічне дослідження TNS «ТОП-5 позитивних якостей українців». Доведіть, що образ Якова є втіленням цих етнічних рис.
На долю головного героя випало багато випробувань. Що допомагало долати труднощі? Використайте соціологічне дослідження і назвіть якості, притаманні Якову Меху.

Завдання. Перегляньте український історичний мінісеріал з

Матеріал для вчителя

«Століття Якова» – 4-серійна епічна драма за однойменним романом-лауреатом літературної премії «Коронація слова» Володимира Лиса. В основі сюжету – історія України очима волинського селянина-довгожителя Якова Меха. Він народився ще за часів Російської імперії, а старість зустрічає у

сучасній незалежній Україні. У його долі – війни, полон і втрата близьких, але її головний підсумок – збереження людяності і здатності любити. Продюсери – Олена Васільєва, Вікторія Лезіна. Сценаристом драми “Століття Якова” став Андрій Кокотюха, режисером-постановником виступив Бата Недич, оператор-постановник – Ігор Іванов, художник-постановник – Сергій Бржестовський, а художник по костюмах – Ірина Гергель. Креативний продюсер – Олена Єремєєва. У проєкті зіграли українські актори Роман Луцький, Станіслав Боклан, Олександр Печериця, Анна Топчій, Людмила Загорська, Олег Примогенов, Андрій Самінін, Наталя Доля, Олександр Попов.

Для саундтреку використано композицію «Океану Ельзи» «Не йди» та лемківську пісню «Під облачком» у виконанні Христини Соловій.

КОЛО ДУМОК

Завдання. Дайте відповіді на запитання.

Чи можна було Якову жити інакше?

Чи варто було триматися за певні ідеали, чи краще було адаптуватися до нових особливостей?

Яка ціна людського вибору і чи можна знайти спокій після стількох потрясінь?

ЕСЕ

Напишіть есе «*Чи є справжнє кохання?*» (за I розділом роману «Століття Якова» В. Лиса, спираючись на приклади з тексту).

Еріх Марія РЕМАРК. Роман-сповідь «Три товариші»

Тема «втраченого покоління». Зображення жорстокої правди про війну, тема «втраченого покоління» у романі. Образ людини, яка долає життєві випробування й прагне відродити власну цінність. Утвердження дружби як джерела життєвих сил, прагнення допомогти тим, хто потребує підтримки. Особливості жанру твору

Методичні ресурси: літературна гра «Так» чи «Ні», інтерактивна вправа «Інтерв'ю з письменником», літературна гра «Впізнай героя», гра «Асоціативний ланцюжок», літературні диктанти, «Анкета думок», написання власного висловлювання за стратегією «РАФТ», гра «Віднови прислів'я», «Розгадай ребус», «Асоціативний ланцюжок», вправа «Хмарка слів», «Незакінчене речення», дискусія.

ЛІТЕРАТУРНА ГРА «ТАК ЧИ НІ»

1. Антифашистська тема є провідною темою творів Ремарка.
2. 250 передових німецьких письменників покинуло батьківщину після захвату влади фашистами в 1933 році.
3. Роман «Три товариші» написаний в 1937 році в Нью-Йорку.
4. Після виходу роману «Три товариші» Ремарка позбавили німецького громадянства.
5. Коли в 1939 році Ремарк переїхав до США, його стали називати «королем Голівуду», оскільки фільми за його сценаріями були дуже популярними.
6. Дія роману «Три товариші» починається у 1933 році.
7. Ремарк у 1916 році, не закінчивши католицької вчительської семінарії, пішов добровольцем на фронт.
8. Письменники, що започаткували літературу про «втрачене покоління», самі належали до нього, бо брали участь у війні 1914 року і постраждали від неї.
9. У романі «Три товариші» Ремарк змалював особливості життя німецької столиці у переднацистські роки: гарячковий ритм, безнадію, невдоволення, відчуття втрати опори.
10. Герої роману – люди, яких морально скалічила війна і вони стали «втраченим поколінням» для суспільства.
11. У романі-сповіді розповідь ведеться від третьої особи, а головний герой не схожий на автора.
12. Головний герой роману «Три товариші» Роберт Локамп, як і автор твору, у вісімнадцятирічному віці став новобранцем.

Відповіді. 1. Так. 2. Так. 3. Ні. 4. Так. 5. Так. 6. Ні. 7. Так. 8. Так. 9. Так. 10. Так. 11. Ні. 12. Так.

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «ІНТЕРВ'Ю З ПИСЬМЕННИКОМ»

Завдання. Придумати запитання до готових відповідей (висловлювань Ремарка)

1. «Поки людина жива – ніщо не втрачено».

2. «Немає нічого більш втомливого, ніж бути присутнім при тому, як людина демонструє свій розум. Особливо, якщо розуму немає.»
3. «Чим менше у людини самолюбства, тим більшого вона вартує».
4. «Завзяття і старанність краще, ніж безпутність і геній».
5. «Коли у людини майже нічого не залишається в житті, вона і малому готова надати непомірно велике значення».
6. «Тільки нещасний знає, що таке щастя».
7. «Якщо хто-небудь уб'є людину, він буде покараний як вбивця. А якщо я відкрию велику фабрику і тим самим знищу сотні дрібних власників, то я добропорядний ділок».
8. «Потрібно стиснути зуби і бути жорстоким – тоді переможеш».
9. «Але будь-який мир нічого не вартий, якщо немає миру в серці».
10. «Можливо, війни трапляються знову й знову лише тому, що одні ніколи не можуть до кінця відчувати страждання інших».
11. «Ніхто начебто не хоче війни, аж раптом вона вже тут. Ми не хотіли воювати, інші твердять те саме, а проте вже пів світу воює».
12. «Краще померти, коли хочеться жити, ніж дожити до того, що захочеться померти».

ЛІТЕРАТУРНА ГРА «ВПІЗНАЙ ГЕРОЯ»

1. *«Обличчя моє у ластовинні, довготелесий і худорлявий, з гривовою солом'яно-білого волосся й носом, який підійшов би зовсім іншій людині. Маю блакитні очі. Друзі жартома називають мене «останнім романтиком». Я не заперечую.*

Мені не просто закохатися. Кохання – це омана. Чудесна омана зі сторони матінки-природи.

Люблю співати, колись був учителем танців, обожнюю квіти, особливо бузок, він для мене втілення туги за Батьківщиною. Я часто задумуюсь, чому прийнято ставити пам'ятники «різним» людям? А чому б не поставити пам'ятник місяцю або дереву? Чи квітці?

Ми живемо в борг і живимось ілюзіями. Це епоха відчаю. Я маю справжніх друзів: господаря трактиру Альфонса (теж фронтовика), Роббі, Отто, Патрицію, милу й ніжну, кохану Роберта. Ми різні за вдачею» (Готфрід Ленц)

2. *«Був пілотом, студентом, гонциком, пізніше придбав авторемонтну майстерню. Тут ми працюємо всі троє, заробляючи собі на життя ремонтом та продажем автомобілів. Я небагатослівний і педантичний. У нас є гордість нашої майстерні – гоночна машина «Карл – привид шосейних доріг». Вигравав гонки. Люблю своїх друзів. Хвилююся, коли в них щось не так. Живемо ми за законами фронтової дружби, підтримуючи один одного, воюємо з бідністю, з нудьгою, адже світ, в якому ми живемо, – «божевільний». Життя пусте, дні минають не лишаючи сліду. Колись я Роберту радив: «Ти тільки не підпускай до себе нікого близько, а підпустиши – захочеш втримати. А втримати – то нічого й не можна». Та коли Роббі палко і ніжно покохав Патрицію, я був щиро радий за нього» (Отто Кестер).*

3. *«Мені тридцять років. А був час, коли здавалось, що не дожити мені й до двадцяти. У вісімнадцять років я став новобранцем. Потім фронт і все, що з ним пов'язане. По війні працював на залізниці, відав відділом реклами на фабриці гумових виробів, був тапером у кав'ярні, мав стати шкільним учителем. Я зворушений, що друзі не забули привітати мене з Днем народження. Саме в цей день я познайомився з Пат – істотою з іншого світу, недосяжною і чарівною. Мені хочеться зрозуміти, навіщо я живу. Часто думаю про війну, зокрема про те, як свого часу ми повернулися з фронту, молоді, ні в що не вірячи. Ми хотіли вирушити в похід проти брехні, егоїзму, жадоби й душевної інертності, бо все це змусило нас до того, що ми пережили»* (Роберт Локам)

4. *«Я струнка, маю каштанове волосся, великі виразні очі. Люблю музику і танці. Не люблю холод і дощ. Він наганяє тугу. Ввечері хочеться, щоб хтось був поруч. Хворію. А захворіла на туберкульоз тому, що «надто швидко виросла, а харчування не вистачало. Бо під час війни та одразу після неї всього було обмаль». Ця страшна хвороба забрала мою матір. Доля подарувала мені зустріч із Робертом. Я закохалася. Не знаю, що я робитиму без кохання, але мені страшно, бо в наш час «втримати не можна нічого»* (Патріція Гольман)

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ

1. Що означає поняття «втрачене покоління»?
2. Чому головні герої роману «Три товариші» належать до «втраченого покоління»?
3. Які ще твори Ремарка присвячені темі «втраченого покоління»?
4. Назвіть роман Ремарка, назва якого співзвучна з біблійним висловом
5. Назвіть жанр роману Е.М. Ремарка «Три товариші»
6. Яка тема роману «Три товариші» і як вона розкривається?
7. Назвіть імена трьох товаришів – головних героїв роману
8. У творі зображено повоєнний час. На якому фоні розгортаються події роману?
9. Скільки років головному герою на початку роману?
10. Що в романі називають «Карл, Карл – привід шосе»?
11. Кого з трьох товаришів називали «останнім романтиком»?
12. Хто з героїв подолав сотні кілометрів осіннього туману для того, щоб привезти берлінського професора Жаффе до Пат?

НАПИСАННЯ ВЛАСНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ ЗА СТРАТЕГІЄЮ «РАФТ»

РАФТ – це аббревіатура, яка складається з перших літер чотирьох слів:

- Р – роль,
- А – аудиторія,
- Ф – формат,
- Т – тема.

Ваші основні завдання як письменника:

– описати від імені обраного персонажу ідеї, вживаючись у відповідну роль, враховуючи особливості аудиторії, тобто тих, до кого звертається персонаж,

– обрати відповідну для свого повідомлення літературну форму.

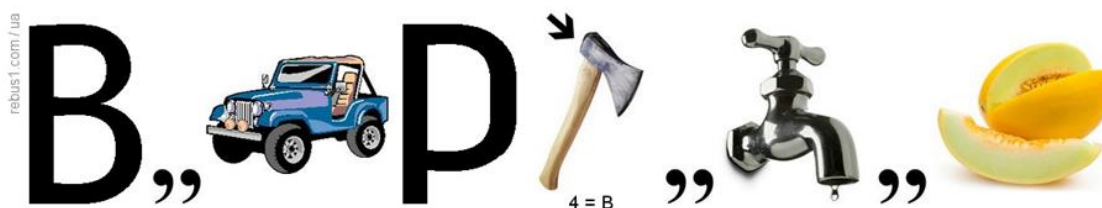
РОЛЬ	АУДИТОРІЯ	ФОРМАТ	ТЕМА
Хто я?	Для кого я буду писати текст?	У якій формі буде написано текст?	Про що я буду писати? Які ідеї донесу до слухачів?
Звичайні ролі: Роберт Локамт, Отто Кестер, Готфрід Ленц, Патриція Незвичні: гоночна машина «Карл – привид шосейних доріг» ...	– для майбутнього покоління, – для українських військових, які повернулися з АТО...	– лист, – вірш, – запис у щоденнику...	– поради молодому поколінню щодо найважливіших цінностей в житті, – поради українським військовим як не перетворитися на «втрачене покоління»

Таблиця РАФТ

ГРА «ВІДНОВИ ПРИСЛІВ'Я»

- Залізо випробовується у вогні, ...(а людина в біді).
- Не той друг, що лащиться, а той, ... (що печалиться).
- Міцну дружбу і ... (вогонь не спопелить).
- Світ не без ... (добрих людей).
- Вартість здоров'я знає лише той, ... (хто його втратив).
- Життя закоротке для щастя, а ... (задовге для терпіння).
- Нездатний любити живе для себе, а той, хто любить, здатний на ... (самопожертву).

РОЗГАДАЙ РЕБУС і прочитаєш слово, значенням якого є «з'ясування якостей,

властивостей кого, чого-небудь, здатності до певних дій» синонімами до нього є: незгоди, труднощі, лихо, перепони, перешкоди, перевірка.

Відповідь: ВИПРОБУВАННЯ

ВПРАВА «АСОЦІАТИВНИЙ ЛАНЦЮЖОК»

Дружба – опора, порада, надійність, стіна, підтримка, самопожертва, радість, вірність, спілкування, довіра...

Війна – горе, жах, плач, зневага, лихо, плач, безглуздя, вибухи, кров, «втрачене покоління», рани, жертви, смерть, трагедія...

«Втрачене покоління» – розпач, безсилля, безнадія, алкоголь, спогади, брехня, егоїзм, ненависть ...

ГРА «ТАК» ЧИ «НІ»

1. Чи міг Роберт впізнати марку автомобіля по звуку мотора, навіть не бачачи його. (Так)
2. «Гроші – це втілена в монетах свобода. А свобода і є справжнє життя», – говорив лікар до Пат. (Ні, це говорив Роберт Локамп)
3. «Він же з гарячих». Це слова про Готфріда Ленца (Так)
4. Роберт – любитель спиртних напоїв, особливо віскі (Ні, рому)
5. Патриція була хвора на пневмонію. (Ні, туберкульоз)
6. Марки автомобілів, що згадуються у творі: «Сітроєн», «Кадилак», «Мерседес», «Рено», «Лімузин», «Форд» (Так)
7. Розповідь у творі ведеться від першої особи. (Так)
8. У день народження Отто Роббі познайомився із Патрицією. (Ні, день народження Роббі)
9. «Я старий майстер у справі кохання», – говорив про себе Валентин. (Ні, це слова Ленца)
10. Карл брав участь у перегонах і програв. (Ні, виграв)
11. Ром для солдата – як молоко, – сказав Валентин. – А в тебе добрий вигляд, Роббі. (Так)
12. Роман має комічний, оптимістичний фінал. (Ні, трагічний)

ВПРАВА «ХМАРКА СЛІВ»

- Перегляньте хмарку слів до теми та визначте ключові слова.
- Знайдіть у хмарці слова – протилежні та близькі за значенням.
-

власну
темою.

Створіть
хмарку за

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ

1. Друзі жартома називають його «останнім романтиком». (Готфрід Ленц)
2. Був автогонщиком, пілотом, студентом потім співвласником авторемонтної майстерні. (Отто Кестер)
3. Гоночна машина, кадилак «... – привид шосейних доріг». (Карл)
4. «Фрагментом» себе обізвав персонаж. (Патриція)
5. «...дивна молодь! Минуле ви ненавидите, теперішнє зневажаєте, а на майбутнє вам плювати. Але чим хорошим все це може закінчитись?». (Фрау Залевська)
6. Повія, що промишляла на цвинтарі, прозвана Залізною Конякою. Таке прізвисько їй дали за витривалість. (Роза)
7. За одну ніч вона, ніби в казці, перетворилася на ніжну рожевобілу хмаринку, хмаринку ясного цвіту; здавалося, ніби у наш брудний двір залетіла зграйка метеликів, (Стара слива)
8. Ми були тверді, мали довіру лише до товариша..., тільки до ...речей, що ніколи не підведуть, – до неба, тютюну, дерева, хліба й землі...(Говорив Роберт)
9. Хто найкраще з усієї роти кидав гранати. (Ленц)
10. У чийх штанях Роберт поїхав до театру? (Отто Кестера)
11. Справжня любов не зносить чужих. Говорив ... (Роберт до Патриції)
12. Щоб дати можливість Готфрїду побути з Пат останні дні, Отто... (продає Карла).

ПРИЙОМ «НЕЗАКІНЧЕНЕ РЕЧЕННЯ»

«Роман Е. М. Ремарка «Три товариші» є типовим прикладом літератури «втраченого покоління», тому що...»

«Я вважаю, що цей роман можна назвати соціально-психологічним, тому що...»

«Основна ідея твору для мене полягає в тому, що...»

ДИСКУСІЯ

Чи актуальний роман «Три товариші» в наш час? Чому?

Тема творчості та особистого життя митця в романі. Проблеми самотності й відчаю, відданості й відваги. Почуття неминучої втрати, яку доводиться зазнати кожному. Сутність батьківської любові та її духовної сьогодні сили. Жанрові особливості автобіографічного роману.

ВПРАВА «ХМАРА СЛІВ»

РЕБУС

-

Відповідь: Айсберг

ім'я

2.

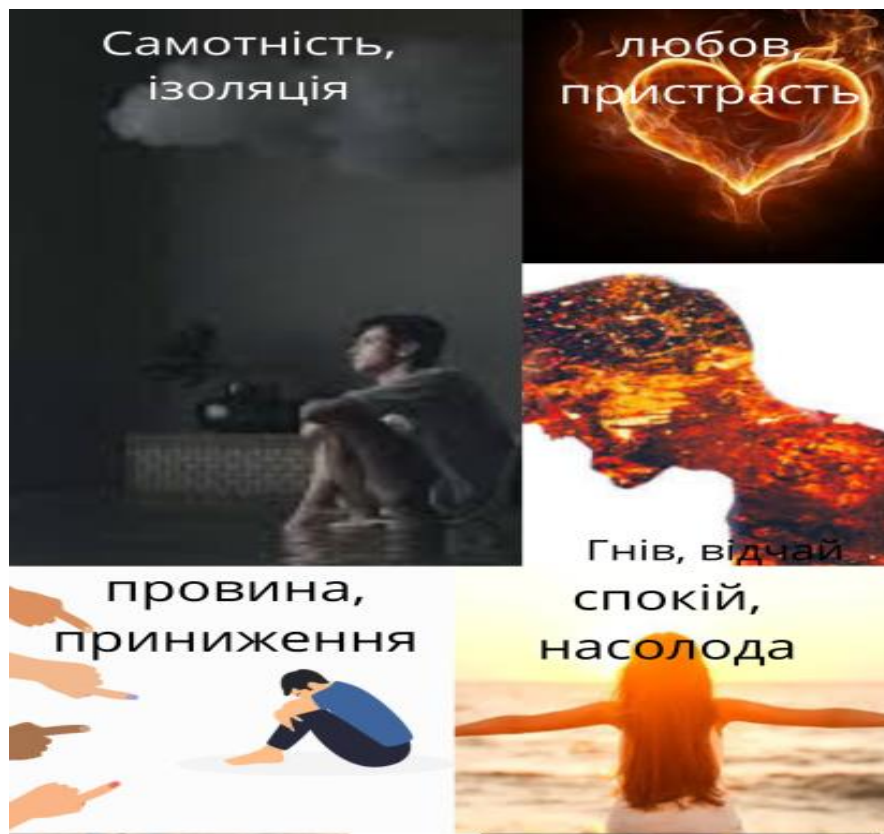
Розгадайте персонажу із роману

Відповідь: Маріанна

ГРА «КОЛАЖ НАСТРОЇВ»

Створіть візуальний колаж (можна цифровий або паперовий), що відображає емоційний стан героя протягом трьох частин роману. Поясніть, чому ви обрали саме ці зображення, кольори чи символи.

Зразок:

«ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ. ЛИСТ ДО СИНА»

Уявіть, що ви на місці головного героя, Томаса Гадсона. Напишіть листа одному з його синів, у якому поділіться думками про життя, втрати та мистецтво. Зверніть увагу на характер батьківської любові та внутрішню боротьбу героя.

ЛИСТ ДО ПЕРСОНАЖА

Уявіть, що ви маєте можливість написати лист одному з персонажів роману. Які питання ви б йому задали? Які поради чи підтримку ви б йому висловили? Напишіть цей лист, використовуючи стиль і тон, притаманний персонажу.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ СЦЕНИ

Виберіть одну з ключових сцен роману і створіть її візуалізацію. Це може бути малюнок, колаж або навіть короткий відеокліп. Які емоції та атмосферу ви хочете передати? Які кольори і образи ви будете використовувати?

ЗВУКОРЯД ДО РОМАНУ

Складіть плейлист із музичних треків, які на вашу думку, найкраще передають настрій і теми роману. Напишіть короткий опис для кожного треку, пояснюючи, чому ви його обрали і як він пов'язаний із сюжетом або персонажами.

ТЕМАТИЧНЕ ЕСЕ

Напишіть есе на тему «*Самотність як джерело творчості*». Розгляньте, як самотність впливає на героя як митця. Як його відчай підштовхує до створення нових творів? Наведіть приклади з роману, які підкріплюють вашу аргументацію.

РОЗГАДУВАННЯ КРОСЕНСУ

Завдання: розташуйте у логічній послідовності (від конкретного до філософського) образи-символи твору й пояснити їхню символіку, пов'язану з текстом.

1 (4) Художник. Образ Томаса Гадсона — творця, що через мистецтво переживає втрату.

2 (3) Острів — символ ізоляції, внутрішнього простору, захисту і самотності.

3 (5) Море — символ життя і смерті, стихія, яка зцілює і поглинає.

4 (2) Діти — символ любові, пам'яті, вразливості, джерело болю і надії.

5 (7) Картина — символ самовираження, «дзеркало душі» героя.

6 (1) Якір — символ стабільності, яку герой шукає в мінливому світі

7 (9) Човен — символ руху вперед, шляху крізь втрату.

8 (8) Тиша — символ мовчазного болю, глибини внутрішнього переживання.

9 (6) Світло (на горизонті) — символ надії, життєвої сили, що лишається після втрати.

«КОЛО ДУМОК»

- ☐ Батьківська любов — це коли...
- ☐ Вона не зникає навіть тоді, коли...
- ☐ Її не завжди видно, але...
- ☐ Мовчання батька — це не байдужість, а...
- ☐ Вона проявляється не у словах, а у...
- ☐ Батьківська любов здатна...
- ☐ У творі вона постає через...

Чому Ернест Гемінгвей не дозволяє Томасу Гадсону прямо висловлювати свої почуття? Яку силу має мовчання в романі?

(Гемінгвей показує, що глибокі емоції не потребують озвучення: вони надто сильні, надто болісні, щоб бути висловленими. Томас Гадсон мовчить не тому, що не відчуває, а тому, що відчуває надміру. Після смерті синів він утрачає не лише рідних, а й здатність до емоційного вираження. Його біль не вибухає назовні, він затихає, утілюється у внутрішню тишу, у звичку мовчки вдивлятися в море або сидіти біля каміна. Це — тиша зраненого батька, який не дозволяє собі слабкості: «Він не плакав. Він просто дивився у вогонь, поки той не згас». Мовчання Гадсона — форма емоційного самозахисту. Він не дозволяє собі проговорити любов і біль, бо тоді зламається. Це мовчання — його моральна витримка, чоловіча стриманість і самотність. Через образ Томаса Гадсона Гемінгвей звертається й до архетипу батька, який любить мовчки. Батьківська любов не експресивна, а постійна, тиха, відповідальна. Гадсон не говорить: «Я люблю своїх дітей». «Він знав, що має продовжити. За них. Для них»).

Яку відповідальність відчуває батько перед дітьми навіть після їхньої смерті? Чи можна назвати любов Гадсона формою служіння пам'яті?

(Любов Томаса Гадсона до синів не зникає зі смертю, а навпаки, стає ще глибшою й виразнішою, хоч і мовчазною. Герой не просто сумує, а живе далі, несучи в собі їхню присутність і оберігаючи від забуття. «Вони живуть у мені. І я ношу їх як каміння». Цей рядок передає головне: батько носить їх у серці не як спогад, а як внутрішній обов'язок жити гідно, ніби замість них. Гадсон не виголошує промов про втрату. Його мовчання, щоденні жести, біль, ритуали — усе це і є служіння пам'яті. Томас продовжує шлях, аби не

зрадити того, що пережив і що в ньому залишилося. Існування стає тихою молитвою, у якій любов не потребує доказів, вона просто є і стала формою буття. «Він робив це не для себе. Він робив це для них. Для кожного з них». Гемінгвей зображує пам'ять не як сум за минулим, а як відповідальність. Томас уже не може бути батьком у звичному сенсі, але залишається вірним почуттю, яке не згасає. «Він знав: доки пам'ятаєш, вони є». Усе, що відбувається після трагедії — служба у війні, стриманість, щоденна дисципліна, навіть приглушення емоцій — перетворюється на духовну місію: бути тим, хто береже зв'язок. І саме ця скорботна сила тримає його живим — інакшим, але цілісним.)

Чи змінилося ставлення героя до себе після втрати дітей? Яку роль у цьому відіграє його минуле як батька?

(Після смерті дітей Гадсон зазнає глибокої особистої трансформації. Він втрачає не лише синів, а й свою ключову ідентичність — батьківську. Якщо раніше він існував як художник і батько, то тепер починає сумніватися у власній цінності. «Чи був я добрим батьком? І чому тоді вони так рано пішли?» — це риторичне питання свідчить про внутрішнє самозвинувачення, хоча герой не винен у трагедії. Спогади про дітей — не просто ностальгія, а моральна опора. Він зберігає образи синів такими, якими вони були: живими, сміливими, дотепними. Минуле дає йому сили не втратити себе, хоч біль заважає вірити в майбутнє. «Він пам'ятав, як вони сміялись... І цей сміх тепер звучав у ньому, ніби тихий дзвін у порожній церкві». Саме ці спогади тримають Гадсона — він продовжує виходити в море, виконувати обов'язки, нести відповідальність. Минуле як батька стає мостом між втратою і гідністю. Він не дозволяє собі забути біль, не дає собі права на слабкість. Живе з невидимою раною, яку не виставляє напоказ, але яка визначає його дії. Його самоповагу замінює внутрішній кодекс честі: не зрадити пам'ять, не зламатися. «Він не був героєм. Але він знав, що мусить залишитися вірним їм»).

Чи має право батько на слабкість? Чому Гадсон не дозволяє собі плакати?

(Кожна людина, зокрема й батько, має право на слабкість. Проте Гемінгвей через образ Гадсона показує моральну вимогу стриманості як частину внутрішнього обов'язку. «Він сидів нерухомо й дивився на темряву. Але не плавав. Сльози були б зрадою, а він не зраджував». Сила героя полягає не в безболісності, а в здатності не дати болю себе знищити. Втративши синів, Гадсон зберігає зовнішній спокій, вважаючи його формою вірності, мужності й гідності. «Сльози — це кінець. А я мушу продовжити». Його небажання плакати — не ознака черствості, а боротьба з внутрішнім хаосом. Гадсон не лише батько, а й капітан, військовий, художник, людина, яка мусить діяти. Слабкість — розкіш, яку він не може собі дозволити. Тому приглушує емоції, як глушить спогади, аби не впасти. «Він був порожній, але ця порожнечка тримала його на поверхні». Для Гадсона плач — ознака зламу, поразки. Мовчазна гідність — сила. Він переконаний, що любов не потребує сліз, вона проявляється в тихій присутності, відповідальності, пам'яті. «Він не плавав. Йому здавалося, що тоді діти теж заплачуть»).

Що змінилося б у романі, якби Томас говорив про свою любов відверто? Чи втратила б вона свою силу, якби була вербальною?

(У світі Гемінгвея найсильніше те, що лишається невимовним. Принцип айсберга діє й тут: усе справжнє в героя приховане під поверхнею. Якби Гадсон відверто говорив про

свою любов, це зруйнувало б напруження, зробило б емоції менш глибокими. «Любов — не те, що кажеш. Це те, що не можеш не відчувати». Він не людина слів, а дії. Його почуття проявляються у вчинках, у спогадах, у погляді. Їхню глибину читач відчуває через деталі, підтекст, інтонацію. «Він згадував кожного з них за іменем, за голосом, за тим, як вони дивились на нього. І цього було достатньо». Саме стриманість надає цій любові сили. «Що сказати дитині, якої більше немає?» Тиша стає способом бути поруч навіть після смерті. Відверті зізнання порушили б стриманий, болісний тон твору, знівельовавши його філософську глибину й замінивши її буденною емоційністю).

Який момент у романі свідчить про те, що любов сильніша за втрату?

(Один із найпронизливіших моментів роману, коли герой залишається сам на сам із морем і спогадами, говорить подумки з тими, кого втратив. Томас не самотній: пам'ять про дітей живе в ньому. «Вони були з ним, у ньому, навколо нього...». У цих рядках тиха, але незламна любов, яка не зникає навіть після смерті).

СКЛАДАННЯ СЕНКАНУ

Складіть сенкан до слів БАТЬКО, ПАМ'ЯТЬ, ЛЮБОВ

БАТЬКО

мовчазний, сильний

захищає, зберігає, мовчить

його тиша глибша за будь-які слова опора

ПАМ'ЯТЬ

світла, щемлива

пульсує, оберігає, живе

вона залишається, коли все інше зникає

спогад

ЛЮБОВ

невмируща, вічна

огортає, мовчить, вибачає

справжня любов не потребує слів

відданість

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ РОМАНУ – ТОМАСА ГАДСОНА

Для довідки:

Радість, ніжність, глибока прихована любов

Роздуми, легкий смуток, самотність

Шок, приглушений розпач, внутрішня пустка

Відчуженість, втома, емоційна ізоляція

Туга, внутрішнє тепло, світла пам'ять

Зібраність, відповідальність, мовчазна сила

№	Подія в романі	Емоційний стан героя	Цитата
1	Спілкування з дітьми на острові		«Йому подобалося просто дивитися, як вони граються. Він не говорив — слухав їхні голоси і відчував, що щасливий». «Коли вони були поруч, світ був простішим. І йому не хотілося нічого змінювати».
2	Моменти тиші після їх від'їзду		«Будинок став надто тихим. Іноді він ловив себе на тому, що дослухається до голосу, що вже поїхав». «Він йшов коридором, і кожен крок лунав надто голосно, ніби з ним щось утрачалося».
3	Звістка про загибель синів		«Він не плакав. Просто сидів. І щось у ньому вже не боліло, бо нічого більше не залишилося». «Він не міг повірити. Але біль уже був там, мов тінь за плечима».
4	Життя в Гавані		«Він пив не для радості. Пив, бо не міг витримати тиші між ударами серця». «Його обличчя було, наче вицвіла картина: усе колись яскраве стало сірим».
5	Спогади про дітей		«Він згадував, як вони плавали, і це було як теплий вітер, що дмухав у спину, коли йшов крізь зиму». «Їхні голоси ще жили в ньому. Іноді він чув їх уві сні й прокидався усміхненим».
6	Вихід у море, участь у патрулюванні		«Томас зібрався. Якось механічно, як інструмент, налаштований на війну». «На морі він знову ставав собою. Там не було місця для сліз — лише дія».
7	Втрати на війні (загибель товариша)		«Смерть товариша боліла. Але вже не як раніше. Вона боліла як частина життя». «Він не вмів звикати до втрат. Але щоразу збирався мовчки».
8	Самотність серед океану		«У морі була тиша, якої він ще не чув. І вона не лякала, вона говорила з ним». «Тиша стала його мовою. Він розумів її краще, ніж слова».
9	Усвідомлення любові як вічної пам'яті		«Любов не вмирає, думав він. Вона мовчить, але залишається. І її тиша — найглибша істина». «Усередині була не порожнеча, а щось тепле, як світло, що не гасне».

Біль, співчуття, гіркий досвід повторення втрати

Німа тиша, прийняття, внутрішнє очищення

Спокій, гідність, духовна рівновага

ПРИЙОМ «ЗАКІНЧИ ДУМКУ ГЕРОЯ»

Прочитайте початок висловлювань Томаса Гадсона. Спробуйте завершити їх так, як це зробив би герой роману. Після цього обговоріть у парах або класом, що означають ці слова для нього і для вас.

ПРИЙОМ «ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА ПАЛІТРА»

(Учні працюють у групах і презентують свої варіанти розуміння висловлювань Томаса Гадсона).

□ «Боротись зі злом — не означає бути добрим. Сьогодні вночі я був проти нього, а потім сам став злом. Я відчував, як воно загрожує мені, мов приплив... Я просто хочу їх знищити. Але коли починаєш отримувати від цього задоволення — дуже легко стати тим, з чим воюєш».

□ «Ти ніколи насправді не розумієш того, хто тебе любить».

□ «Обов'язок — це прекрасна річ».

□ «Подумай і радій: тобі випала нагода мати справу з хорошими людьми».

□ «Серед усього втраченого залишалось найцінніше — здатність відчувати щастя й тримати його, доки воно світиться в душі».

Початок афоризму	Варіант продовження	Коментар (учитель або обговорення)
«Любов — це не те, що треба доводити...»	...її треба прожити мовчки і до кінця.	Гадсон не говорить про любов — він діє.
«Тиша — це не порожнеча...»	...це пам'ять, яку вже не можна зрадити словами.	Символ внутрішньої сили героя.
«Я мовчу не тому, що мені байдуже...»	...а тому, що слова нічого не змінять.	Глибоке стоїчне прийняття втрати.
«Художник має мовчати...»	...і вчитися бачити більше, ніж інші.	Гадсон споглядає світ — це його форма боротьби.
«Діти — це не ті, кого ми захищаємо...»	...а ті, кого ми вчимо пам'ятати.	Він не вберіг синів, але не втратив їх у душі.
«Сльози — це кінець...»	...а я ще не маю права зупинитися.	Герой тримається, бо не хоче втратити гідність.
«Море — це дзеркало...»	...у ньому видно тільки правду.	Океан як простір для переосмислення.

□ «Подумай, що буде після війни. Згадай, як знову візьмешся до малювання... Ти міг би описати море краще за будь-кого, якщо тільки спробуєш. Але для цього потрібно триматися — жити».

ТВОРЧА РЕФЛЕКСІЯ

□ Напишіть від імені Томаса Гадсона листа до синів. Якими словами він висловив би свою любов і втрату, якби зміг?

□ Монолог каміна (уявіть, що камін у домі Томаса має голос. Що він міг би розповісти про його внутрішній стан героя та його любов до дітей?).

РОБОТА З ЦИТАТАМИ

У романі «Острови в океані» (англ. *Islands in the Stream*) Ернест Гемінгвей майстерно зображує внутрішній світ чоловіка — художника Томаса Гадсона — крізь призму його стосунків із синами. Це не просто любов — це тихий біль, гордість, спогади, що рвуть серце, і тиха, невимовна ніжність. Ось кілька цитат, що особливо промовляють про батьківську любов:

1. Про гордість і спостереження за синами:

«Він дивився на своїх хлопців і відчував, як сильно він їх любить. Не словами, не думкою — всім, чим був, чим дихав».

2. Про потребу у близькості:

«Коли хлопці були з ним, йому було добре. Він більше не був сам. Вони були частиною його світу, і той світ ставав теплішим».

3. Про страх втрати:

«Він боявся, що колись усе зникне — як зникає вітер на світанку. І залишиться тільки пам'ять, яка ріже серце».

4. Про спогади після втрати:

«Він говорив з ними в своїй уяві, бо не міг витримати мовчання, яке залишилося після них».

Прочитай цитати, обери ту з них, яка висловлює думку, що здається тобі найбільш важливою в наш час. Аргументуй свій вибір кількома реченнями (усно або письмово).

АБО Перейди за покликанням на дошку Linota виконай завдання.

РОБОТА З ТАБЛИЦЕЮ «АВТОБІОГРАФІЧНІСТЬ РОМАНУ «ОСТРОВИ В ОКЕАНІ»

Поясни, на які події з біографії Гемінгвей натякають цитати з роману. Відповіді запиши в таблицю.

ТВОРЧА РОБОТА. ЛИСТ

Цитата	Події з життя/переживання автора
«Саме в океані, на цьому безкраїм просторі, Томас відчував себе цілісним. Тут не було ні брехні, ні розчарувань. Лише хвили, вітер і свобода бути собою»	
«Коли я з тобою, я ніби знову починаю дихати. Решта світу тьмяніє, синку»	
«Не так важко стріляти в ворога. Важко потім жити з тим, що ти бачив і зробив»	
«Він пив не для того, щоб забути. А щоб втамувати те, що не зникає навіть у сні»	
«Картини не рятують тебе, але вони єдині, хто тебе розуміє. Коли пишеш, хочеш виговоритися фарбами, бо слова — зрадники»	

Напиши листа своєму татові/мамі/тому, кого дуже любиш, зі словами, які давно хотів(-ла) сказати.

Можна почати так:

«Коли я з тобою, мені...»

«Я почувуюся...»

«Світ стає ...»

МАЛЮНОК АБО АСОЦІАТИВНА СЦЕНА

Намалюй або опиши ситуацію, коли серце переповнене щастям просто від того, що поруч хтось рідний.

Зобрази:

обійми,

спільну прогулянку,

вечір біля вогнища,

риболовлю з татом — як у романі.

Використай цитату з роману як назву або підпис до своєї роботи.

ДІАЛОГ АБО СЦЕНКА

Напиши від імені Тома Гадсона (героя роману) короткий діалог між батьком і сином, у якому звучить підтримка, любов, щирість.

Введи у репліки цитату або схожі за змістом слова.

Анна ГАВАЛЬДА. Роман «Просто разом»

Тема самотності як можливості пізнати себе і власний світ у романі. Сутність справжнього щастя людини. Віра й дружба як основа повноти життя та засіб визнати власну самоцінність

Методичні ресурси: літературна розминка «Так – ні», вікторина, пазл, «Хмара слів», вправа «Займи позицію», есе, створення мініплакату, порівняльна таблиця, відновлення хронології подій у романі, гра «Ланцюжок підтримки», «Емоційний ланцюжок дружби», проблемні завдання, інтерактивна вправа «Дерево дружби», гра «Віднови цитату», творче завдання «Лист другові», слова-асоціації, вправа «Скетч-ноутінг», «Творча майстерня», ребус, «Асоціативний кущ», літературний диктант, поєднати цитату та героя роману, вправа «Розгадай мене», тести до роману, інтерактивна гра.

ЛІТЕРАТУРНА РОЗМИНКА «ТАК – НІ»

Поясніть вірне/невірне твердження.

- (ні)
1. На початку роману Камілла працювала художницею і заробляла великі гроші.
 2. Франк був грубуватим, але турботливим онуком. (так)
 3. Полетта – це бабуся Камілли. (ні)
 4. Камілла жила одна і мала розкішну квартиру. (ні)
 5. Філібер був інтелігентним, але сором'язливим чоловіком. (так)
 6. Усі головні герої почали жити в одному будинку випадково. (так)
 7. Франк мріяв стати художником, як Камілла. (ні)
 8. Камілла мала важке дитинство і непрості стосунки з матір'ю. (так)
 9. Франк із першого погляду закохався в Каміллу. (ні)
 10. На початку твору Камілла важить сорок вісім кілограмів. (так)
 11. Роман «Просто разом» - це історія про дружбу, самотність і любов. (так)

ВІКТОРИНА

Перейдіть за QR-кодом на платформу LearningApps і виконайте тест (<https://learningapps.org/view41124978>)

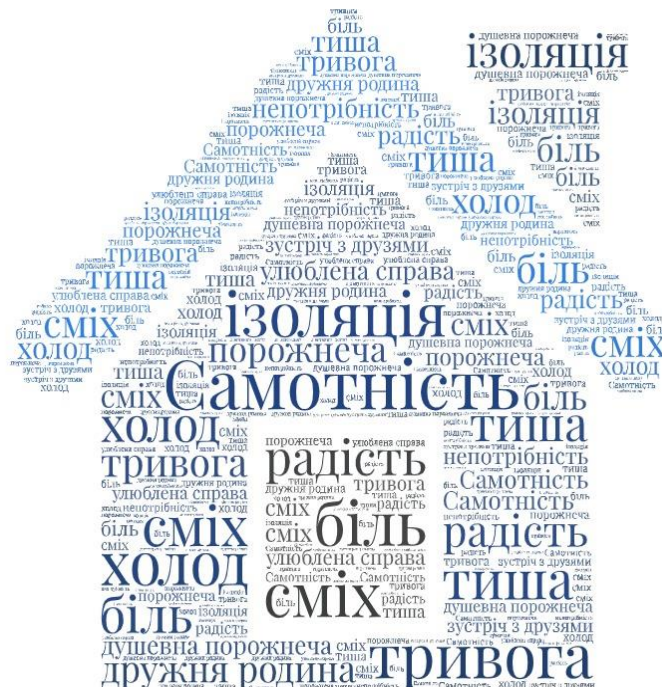
ЛІТЕРАТУРНИЙ ПАЗЛ

Перейдіть за QR-кодом на платформу LearningApps і виконайте завдання: «Співставте героя роману «Просто разом» та його характеристику» (<https://learningapps.org/view41121443>)

Із переліку слів у «хмаринці» оберіть ті, що, на вашу думку, асоціюються з поняттям «самотність».

Поясніть свій вибір

Згоден	Не згоден	Не впеvнений

- Згоден: поведінка таких людей свідчить про глибоку внутрішню порожнечу.

Не згоден: Камілла ховалася за іронією, Франк – за грубістю, Філібер – за ввічливістю.

3. Спілкування – це єдиний спосіб подолати самотність.

Згоден: герої подолали відчуження через довіру, турботу один про одного.

Не згоден: не кожне спілкування лікує, іноді воно може ще більше ранити, віддалити.

ЕСЕ

Напишіть короткий есе «*Що означає для мене самотність і як її подолати*».

СТВОРЕННЯ МІНІПЛАКАТУ

«*Шлях від самотності до спільноти*» (на прикладі роману)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Створіть порівняльну таблицю до роману, яка допоможе проаналізувати ключові аспекти твору, допомагає побачити, як герої змінюються та впливають один на одного

Категорія	Камілла	Філібер	Франк	Полетта
Соціальний статус	Самотня художниця, працює прибиральницею	Аристократ, сором'язливий, продавець листівок	Кухар, має складне минуле	Літня жінка, бабуся Франка
Особисті риси	Замкнута, творча, чутлива	Невпевнений, добрий, інтелігентний	Запальний, турботливий, працьовитий	Мудра, самотня, ніжна
Розвиток у романі	Відновлює віру в себе, починає малювати	Навчається відкритості, знаходить кохання	Долає страхи, приймає відповідальність	Отримує підтримку, знаходить нову сім'ю
Взаємини з іншими	Спочатку відсторонена, потім відкривається друзям	Допомагає Камілли, стає її другом	Закохується в Каміллу, підтримує Полетту	Отримує турботу від Франка, Камілли та Філібера
Головна ідея	Самопізнання через мистецтво та дружбу	Важливість спільності та підтримки	Любов як рушійна сила змін	Потреба в теплих та турботі

ВІДНОВЛЕННЯ ХРОНОЛОГІЇ ПОДІЙ у романі Анни Гавальди «Просто разом»

(це завдання допоможе учням краще зрозуміти розвиток сюжету та взаємозв'язки між персонажами).

Розташуйте події у правильному порядку:

1. Франк переконує Каміллу допомогти йому в ресторані
2. Камілла живе в мансарді та працює прибиральницею.
3. Полетта, бабуся Франка, погоджується жити разом із молодими героями.
4. Філібер знайомиться з Каміллою та пропонує їй переїхати до його квартири.

5. Камілла займається дизайном садиби та готується до виставки своїх картин
6. Філібер одружується та переїжджає до іншої квартири
7. Франк відкриває власне бістро та стає успішним шеф-кухарем.
8. Франк, сусід Філібера, спочатку скептично ставиться до Камілли.
9. Камілла захворює, і Філібер доглядає за нею.
10. Камілла починає малювати після довгої творчої кризи.
11. Камілла та Франк їдуть на ферму друзів Франка та закохуються.
12. Камілла, Франк і Полетта переїджають до будинку Полетти.

Відповідь: 2, 4, 9, 8, 10, 1, 11, 3, 6, 12, 5, 7.

ГРА «ЛАНЦЮЖОК ПІДТРИМКИ»

Учні створюють «ланцюжок підтримки», де кожен учасник називає ситуацію з роману, коли один герой допомагав іншому, і пояснює, як це вплинуло на їхню самооцінку

1. Філібер → Камілла

Ситуація: Філібер знаходить Каміллу хворою та запрошує її жити у своїй квартирі.

Вплив: Камілла поступово починає довіряти людям, відчуває себе потрібною та отримує шанс на нове життя.

2. Камілла → Франк

Ситуація: Камілла доглядає за бабусею Франка, Полеттою, допомагаючи їй у повсякденних справах.

Вплив: Франк, який звик справлятися сам, починає цінувати підтримку та відкривається емоційно.

3. Франк → Полетта

Ситуація: Франк регулярно відвідує бабусю, займається з нею гімнастикою, щоб вона залишалася активною.

Вплив: Полетта відчуває, що її люблять і цінують, що дає їй сили боротися зі старістю.

4. Полетта → Камілла

Ситуація: Полетта підтримує Каміллу, коли та сумнівається у своїх талантах, надихає її повернутися до малювання.

Вплив: Камілла знаходить віру у себе та починає працювати над власними картинами.

5. Камілла → Філібер

Ситуація: Камілла допомагає Філіберу подолати його сором'язливість, мотивуючи його бути більш відкритим.

Вплив: Філібер стає впевненішим у собі та навіть знаходить кохання.

6. Філібер → Франк

Ситуація: Філібер переконує Франка, що він не повинен тікати від своїх почуттів до Камілли.

Вплив: Франк приймає свої емоції та будує справжні стосунки.

Разом: Кожен герой отримує підтримку, що допомагає їм змінитися, знайти віру у себе та побудувати нове життя.

«ЕМОЦІЙНИЙ ЛАНЦЮЖОК ДРУЖБИ»

Мета: Побачити, як дружба створює зв'язок між персонажами та формує їхню самооцінку.

Завдання:

Клас стає у коло. Кожен учень називає момент у романі, коли один герой допоміг іншому.

Наступний учасник пов'язує цей момент із новою сценою, де інший персонаж отримує або надає підтримку.

Так створюється ланцюжок взаємодопомоги, що показує, як дружба змінює героїв.

ПРОБЛЕМНІ ЗАВДАННЯ на тему *«Віра й дружба як основа повноти життя та засіб визнати власну самоцінність»* за романом «Просто разом» Анни Гавальди.

Ці завдання допоможуть учням глибше осмислити значення віри та дружби у романі «Просто разом».

1. Чи можна сказати, що герої роману знаходять свою самоцінність через дружбу? Аргументуйте свою думку прикладами з твору.

Орієнтовна відповідь:

Так, дружба допомагає героям відчути свою цінність. Камілла, яка була відстороненою від світу, поступово відкривається завдяки підтримці Філібера та Франка. Філібер, сором'язливий і невпевнений, набуває сміливості у спілкуванні. А Франк, який здавалося б сильний, через дружбу вчиться проявляти емоції та приймати допомогу.

2. Яким чином дружба в романі стає не просто зв'язком між людьми, а засобом їхньої трансформації?

Орієнтовна відповідь:

Дружба змінює героїв, допомагаючи їм зростати. Камілла приймає турботу інших, Філібер перестає боятися світу, а Франк розуміє, що сила не тільки у фізичній витривалості, а й у здатності дбати про інших. Наприклад, Франк погоджується забрати бабусю з будинку для літніх людей, що символізує його внутрішній розвиток.

3. Чому Філібер спочатку здається слабким, але врешті-решт стає ключовим рушієм змін у житті друзів?

Орієнтовна відповідь:

Філібер на початку невпевнений у собі, сором'язливий. Однак саме він вирішує допомогти Каміллі, запросивши її до себе, тим самим запустивши ланцюг подій, що змінює життя всіх героїв. Він виявляється тим, хто здатен об'єднати людей і подарувати їм новий сенс існування.

4. Як віра в інших допомагає героям роману подолати власні страхи?

Орієнтовна відповідь:

Віра у друзів дозволяє героям боротися зі своїми комплексами та слабкостями. Камілла довіряє Франку і Філіберу, що допомагає їй розкритися як особистості. Франк, який

спершу не сприймає нікого серйозно, починає цінувати дружбу. Їхня взаємна підтримка стає основою змін.

5. Чи можна сказати, що Камілла знаходить віру в себе через дружбу? Чому?

Орієнтовна відповідь:

Так, завдяки підтримці друзів вона поступово повертається до життя. Камілла на початку не вірить у свої таланти, але завдяки допомозі Філібера і Франка починає знову малювати. Це символізує її нову віру у себе та усвідомлення власної цінності.

6. Як ставлення Франка до дружби змінюється протягом роману?

Орієнтовна відповідь:

Франк спочатку зневажливо ставиться до емоційної близькості, але згодом усвідомлює важливість підтримки. Він приймає Каміλλу як друга, а не просто як людину поруч. Наприклад, його рішення забрати бабусю та поділитися турботою з друзями показує його особистісний ріст.

7. Чи могла б Камілла впоратися зі своїми труднощами без підтримки друзів? Обґрунтуйте.

Орієнтовна відповідь:

Без підтримки Камілла залишилася б у своєму «чулані»—самотня і пригнічена. Дружба дарує їй мотивацію змінюватися та виходити із зони комфорту. Наприклад, без Філібера вона не отримала б шанс на нове життя.

8. Чи можна дружбу героїв порівняти з родинними стосунками? Чому?

Орієнтовна відповідь:

Так, їхня дружба стає подібною до родини, адже вони підтримують один одного у важкі моменти. Філібер, Франк і Камілла створюють "власний дім", де кожен має своє місце та свою роль.

9. Які сцени роману найкраще ілюструють значення віри та дружби у житті героїв?

Орієнтовна відповідь:

Одна з важливих сцен—момент, коли Камілла погоджується жити у квартирі Філібера. Це переломний момент, який показує її готовність довіритися та змінитися. Друга важлива сцена—коли Франк вирішує забрати бабусю, бо це демонструє його емоційне зростання.

10. Чи можна сказати, що герої перетворюють дружбу на основу їхнього нового життя? Чому?

Орієнтовна відповідь:

Так, адже вони створюють власне середовище підтримки, де кожен знаходить місце. Замість того, щоб залишитися самотніми, вони обирають бути разом, що приносить їм щастя та силу.

«ДІАМАНТ» (СЕНКАН)

Варіація класичного сенкана, яка має симетричну форму, нагадуючи діамант. Його структура передає контраст між двома явищами або персонажами.

Структура «Діаманта»:

Перше слово – іменник (тема №1).

Два слова – прикметники, що описують тему №1.

Три слова – дієслова, що показують дії, пов'язані з темою №1.

Чотири слова – фраза або словосполучення, що розкриває зміст теми та перехід до іншої.

Три слова – дієслова, що описують тему №2.

Два слова – прикметники, що характеризують тему №2.

Одне слово – іменник, антонім або синонім (тема №2).

Вправа «Діаманта» на тему «Камілла - Франк»:

Камілла

Крихка, творча

Страждає, шукає, змінюється

Знаходять надію, взаємну підтримку одне в одному

Бореться, захищає, піклується

Сильний, рішучий

Франк

Вправа «Діамант» (сенкан) на тему «Дружба — самотність» Ця структура відображає **контраст між дружбою та самотністю**, що є ключовим мотивом у романі.

Дружба

Щира, тепла

Підтримує, надихає, змінює

Сенс життя, сила людини, можливість бути собою

Розуміння, прийняття, довіра

Болісна, холодна

Самотність

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «ДЕРЕВО ДРУЖБИ»

На дошці малюється дерево, а учні додають «листочки» з рисами характеру, які допомагають будувати дружні стосунки.

Герої роману «Просто разом» Анни Гавальди будують дружні стосунки завдяки таким рисам характеру:

КАМІЛЛА

Чутливість – вона вміє розуміти емоції інших, навіть якщо спочатку боїться відкритості.

Щирість – поступово починає довіряти друзям і проявляти справжні почуття.

Співчуття – доглядає за бабусею Франка, показуючи свою здатність до турботи.

ФРАНК

Відданість – попри свою грубість, він глибоко цінує тих, хто поруч.

Захисність – проявляє турботу через дії, а не слова.

Сміливість – готовий змінюватися заради близьких людей.

ФІЛІБЕР

Доброта – відкритий до дружби, легко довіряє людям.

Щедрість – безкорисливо допомагає Каміллі, запрошуючи її жити у своїй квартирі.

Оптимізм – створює атмосферу підтримки та тепла.

ПОЛЕТТА (бабуся Франка)

Мудрість – розуміє важливість людських зв'язків.

Терпіння – приймає зміни та нових людей у своєму житті.

Любов – її присутність допомагає героям усвідомити цінність сім'ї та дружби.

ГРА «ВІДНОВИ ЦИТАТУ»

Учні отримують уривки з роману, де йдеться про підтримку та дружбу, і мають відновити повний текст цитати та пояснити її значення (підкреслено слова, що треба випустити)

1. Про силу дружби:

«Хороша справа – рука друга. Вона нічого не вимагає від того, хто її простягає, і дуже втішає того, хто її стискає».

Значення: Дружба в романі стає джерелом підтримки, допомагаючи героям подолати самотність.

2. Про взаємну допомогу:

«Вона почала плакати. Не тому, що їй було сумно, а щоб впоратися з усім цим. Сльози – це рідина, вони допомагають переварити кам'яну погань, і тоді вона знову може дихати»

Значення: Камілла отримує підтримку від друзів, що допомагає їй впоратися з емоційним болем.

3. Про довіру та прийняття:

«Для того, щоб бути разом. Просто бути разом. А це важко, дуже важко... Розкриватися, вірити, віддавати, терпіти, розуміти».

Значення: Герої поступово вчаться довіряти один одному, що змінює їхнє життя.

4. Про важливість близьких людей:

«Думаєш, це схоже на грифелі твоїх олівців? Вважаєш, що вони стираються, якщо ними користуватися? – Хто вони? – Почуття»

Значення: Емоції та дружба не зникають, а стають сильнішими, коли їх проживають.

ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ «ЛИСТ ДРУГОВІ»

Учні пишуть лист від імені одного з героїв роману до іншого, в якому висловлюють вдячність за підтримку та дружбу.

СЛОВА-АСОЦІАЦІЇ

Завдання: підібрати слова-асоціації до образів головних героїв, відповідно записавши їх до кожної літери імені.

КАМІЛЛА

К — креативна

А — артистична

М — меланхолійна

І — інтуїтивна
Л — лагідна
Л — легка
А — автономна

ФРАНК

Ф — феєричний
Р — рішучий
А — активний
Н — наполегливий
К — компетентний

ФІЛБЕР

Ф — фантастичний
І — інтелігентний
Л — люб'язний
І — ідейний
Б — благородний
Е — емоційний
Р — романтичний

ПОЛЕТТА

П — позитивна
О — оптимістична
Л — лояльна
Е — енергійна
Т — трудівниця
Т — товариська
А — альтруїстична

РЕБУС

2 = П

2 = У

Відповідь: самотність

Відповідь: спілкування

ВПРАВА «СКЕТЧ-НОУТІНГ»

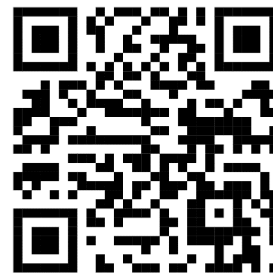
Робота в групах. «Портрет самотності»

Скетч-ноутінг – це можливість коротко та швидко фіксувати ідеї, з'єднувати їх, а потім презентувати візуально. Це гарний спосіб продумати все в деталях та поглянути на проект з різних боків.

Такі нотатки найкращий спосіб подачі інформації. Вони підсумовують головну ідею в малюнках від руки та основних фразах. Детальніше можеш ознайомитися, перейшовши за посиланням <https://pochatkove-navchannya.jimdofree.com/2016/11/01/скетчноутінг/>

4 групи – кожна обирає одного з героїв роману (Камілла, Філібер, Франк, Полетта).

Завдання: на окремому аркуші паперу створити карту душі персонажа. У центрі написати ім'я героя твору, або намалювати портрет. Навколо розмістити записи, стікери, малюнки, щоб розкрити теми самотності персонажа, його минуле, страхи, тягарі, самозахист, мрії, поворотний момент у житті.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ

- 1 Де відбуваються події роману Анни Гавальда «Просто разом»?
2. Чому бабуся Франка потрапила до лікарні ?

3 = М

ТЦ, 3!

3. Де та ким працювала Каміла ?
- 4 Яка розповідь вчителя примусила Камілу заговорити ?
5. Який талант мала Каміла ?
6. На що страждала Каміла ?
- 7 Яка подія призвела до того, що вона попала в квартиру Філібера ?
8. Чим займається Франк ?
- 9 Яке його захоплення ?

10. Які напочатку виникають почуття між Франком і Камілою ?
11. Яку пропозицію отримує Каміла від Франка . напередодні Нового року ?
12. Що поєднує Франка, Філібера і Камілу ?

«АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ»

Запишіть у центрі аркуша слово «Проблематика», а навколо вкажіть основні проблеми, які авторка піднімає у романі «Просто разом».

«ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ»

Напишіть роздум за ілюстрацією на тему «В душі ми завжди ровесники».

«ХМАРА СЛІВ»

Випишіть із малюнка власні назви, поєднайте імена та прізвища героїв роману.

ПОЄДНАЙТЕ ЦИТАТУ ТА ГЕРОЯ РОМАНУ АННІ ГАВАЛЬДА «ПРОСТО РАЗОМ»

1. *«І звичайно, розрізняла дні тижня - а що ще їй залишалося робити в цьому житті? Рахувати дні, чекати, коли один день змінить інший, і відразу забувати про минуле».*
2. *«Щоразу, коли вони зустрічалися на вулиці або у дворі, з ним обов'язково щось відбувалося, що вибивало його з колії. Ось і зараз він стояв перед домофоном і тихо скиглив».*
3. *«Мати змушувала її вчитися музиці, а вона ненавиділа. Якось - її вчитель спізнювався - вона взяла товстий маркер і намалювала на кожній клавіші по пальцю. Мати ледь не звернула їй шию, а батько, щоб заспокоїти пристрасті, наступними вихідними привіз адресу художника, який раз на тиждень займався з дітьми».*
4. *«А він насилу прокидався по будильнику. Як зомбі спускався в кафе на розі, заливав у себе кілька чашок кави, сідав мотоцикл і їхав досипати поряд з нею у потворному кріслі з чорної штучної шкіри».*

- А. Франк
- Б. Філібер
- В. Полетта
- Г. Каміла

ВПРАВА «РОЗГАДАЙ МЕНЕ»

1. Художниця, одна з головних героїнь.
2. Назва роману сучасної французької письменниці, що став більш популярний ніж «Код да Вінчі».
3. Ім'я автора роману.

4. Головний символ турботи, об'єднання героїв — разом бути...
5. Проблема, з якою стикається Камілла — фізичне та... виснаження.
6. Камілла в дитинстві — вона... себе покинутою.
7. Французьке місто, де розгортаються події.
8. Впізнай героя роману

ТЕСТИ ДО РОМАНУ

1. Загальні питання (1 бал, одна правильна відповідь)

1. Хто автор роману «Просто разом»?
 - A) Франсуаза Саган
 - B) Анна Гавальда
 - C) Маргеріт Дюрас
 - D) Амелі Нотомб
2. У якому жанрі написаний роман?
 - A) Історичний роман
 - B) Соціальна драма
 - C) Психологічна проза
 - D) Дитяча література
3. Якою мовою написаний оригінал роману?
 - A) Англійською
 - B) Французькою
 - C) Німецькою
 - D) Італійською

2. Запитання на розуміння сюжету

1. Де відбуваються основні події роману?

- A) У Ліоні
 - B) У Парижі
 - C) У Марселі
 - D) У провінції
2. Хто така Каміла?
- A) Служниця
 - B) Хвора дівчина, що працює прибиральницею і має художній талант
 - C) Багата спадкоємиця
 - D) Сусідка Флібера
3. Чим займається Франк?
- A) Вчитель
 - B) Програміст
 - C) Кухар
 - D) Художник
4. Чому Каміла почала жити в квартирі Флібера?
- A) У неї не було житла
 - B) Вона втекла з дому
 - C) Вона була його родичкою
 - D) Вона орендувала в нього кімнату
3. Характеристика персонажів
1. Яка риса найкраще характеризує Флібера?
- A) Вибуховість
 - B) Замкнутість і витонченість
 - C) Жорстокість
 - D) Цинізм
2. Яка роль бабусі Франка – Полетт – у романі?
- A) Вона головна антагоністка
 - B) Вона символ родинної теплоти і забутої старості
 - C) Вона комедійний персонаж
 - D) Вона ворожа сусідка
3. Як змінюється Каміла протягом роману?
- A) Вона стає ще замкнутішою
 - B) Вона втрачає інтерес до життя
 - C) Вона відкривається, розвиває свій талант і знаходить любов
 - D) Вона переїжджає за кордон
4. Теми та ідеї
1. Яка з тем НЕ є головною в романі?
- A) Самотність
 - B) Війна
 - C) Дружба
 - D) Любов
2. Що означає назва роману «Просто разом»?
- A) Іронія щодо сімейних стосунків

- В) Головна думка: людям краще бути разом, ніж поодинокі
- С) Випадкова фраза з роману
- Д) Натяк на конфлікт

5. Відкрите запитання (3 бали)

Поясніть, як будинок, у якому жили герої, символізує внутрішній стан кожного з них.
(коротка письмова відповідь)

ІНТЕРАКТИВНА ГРА ЗА РОМАНОМ

Назва гри: «Разом під одним дахом»

Мета гри:

Зібрати всіх героїв разом у «квартирі Філібера» та допомогти кожному розв'язати своє внутрішнє питання (емоційне, побутове чи соціальне).

Структура гри

Персонажі (гравці або команди):

Каміла

Франк

Філібер

Полетт (може бути в ролі NPC — неігрового персонажа)

Кожен гравець/команда отримує роль, ціль та завдання.

Карта квесту (4 кімнати):

1. Коридор сумнівів – гравець має відповісти на запитання, щоб «увійти» до гри.
2. Кухня довіри – командна гра: скласти спільне речення/вірш про дружбу.
3. Вітальня спогадів – гравець/команда витягує картку з ситуацією та визначає, як герой би вчинив.
4. Майстерня надій – креативне завдання (написати листа від імені героя, намалювати символ).

Приклади завдань

Коридор сумнівів

Питання: Чому Каміла погодилася переїхати до Філібера?

Варіанти:

- А) Шукала нові пригоди
- В) Вона була бездомна та хвора
- С) Її покликав Франк

Кухня довіри

Завдання: У команді створіть кулінарний рецепт дружби (інгредієнти — риси характеру, дії тощо).

Наприклад: 200 гр. терпіння, 1 ст. ложка спільного обіду, щіпка гумору...

Вітальня спогадів

Ситуація: Франк дізнається, що його бабусю хочуть відправити в будинок для людей похилого віку. Що він зробить?

- А) Байдушно погодиться
- В) Забере її до себе

С) Залишить вирішувати Камілі

Майстерня надій

Креативне завдання: Напишіть короткий лист до Камілі від імені Франка, у якому він відкривається їй уперше.

Фінал гри

Усі герої збираються в одній кімнаті (символічне об'єднання).

Гравці роблять колаж/постер із темою "Що означає бути разом"

Матеріали (для офлайн/онлайн версії)

Картки з запитаннями й ситуаціями

Ролі персонажів

Аркуші для спільної творчості

Таймер для завдань

Бали або наліпки (за креативність, знання, співпрацю)

Роль ведучого (вчителя/модератора):

Направляє гру

Читає завдання

Підбиває підсумки

Заохочує учасників роздумами: «Що нас об'єднує так само, як героїв роману?»

ХМАРИНА СЛІВ

Текстовий варіант хмарини слів:

Каміль, Франк, Філіпп, Полетт, Париж, самотність, квартира, дружба, турбота, бабуся, малювання, кухня, любов, тиша, підтримка, тепло, страх, відчай, близькість, відкритість, серце, надія, зміни, довіра, вразливість, обійми, спогади, кав'ярня, хвороба, порозуміння, книги, спільність, світло, темрява, співчуття, кроки, мовчання, весна, життя, втеча, прийняття, родина, доброта, дім, зв'язок, мистецтво, людина, разом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відомі цитати Тараса Шевченка про Україну, волю та любов Lux.FM. URL:https://lux.fm/vidomi-citati-tarasa-shevchenka-pro-ukrayinu-volyu-ta-lyubov-do-dnya-narodzhennya-poeta_n144369, вільний.
2. Симоненко В. А. Ти знаєш, що ти — людина? *Українська література*. URL:<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=259> (дата звернення: 04.06.2025).
3. Тулуб Зінаїда: біографія URL:<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=15146>
4. Тулуб Зінаїда. Людолови. URL:<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15372>
5. Сас П.М. Конашевич-сагайдачний Петро Кононович. Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А.
6. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2008. 568 с.: іл.. URL:
http://www.history.org.ua/?termin=Konashevich_Sagaidachny.
7. Тулуб Зінаїда: біографія. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=15146>
8. Тулуб Зінаїда. *Людолови* URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15372>
9. Гриценко Т.Б., Гриценко С.П., Кондратюк А.Ю. Словник термінів. Культурологія. URL:<https://textbooks.net.ua/content/view/6469/50/>.
10. Друкач О. У сміливих щастя завжди є: 10 цитат Івана Багряного про незламність духу українців. URL: https://men.24tv.ua/ivan-bagryaniy-10-tsitat-pro-nezlamniy-duh-ukrayintsiv_n2169821.
11. Іван Багряний. «Людина біжить над прірвою». URL:<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=26&page=64>.
12. Мої QR-коди. URL:<https://qr-code.io/qr-codes>
13. Наша книга. URL:<https://www.nashaknyga.com.ua/lyudyna-bizhyt-nad-prirvoyu>
14. Словник літературознавчих термінів (9 клас). Персональний сайт Іванни Склярвої. URL:<https://ivanna-site.in.ua/slovyk-literaturoznachykh-terminiv-9-klas>.
15. Бабенко О. В контексті сьогодення: Іван Багряний «Людина біжить над прірвою». – URL:<https://mail.art-area.com.ua/2015/02/v-konteksti-sogodennya-ivan-bagryaniy-lyudina-bizhit-nad-prirvoyu/>.
16. Гриценко Т.Б., Гриценко С.П., Кондратюк А.Ю. Словник термінів. Культурологія. – URL:<https://textbooks.net.ua/content/view/6469/50/>.
17. Друкач О. У сміливих щастя завжди є: 10 цитат Івана Багряного про незламність духу українців. URL: https://men.24tv.ua/ivan-bagryaniy-10-tsitat-pro-nezlamniy-duh-ukrayintsiv_n2169821.
18. Багряний І. Людина біжить над прірвою. URL:<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=26&page=64>.
19. Мої QR-коди. URL:<https://qr-code.io/qr-codes>
20. Наша книга. URL:<https://www.nashaknyga.com.ua/lyudyna-bizhyt-nad-prirvoyu>.
21. LearningApps.org. URL:<https://learningapps.org/>.
22. Словник літературознавчих термінів (9 клас). Персональний сайт Іванни Склярвої. URL:<https://ivanna-site.in.ua/slovyk-literaturoznachykh-terminiv-9-klas>.

23. Бібліотека української школи: методичні поради вчителям літератури.
URL:<https://mon.gov.ua>.
24. Вікіпедія. Бойовий кінь .URL:<https://surl.li/nvqemk>
25. Морпурго Майкл. Бойовий кінь .URL:<https://surl.li/ghanfo>
26. Морпурго, М. Бойовий кінь / пер. з англ. Київ: Школа, 2020. 240 с.
27. Spielberg, S. War Horse [Фільм]. DreamWorks Pictures, 2011.
28. Бібліотека української літератури. Сосюра.
URL:<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13291>
29. Зузак М. Крадійка книжок : роман / пер з англ. Наталії Гоїн. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 416 с.: іл.
30. Крадійка книжок: характеристика героїв. URL:<https://dovidka.biz.ua/kradiika-knyzhok-kharakterystyka-heroiv/>
31. Поезія. Ковалюк Н. URL:https://onlyart.org.ua/modern-ukrainian-poets/nadiya-kovalyuk/nadiya-kovalyuk-a-slovo-to-najbilsha-v/#google_vignette
32. Поезія. Костенко Л. URL:<https://www.youtube.com/watch?v=Z4659PjqT0Q>.
33. Бібліотека української літератури. Лис Володимир Савович. Біографія Володимира Лиса. <https://www.ukrlib.com.ua>
34. Біблія (Огієнко). Новий Заповіт/Соборне послання св. Апостола Якова. Вікіджерела. Бібліотека української літератури. Лис Володимир Савович. Біографія Володимира Лиса. <https://www.ukrlib.com.ua>
35. Біблія (Огієнко). Новий Заповіт/Соборне послання св. Апостола Якова. Вікіджерела. <https://uk.wikisource.org>
36. Володимир Лис – Письменники України <https://www.writers.in.ua>
37. Володимир Лис і Надія Гуменюк. YouTube Канал Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва
URL:https://www.youtube.com/watch?v=cjsu6PU9hwY&ab_channel=%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%BB%D1%8F%D1%8E%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0
38. Волинь Post/ Володимир Лис більше не робитиме прогнозів погоди. URL:
<https://volynpost.com>
39. Ірина Фаріон. Володимир Лис про «Країну гіркої ніжності»/ Від книги до мети» (YouTube канал Ірини Фаріон). URL:
https://www.youtube.com/watch?v=ygDIBbJCMZ0&t=205s&ab_channel=IrynaFarion
40. <https://ranok-portal.com.ua/publikatsii/vydy-zavdan-dlya-roboty-z-tekstom/>
41. Клочек Г. Ю. Концептосфера добро / зло в романі Володимира Лиса «Століття Якова». Кривий Ріг, 2021. 94 с.
42. URL:<https://www.slideshare.net/slideshow/pdf-260885408/260885408>
43. URL:<https://ukrlit.net/item/1100.html>
44. URL:<https://www.volynpost.com/news/73936-sociology-vydilyly-top-5-pozytyvnyh-iakoste-ukrainciv-infografika>

45. Лис В. Соло для Соломії. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. 368 с.
46. Освіторія медіа : <https://osvitoria.media/experience/8-interaktyvnyh-suchasnyh-igor-yaki-pozhvavlyat-urok/>
47. Освітній портал : <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini>
48. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>
49. Турбарова Н.К. Словникова робота на уроках літературного читання. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16852>
50. <https://uk.wikisource.org>
51. Володимир Лис – Письменники України <https://www.writers.in.ua>
52. Володимир Лис і Надія Гуменюк. YouTube. Канал Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cjsu6PU9hwY&ab_channel=
53. Волинь Post/ Володимир Лис більше не робитиме прогнозів погоди. URL: <https://volynpost.com>
54. Ірина Фаріон. Володимир Лис про «Країну гіркої ніжності»/ Від книги до мети» (YouTube канал Ірини Фаріон). URL: https://www.youtube.com/watch?v=ygDIBbJCMZ0&t=205s&ab_channel=IrynaFarion
55. URL: <https://ranok-portal.com.ua/publikatsii/vydy-zavdan-dlya-roboty-z-tekstom/>
56. Клочек Г. Ю. Концептосфера добро / зло в романі Володимира Лиса «Століття Якова». Кривий Ріг, 2021. 94 с.
57. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/pdf-260885408/260885408>
58. URL: <https://ukrlit.net/item/1100.html>
59. URL: <https://www.volynpost.com/news/73936-sociology-vydilyly-top-5-pozytyvnyh-iaakostej-ukrainciv-infografika>
60. Лис В. Соло для Соломії. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. 368 с.
61. Освіторія медіа URL: <https://osvitoria.media/experience/8-interaktyvnyh-suchasnyh-igor-yaki-pozhvavlyat-urok/>
62. Освітній портал URL: <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini>
63. Тлумачний словник української мови URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>
64. Турбарова Н.К. Словникова робота на уроках літературного читання. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16852>
65. Боровська Є. М. Чи справді покоління втрачене? (Матеріали до уроку за романом Ремарк «Три товариші». 11 клас). *Всесвітня література*. 1999.
66. Генератор для створення ребусів. URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator
67. Сервіс для створення хмар слів. URL: <https://wordart.com/cixm4r37f9aw/%D1%85%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0>
68. Шевченко Т.В. Урок Еріх Марія Ремарк. Роман «Три товариші». URL: naurok.com.ua/%2Furok-erih-mariya-remark-roman
69. А.-М. Богосвятська. Кросенси на уроках літератури. З досвіду освоєння. URL: <https://bogosvyatska.com/2019/03/>.

70. Гончарова О. В. Гемінгвей і філософія стоїцизму: мовчання як спосіб буття. *Вісник Дніпровського університету*. Серія «Філологія». 2019. № 2(29). С. 33–38.
71. Деніел Гоулман. Емоційний інтелект. Книжка, яка змінює уявлення про те, що означає бути розумним. Видавництво: «Vivat», 2018.
72. Ернест Хемінгуей. Острови в океані: Київ, Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1989, с.195-475.
73. Цветкова І. Ю. Творчість Ернеста Гемінгвея: екзистенціалізм, стиль, проблематика. *Зарубіжна література*. 2020. — № 1. С. 12–17.
74. URL:<https://wordle-api.happyarmy.in/media/wordle/20250604/361171834544.png>
75. URL:
http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator&slovo=%CC%C0%D0%B2%C0%CD%CD%C0&skip=2&mode=1
76. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=524>
77. URL: <https://bul.in.ua/kh/kheminguej-ernest/ostrovi-v-okeani/>
78. URL: <https://dovidka.biz.ua/ernest-heminguej-tsikavi-fakti/>
79. URL: <https://vseosvita.ua/library/ernest-heminguej-cikavi-fakti-z-biografii-399571.html>

СПИСОК ЗГЕНЕРОВАНИХ ЗОБРАЖЕНЬ НА ПЛАТФОРМАХ:

1. URL:<https://childdevelop.com.ua/generator/letters/puzzle.html#preview>.
2. URL:<https://childdevelop.com.ua>
3. URL:http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator
4. URL:<https://surl.li/jrbj fz>
5. URL:<https://surl.li/ozti hx>
6. URL:<https://surl.li/ozhpcb\7>.
7. URL:<https://surl.li/fuamag>
8. URL:<https://surl.lu/ugslcv>
9. URL:<https://surl.li/nhmgeg>
10. URL:<https://gptonline.ai>
11. URL:<https://surl.lu/dvvzaa>.
12. URL:<https://worditout.com/word-cloud/create>
13. URL:<http://rebus1.com/ua>
14. URL:https://gemini.google.com/app?utm_source=app_launcher&utm_medium=owned&utm_campaign=base_all
15. URL:<https://worditout.com/word-cloud/create>
16. URL:<https://rolladie.net>

АВТОРИ-ДОПISУВАЧІ:

АНТОНЕНКО Світлана Вікторівна, учитель української мови і літератури Городищенського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №2 Городищенської міської ради.

АРХИПОВА Валентина Петрівна, методист української мови і літератури комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

БАБІЙ Олена Олександрівна, учитель української мови і літератури Жашківського ліцею №4 Жашківської міської ради

БАБІЙЧУК Інна Павлівна, учитель зарубіжної літератури Пугачівського ліцею Жашківської міської ради Черкаської області.

БАТИР Людмила Михайлівна, учитель зарубіжної літератури Лукашівської гімназії Чорнобаївської селищної ради Черкаської області.

БАХАРЄВА Наталія Євгенівна, учитель зарубіжної літератури Черкаської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №18 імені В'ячеслава Чорновола Черкаської міської ради Черкаської області.

БЕБКО Валентина Миколаївна, учитель української мови і літератури Домантівського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» Новодмитрівської сільської ради Золотоніського району.

БИЛИНА Руслан Миколайович, учитель зарубіжної літератури Тернівського ліцею Тернівської сільської ради

БОНДАРЕНКО Наталія Леонідівна, учитель української мови і літератури Канівської гімназії імені Івана Франка Канівської міської ради.

БУГАЙ Людмила Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Драбівського ліцею Драбівської селищної ради.

БЯЛКОВСЬКА Вікторія Михайлівна, учитель зарубіжної літератури Красенівської гімназії імені Івана Максимовича Піддубного Чорнобаївської селищної ради.

ВЕЖЕНКОВА Людмила Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Хутірського ліцею Слобідської сільської ради Черкаського району Черкаської області.

ВОЛОШИН Алла Федорівна, учитель української мови і літератури Лукашівської гімназії Чорнобаївської селищної ради Черкаської області

ГАЛАК Оксана Сергіївна, учитель української мови і літератури Осітнянської гімназії Христинівської міської ради.

ГАННИЦЬКА Оксана Петрівна, учитель зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №24 Черкаської міської ради Черкаської області.

ГВОЗДЬОВА Олена Леонідівна, учитель української мови і літератури Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №6 Смілянської міської ради.

ГІРНИК Алла Василівна, учитель української мови і літератури Калинопільського ліцею №2 Калинопільської селищної ради Звенигородського району Черкаської області.

ГЛОБЧАК Світлана Володимирівна, учитель української мови і літератури Уманської гімназії №7 Уманської міської ради Черкаської області.

ГОЛОВАТЮК Світлана Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Уманського ліцею №3 Уманської міської ради Черкаської області.

ГОЦИК Оксана Володимирівна, учитель зарубіжної літератури Тальнівської загальноосвітньої школи I – III ступенів №2 Тальнівської міської ради.

ГРИЦИК Людмила Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Комунального закладу «Черкаський навчально-реабілітаційний центр «Країна добра Черкаської обласної ради».

ДЗЕГА Людмила Петрівна, учитель зарубіжної літератури Закладу загальної середньої освіти I-III ступенів с. Погреби Шрамківської сільської ради.

ДІХТЯРЕНКО Людмила Миколаївна, учитель української мови і літератури Лозуватського ліцею Шполянської міської ради об'єднаної територіальної громади.

ДМИТРЕНКО Галина Михайлівна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Балаклеївський ліцей імені Євгенії Гуглі» Балаклеївської сільської ради.

ДУДНИК Світлана Андріївна, учитель зарубіжної літератури Звенигородського ліцею Звенигородської міської ради Звенигородського району Черкаської області.

ЖУЧКОВА Олена Григорівна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради.

ЗАДОРОЖНЯ Наталія Петрівна, учитель української мови і літератури Лебединського ліцею №1 Шполянської міської ради об'єднаної територіальної громади.

ЗЕЛІНСЬКА Таміла Володимирівна, учитель української мови і літератури Майданецької загальноосвітньої школи I-III ступенів Тальнівської міської ради.

ІВАНОВА Алла Іванівна, учитель зарубіжної літератури Дубіївського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Руськополянської сільської ради.

ІВАНОВА Ліна Володимирівна, учитель зарубіжної літератури Маньківського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 1 Маньківської селищної ради.

ІВКО Оксана Михайлівна, учитель української мови і літератури Закладу загальної середньої освіти I-III ступенів селища Драбове-Барятинське Драбівської селищної ради.

ІШУНІНА Оксана Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Червонокутської філії Буцького ліцею Буцької селищної ради Черкаської області.

КАПУСТЯН Надія Іванівна, учитель зарубіжної літератури Лозуватського ліцею Шполянської міської ради об'єднаної територіальної громади Черкаської області.

КАРПЕНКІНА Любов Григорівна, учитель зарубіжної літератури Комунального закладу «Смілянський навчально – виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I - II ступенів №13 Смілянської міської ради Черкаської області».

КЛИМЧУК Наталія Олександрівна, учитель зарубіжної літератури Уманської міської гімназії №11 Уманської міської ради Черкаської області.

КОВБАСЮК Тетяна Михайлівна, учитель української мови і літератури Озірянської гімназії Водяницької сільської ради Звенигородського району.

КОЗУБЕНКО Тамара Володимирівна, учитель зарубіжної літератури Смілянської спеціалізованої школи I-III ступенів №12 Смілянської міської ради Черкаської області.

КОЛОМИНСЬКА Тетяна Борисівна, учитель української мови і літератури Тальнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 Тальнівської міської ради.

КУЛАКІВСЬКА Тетяна Михайлівна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Чорнобаївського ліцею Чорнобаївської селищної ради Черкаської області».

КУЛИК Наталія Володимирівна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Чорнобаївського ліцею Чорнобаївської селищної ради Черкаської області».

КУРІННА Лариса Володимирівна, учитель української мови і літератури Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №11 Смілянської міської ради.

КУЦАК Світлана Миколаївна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Чорнобаївського ліцею Чорнобаївської селищної ради Черкаської області».

ЛЮБАРСЬКА Інна Олександрівна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради.

МАЛИГІНА Любов Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Черкаського фізико-математичного ліцею (ФІМЛП) Черкаської міської ради Черкаської області.

МАЛИМОН Людмила Михайлівна, учитель зарубіжної літератури Коврайського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» імені Г.С. Сковороди Гельмязівської сільської ради Золотоніського району Черкаської області.

МАЛЬОВАНА Ліна Володимирівна, учитель української мови і літератури Теклинської філії опорного закладу освіти «Балаклеївський ліцей імені Євгенії Гуглі» Балаклеївської сільської ради

МАРАНСЬКА Ірина Андріївна, учитель української мови і літератури Орловецького закладу загальної середньої освіти І – ІІІ ступенів Городищенської міської ради.

МАРИНЕНКО Ніна Віталіївна, учитель зарубіжної літератури Авторського Олександра Антоновича Захаренка ліцею

МАРЧУК Тетяна Василівна, учитель української мови і літератури Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №25 Черкаської міської ради.

МАСЛЮК Наталія Вікторівна, учитель української мови і літератури Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І ступеня-гімназія імені В.Т. Сенатора» (з дошкільним підрозділом) Смілянської міської ради Черкаської області.

МАСЛЮЧЕНКО Тамара Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Калениківського навчально – виховного комплексу «загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» Гельмязівської сільської ради Золотоніського району Черкаської області.

МАЦАРУК Валентина Василівна, учитель зарубіжної літератури Михайлівської гімназії – філія Драбівського ліцею Драбівської селищної ради Черкаської області.

МЕЛЬНИК Тетяна Юріївна, учитель зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №29 Черкаської міської ради Черкаської області.

МОРОКОВА Ольга Іванівна, учитель української мови і літератури Канівської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №6 з поглибленим вивченням іноземних мов Канівської міської ради.

МУКОМЕЛА Лариса Антонівна, учитель української мови і літератури Жашківського ліцею №4 Жашківської міської ради

НЕБОГІНА Людмила Миколаївна, учитель української мови і літератури Канівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №4 Канівської міської ради.

НИРКО Зоряна Михайлівна, учитель української мови і літератури Майданецької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Тальнівської міської ради.

ОПАНАСЕНКО Валентина Іванівна, учитель зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №24 Черкаської міської ради Черкаської області.

ПАМПУШКО Наталія Петрівна, учитель зарубіжної літератури Домантівського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад» Новодмитрівської сільської ради Золотоніського району Черкаської області.

ПЛАХОТНИК Алла Вадимівна, учитель зарубіжної літератури Лип'янського ліцею Лип'янської сільської ради.

ПРУДЧЕНКО Ірина Василівна, учитель української мови і літератури Канівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 імені Т.Г. Шевченка Канівської міської ради.

ПЯТЕНКО Антоніна Валеріївна, учитель зарубіжної літератури Канівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 імені Т.Г. Шевченка Канівської міської ради.

РІДЬКО Алла Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Вознесенської загальноосвітньої школи I-III ступенів Вознесенської сільської ради Золотоніського району Черкаської області.

РІЗНИК Олена Андріївна, учитель української мови і літератури Сигнаївського ліцею Шполянської міської ради.

РОЄНКО Оксана Петрівна, учитель української мови і літератури Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів №18 імені В'ячеслава Чорновола Черкаської міської ради.

РУДЕНКО Світлана Василівна, учитель зарубіжної літератури Балаклеївської філії № 1 опорного закладу освіти «Балаклеївський ліцей імені Євгенії Гуглі» Балаклеївської сільської ради Черкаської області

РУДИК Людмила Володимирівна, учитель української мови і літератури Ліцею «Успіх» Монастирищенської міської ради.

РЯБА Вікторія Іванівна, учитель української мови і літератури Тальнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 Тальнівської міської ради.

РЯБЧУН Людмила Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Плешканівського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа I-II ступенів – дошкільний навчальний заклад» Гельмязівської сільської ради Золотоніського району Черкаської області.

САВЧЕНКО Оксана Олександрівна, учитель української мови і літератури Канівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 імені Т.Г. Шевченка Канівської міської ради.

СЕМЕНОГА Людмила Дмитрівна, учитель української мови і літератури Смілянської спеціалізованої школи I-III ступенів №12 Смілянської міської ради Черкаської області.

СЕРДЮК Олена Вікторівна, учитель зарубіжної літератури Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I ступеня-гімназія імені В.Т. Сенатора» (з дошкільним підрозділом) Смілянської міської ради Черкаської області.

СИВАК Лариса Володимирівна, учитель української мови і літератури Опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради.

СИМОН Катерина Анатоліївна, учитель української мови і літератури Шполянського ліцею №2 Шполянської міської ради об'єднаної територіальної громади.

СІЧКАР Світлана Іванівна, завідувач лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», відмінник освіти України.

СКЛЯРЕНКО Ольга Анатоліївна, учитель зарубіжної літератури Опорного закладу освіти «Балаклєївський ліцей імені Євгенії Гуглі» Балаклєївської сільської ради.

СКУБЕНКО Тетяна Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 Смілянської міської ради Черкаської області.

ТАРАНЕНКО Любов Анатоліївна, учитель зарубіжної літератури Комунального закладу «Іркліївський ліцей» Іркліївської сільської ради Золотоніського району Черкаської області.

ТКАЧЕНКО Олена Анатоліївна, учитель зарубіжної літератури Шполянського ліцею №2 Шполянської міської ради об'єднаної територіальної громади Черкаської області.

ТРЕТЯК Лариса Миколаївна, учитель української мови і літератури Комунального закладу «Смілянський НВК «ДНЗ – ЗОШ І – ІІ ступенів №13 Смілянської міської ради Черкаської області»

УРОЖАЙ Людмила Миколаївна, учитель зарубіжної літератури Ярошівського ліцею Мокрокалигірської сільської ради.

ФАРИБА Ірина Альтусівна, учитель української мови і літератури Ліцею «Успіх» Монастирищенської міської ради.

ХИЖНЯК Тамара Василівна, учитель української мови і літератури Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №24 Черкаської міської ради.

ХМЕЛЯРЧУК Людмила Петрівна, учитель української мови і літератури Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №11 Смілянської міської ради.

ХОЛОДОВА Людмила Миколаївна, учитель української мови і літератури Канівської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №6 з поглибленим вивченням іноземних мов Канівської міської ради.

ЦЬОМА Людмила Олександрівна, учитель української мови і літератури НВК «Ліцей-ЗОШ І-ІІІ ступенів «Лідер» Смілянської міської ради Черкаської області

ЧЕРНЕГА Тетяна Миколаївна, учитель української мови і літератури Черкаської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №18 імені В'ячеслава Чорновола Черкаської міської ради.

ШЕВЧЕНКО Жанна Володимирівна, учитель української мови і літератури НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради.

ШЕВЧЕНКО Марина Георгіївна, учитель зарубіжної літератури Комунального закладу «Михайлівський ліцей Михайлівської сільської ради Черкаського району Черкаської області»

ШИЛО Світлана Борисівна, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів, доктор філософії комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

ШПАК Валентина Дмитрівна, учитель зарубіжної літератури Уманського ліцею №3 Уманської міської ради Черкаської області.

ЩЕПЕТНА Віта Дмитрівна, учитель української мови і літератури Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПОР ЧОР»
Зам. № 1748 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгоцька, 38/1